

PÄIJÄT-HÄME

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

2018

-

2021

ASIKKALA

HARTOLA

HEINOLA

HOLLOLA

IITTI

KÄRKÖLÄ

LAHTI

MYRSKYLÄ

ORIMATTILA

PADASJOKI

PUKKILA

SYSMÄ

PHHYKY

TIIVISTELMÄ

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on kunnan tai useamman kunnan yhteinen lastensuojelulaissa (417/2007, 12§) määritelty suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi. Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Kärkölän, Lahden, Orimattilan, Padasjoen ja Sysmän kunnille. Lisäksi Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma koskee Päijät-Hämeen maakuntaan vuonna 2019 liittyvää litin kuntaa sekä Uudenmaan maakuntaan kuuluvia Myrskylää ja Pukkilaa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa tarkastellaan lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa. Enemmistö lapsista, nuorista ja perheistä voi kansallisten tutkimustulosten mukaan melko hyvin, mutta hyvinvointia vaarantavien tekijöiden todetaan kasautuvan pienelle osalle väestöstä. Perheiden arkea kuvaa myös niiden moninaistuminen. Myönteisenä kehityksenä voidaan nostaa esiin muun muassa tupakoinnin ja alkoholin käytön vähenevä trendi nuorten keskuudessa. Huolta sen sijaan aiheuttaa se, että mielenterveyden häiriöt ja väsymys ovat nuorilla yleisiä ja suuri osa lapsista ja nuorista nukkuu liian vähän. Myös vähän liikkuvien määrä on yhä huomattavan korkea ja ylipainoisten lasten ja nuorten määrä suuri. Palvelujen kehittämiskohteina nostetaan esiin mm. se, kuinka tarjottu apu ja tukimuodot eivät aina vastaa lasten ja nuorten kokemuksiin tarpeisiin ja osallisuutta tulisi edelleen vahvistaa.

Lisäksi suunnitelmassa selvitetään kuntien lastensuojelun tarvetta, palvelujärjestelmää ja toimintaa lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi. Kuntaliiton selvityksen mukaan lastensuojelun tilanne koko maassa on vaikeutunut ja palvelujen saatavuuden ongelmat näkyvät erityisesti lasten mielenterveyspalveluissa. Esiin on nostettu myös huoli lastensuojelun voimavaroista ja henkilöstön riittävydestä. Ratkaisuksi on esitetty varhaisen tuen ja ehkäisevän toiminnan tuntuvaa laajentamista, jonka tärkeydestä alalla vallitse laaja yksimielisyys.

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tuetaan monipuolisella palveluverkostolla, joka rakentuu mm. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän sekä kuntien itsensä järjestämistä sosiaali- ja terveyspalveluista, kuntien järjestämistä sivistyksen ja hyvinvoinnin palveluista sekä seurakuntien ja yhdistysten tekemästä työstä. Palvelukokonaisuudesta voidaan sanoa, että Päijät-Hämeen lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on otettu huomioon hyvin palvelujen laatuun vaikuttavat valtakunnalliset suositukset. THL:n arvioinnista kuitenkin nousee esiin kehittämistarpeena esimerkiksi asiakaslähtöisyyden toteutuminen. Puolestaan esi- ja perusopetuksen arviointikyselyn mukaan Päijät-Hämeessä kehittämistarpeena on erityisesti osallisuuden tunteen vahvistaminen. Opettajat, huoltajat ja oppilaat haluavat vaikuttaa nykyistä enemmän koulutyön kehittämiseen itseään koskevissa asioissa.

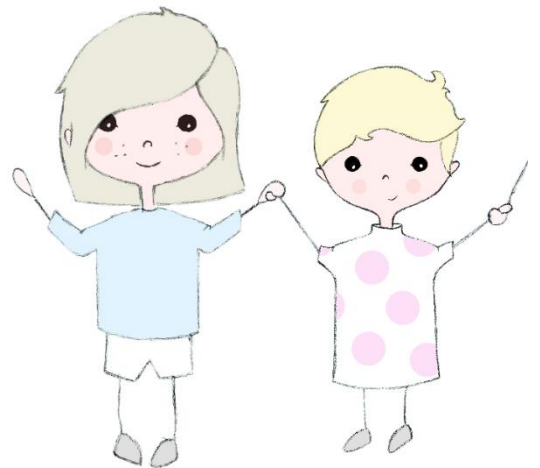
Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi alueen eri toimijoiden tulee tehdä myös hallinnonrajat ylittävää yhteistyötä. Päijät-Hämeessä onkin todettu vallitsevan jaettu tahtotila kehittää palveluita yhdessä ja myös kuntayhtymän nähdään mahdollistavan entistä yhdenmukaisempi tapa tehdä kehittämistyötä eri alueilla. Jatkossa Päijät-Hämeessä tulisi kuitenkin yhä kehittää johtamista, panostaa yhteisen työn määrittelyyn, viestintään ja ihmisten kohtaamiseen sekä siihen kuinka moraalisesti ja eettisesti kestävällä tavalla huomioidaan perheiden tarpeet ja työntekijöiden jaksaminen. Uudenlaisen rakenteen yhdessä tekemiselle tulee muodostamaan Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelman (2017–2018) tuloksena syntyvä perhekeskusten palveluverkosto. Perhekeskuksen tehtävänä on muun muassa edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä esimerkiksi vanhemmuutta ja parisuhdetta tukemalla. Lapsille ja vanhemmille tarjotaan tukea ja hoitoa nykyistä varhaisemmin ja tarvittaessa heidän tuen tarpeensa arvioidaan monialaisesti.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmalla asetetaan maakunnalliset tavoitteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi vuosille 2018–2021. Tavoitteet ovat muodostettu monialaisen yhteistyön tuloksena Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelman verkostoissa. Prosessia on viety eteenpäin niin kunta- kuin maakuntatasollakin toimialarajat ylittäen.

Päijät-Hämeen tavoitteet ovat:

- 1 TUEMME LAPSIA, NUORIA JA PERHEITÄ HEIDÄN KASVUYMPÄRISTÖISSÄÄN OIKEAAN AIKAAN JA ERITYISPALVELUT TARJOAVAT TARVITTAESSA JALKAUTUVAA TUKEA.
- 2 LISÄÄMME LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN OSALLISUUTTA HEIDÄN OMASSA ASSAAN, YHTEISÖISSÄ JA YHTEISKUNNASSA.
- 3 LUOMME LAPSILLE, NUORILLE JA PERHEILLE EDELLYTYKSIÄ HYVINVOINTIIN TERVEELLISEEN ELÄMÄÄN, ITSESTÄ HUOLEHTIMISEEN JA ARJEN TAITOIHIN.
- 4 VAHVISTAMME LASTEN JA NUORTEN KANSSA TOIMIVIEN VOIMAVAROJA JA KASVATUKSELLISTA OSAAMISTA.

Lisäksi näitä tavoitteita läpileikkaavat toimintaperiaatteet, jotka ovat YHDESSÄ TEKEMINEN, TURVALLISUUS ja YHDENVERTAISUUS. Niin tavoitteilla kuin toimintaperiaatteillakin tähdätään lapsen oikeuksiin perustuvan TOIMINTAKULTTUURIN toteutumiseen Päijät-Hämeen maakunnassa.

1	JOHDANTO	6
2	SUUNNITELMAN TAUSTA.....	7
	Toimintaympäristön kuvaus.....	7
	Suunnitelman säädösperusta	8
	Suunnitelman tekeminen Päijät-Hämeen alueella	9
3	KASVUOLOLTA JA HYVINVOINNIN TILA	10
	Lasten ja nuorten hyvinvoinnista Suomessa	10
	Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista Päijät-Hämeen alueella	11
	Lastensuojelusta Suomessa	14
	Lastensuojelun tarve Päijät-Hämeen alueella	15
4	HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT TOIMET, PALVELUT JA PALVELURAKENNE	16
	Kokonaiskuva palvelukokonaisuudesta	17
	Miten tuemme lapsia ja perheitä Päijät-Hämeessä	19
	ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLA	19
	MUU PIKKULAPSIPERHEIDEN KANSSA TEHTÄVÄ TYÖ	21
	KASVATUS- JA PERHENEUVONTA.....	21
	VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS	22
	PERUSOPETUS	23
	LUKIOKOULUTUS	25
	AMMATILLINEN KOULUTUS	25
	OPISKELUHUOLTO	26
	OPPILAANOHJAUS	29
	OPPIMISEN, OPISKELUN JA KOULUNKÄYNNIN TUKI	30
	NUORISOTYÖ	31
	LIIKUNTAPALVELUT	32
	KIRJASTOPALVELUT	33
	KULTTUURIPALVELUT	33
	SEURAKUNNAT	33
	YHDISTYKSET, JÄRJESTÖT ja SÄÄTIÖT.....	34
	LAPSIPERHEIDEN MUUT TERVEYSPALVELUT	35
	LAPSIPERHEIDEN KANSSA TEHTÄVÄ SOSIAALIOHJAUS JA -TYÖ	35

LASTENSUOJELU	40
MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUT	41
NUORTEN PSYKOSOSIAALISET PALVELUT	42
SOSIAALIASIAMIESTOIMINTA.....	43
5 YHTEISTYÖRAKENTEET JA KUMPPANIT	43
Nykytila	43
Esimerkkejä päijät-hämeen lapsi- ja perhepalveluiden asiantuntijaverkostoista	44
Tavoitetila.....	45
Perhekeskusten palvelukokonaisuus	46
6 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET 2018–2021	47
Tavoitteiden kokoamisen prosessi.....	47
Päijät-Hämeen tavoitteet ja toimenpiteet lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi	48
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2018–2021 toteutus ja seuranta.....	49
LÄHTEET	52
LIITTEET	53

LIITE 1. Kuntakohtaiset erityispiirteet ja tavoitteet

● ASIKKALA.....	54	● ORIMATTILA.....	92
● HARTOLA.....	59	● PADASJOKI.....	98
● HEINOLA.....	62	● PUKKILA.....	101
● HOLLOLA.....	67	● SYSMÄ.....	104
● IITTI.....	69	● PHHYKY.....	107
● KÄRKÖLÄ.....	72		
● LAHTI.....	74		
● MYRSKYLÄ.....	90		

LIITE 2. THL Lastensuojelu

LIITE 3. Lastensuojelun tilastot, Päijät-Häme

LIITE 4. Indikaattori-taulukot

1 JOHDANTO

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on kunnan tai useamman kunnan yhteinen lastensuojelulaissa (417/2007, 12§) määritelty suunnitelma lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja lastensuojelun järjestämiseksi. Suunnitelma on väline ohjata, johtaa ja kehittää kunnissa tehtävää lasten ja nuorten hyvinvointityötä osana vakiintunutta toiminnan suunnittelun, toteuttamisen ja arvioinnin vuosirytmiiä. (Kuntaliitto 2008, 5.) Päijät-Hämeessä on päätetty laatia maakunnallinen suunnitelma vuosille 2018-2021. Suunnitelma sisältää lasten ja nuorten hyvinvoinnin maakunnallisen ja kuntakohtaisen tarkastelun.

Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma on laadittu Asikkalan, Hartolan, Heinolan, Hollolan, Kärkölan, Lahden, Orimattilan, Padasjoen ja Sysmän kunnille. Lisäksi Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma koskee Päijät-Hämeen maakuntaan vuonna 2019 liittyvää litin kuntaa sekä Uudenmaan maakuntaan kuuluvia Myrskylää ja Pukkilaa. Päijät-Hämeen kuntien sekä litin, Myrskylän ja Pukkilan lasten ja nuorten kuntakohtaista hyvinvoinnin tilaa on tarkasteltu mm. kouluterveyskyselyn ja Sotkanetin aineistojen avulla. Erilaisten hyvinvointi-indikaattoreiden pohjalta on käyty keskustelua maakunnallisessa LAPE-ohjausryhmässä sekä kuntien omissa ryhmissä. Tässä suunnitelmassa kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa on tarkasteltu lähinnä Päijät-Hämeen kunnista tehtyjen tilastojen avulla. THL on toteuttanut maakunnan sosiaali- ja terveydenhuollon asiantuntija-arvion syksyllä 2017. Arvio perustuu 2015-2017 vuosien tietoon ja se koskee myös litin, Myrskylän ja Pukkilan kuntia.

Sipilän hallituksen kärkihanke Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (myöhemmin LAPE) on tarjonnut luontevan foorumin kuntien väliselle vuoropuhelulle ja maakunnalliselle keskustelulle lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi. Suunnitelma on koottu yhteistyössä kuntien LAPE-ryhmien ja maakunnallisen LAPE-ohjausryhmän kanssa. Yhdessä ne muodostavat koko Päijät-Hämeen kattavan monitoimijaisen asiantuntijaverkoston. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman maakunnallisten tavoitteiden asettamisessa on lisäksi kuultu alueen nuorisovaltuustoja. Tavoitteiden työstäminen on tapahtunut LAPE-ryhmissä niin kuntatasolla kuin yhteisen maakunnallisen ohjausryhmän tuella. Tällä prosessilla on haluttu varmistaa se, että jokainen kunta voi tunnistaa myös maakunnalliset tavoitteet omakseen ja näin ollen myös sitoutua niihin. Lape-muutosagentti on tukenut maakunnallista kehittämistyötä ja muutosagentin työ jatkuu vuonna 2019 maakunnallisen hankeajan päätyttyä.

Laadukas kohtaaminen ja lapsen ja perheen kuunteleminen ovat kaiken toiminnan kulmakiviä. Tavoitteena on luoda lasten, nuorten ja perheiden näkökulmasta lähiympäristöön muodostuva matalan kynnyksen tuen kokonaisuus, joka pitää sisällään niin julkisen sektorin toimijoiden, kuin 3. sektorin ja seurakuntien tarjoaman tuen. Samalla se mahdollistaa lasten ja perheiden yhteisöllisyyttä ja keskinäistä tuen tuottamista. Entistä paremmin yhteen sovitettut palvelut auttavat perheitä saamaan avun helpommin ja varhaisemmin sekä vähentävät painetta korjaavien palvelujen tarpeeseen.

Suunnitelman ensimmäisessä luvussa käydään läpi suunnitelman säädösperusta ja tarkoitus. Toisessa luvussa puolestaan tarkastellaan lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa muun muassa kansallisiin seuranta-indikaattoreihin perustuen. Kolmannessa luvussa avataan keskeisimpiä toimia, palveluita ja palvelurakenteita, joilla Päijät-Hämeen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia pyritään edistämään. Palvelujen laadun, asiakaslähtöisyyden ja kattavuuden turvaamiseksi alueen toimijoiden on tehtävä tiivistä yhteistyötä. Suunnitelman neljännessä luvussa kuvataan näitä nykyisiä yhteistyörakenteita ja luodaan katsaus yhteisen työn tavoitetilaan. Suunnitelman lopussa kootaan lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi tehdyt keskeisimmät tavoitteet ja toimenpiteet vuosille 2018–2021.

2 SUUNNITELMAN TAUSTA

Toimintaympäristön kuvaus

Päijät-Häme on 212 000 asukkaan monimuotoinen maakunta keskuskaupunki Lahden asutuskeskittymän ympärillä. Suunnitelman piirissä olevien kuntien asukasluku oli vuoden 2017 lopussa yhteensä 211 957. Alle 18-vuotiaiden määrä oli 40 658. Vuonna 2016 elävänä syntyneitä lapsia oli kunnissa yhteensä 1 690. Maakunnassa on kaksi keskisuurta kaupunkia: Orimattila ja Heinola sekä niiden kokoa vastaava kunta Hollola sekä useita pieniä, maaseutukuntia vaihtelevien liikenneyhteyksien päässä. Kuntien erilaisuus on otettava huomioon maakunnallista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa laadittaessa ja yhteisten tavoitteiden asettelussa.

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä on järjestänyt 1.1.2017 perustamisestaan alkaen sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja Päijät-Hämeen kunnille sekä Iitti, Myrskylän ja Pukkilan kunnille. Muista kunnista poiketen Sysmän ja Heinolan kunnat järjestävät perustason sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut itse, mutta hankkivat mm. erikoissairaanhoidon palvelut hyvinvointikuntayhtymältä. Kuntayhtymää koskeva päätöksenteko ja johtaminen on kuvattu yhtymän perussopimuksessa sekä hallinto- ja johtosäännöissä. Omistajakuntien luottamushenkilöistä koostuva valtuusto on yhtymän korkein päättävä toimielin, jonka päätökset toimeen panee yhtymän hallitus ja johto. Kunnat vastaavat mm. varhaiskasvatus-, koulu- ja liikunta-, nuorisola- ja vapaa-ajanpalveluista. Lasten, nuorten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin edistäminen on monialaista yhteistyötä toimijoiden kesken.

Tilastokeskuksen ennusteen mukaan Päijät-Hämeen alueen väestökasvu on hidasta tulevina vuosina ja kääntyy laskuun 2030-luvulla. Väestö ikääntyy ja työkäisten, lasten ja nuorten määrä vähenee nopeammin kuin keskimäärin koko maassa. 0–17-vuotiaiden väestöosuudessa on kuitenkin suuria kuntakohtaisia eroja aina Hollolan 22,2 prosentista Sysmän 12,2 prosenttiin. Alla olevassa taulukossa on esitelty väestöennusteita lasten ja nuorten määrän osalta sekä nykyisessä Päijät-Hämeessä että Iitissä, Myrskylässä ja Pukkilassa. Väestöennusteet tehdään 0-15-vuotiaista. (Sotkanet 2018.)

Taulukko 1. Väestöennusteet

	PÄIJÄT-HÄME		IITTI		MYRSKYLÄ		PUKKILA	
	%	lkm	%	lkm	%	lkm	%	lkm
31.12.2017 0–17-vuotiaita	18	36 289	17,5	1 191	19	374	21,3	413
31.12.2017 0–15-vuotiaita	15,9	32 012	15,4	1 052	17,4	342	18,6	361
Ennuste 2025 0–15-vuotiaita	15,1	30 734	15,6	1 060	16,7	334	17,9	370
Ennuste 2030 0–15-vuotiaita	14,7	29 858	15,1	1 019	16,2	326	17,5	369

Suunnitelman säädöserusta

Lasten ja nuorten hyvinvointia ja terveyttä edistetään kansallisella ohjauksella ja lainsäädännöllä. Säädöksillä pyritään turvaamaan lapsen kasvu ja kehitys, lapsen edun ja oikeuksien toteutuminen ja kasvuympäristön turvallisuus. Lainsäädännössä määritellään toimijoiden vastuuta, palveluiden järjestämistä ja yhteistyötä. Myös palveluiden suunnittelua ja kehittämistä ohjataan kansallisesti.

JOITAIN SÄÄDÖKSIÄ

- Lapsen oikeuksien sopimus
- Kuntalaki
- Yhdenvertaisuuslaki
- Varhaiskasvatuslaki
- Perusopetuslaki
- Sosiaalihuoltolaki
- Lasten suojelulaki
- Terveystieteiden lae
- Oppilas- ja opiskeluhoitolaki
- Nuorisolaki
- Liikuntalaki
- Valtioneuvoston asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskeluterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta

YK:n Lapsen oikeuksien sopimus on valtioita oikeudellisesti sitova ihmisoikeussopimus, jonka neljä yleistä periaatetta ovat **syrjimättömyys, lapsen edun huomioiminen, oikeus elämään ja kehittymiseen sekä lapsen näkemysten kunnioittaminen**. Toteutuessaan lapsen oikeudet takaavat edellytykset kaikelle kehitykselle: lapsi voi kasvaa ja käydä koulua terveenä ilman väkivallan ja riiston pelkoa. Lapsen oikeuksien sopimuksen tuleekin näkyä niin lainsäädännössä kuin politiikan, hallinnon ja jokapäiväisen arjen käytännöissä. (Unicef 2017a; 2017b.)

Lasten ja nuorten hyvinvoinnista huolehtiminen on jokaisen kunnan velvollisuus. Lastensuojelulaki (417/2007, 12§) velvoittaa kuntia tekemään Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman joko itsenäisesti tai yhdessä useamman kunnan kanssa. Lain mukaan suunnitelma on hyväksyttävä kunkin kunnan kunnanvaltuustossa ja tarkistettava vähintään kerran neljässä vuodessa. Suunnitelman sisältö kattaa kuntien toiminnan lastensuojelun järjestämisessä ja kehittämisessä sekä hyvinvoinnin edistämässä. Kunnissa laaditut suunnitelmat tulee ottaa huomioon myös kuntalain (365/1995, 65§) mukaisia talousarvioita ja suunnitelmia tehtäessä.

Lastensuojelulain mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee kuvata lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa alueella. Lisäksi suunnitelmaan tulee kirjata lasten ja nuorten hyvinvointia edistävät ja ongelmia ennalta ehkäisevät toimet ja palvelut. Suunnitelmaan kootaan myös selvitys kuntien lastensuojelun tarpeesta, lastensuojeluun varattavista voimavaroista sekä lastensuojelun palvelujärjestelmästä. Suunnitelmassa tarkastellaan yhteistyön organisointia eri lasten ja nuorten palveluja tuottavien tahojen kesken ja siihen kirjataan yhteistyön toteuttamiseksi suunnitellut toimenpiteet ja seuranta.

Oppilas- ja opiskelijahuoltolain (1287/2013, 12§) mukaan lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee sisältää kuvaus siitä, kuinka alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskeluhoito on toteutettu.

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTISUUNNITELMASTA LYHYESTI

- Tarkastelee lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa
- Selvittää kuntien lastensuojelun tarvetta, lastensuojeluun varattavia voimavaroja sekä lastensuojelun palvelujärjestelmää
- Kuvaa lasten ja nuorten hyvinvointia edistäviä ja ongelmia ennalta ehkäiseviä toimia ja palveluita
- Kuvaa toimintaa lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi
- Kuvaa kuinka alueella sijaitsevien oppilaitosten opiskeluhoito on toteutettu
- Tarkastelee lasten ja nuorten palveluja tuottavien tahojen toimintamalleja ja yhteistyön organisointia
- Tuo esiin lasten ja nuorten omat tarpeet ja toivomukset
- Ottaa huomioon vanhempien ja muiden kasvatuksesta vastaavien tahojen tukemisen
- Ottaa huomioon LAPE muutosohjelman tavoitteet niin suunnitelmassa kuin sen toteuttamisen seurannassa

Suunnitelman tekeminen Päijät-Hämeen alueella

Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmatyössä on haluttu muodostaa kokonaiskuva alueen lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä sekä korjaavista toimista ja palveluista. Samalla on rakennettu toimijoiden yhteistä näkemystä siitä, kuinka lapsia, nuoria ja perheitä tuetaan Päijät-Hämeessä ja sen kunnissa. Suunnitelmaa tehtäessä maakunnan alueen tilasto- ja selvitystietoa sekä lapsilta, nuorilta ja perheiltä kerättyä kokemustietoa on tarkasteltu monialaisessa työryhmätyössä. Yhteisessä vuoropuhelussa on muodostunut käsitys päijäthämäläisten lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilasta ja tarpeista. Lasten ja nuorten ääni on pyritty saamaan kuuluviin paitsi kyselyjen avulla myös kutsumalla nuorisovaltuustojen edustajia kuntien LAPE-työhön ja hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden laadintaan.

Toimintaympäristön muutokset haastavat palvelujen ja toiminnan järjestäjiä integroitumaan ja tiivistämään yhteistyötään. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa kuvataan kuntien ja maakunnan yhteistyörakenteita lasten ja nuorten asioissa. Nykytilan kuvaamisen lisäksi suunnitelmatyössä on haluttu asettaa yhteistyön tavoitetila pääosin kansalliseen yhdyspintaselvitystyöhön ja SOS-lapsikylän Päijät-Hämeessä keväällä 2018 toteuttamaan lähtötilanneanalyysiin sekä LAPE-kehittämistyöhön perustuen.

Päijät-Hämeen osalta LAPE-kehittämistyön ja Huomisen hyvinvointia lapsille ja perheille -kehittämishankkeen keskeisimmiksi tavoitteiksi on asetettu toimintakulttuurin muutoksen ja matalan kynnyksen tuen kokonaisuuden kehittäminen. Matalan kynnyksen tuella tarkoitetaan tässä yhteydessä lapsen ja perheen arkeen ja kasvuympäristöön suunnattua kevyttä tukea, mutta myös hyvää monialaista yhteistä työtä ja jalkautuvia työmuotoja. Työtä tehdään yhdessä järjestöjen ja seurakunnan kanssa sujuvien palvelujen ja toiminnan toteuttamiseksi.

Päijät-Hämeen kunnat poikkeavat toisistaan niin asukasluvun kuin monimuotoisen ympäristönsäkin suhteen. Näin ollen myös lasten ja nuorten kasvuympäristöt vaihtelevat maaseudusta kaupunkien asutuskeskittyymiin. Tämä kuntien moninaisuus on haluttu ottaa huomioon myös maakunnallista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa tehtäessä tuomalla esiin joitakin keskeisimpiä kuntakohtaisia erityispiirteitä. Nämä erityispiirteet ovat kunnittain koottuna suunnitelman liitteenä (LIITE 1). Kuntien taulukoissa on ensinnäkin koottuna luvut Päijät-Hämeen kuntien väestöstä ja 0-17-vuotiaiden osuudesta 31.12.2017. Taulukoissa on nähtävillä myös kuntakohtaiset lasten ja nuorten lukumäärät ikäryhmittäin jaoteltuna. Näiden tilastotietojen lisäksi kunnat ovat nostaneet esiin lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa kuvaavia kärkiä, joiden tarkoituksena on

muodostaa käsitys niistä ilmiöistä, joissa kunnassa katsotaan menevän hyvin tai toisaalta mitkä asiat on koettu keskeisimmiksi huolenaiheiksi. Erityispiirteidensä pohjalta kunnat ovat lisäksi voineet muodostaa omia kuntakohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi.

Päijät-Hämeen yhteiset tavoitteet ja toimenpiteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi vuosille 2018–2021 on muodostettu yhdessä eri toimijoiden kanssa kuntakohtaisten tavoitteiden pohjalta. Tavoitteiden toteutumista seurataan valittujen hyvinvointi-indikaattoreiden avulla.

3 KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA

Lasten ja nuorten kasvuoloja ja hyvinvoinnin tilaa kuvataan erilaisten hyvinvointi-indikaattoreiden avulla. Muun muassa Kouluterveyskysely sekä Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen tilasto- ja indikaattori-pankki Sotkanet.fi tarjoavat monipuolista seurantatietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilan arvioimiseksi. Tilastot muodostavat hyvinvoinnin tarkastelulle pohjan, mutta niiden ymmärtämiseksi ja analysoimiseksi on lisäksi hyödynnettävä kuntien omaa monialaista asiantuntijatietoa sekä näkemystä alueellisista erityispiirteistä. Lisäksi Me-säätiö, THL ja Päijät-Hämeen toimijat ovat julkaisseet syksyllä 2018 datamallin, joka jatkossa mahdollistaa Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen tutkimusaineistojen uudenlaisen hyödyntämisen. Datamalli kuvaa maakunnan syrjäytymisen dynamiikkaa ja se auttaa kohdentamaan palvelut oikeisiin kohtiin.

Syrjäytymisen dynamiikka Päijät-Hämeessä – Me-säätiö: <http://data.mesaatio.fi/syrjaytymisen-dynamiikka/#!r=paijat-hame>

Valtakunnallisen tiedonkeruun lisäksi Päijät-Hämeen kunnissa (Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Kärkölä, Lahti, Orimattila, Padasjoki ja Sysmä) toteutetaan runsaasti erilaisia kyselyjä ja arviointeja. Yksi niistä on kahden vuoden välein toteutettava esi- ja perusopetuksen arviointikysely. Vuoden 2018 kyselyn avulla on arvioitu muun muassa esi- ja perusopetuksen johtamista, opetus suunnitelman toteuttamista, opetus ja opetusjärjestelyitä, osallisuutta ja vaikuttamista, oppimisympäristöjä ja turvallisuutta sekä yhteistyötä ja oppimisen tukemista. Vuorovuosina alueella toteutetaan myös varhaiskasvatuksen arviointikysely.

Lasten ja nuorten hyvinvoinnista Suomessa

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin ja terveyden tilaa tutkitaan Suomessa joka toinen vuosi Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen (jatkossa THL) toteuttamalla Kouluterveyskyselyllä. Kouluterveyskyselyyn osallistuvat perusopetuksen 4. ja 5. vuosiluokkien oppilaat, 8. ja 9. vuosiluokkien oppilaat sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat. Kouluterveyskyselyllä tuotetaan tietoa lasten ja nuorten hyvinvoinnista, terveydestä, koulunkäynnistä ja opiskelusta, osallisuudesta, avun saamisesta sekä palvelujen tarpeisiin vastaamisesta. Seurantatiedon laadun ja sen kattavan hyödyntämisen takaavat maakuntien, kuntien ja oppilaitosten sitoutuminen kyselyyn. (THL 2018a.)

THL:n tiedonkeruu on laajentunut koskemaan myös 3-4kk:n ikäisten ja nelivuotiaiden lasten ja heidän perheidensä terveyttä, hyvinvointia ja osallisuutta sekä palveluita. Päijät-Häme on ollut mukana LTH-pilottitutkimuksessa loka-marraskuussa 2017 ja nelivuotiaiden osalta alustavat tulokset on jo saatu. Tietoa tuotetaan hyvinvoinnista, elinoloista, osallisuudesta, terveydestä, toimintakyvystä, elintavoista, perheestä ja elinoloista, lapsen varhaiskasvatuksesta, kasvu ympäristön turvallisuudesta sekä palveluista ja avunsaannista.

Kouluterveyskyselyyn vuonna 2017 vastanneista valtaosa on kokenut terveydentilansa hyväksi. Vaikka lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa pidetään kansainvälisestäikin vertailtuna hyvänä, erilaista oireilua esiintyy silti runsaasti ja esimerkiksi mielenterveyden häiriöt ja väsymys ovat nuorilla yleisiä. Erityisen huolestuttavana voidaan pitää eri ryhmien välisiä terveyseroja, jotka ovat osittain jopa kasvaneet viime vuosina. (THL 2018b.)

LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNISTA SUOMESSA LYHYESTI

- Hyvinvointia vaarantavat tekijät kasautuneet pienelle osalle väestöstä
- Enemmistö lapsista, nuorista ja perheistä voi melko hyvin
- Valtaosa kokee terveydentilansa hyväksi
- Tupakoinnin ja alkoholin käytössä vähenevä trendi
- Koulunkäynnistä pitävien osuus kasvanut
- Perheet moninaistuneet
- Mielenterveyden häiriöt ja väsymys nuorilla yleisiä
- Suuri osa lapsista ja nuorista nukkuu liian vähän
- Ylipainoisten lasten ja nuorten määrä suuri
- Vähän liikkuvien määrä on myönteisestä kehityksestä huolimatta yhä huomattavan korkea
- Kiusaamista, syrjintää, väkivaltaa ja seksuaalista häirintää todetaan yhä esiintyvän
- Tarjottu apu ja tukimuodot eivät aina vastaa lasten ja nuorten kokemia tarpeita
- Osallisuutta tulisi vahvistaa

(THL 2018c-h)

Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnista Päijät-Hämeen alueella

Päijät-Hämeessä **yhden vanhemman perheiden osuus on alueella maakunnista suurin (24,2 %)**. Myös **avioeroja on Päijät-Hämeessä maakunnista toiseksi eniten**. Vuonna 2016 Päijät-Hämeen kunnissa eroon päättyi yhteensä 492 avioliittoa. Päijät-Hämeen kuntia sekä Myrskylää, Iittiä ja Pukkilaa erikseen tarkasteltaessa määrissä on kuitenkin varsin suuria eroja. Huomioon tulee ottaa myös se, että iso osa lapsista asuu perheissä, joiden vanhemmat ovat avoliitossa, jossa eroja tapahtuu yhtä lailla. **Lasten pienituloisuusaste**, eli pienituloisiin kotitalouksiin kuuluvien alaikäisten osuus vastaavan ikäisestä väestöstä, oli vuonna 2016 Päijät-Hämeessä 12,7 ollen **hieman koko maata korkeampi**. Osuus on edellisiin vuosiin verrattuna laskussa. Ahtaasti asuvien lapsiasuntokuntien osuus kaikista lapsiasuntokunnista oli vuonna 2016 Päijät-Hämeessä 27,9 %, joka oli koko maan keskiarvoa pienempi. Päijät-Hämeessä toimeentulotukea vuonna 2016 sai 9,7 % lapsiperheistä, mikä mukailee koko maan keskiarvoa. Kuitenkin **toimeentulotukea saaneiden 18–24-vuotiaiden osuus vastaavan ikäisestä väestöstä oli Päijät-Hämeessä maakunnista toiseksi suurin (20 %)**.

Hallituksen kärkihanke LAPE:n tulosten mittaamiseksi on valtakunnallisesti listattu lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia kuvaavia mittareita. Näillä mittareilla on luontevaa seurata myös Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumista.

LAPSI- JA PERHEPALVELUIDEN MUUTOSOHJELMAN (LAPE) TULOSINDIKAATTORIT

- Lasten/nuorten ja vanhempien välinen vuorovaikutus on parantunut
- Lasten ja nuorten yksinäisyys on vähentynyt
- Jokaisella lapsella on vähintään yksi turvallinen ja pysyvä aikuissuhde
- Kiusaaminen (varhaiskasvatuksessa ja koulussa) on vähentynyt
- Jokaisella lapsella/nuorella on harrastus
- Koulutuksen keskeytyminen on vähentynyt (sekä perusopetuksessa että toisen asteen koulutuksessa)
- Lasten ja nuorten kiinnittyminen kouluun on vahvistunut
- Lasten ja nuorten kokema väkivalta on vähentynyt
- Ehdollisen tuomion saaneiden, valvonnassa olevien nuorten määrä on vähentynyt.
- Vanhempien päihde- ja mielenterveysongelmien aiheuttamat haitat lapsille ovat vähentyneet
- Vanhempien erojen aiheuttamat haitat lapsille ovat vähentyneet
- Lasten, nuorten ja vanhempien kokemus osallisuudesta palveluissa (varhaiskasvatus, koulu, lastensuojelu, terveys- ja kuntoutuspalvelut jne.) on parantunut
- Perheystävällisten toimintamuotojen käyttö työpaikoilla on lisääntynyt ja vanhempien kokemus työkuoritus on vähentynyt
- Lasten, nuorten ja perheiden kokemus palvelujärjestelmän toimivuudesta on parantunut.

(STM 2016.)

Vuonna 2016 nykyisen Päijät-Hämeen kuntien työvoimasta työttömiä oli 15,4 %, mikä on valtakunnallista keskiarvoa (13,2 %) enemmän. Erityisesti **pitkäaikaistyöttömyyttä esiintyy Päijät-Hämeessä enemmän kuin muussa maassa keskimäärin** ja vuonna 2016 pitkäaikaistyöttömiä oli maakunnassa 6,2 prosenttia työvoimasta (koko maa 4,7 %). Pitkäaikaistyöttömien osuus on Päijät-Hämeessä toiseksi suurin maakuntien välisessä vertailussa. Myös **nuorisotyöttömien määrä on muuhun maahan verrattuna korkeampi**. 18–24-vuotiaasta työvoimasta on vuonna 2016 kääntynyt Päijät-Hämeessä laskuun, mutta osuus on yhä 19,1 prosenttia, koko maan keskiarvon ollessa 17,0 prosenttia. Myös Päijät-Hämeen koulutustasomittain (323) on koko maan keskiarvon (363) alapuolella. Koulutustasomittain kertoo väestön koulutustason, jota mitataan laskemalla perusasteen jälkeen suoritettu korkeimman koulutuksen keskimääräinen pituus henkeä kohti. (Sotkanet 2018.)

Turvallisen ja pysyvän aikuissuhteen toteutumista voidaan seurata tarkastelemalla esimerkiksi lasten ja vanhempien välistä keskustelusuhdetta tai lasten ja nuorten mahdollisuutta keskustella jonkun kanssa mieltä painavista asioista. **Suurimmalla osalla päijäthämäläisistä nuorista on mahdollisuus keskustella jonkun kanssa mieltä painavista asioista. Keskusteluvaikeuksia omien vanhempien kanssa on eniten ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoilla.** Luonnollisesti ystävien ja omien vanhempien roolit nuorten keskustelukumppaneina korostuvat. 8. ja 9. luokan oppilaista ja lukion vastaajista noin 70 prosenttia ja ammatillisen koulutuksen vastaajista 63,5 prosenttia kertoi voivansa keskustella mieltä painavista asioista omien vanhempiensa kanssa. Keskustelun mieltä painavista asioista koulun aikuisen tai muun ammatillaisen kanssa kokee olevan mahdollista 19 prosenttia 8.-9. luokan ja noin 10 prosenttia toisen asteen opiskelijoista. Lasten/nuorten ja vanhempien välisessä vuorovaikutuksessa on Päijät-Hämeessä 8. ja 9. luokan oppilaiden osalta maakunnista toiseksi vähiten ongelmia (Päijät-Häme 6,9 %, koko maa 7,9 %). Puolestaan ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden kohdalla keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa kokee olevan 9,4 % Päijät-Hämeen vastaajista, joka on yksi maan korkeimmista (koko maa 7,4 %). (THL 2018i.)

Lasten ja nuorten kokemaa yksinäisyyttä puolestaan voidaan kartoittaa esimerkiksi kouluterveyskyselyn kysymyksellä lapsista ja nuorista, joilla ei ole yhtään läheistä ystävää. Päijät-Hämeen tulokset vuonna 2017

yksinäisyyden osalta (8. ja 9. lk. 8,1 %, lukio 7,6 %, amm. 6,1 %) ovat lähellä koko maan keskiarvoja. **Koulukiusaaminen on vähentynyt Päijät-Hämeessä, mutta kiusatuksi tulleiden määrässä on isojakin koulu- ja kuntakohtaisia eroja.** 2017 koulukiusattuna vähintään kerran viikossa 8. ja 9. luokan oppilaista ilmoitti olevansa maakunnassa 6,0 prosenttia (koko maassa 5,8 %), kun vuonna 2013 vastaava luku oli ollut 8,4 prosenttia (koko maassa 7,0 %). **Kiusaaminen vähentyy myös merkittävästi toiselle asteelle siirryttäessä** ja Päijät-Hämeessä 1. ja 2. vuoden opiskelijoista kiusaamista viikoittain ilmoitti kokevansa lukiossa 0,8 prosenttia ja ammatillisissa oppilaitoksissa 2,5 prosenttia. (Sotkanet 2018; THL 2018i.)

Päijät-Hämeen lasten ja nuorten terveyden ja toimintakyvyn tilassa **huolen aiheeksi nousee varsinkin tyttöjen kokemus huonovointisuus, ahdistus ja mielenterveyden häiriöiden yleisyys.** Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneiden 0-17-vuotiaiden osuus 7,1/1000 vastaavan ikäistä kohden on maakunnista kolmanneksi suurin. Terveystilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi kokevien (8.-9.lk. ja 1.-2. vuoden opiskelijat) tyttöjen määrä on viimevuosina kasvanut ja **tyttöjen kohtalaisen tai vaikean ahdistuneisuuden on todettu olevan huomattavasti yleisempää kuin pojilla.** (Sotkanet 2018; THL 2018i.)

Päijät-Hämeessä 8. ja 9. luokan oppilaista 7,4 prosenttia vastasi kokeneensa kuluneen vuoden aikana seksuaalista väkivaltaa, kun koko maassa määrä oli 6,7 prosenttia. Päijät-Hämeen tulosten osalta **huolta herättää myös erityisesti seksuaalista väkivaltaa vuoden aikana kokeneiden ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden osuus (9,8 %),** joka on maakuntien välisessä vertailussa toiseksi korkein (koko maa 6,9 %). Lukion tulos (6,9 %) puolestaan asettuu lähelle valtakunnallista keskiarvoa (6,2 %). (Sotkanet 2018.)

Päijät-Hämeessä lapsilla ja nuorilla on harrastuksia. Erityisesti lukioikäisistä melkein kaikki harrastavat jotain ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoiden osaltakin määrä on muun maan vertailussa korkeampi, maakuntien vertailussa toiseksi korkein. 8. ja 9. luokan oppilaista 89 prosenttia harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa (koko maa 89,9), ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoista 82,9 prosenttia (koko maassa 81,5 %) ja lukion 1. ja 2. vuoden opiskelijoista jopa 93,9 prosenttia vastaajista (koko maassa 93,4 %). (Sotkanet 2018; THL 2018i.)

Tutkintoon johtavan koulutuksen keskeyttäminen on viime vuosina vähentynyt ja Päijät-Hämeessä luku vuonna 2015/2016 tutkintoon johtavan koulutuksen kokonaan keskeytti 4,5 prosenttia opiskelijoista, kun vastaavasti koko maassa 5,0 prosenttia (Tilastokeskus 2018). Koulun kiinnittymistä voidaan tarkastella kouluterveyskyselyn tuloksilla **kouluviihtyvyydestä, mikä on Päijät-Hämeessä heikentynyt viime vuosina** toisin kuin koko maassa. Päijät-Hämeen 8. ja 9. luokan oppilaista 55,4 prosenttia (koko maa 59,8 %), ammatillisen oppilaitoksen vastaajista 77,6 prosenttia (koko maa 83,4 %) ja lukion vastaajista 70,9 prosenttia (koko maa 71,6 %) kertoo pitävänsä koulunkäynnistä. (Sotkanet 2018; THL 2018i.)

Päijät-Hämeen kuntien **8. ja 9. luokan oppilaista 49 % kokee, että opettajat eivät ole kiinnostuneita heidän kuulumisistaan, osuuden ollessa maakuntien vertailussa suurin.** Oppilaista 30,4 % kokee, että **opettajat eivät rohkaise heitä mielipiteen ilmaisuun, osuuden ollessa maakuntien vertailussa toiseksi suurin. Ammatillisen oppilaitoksen 1. ja 2. vuoden opiskelijoiden osuus (22,7 %) on maakuntien vertailussa suurin** ja lukiossa (14,6 %) sen sijaan lähellä valtakunnallista keskiarvoa. (Sotkanet 2018; THL 2018i.)

Tupakan ja alkoholin käytössä näkyy vähenevä trendi. Huoleksi nousee laittomia huumeita ainakin kerran kokeilleiden osuus Päijät-Hämeessä, missä se on maakunnista kolmanneksi suurin niin 8. ja 9. luokan oppilaiden kuin toisen asteen opiskelijoiden osalta. Arkisin alle kahdeksan tuntia nukkuvien 8. ja 9. luokkalaisten osuus on Päijät-Hämeessä maakunnista suurin. Tämän lisäksi alle kahdeksan tuntia nukkuvien toisen asteen opiskelijoiden osuudet ylittävät maakunnallisen keskiarvon. Ylipainoisten lasten ja nuorten määrät ovat kaikkiaan kasvaneet, mutta Päijät-Hämeessä luvut ovat yhä koko maan keskiarvojen alapuolella. (Sotkanet 2018; THL 2018i.)

Lastensuojelusta Suomessa

1.4.2015 voimaan tulleen sosiaalihuoltolain tarkoituksena on vahvistaa peruspalveluja ja vähentää sitä kautta korjaavien toimenpiteiden kuten lastensuojelun tarvetta. Lain tarkoituksena on edistää ja ylläpitää hyvinvointia ja sosiaalista turvallisuutta. Sosiaalihuollon toimin vaikutetaan ennen kaikkea väestön sosiaaliseen hyvinvointiin ja turvallisuuteen sekä toimintakykyyn ja osallisuuteen. **Oikea-aikaisten ehkäisevien palvelujen lisääminen ja lastensuojelutyön oikea resurssointi vähentävät raskaiden korjaavien lastensuojelutoimien tarvetta.** THL:n tilastoraportit lastensuojelusta kokoavat tietoja kiireellisesti sijoitettujen ja huostassa olleiden lasten määristä, lastensuojelun avohuollon asiakkaista, lastensuojeluilmoituksista ja lastensuojelutarpeen arvioinneista (THL 2018j). Lisäksi THL kerää Manner-Suomen kunnilta tietoja lastensuojelun käsittelyajoista ja niiden lainmukaisesta toteutumisesta, jotka toimitetaan myös Valviralle (Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto).

Kuntaliitto on tarkastellut lastensuojelun tilannetta ja sen kehitystä lastensuojelun kuntakyselyllä vuoden 2017 loppupuolella. Kyselyn mukaan **lastensuojelun tilanne on vaikeutunut ja palvelujen saatavuuden ongelmat näkyvät tulosten mukaan erityisesti lasten mielenterveyspalveluissa.** Puustinen-Korhosen mukaan myös **huoli lastensuojelun voimavaroista ja henkilöstön riittävydessä ovat valtakunnallisesti kasvaneet** verrattuna viisi vuotta aiemmin toteutetun kyselyn tuloksiin. Ammattihenkilölain voimaan tulon seurauksena erityisesti sosiaalityöntekijöiden sijaisuuksien järjestämisestä on pidetty vaikeana. Kuntaliiton kyselyn tulosten mukaan voidaan sanoa, että pula työntekijöistä heikentää lastensuojelua ja viranomaistehtävien hoitoa. Lastensuojelua on kehitetty moniammatillisen tiimityön suuntaan, minkä arvioidaan olevan toimiva ja kuormitusta vähentävä tapa tehdä lastensuojelutyötä. Myös yksityisten palvelutuottajien käytön todetaan valtakunnallisesti lisääntyneen kuluneen viiden vuoden aikana. (Kuntaliitto 2018.)

Lastensuojelun tila on puhuttanut kansallisesti ja merkittävänä huolena ovat **lastensuojelun suuret asiakasmäärät.** Valtakunnallisen keskimäärän (30) ylittäviä sosiaalityöntekijöiden asiakasmääriä esiintyy noin 40 %:ssa palvelujen järjestäjiä. Ongelmaa voidaan pitää vakavana. Kuormituksen taustatekijöitä ovat muun muassa **sosiaalityöntekijöiden ja erityisesti sijaisten rekrytointiin liittyvät vaikeudet, työn organisointiin, työoloihin, johtamiseen ja palkitsemiseen liittyvät tekijät.** Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut ylisosiaalineuvos Aulikki Kananojalle tehtäväksi selvitystyön, jossa etsitään ratkaisuja lastensuojelutyön kuormittavuuden vähentämiseen ja laaditaan ehdotus tiekartaksi siirtymiseen kunnallisesta lastensuojelusta ja sijaishuollosta maakuntapohjaiseen vuonna 2021.

Selvityksen väliraportin keskeinen **esitys on varhaisen tuen ja ehkäisevän toiminnan tuntuva laajentaminen lisäämällä perhetyötä ja kotipalvelua,** jonka tärkeydestä alalla vallitsee laaja yksimielisyys. **Tämä edellyttää varhaisen tuen priorisointia resurssipäätöksiä tehtäessä.** Varhaisen ja ehkäisevän työn painotus tähtää pitkäaikaisen korjaavan työn tarpeen vähentämiseen ja sijaishuollon kustannuskasvun hillintään. Työn lähtökohtana on ratkaisuehdotusten sovittaminen yhteen LAPE-kehittämissuunnan kanssa. Ratkaisujen tulee niin ikään tukea perhekeskusten aikaansaamista moniammatillisena työyhteisönä, jossa **perhetyö on olennainen osa äitiys- ja lastenneuvolan työtä.** Väliraportissa on suosituksia mm. kahden maakunnan väliseen vertaiskehittämiseen, sosiaalityöntekijöiden mentoroinnin organisointiin, sijaispoolin luomiseen ja systemisen mallin mukaisten lastensuojelutiimien muodostamiseen. (Kananoja 2018.)

Lastensuojeluasian katsotaan tulevan vireille, kun asiasta on tehty lastensuojeluilmoitus tai yhteydenotto sosiaalihuoltoon. **Saadun ilmoituksen tai yhteydenoton jälkeen on välittömästi ratkaistava, vaatiiko tilanne toimenpiteitä kiireellisesti vai tehdäänkö asiasta palvelutarpeen arviointi lastensuojelun tarpeen selvittämiseksi.** Myös ennen lapsen syntymää on mahdollista tehdä niin sanottu ennakkollinen lastensuojeluilmoitus, jos voidaan perustellusti olettaa lapsen tarvitsevan lastensuojelun mukaisia tukitoimia heti synnyttyään. (THL 2017a.)

Lastensuojelun piirissä olevien perheiden ja lasten arkea pyritään ensisijaisesti tukemaan avohuollon tukipalveluiden avulla. Vasta siinä tapauksessa, jos avohuollon tukitoimilla ei pystytä turvaamaan lapsen tilannetta, tulee harkita lapsen kodin ulkopuolelle sijoittamista huostaanottona tai kiireellisenä sijoituksena. Tilastollisesti tarkasteltuna on huomioitava, että sama lapsi voi vuoden aikana sisältyä sekä kiireellisesti sijoitettujen että huostaan otettujen lasten lukumääriin. Kiireellinen sijoitus ei kuitenkaan aina johda lapsen huostaanottoon vaan tukea voidaan tarjota sen jälkeen myös esimerkiksi avohuollon tukipalveluiden muodossa. Huostassa olo sen sijaan päättyy, kun sijaishuollon tarpeen katsotaan loppuneen tai kun lapsi täyttää 18 vuotta. (THL 2018j.)

Perheisiin sijoitettujen lasten määrään on vaikuttanut muun muassa vuonna 2012 voimaan tullut lastensuojelulain muutos, jonka mukaan lapsen sijaishuolto tulisi järjestää ensisijaisesti perhehoidossa. Perhehoidolla tarkoitetaan lapsen sijoittamista yksityiseen perheeseen kunnan toimeksiantosopimuksella. Kyseinen perhe voi toisinaan olla myös lapsen läheis- tai sukulaisperhe. Ammatilliset perhekodit puolestaan toimivat aluehallintoviranomaisen luvalla. Lastensuojelun laitoshoidon tarjotaan lastenkodeissa, koulukodeissa ja muissa niihin rinnastettavissa lastensuojelulaitoksissa Tilastoissa muuhun huoltoon on luokiteltu sisältyvän lapsen sijoitus omaan kotiin, itsenäinen tuettu asuminen ja muut perhe- tai laitoshoidon sisältymättömät toimet. (THL 2017a.)

Lastensuojelun tarve Päijät-Hämeen alueella

Vuonna 2017 Päijät-Hämeessä tehtiin 4480 lastensuojeluilmoitusta, mikä oli 20 ilmoitusta vähemmän kuin vuonna 2016. Ilmoituksia tehtiin 2163:sta 0-17-vuotiaasta, mikä on 6 % kaikista alaikäisistä lapsista (6,8 % vuonna 2016). **Päijät-Hämeessä tehtiin lastensuojeluilmoituksia vähemmän kuin muualla Manner-Suomessa. Yhdestä lapsesta tehtiin keskimäärin 2,1 ilmoitusta, mikä taas on muihin maakuntiin verrattuna eniten (1,8 vuonna 2016).** Ilmoituksia tehtiin eniten 13-17-vuotiaista (8,2 % kaikista vastaavan ikäisistä). (THL 2018j.) **LIITE 2. Taulukko 2. THL 2018, Lastensuojeluilmoitusten ja lasten lukumäärät ikäryhmittäin ja maakunnittain vuonna 2017**

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän kuntien alueella lastensuojeluilmoitusten määrä on lisääntynyt vuodesta 2016 (yht. 4405) vuoteen 2017 (yht. 5144). Vuonna 2016 entisen Oivan alueen kunnissa vastaanotettiin yhteensä 925 lastensuojeluilmoitusta, Aavan alueen kunnissa 1114 ja Lahdessa 2366. Vuonna 2017 vastaavat luvut olivat 976 (vanhan Oivan alueen kunnat), 1161 (vanhan Aavan alueen kunnat) ja 3007 (Lahti). Lastensuojeluilmoitusten määrä on ollut tasaisesti kasvussa jo useamman vuoden etenkin Lahden alueella.

Lastensuojeluilmoitusten lisäksi lapsen asia voi tulla vireille sosiaalihuoltolain mukaisena yhteydenottona. Vuonna 2017 Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä on vastaanotettu lapsia koskevia yhteydenottoja 433 kpl, hakemuksia 273 kpl ja myös sosiaalihuoltolain mukaisia ilmoituksia 56 kpl. Yhteydenottojen määrä lisääntyy pikku hiljaa, joskin valtaosa lasten asioista tulee edelleen vireille lastensuojeluilmoituksina. Lasten asioissa vireille tulleet sosiaalihuolto- ja lastensuojeluasiat käynnistävät sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin. Palvelutarpeen arvioinnin aikaan selvitetään tarvittaessa myös mahdollinen lastensuojelun tarve.

Lastensuojelun asiakkuus määritellään alkaneeksi asian vireille tulon sijaan vasta sitten, kun palvelutarpeen arvion perusteella todetaan lastensuojelun ja lastensuojelun avohuollon palveluiden tarve. Tämän uudistuksen myötä **lastensuojelun avohuollon asiakasmäärät ovat vähentyneet odotetusti ja sosiaalihuoltolain mukaisten palvelujen käyttö on puolestaan lisääntynyt vuoden 2016 aikana.** Taustalla on mahdollisuus tarjota perheille matalan kynnyksen palveluita ilman lastensuojelun asiakkuutta. Näiden sosiaalihuoltolain mukaisen (18 ja 19 §) palvelujen avulla perheille tarjotaan esimerkiksi tukea ja ohjausta omien voimavarojensa käyttöön, keskinäisiin vuorovaikutussuhteisiin ja lisäksi konkreettista kotiapua arjen toimivuuteen ja

kasvatuksellisiin kysymyksiin. (THL 2017a.) Valtakunnallisen LAPE-muutosohjelman avulla kehitetään mm. perhekeskusmallia, jossa perheellä on mahdollisuus saada matalan kynnyksen palveluja eri toimijoiden tuotamina. Perhekeskustoimintamallissa ovat mukana sosiaali- ja terveyden huollon, sivistystoimien, seurakuntien ja järjestöjen toimijat.

Kunnissa 1.4.–30.9.2017 toteutetussa seurannassa on saatu tietoa palvelutarpeen arviointien käsittelyistä ja loppuun saattamisesta määräajassa. **Lastensuojelun palvelutarpeen arvioinneista 99,4 % on aloitettu Päijät-Hämeessä seitsemän arkipäivän määräajan sisällä, mikä on koko maahan verrattuna paremmin** (koko maassa 98 %). Sataprosenttisesti määräajat toteutuivat Päijät-Hämeen kunnista Asikkalassa, Hartolassa, Padasjoella ja Sysmässä. Palvelutarpeen arvioinnin tulisi valmistua kolmen kuukauden kuluessa asian vireille tulosta ja **Päijät-Hämeessä 96,5 prosenttia käsittelyistä oli saatu loppuun määräaikaan mennessä, mikä on myös muuhun Suomeen verrattuna paremmin (koko maassa 93 %)**. (THL 2017b.)

Tilastoraporteista on saatavissa 31.12.2017 huostassa olleiden lasten määrät sijoitusmuodon mukaan. Päijät-Hämeessä yhteensä 364 huostassa olleesta lapsesta 186 oli perhehoidossa (51 %), 61 ammatillisessa perhekotihoidossa (17 %), 105 laitoshuollossa (29 %) ja 12 muuten sijoitettuna (3 %). (THL 2018j.) **LIITE 2 Kuvio 1. THL 2018, Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain 31.12.2017, % (N=8 962)**

Perhehoidon ensisijaisuustavoite on saavutettu melko hyvin. V. 2017 tilastojen mukaan toimeksiantosuhteisen perhehoidon hoitovuorokaudet olivat 49 prosenttia kaikista hoitovuorokausista. Koko perhehoidon (toimeksiantosuhteinen perhehoito ja luvanvarainen ammatillinen perhekotihoito) osuus hoitovuorokausista oli 61 prosenttia. **Laitoshoitoa tai vaativaa laitoshoitoa tarvitsevia on siis vähemmän, mutta ne lapset, jotka tarvitsevat laitoshoitoa, tarvitsevat hyvin resurssoituja yksiköitä, sekä vahvaa päihde- ja/tai psykiatrista osaamista. Suhteessa koko maahan Päijät-Hämeessä sijoitetaan edelleen vähemmän perhehoitoon.**

Lastensuojelun hoitovuorokaudet lisääntyivät vuodesta 2016 vuoteen 2017 1,6 prosenttia (87328 > 88693). Positiivista on se, että laitoshoitovuorokaudet vähenivät merkittävästi, 11 prosenttia ja kasvu siirtyi toimeksiantosuhteiseen perhehoitoon, joka kasvoi 11 prosenttia. Osaltaan tähän vaikutti lyhytaikaisen perhehoidon voimakas kasvu. Hyvinvointiyhtymän lapsiperhepalvelujen strategisten linjausten mukaisesti omaa laitostenverkostoa tiivistettiin lakkauttamalla kahden lastenkodin toiminta. Esim. pikkulastenkodille aiemmin kiireellisesti sijoitetut alle kouluikäiset lapset sijoitetaan tällä hetkellä lyhytaikaisen perhehoidon päivystysperheisiin. Lisäksi Päijät-Hämeessä on toiminut jo pidempään seudullinen perhehoitoyksikkö.

Vuonna 2017 Päijät-Hämeessä kiireellisesti sijoitettujen lasten määrä vastaavan ikäiseen väestöön suhteutettuna oli 0,3 prosenttia ja huostassa olleiden osuus 1,2 prosenttia. Koko maan osalta kiireellisesti sijoitettujen osuus puolestaan oli 0,4 prosenttia ja huostassa olleiden osuus 1,0 prosenttia. **Maakuntien välisessä vertailussa Päijät-Hämeen huostassa olleiden 0-17 -vuotiaiden osuus oli neljänneksi suurin maassa.** (THL 2018j.) **LIITE2 Kuvio 2. THL 2018, Vuoden aikana kiireellisesti sijoitetut ja huostassa olleet lapset suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön maakunnittain vuonna 2017, %**

Lastensuojelun maakunnallisia seurantalukuja on koottu lisäksi selvityksen liitteeksi (LIITE 3.).

4 HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT TOIMET, PALVELUT JA PALVELURAKENNE

Suunnitelman yhtenä tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva keskeisistä Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointia edistävästä toimista ja palveluista sekä kuvata niiden muodostamaa palvelurakennetta. Tässä

suunnitelmassa palvelukokonaisuus muodostuu Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän järjestämistä sosiaali- ja terveyspalveluista, kuntien järjestämistä sivistyksen ja hyvinvoinnin palveluista sekä seurakuntien ja yhdistysten tekemästä työstä yleisesti. Tämän lisäksi kunnat ovat voineet tuoda esiin palveluihin liittyviä kunta-kohtaisia erityispiirteitä, jotka on koottu kunnittain suunnitelman liitteeksi (LIITE 1). Kuntakohtainen tarkastelu on tärkeää toimintaympäristön todellisuuden hahmottamiseksi. Sysmän kunnassa ja Heinolan kaupungissa on tehty myös omat lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmat, joissa kunnat avaavat palvelukokonaisuuttaan sosiaali- ja terveydenhuoltonsa peruspalveluiden osalta.

Kokonaiskuva palvelukokonaisuudesta

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä on järjestänyt 1.1.2017 perustamisestaan alkaen **sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja Päijät-Hämeen kunnille sekä litin, Myrskylän ja Pukkilan kunnille. Sysmän ja Heinolan kunnat järjestävät perustason sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut itse** ja hankkivat mm. erikoissairaanhoidon, sosiaalipäivystyksen, perhehoidon ja perheoikeudellisia palveluja hyvinvointiyhtymältä. Päijät-Häme kuuluu **Uudenmaan yhteistyöalueeseen** eli HYKS:n erityisvastuualueeseen (erva). Yhtymän vuoteen 2022 ulottuvassa **strategiassa** korostetaan kotona asumisen ensisijaisuutta, mihin pyritään toimivalla asiakasohjauksella, perustason palvelujen vahvistamisella, kotiin vietävillä, arkea tukevilla ja kuntoutuksen palveluilla sekä tuottavuutta ja asiakaspalvelua parantavilla digiratkaisuilla. Strategiassa nostetaan esille myös kuntayhteistyön merkitys asukkaiden terveyden ja toimintakyvyn parantamiseksi.

Valmisteilla olevassa sosiaali- ja terveydenhuollon uudistuksen lainsäädännössä maakunnat tullaan jakamaan viiteen yhteistyöalueeseen. **Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöalueet** ovat olemassa sosiaali- ja terveydenhuollon alueellista yhteensovittamista, kehittämistä ja yhteistyötä varten. Yhteistyöalueisiin kuuluvat maakunnat säädetään valtioneuvoston asetuksella. Jokaisella yhteistyöalueella sijaitsee yksi yliopistollinen sairaala, joka toimii myös yhteistyöalueesta vastaavana maakuntana. Päijät-Häme tulee kuulumaan **Etelä-Suomen Osaamis- ja tukikeskukseen**. Uudenmaan maakunta toimii oman yhteistyöalueensa toiminnasta ja sen edellyttämistä hallintotehtävistä vastaavana maakuntana. Osaamis- ja tukikeskuksen tehtävät jaetaan asiakastyöhön (potilastyöhön) ja asiakastyön tukeen, kehittämis-, koulutus- ja tutkimustoimintaan. Keskukseen tehtävä on toimia sekä palvelujen tuottajana että niiden kehittäjänä. OT:n keskeinen tehtävä on tukea erityis- ja perustasoilla tehtävää työtä sekä asiakastyön että kouluttamisen ja kehittämisen avulla.

Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän **vastuualueeseen** kuuluvat erikoissairaanhoito, ensihoito ja muut sairaanhoitopiireille määrätyt lakisääteiset tehtävät sekä perustason sosiaali- ja terveydenhuolto, ympäristöterveydenhuolto ja eläinlääkintähuollon palvelut niiltä osin kuin järjestämisvastuu on siirretty kuntayhtymälle. Näiden lisäksi yhtymä voi järjestää myös työterveyshuollon ja kehitysvammaisten erityishuollon palveluja. (THL 2018k.)

THL:n toteuttaman **asiantuntija-arvion** mukaan Päijät-Hämeen lasten, nuorten ja perheiden palveluissa on otettu huomioon hyvin palvelujen laatuun vaikuttavat valtakunnalliset suositukset. Arvioinnista kuitenkin nousee esiin myös kehittämistarpeita esimerkiksi asiakaslähtöisyyden toteutumisesta. Lisäksi kirjaamisen puutteiden on todettu vaikeuttavan muun muassa laajojen terveystarkastusten yhdenvertaisen toteutumisen arviointia. Koulu- ja opiskeluterveydenhuolto on toteutettu Päijät-Hämeessä hyvin. Keskeiset haasteet ja kehittämiskohteet liittyvät äitiys- ja lastenneuvolan asiakastyöväisyyteen, laajojen terveystarkastusten kirjaamiseen, sosiaalihuoltolain mukaisen perhetyön ja lastensuojelulain mukaisen tehostetun perhetyön saatavuuteen, asiakassuunnitelmien laatimiseen sekä laitos- ja perhehoidon korkeisiin kustannuksiin. Arvio osoittaa palvelurakenteen uudistamisen tarpeen. Hyvinvointikuntayhtymässä on käynnistetty palvelurakenteen uudistaminen vuonna 2017, jonka painopisteenä on avopalvelujen vahvistaminen. (THL 2018k.)

Puolestaan **Esi- ja perusopetuksen arviointikyselyn** mukaan kehittämistarpeita on erityisesti osallisuuden tunteen vahvistamisessa. Opettajat, huoltajat ja oppilaat haluavat vaikuttaa nykyistä enemmän koulutyön kehittämiseen itseään koskevissa asioissa. Yhteisten pelisääntöjen avulla nähdään mahdolliseksi kasvattaa omakohtaista sitoutumista koulujen toimintaan ja tavoitteisiin. Toimintaympäristön jatkuvan muutoksen vuoksi myös opetushenkilöstön työhyvinvointiin tulee arvioinnin mukaan panostaa. Vahvuuksiksi nousevat luotettavaksi, ammattitaitoiseksi ja osaavaksi luonnehdittu henkilöstö. Esikoululaiset kokevat aikuiset myös ystävällisiksi ja maakunnan koulut ja esiopetusta toteuttavat päiväkodit turvallisiksi paikoiksi. Lisäksi esiopetuksessa ja koulussa opittujen asioiden nähdään olevan oikeita ja tärkeitä. (Lahden kaupungin verkkouutinen 17.5.2018.)

Lasten, nuorten ja perheiden parissa toimitaan yhä **monimuotoisemmassa** ja **monikulttuurisemmassa** ympäristössä, jossa on huomioitava myös mahdolliset kielelliset haasteet (THL 2018). Vuonna 2016 Suomeen maahan muuttaneista alle 24-vuotiaista henkilöistä (14 592) Päijät-Hämeeseen muutti yhteensä 473 lasta ja nuorta. Näistä suurimpina määrinä 261 sijoittui Lahden alueelle, 81 Asikkalaan ja 59 Heinolaan. Viimeisen kolmen vuoden aikana Lahteen on kaikkiaan muuttanut yli 900 kotimaansa tilannetta paennutta ihmistä ja määrän on todettu olevan valtakunnallisestikin kunnan koko huomioon ottaen suuri. Suuri määrä kotimaastaan paenneita lapsia tuo uudenlaisia haasteita esim. lasten mahdollisten traumojen tunnistamisessa, kodin ja koulu välisessä yhteistyössä tai tulkkauspalveluiden riittävyyden suhteen.

Myös lasten ja nuorten mielenterveyspalveluita on tarve kehittää. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä on koonnut lasten ja nuorten mielenterveystyön palvelumallin kehittämisen ohjausryhmän suunnittelemaan **uutta palvelumallia perustason mielenterveystyöhön**. Palvelujen on todettu olevan riittämättömiä, hajanaisia ja alueella epätasaisesti toteutettuja. Kasvatus- ja perheneuvonnan palvelut ovat olleet kuormittuneet jo pitkään. Lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden puutteellisuuteen on lähdetty vastaamaan sivistyspalvelujen, sosiaali- ja terveyspalvelujen sekä Heinolan ja Sysmän yhteisellä selvitystyöllä ja tavoitteellisella uuden palvelumallin luomisella. Yksi merkittävistä muutostarpeista on osana sosiaali- ja terveys- sekä koulu/opiskelupalveluita tehtävien useiden peräkkäisten arviointien vähentäminen. (PHHYKY:n Lasten ja nuorten mielenterveystyön palvelumallin kehittämisen ohjausryhmä 2018.)

Lasten ja perheiden haasteelliset tilanteet voivat olla ratkaistavissa riittävän varhaisilla toimilla ja palveluntarpeeseen aidosti vastaavilla peruspalveluilla sekä perheen kanssa yhdessä suunniteluilla ja järjestetyillä erityispalvelujen tuella. Lastensuojelun tilanne ei parane pelkästään lastensuojelua muuttamalla, vaan siihen vaikuttaa esimerkiksi lasten ja nuorten mielenterveyspalveluiden saatavuus. (Puustinen-Korhonen, 2018.)

Ehkäisevien palvelujen kivijalan muodostavat äitiys- ja lastenneuvola sekä kouluterveydenhuolto, jotka taivoittavat koko ikäluokan. Nuorten osalta keskeisessä asemassa on opiskeluterveydenhuolto, joka tavoittaa suurimman osan ikäluokasta. Neuvolapalvelujen kotikäynnit eivät toteudu alueilla tasaisesti, eikä erityisen tuen tarpeisiin voida vastata riittävästi. Neuvolapalveluja ja opiskeluterveydenhuoltoa toteutettavien lääkäripalvelujen resurssit ovat Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän alueella puutteellisia ja lakisääteisten velvoitteiden hoitaminen on vaikeutunut. Perustason mielenterveyspalveluja on lapsille ja nuorille tarjolla niukasti ja jatkohoidon mahdollisuudet perustasolla ovat puutteelliset. Perustason puutteet näkyvät erikoissairaanhoidon läheteiden määrän kasvuna sekä hoidon intensiivisyyden heikentymisenä ja pitkittyneinä hoitoina. Palvelujen riittämättömyys lisää ja pitkittää oireilua ja kuormittaa perheitä ja näkyy lastensuojeluilmoitusten ja sosiaalihuoltolain mukaisten yhteydenottojen määrissä. Oirehdinta aiheuttaa levottomuutta ja tuen tarvetta muilla lapsilla kodeissa, varhaiskasvatuksessa ja koulussa. Pahimmillaan palvelujen saannin viivästyminen johtaa koulupoissaoloihin, lisääntyviin erityisiin opetusjärjestelyihin, uusiin palvelutarpeisiin ja toisen asteen koulutuksen keskeyttämiseen. (PHHYKY:n Lasten ja nuorten mielenterveystyön palvelumallin kehittämisen ohjausryhmä 2018.)

Miten tuemme lapsia ja perheitä Päijät-Hämeessä

Tässä luvussa on kuvattu yleisellä tasolla eri toimijoiden alueella tarjoamia palveluja ja hyvinvointia edistävää toimintaa lapsille, nuorille ja perheille universaaleista palveluista erityisiin. Päijät-Hämeen alueen kuntien erilaisuuden vuoksi myös osa palveluista poikkeaa alueellisesti toisistaan. Kunnilla on ollut mahdollisuus kuvata sekä lasten ja nuorten hyvinvointiin vaikuttavia erityispiirteitä palvelurakenteen tai resurssien osalta että kasvuympäristön ja hyvinvoinnin erityispiirteitä: vahvuuksia tai haasteita. Jotta nämä mahdolliset kuntakohtaiset palveluiden erityispiirteet on voitu huomioida lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa, kuntien LAPE-ryhmillä on ollut mahdollisuus toimittaa kuntakohtaiset palvelukuvaukset, jotka ovat kootusti suunnitelman liitteenä (LIITE 1).

ÄITIYS- JA LASTENNEUVOLA

Terveydenhuoltolaki (1326/2010) ja asetus neuvolatoiminnasta, koulu- ja opiskelijaterveydenhuollosta sekä lasten ja nuorten ehkäisevästä suun terveydenhuollosta 338/2011) antavat lakisääteisen raamin toiminnan järjestämiselle. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä on laadittu ja hyväksytty asetuksen velvoittama toimintaohjelma, joka osaltaan täydentää lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa. Äitiys- ja lastenneuvolat tarjoavat lapsille ja lapsiperheille universaaleja, ennaltaehkäiseviä palveluita. Palvelut ovat käyttäjille maksuttomia. Neuvolatoiminnalle säädettyinä tehtävänä on järjestää suositusten mukaiset terveystarkastukset. Toiminta rakentuu yksilöllisistä tapaamisista vastaanotoilla, kotikäynneistä ja verkostoyhteistyöstä, puhelinohjauksesta sekä ryhmätoiminnasta. Äitiys- ja lastenneuvolan terveydenhoitajaresurssi tulee Hyvinvointikuntayhtymän perhe- ja sosiaalipalvelujen toimialan lapsiperhepalvelujen tulosalueelta, kun taas lääkäriresurssi terveyden- ja sairaanhoidon toimialan terveydenhuollon avovastaanotto toiminnan tulosalueelta. Perhe- ja sosiaalipalvelujen lasten ja nuorten hyvinvoinnin tuloksikkoo tuottaa neuvolapalvelut, eli äitiys-, lasten- ja ehkäisyneuvolat, sekä pikkulapsiperheiden psykologipalvelut. Vuonna 2017 synnytyksiä oli Phhyky:n alueella 1564.

Neuvolan terveydenhoitajat tekevät pääsääntöisesti ns. yhdistelmätyötä eli sekä äitiys- että lastenneuvolatyötä. Terveydenhoitajilla on raskaana olevia asiakkaita terveydenhoitajaa kohden keskimäärin 24-26. THL:n suositus vuodelta 2013 on 38 asiakasta /terveydenhoitaja. Lastenneuvola-asiakkaita on terveydenhoitajaa kohden 230-250, ja suositus vuodelta 2011 on 170 asiakasta /terveydenhoitaja.

Lääkäripalvelut neuvoloille tuottaa terveyden ja sairaanhoidon toimialan terveydenhuollon avovastaanotto toiminnan tulosalue. Äitiysneuvolassa työskentelee keskimäärin 2,5 lääkäriä, joka tarkoittaa 626 asiakasta lääkäriä kohden. THL:n suosituksen vuodelta 2013 mukaan, jos lääkäri työskentelee äitiysneuvolassa vain osan työajastaan, jaetaan raskaana olevien määrä neuvolaan tehtävän työajan osuudella. Esimerkiksi jos lääkäri työskentelee 2 päivää viikossa äitiysneuvolassa, tulisi hänellä olla hänellä korkeintaan 240 raskaana olevaa asiakasta.

Lastenneuvolassa työskentelee useita lääkäreitä, joiden työajasta muodostuu keskimäärin 3,3 lääkärin henkilötyövuotta. Tämä tarkoittaa laskennallisesti 3822 lasta kutakin lääkäriä kohden. THL:n suositus vuodelta 2011 lastenneuvolan osalta on 2800 lasta /lääkäri, jos on sijainen ja 2400 lasta /lääkäri, silloin kun lääkäri ei ole käytettävissä sijaista.

Äitiysneuvolatoiminnan tavoitteena on turvata odottavan äidin, syntyvän lapsen ja koko perheen paras mahdollinen terveys. Pyrkimyksenä on raskaudenaikaisten häiriöiden ehkäiseminen ja /tai niiden varhainen toteaminen ja tarvittaessa jatkohoitoon ohjaaminen. Äitiysneuvolassa valmennetaan myös tulevaa perhettä synnytykseen ja tuetaan kasvua vanhemmuuteen. Ohjauksella ja neuvonnalla tuetaan perheen voimavaroja, vanhempien parisuhdetta sekä kannustetaan perhettä tekemään terveyttä edistäviä valintoja.

Lastenneuvolan tavoitteena on tukea lapsen terveyttä ja hyvinvointia sekä edistää fyysistä, psyykkistä kasvua ja kehitystä. Lisäksi tuetaan vanhemmuutta ja lapsen kehitysympäristön terveellisyyttä sekä turvallisuutta. Tavoitteena on myös tunnistaa mahdollisimman varhain lasten ja vanhempien erityisen tuen tarpeet ja kohdentaa tukea sitä tarvitseville.

Pikkulapsiperhe käy lastenneuvolassa keskimäärin kymmenen kertaa lapsen ensimmäisen elinvuoden aikana ja sen jälkeen vähintään viisi kertaa ennen kouluikää. Neuvolatarkastuksien aiheita ovat lapsen kasvun ja kehityksen seurannan lisäksi mm. turvallisuus kotona ja liikenteessä, lähisuhdeväkivalta, vanhempien voimavarat ja perheen sosiaalinen tukiverkosto.

Laajassa terveystarkastuksessa sekä terveydenhoitaja että lääkäri tapaavat perheen. Yhdessä perheen kanssa käsitellään syntyvän lapsen, vanhempien ja koko perheen terveyttä ja hyvinvointia. Laajassa terveystarkastuksessa käytetään vanhempien haastattelun tukena erilaisia testattuja seulontamenetelmiä ja -lomakkeita, esimerkiksi Lasta odottavan perheen voimavaramake, lähisuhdeväkivaltomake, EPDS-lomake (mieliala) sekä AUDIT – lomake (vanhemman päihteiden käytön selvittämiseksi ja puheeksi ottamiseksi). Laaja terveystarkastus tehdään alkuraskauden aikana, jotta perheen tarvitsemia tukitoimia voidaan suunnitella ja käynnistää jo ennen vauvan syntymää.

Neuvolaikäisen laajat terveystarkastukset toteutetaan 4 ja 18 kuukauden ikäisenä sekä 4-vuotiaana. Terveydenhoitaja ja lääkäri arvioivat yhdessä perheen kanssa sekä tarvittaessa yhteistyössä muiden ammattihenkilöiden kanssa, lapsen terveyden lisäksi aina myös koko perheen hyvinvointia niiltä osin, kun selvittely on tarpeellista järjestettäessä lapsen hoitoa ja tukea. Neljävuotiaan laajaan terveystarkastukseen sisältyy vanhempien luvalla myös varhaiskasvatuksen hyvinvointiarvio. Päivähoidosta saadaan palautelomake ja tarkastuksesta laaditaan yhteenveto tiedoksi myös päivähoidolle.

Kuusivuotiaiden tarkastus tehdään joko neuvolan tai kouluterveydenhuollon terveydenhoitajan toimesta riippuen siitä, sijaitseeko lapsen esikoulu tulevan koulun yhteydessä. Järjestelyn tavoitteena on tukea lapsen yhtenäistä koulupolkua.

Isyyden tunnustaminen ja yhteishuoltosopimus voidaan isyylain (11/2015) mukaan tehdä jo ennen lapsen syntymää neuvolassa, jos lapsi syntyy avioliiton ulkopuolella. Terveydenhoitajat informoivat vanhempia asiasta ja yhdessä vanhempien kanssa täyttävät asianmukaiset lomakkeet, jotka lähetetään edelleen lastenvalvojalle. Isyyden ennakkollisia tunnustamisia ja yhteishuoltosopimuksia tehtiin vuonna 2016 Päijät-Hämeessä seuraavasti:

Taulukko 2. Isyyden ennakkollinen tunnustaminen ja yhteishuoltosopimukset

Asikkala 24	litti 21	Myrskylä 4	Pukkila 6
Hartola 3	Kärkölä 18	Orimattila 41	Sysmä 8
Hollola 85	Lahti 499	Padasjoki 6	(THL, Sotkanet 2018)

Varhaisen tuen perheohjaus on sosiaalihuoltolain mukaista ennaltaehkäisevää, ohjauksellista tukea. Työskentely tapahtuu ympäristöissä, jossa lapsiperheet liikkuvat: neuvolassa, päiväkodissa ja Linkku- liikkuvassa tilassa. Ohjaus ja keskustelu ovat kynnyksetöntä, vapaata ja avointa. Keskustelu keskittyy vanhemmuuden ohjauksen, voimavarojen ja tavanomaisen arjen sujumisen kysymyksiin. Varhaisen tuen perheohjaus voi toteutua myös ryhmämuotoisesti avoimissa ryhmissä. Varhaisen tuen perheohjauksen työmuotoa on pilotoitu Lapsiperheiden tuen yksikön Arjen tuen palveluissa. Palaute palvelusta on ollut hyvää ja palvelumuodon kehittäminen vahvaksi osaksi lapsiperheiden tukea on meneillään.

Perhevalmennus on osa neuvolatyötä. Valmennuksen tavoitteena on tiedon jakaminen ja odottavan perheen hyvinvoinnin tukeminen vertaisryhmässä. Valmennuksen keskiössä on vanhemmuus ja varhainen vuorovaikutus. Valmennukseen sisältyy myös synnytykseen ja imetykseen liittyvä neuvonta sekä koko perheen hyvinvointia tukeva ohjaus.

Perhevalmennusta toteutetaan ryhmämuotoisena ensimmäistä lasta odottaville perheille. Lahden neuvoloiden asiakkaille perhevalmennus on järjestetty neuvolan, suun terveydenhuollon, kuntoutuksen, erikoissairanhoidon ja kolmannen sektorin moniammatillisena yhteistyönä. Perhevalmennusta annetaan myös

yksilökäyntien yhteydessä tai järjestetään omia ryhmiä esimerkiksi yksinodottaville tai maahanmuuttajataus-
taisille asiakkaille. Perhevalmennuksen sisältöä ja toimintamuotoja kehitetään edelleen.

Pikkulapsiperheiden psykologit työskentelevät lasta odottavien perheiden sekä neuvolaikäisten lasten ja heidän vanhempiensa kanssa. Painopiste on mahdollisimman varhaisessa tuessa ja ennaltaehkäisevässä työssä. Raskaana olevien kanssa psykologityön keskeisin tavoite on tukea varhaista vuorovaikutusta ja ennaltaehkäistä synnytyksen jälkeistä masennusta tai muita häiriöitä.

Neuvolaikäisten vanhempien käyntien keskeisenä sisältönä ovat vanhemmuuden tukeminen sekä kasvatukseen ja vanhemmuuteen liittyvän ohjaus. Käyntisyrinä ovat myös vanhemman omaan hyvinvointiin ja jaksamiseen liittyvät keskustelut, joissa tulee aina huomioida aina lapsen näkökulma. Myös harvajakoiset molempien vanhempien vastaanottokäynnit ovat mahdollisia.

Pikkulapsiperheiden psykologit tekevät myös neuvolaikäisten lasten kognitiivisia tutkimuksia ja lausuntoja sekä osallistuvat mahdollisten tukitoimien ja kuntoutuksen suunnitteluun. Tärkeä osa työtä ovat myös erilaiset yhteistyömuodot neuvolan, varhaiskasvatuksen, kuntoutuksen, lapsiperheen tuen, lastensuojelun kanssa sekä konsultaatiotuen tarjoaminen muille lasten kanssa työskenteleville ammattilaisille. Pikkulapsiperheiden (neuvola) psykologeja työskentelee viisi PPHYKY:n alueella ja lisäksi kyseistä palveluja ostetaan litin kunnalta sen alueen asukkaiden tarpeisiin ja Attendo Terveyspalvelut Oy:lta Hartolan kunnan tarpeisiin.

MUU PIKKULAPSIPERHEIDEN KANSSA TEHTÄVÄ TYÖ

Lahden Diakonilaitoksen **Vauvan Taika -toiminta** tarjoaa ennaltaehkäisevää, äiti-vauvavuorovaikutussuhteen keskittävää tukea raskaana oleville tai pienen vauvan äideille, joilla on ristiriitaisia ajatuksia raskaudesta tai mielialan laskua. Vanhemmaksi kasvamista ja vauvan tarpeiden tunnistamista tuetaan suunnitelmallisesti raskauden aikana alkavassa pienryhmätoiminnassa ja yksilötyöskentelyssä. Maksuttomaan palveluun ohjaututaan neuvolan suosituksesta tai asiakas voi ottaa suoraan yhteyttä Vauvan Taikaan. Toiminta on maakunnallista ja STEA-rahoitteista.

Lahden ensi- ja turvakoti ry tuottaa monipuolisia vahvistavia, ennaltaehkäiseviä ja korjaavia palveluita lapsiperheille. Vauva- ja pikkulapsiperheille on tarjolla tukea Perhetuvan, Päiväryhmä Peukaloisen, Baby Blues- ja Ensikotitoiminnan kautta. **Perhetupa** on matalan kynnyksen kohtaamispaikka, jossa mahdollistetaan perheiden kohtaaminen, vertaistuki ja yhteisöllisyys kaikille vauva- ja pikkulapsiperheille. **Päiväryhmä Peukaloisen** tarjoaa tukea vauvan (0-2 v.) ja vanhemman väliseen varhaiseen vuorovaikutukseen, vanhemmuuteen ja arkielämän sujumiseen päiväryhmätoiminnan avulla. Päiväryhmä koostuu 4-6 perheestä ja se kokoontuu puolen vuoden ajan kolmena päivänä viikossa 5 tunnin ajan. **Baby Blues -toiminnassa** tuetaan perheitä, joissa on uupumusta tai masennusta raskausaikana tai synnytykseen jälkeen. Baby Blues -toiminnan kautta on mahdollista saada synnytykseen vapaaehtoinen doula-tukihenkilö, mikäli perheellä on erityistä tarvetta tukeen. Osa Baby Blues -toimintaa on myös unirytmitys, jota järjestetään jalkautumalla neuvoloihin sekä kolmen vuorokauden unirytmitysjaksoilla. Perhetuvan, Päiväryhmä Peukaloisen ja Baby Bluesin toiminta on kaikille perheille maksutonta ja niihin voi hakeutua itsenäisesti ilman lähettävää tahoa.

KASVATUS- JA PERHENEUVONTA

Päijät-Hämeen perheneuvola tuottaa sosiaalihuoltolain 26§ mukaista kasvatus- ja perheneuvontaa ja avoliittolain 20§ mukaista perheasioiden sovittelua sosiaalihuoltolain 14§ mukaisena sosiaalipalveluna. Kasvatus- ja perheneuvontaa annetaan lapsen hyvinvoinnin, yksilöllisen kasvun ja myönteisen kehityksen edistämiseksi, vanhemmuuden tukemiseksi sekä lapsiperheiden suoriutumisen ja omien voimavarojen vahvistamiseksi. Kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy lasten kasvuun ja kehitykseen, perhe-elämään, ihmissuhteisiin ja sosiaalisiin taitoihin liittyvää arviointia, ohjausta, asiantuntijaneuvontaa ja muuta tukea. Kasvatus- ja perheneuvontaa toteutetaan monialaisesti sosiaalityön ja psykologian sekä tarpeen mukaan muiden asiantuntijoiden kanssa.

Kasvatus- ja perheneuvonnan tavoitteeksi on laissa säädetty edellytysten luominen lasten turvallisille kasvuoloille, vanhempien tukeminen heidän kasvatustehtävässään, perheiden ja perheenjäsenten toimintakyvyn ja psykososiaalisen hyvinvoinnin lisääminen sekä niitä haittaavien esteiden poistaminen. Tässä tarkoituksessa pyritään edistämään vanhempien ja lapsen välisen suhteen toimivuutta, perheenjäsenten roolien joustavuutta sekä puolisoitten tasa-arvoista mahdollisuutta osallistua perhe-elämään ja lasten kasvatukseen. Kasvatus- ja perheneuvontaan sisältyy myös yhteistyö ja asiantuntija-avun antaminen muille lasten ja perheiden kanssa työskenteleville, jolloin asiantuntemusta on mahdollista hyödyntää peruspalveluiden tukemisessa. Osana perheneuvolasta tarjottavia asiantuntijapalveluita kolme perheneuvolan työntekijää toimii asiantuntija-avustajana huoltoriitojen tuomioistuinsovitteissa.

Työskentely suunnitellaan yhdessä perheen kanssa ja tarvittaessa yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa. Päijät-Hämeen perheneuvola palvelee Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän alueen sekä Heinolan ja Sysmän perheitä, joissa odotetaan lasta ja/tai on alle 18-vuotiaita lapsia. Perheneuvolaan voi hakeutua ilman lähetettä ja palvelu on maksutonta. Päijät-Hämeen perheneuvola sijaitsee Lahdessa. Palvelee yhtymän lisäksi Heinolan ja Sysmän lapsiperheitä.

Kasvatus- ja perheneuvolassa oli vuonna 2016 lapsiasiakkaita Päijät-Hämeessä 2 746. Suhteessa asukasluokun lahtelaisia asiakkaita ohjautui kasvatus- ja perheneuvolaan merkittävästi muita kuntia enemmän. Vuonna 2016 Päijät-Hämeen kasvatus- ja perheneuvonnassa oli asiakkaita tuhatta alle 18-vuotiaista asukasta kohden 139, kun koko maassa vastaava luku oli 72. Odotusajan keskiarvo ensikäynnille Päijät-Hämeessä oli 76 päivää ja koko maassa 23 päivää.

Perheen ja parisuhteen tukea tarjotaan seurakunnissa, erityisesti **perheasiain neuvottelukeskuksesta** Lahdessa sekä **seurakuntien diakoniatyössä**. Perheasiain neuvottelukeskukseen voi hakeutua keskustelemaan perheen ja parisuhteen ongelmista. Diakoniatyö tarjoaa ohjausta ja tukea sekä apua aineellisissa kysymyksissä. Avun hakeminen seurakunnasta ei vaadi kirkon jäsenyyttä. Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä osaa perheasioiden sovittelua Lahden ja Kouvolan seurakuntayhtymiltä.

VARHAISKASVATUS JA ESIOPETUS

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan lapsen suunnitelmallista ja tavoitteellista kasvatuksen, opetuksen ja hoidon muodostamaa kokonaisuutta, jossa painottuu erityisesti pedagogiikka. Varhaiskasvatusta toteutetaan valtakunnallisen Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden ja kuntien omien varhaiskasvatussuunnitelmien mukaan. Varhaiskasvatuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja oppimista sekä edistää hyvinvointia. Yksilöllisessä varhaiskasvatussuunnitelmassa huomioidaan kunkin lapsen vahvuudet, voimavarat, sekä yksilölliset tarpeet. Suunnitelma tehdään yhdessä huoltajien ja lasten kanssa. Varhaiskasvatusta voidaan järjestää päiväkodissa, perhepäivähoidossa tai muuna varhaiskasvatuksena kuten esimerkiksi kerho- ja leikkitoimintana.

Esiopetus toteutetaan osana varhaiskasvatusta ja sillä on omat lapsen kasvun ja oppimisen tavoitteet. Esiopetuksessa noudatetaan valtakunnallisia esiopetussuunnitelman perusteita, joihin kuntien suunnitelmat pohjautuvat. Esiopetus nähdään lapsen oppimispolussa siltana perusopetukseen. Esiopetus on lapsen kasvun, kehityksen sekä oppimisen tavoitteellista ja suunnitelmallista tukemista. Oppiminen tapahtuu leikin, monipuolisten toimintatapojen ja suunnitellun oppimisympäristön avulla. Esiopetuksessa tehdään yhteistyötä perusopetuksen kanssa. Jokaiselle esiopetuksessa olevalle lapselle laaditaan yksilöllinen esiopetuksen oppimissuunnitelma yhdessä vanhempien kanssa.

Varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa lapsen hyvinvointi ja tasapainoinen kasvu sekä kehitys turvataan ottamalla huomioon lapsen yksilölliset tarpeet ja mielenkiinnon kohteet sekä oppimisympäristöä luotaessa että toimintaa suunniteltaessa ja toteutettaessa. Toiminnan perustana on lasten, vanhempien ja henkilökunnan yhteistyö, joka ilmenee arjen avoimena vuorovaikutuksena, varhaisena puuttumisena ja osallisuuden lisäämisena.

Esiopetuksessa lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet otetaan huomioon. Esiopetuksen tavoitteena on tukea jokaisen lapsen kieli- ja kulttuuri-identiteettien kasvua sekä opettaa lapsia

kunnioittamaan eri kieliä ja kulttuureja. Maahanmuuttajataustaiset lapset voivat osallistua joko esiopetukseen tai perusopetukseen valmistavaan opetukseen tai molempiin.

Kehityksen ja oppimisen tuki varhaiskasvatuksessa

Tuen järjestämisen lähtökohtana varhaiskasvatuksessa ovat lapsen vahvuudet sekä oppimiseen ja kehitykseen liittyvät tarpeet. Varhaiskasvatuksessa lapsen kehitystä ja oppimista tuetaan lapsen tarpeiden edellyttämällä tavalla. Lapsen kannalta on tärkeää, että tuki muodostaa johdonmukaisen jatkumon varhaiskasvatuksen aikana sekä lapsen aloittaessa esiopetuksen.

Kehityksen ja oppimisen tuki on osa laadukasta varhaiskasvatuksen toimintaa ja kuuluu kaikille sitä tarvitseville lapsille. Varhaiskasvatuksessa tunnustetaan lapsen tuen tarve ja järjestetään tarkoituksenmukaista tukea tarpeen ilmettyä. Riittävän aikaisella ja oikein kohdennetulla tuella voidaan ehkäistä lapsen ongelmien syntymistä, kasvamista ja monimuotoistumista. Varhaiskasvatusta toteutetaan inklusion periaatteiden mukaisesti.

Kehityksen ja oppimisen tuki rakentuu lasten yksilöllisiin tarpeisiin vastaamisesta sekä yhteisöllisistä, oppimisympäristöihin liittyvistä järjestelyistä ja pedagogisista ratkaisuista. Lapsen tuen tarpeen havaitsemisessa sekä tuen suunnittelussa ja toteuttamisessa yhteistyö lapsen, huoltajan, varhaiskasvatuksen opettajan, varhaiskasvatuksen erityisopettajan sekä varhaiskasvatuksen muun henkilöstön, esimerkiksi psykologin, kanssa on tärkeää. Tuen tarpeen havainnointi ja tuen antaminen kuuluvat koko henkilöstölle heidän koulutuksensa, työnsä ja vastuidensa mukaan. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstö, kuten lasta kuntouttavat terapeutit, voivat osallistua tarpeen mukaan lapsen tuen suunnitteluun ja arviointiin. Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työjako kirjataan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

PERUSOPETUS

Perusopetus ohjaa oppilaita löytämään omat vahvuutensa ja rakentamaan tulevaisuutta oppimisen keinoin. Oppilaiden oppimisen, kehityksen ja hyvinvoinnin tukemista toteutetaan yhteistyössä kotien kanssa. Perusopetus tarjoaa oppilaille mahdollisuuden osaamisen monipuoliseen kehittämiseen. Se rakentaa oppilaiden myönteistä identiteettiä ihmisinä, oppijoina ja yhteisön jäseninä. Opetus edistää osallisuutta ja kestävästä elämäntapaa sekä kasvua demokraattisen yhteiskunnan jäsenyyteen.

Kouluyhteisö ohjaa ymmärtämään, että jokainen vaikuttaa toiminnallaan niin omaan kuin toistenkin hyvinvointiin, terveyteen ja turvallisuuteen. Oppilaita kannustetaan huolehtimaan itsestä ja toisista, harjoittelemaan oman elämän ja arjen kannalta tärkeitä taitoja sekä lisäämään ympäristönsä hyvinvointia. Rauhallinen ja hyväksyvä ilmapiiri, hyvät sosiaaliset suhteet sekä ympäristön viihtyisyys edistävät työrauhaa. Oppilaiden hyvinvointia seurataan ja kartoitetaan vuosittain.

Koulu on oppiva yhteisö. Oppivan yhteisön rakenteet ja käytännöt edistävät hyvinvointia ja turvallisuutta ja luovat siten edellytyksiä oppimiselle. Koulun käytännöt ovat joustavia ja mahdollistavat monipuolisen toiminnan. Liikkuminen sekä mielen hyvinvointia edistävät yhteiset toiminnot ovat luonteva osa jokaista koulupäivää. Yhteisöllinen oppilashuolto on tärkeä osa toimintakulttuuria.

Oppimisympäristöjen kehittämisessä otetaan huomioon kouluyhteisön ja jokaisen oppilaan kokonaisvaltainen hyvinvointi. Ympäristöjen tulee olla turvallisia ja terveellisiä ja edistää oppilaiden ikäkauden ja edellytysten mukaista tervettä kasvua ja kehitystä. Näin voidaan ehkäistä oppimisen ja koulunkäynnin tuen tarvetta. Tuen tarpeen mukaan räätälöidyt oppimisympäristöt voivat olla osa oppilaan suunnitelmallista tukea.

Perusopetuksen siirtymävaiheisiin liittyvän yhteistyön esiopetuksen, ala- ja yläkoulun sekä toisen asteen koulutuksen kanssa tulee olla saumatonta. Lapsen ja oppilaan siirtyessä huolehditaan tiedonkulusta ja yhteistyötä kehitetään koulunkäynnin kaikissa vaiheissa painottaen varhaisen tuen ja puuttumisen merkitystä. Eri kieli- ja kulttuuritaustaisten lasten kasvatuksen ja opetuksen jatkumosta huolehditaan ja kehitetään yhteistyötä.

Oppilaita kannustetaan kulkemaan koulumatkat terveyttä ja kuntoa edistävällä tavalla. Heitä opastetaan sekä itsenäisesti että koulukuljetuksin liikuttaessa huolehtimaan omasta ja muiden turvallisuudesta sekä käyttäytymään matkaa tehdessään hyvin.

OPETTAJARESURSSI

Yksi kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattoreista on peruskoulun opettajaresurssi. Toiminnan toteuttaminen laadukkaasti edellyttää riittäviä henkilöstövoimavaroja ja tavoitteen näkökulmasta oikein mitoitettua henkilöstöä.

Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan **peruskoulujen** opettajaresurssista. Opettajien (väh. 16h/vko) lukumäärä /100 oppilasta.

- **Asikkala** 7,3 opettajaa / 100 oppilasta
- **Hartola** 9,39 opettajaa / 100 oppilasta
- **Heinola** 7,4 opettajaa / 100 oppilasta
- **Hollola** 7,16 opettajaa / 100 oppilasta
- **Iitti** 6,82 opettajaa / 100 oppilasta
- **Kärkölä** 7,04 opettajaa / oppilasta
- **Lahti** 7,49 opettajaa / 100 oppilasta
- **Orimattila** 7,4 opettajaa / 100 oppilasta
- **Padasjoki** 11 opettajaa / 100 oppilasta
- **Sysmä** 11 opettajaa / 100 oppilasta

Koulun kerhotoiminnan tehtävänä on tukea oppilaiden monipuolista kasvua ja kehitystä. Kerhot tarjoavat oppilaille mahdollisuuksia tutustua erilaisiin harrastuksiin. Tavoitteena on lisätä harrastuneisuutta sekä tuottaa yhdessä tekemisen, osaamisen, onnistumisen ja ilon kokemuksia. Kerhot voivat lisätä oppilaiden osallisuutta ja vaikutusmahdollisuuksia sekä arjen hallintaa ja turvallisuutta. Joustavilla kerhotoiminnan ratkaisuilla tuetaan oppilaan päivän kokonaisuutta.

Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoiminnalla pyritään vähentämään lasten yksinäistä aikaa ilman turvallista aikuisen läsnäoloa ja ohjausta ennen ja jälkeen koulupäivän. Perusopetuksen aamu- ja iltapäivätoimintaan voivat osallistua 1 - 2-luokkien oppilaat ja kaikkien vuosiluokkien oppilaat, joilla on erityisen tuen päätös. Toiminnan yleisenä tavoitteena on tukea kodin ja koulun kasvatustyötä sekä lapsen tunne-elämän kehitystä ja eettistä kasvua. Toiminnan tulee lisäksi edistää lasten hyvinvointia ja tasa-arvoisuutta yhteiskunnassa sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä ja lisätä osallisuutta. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tehtävänä on lapsen kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistäminen lapsen vapaa-ajan toimintaa ohjaamalla, kasvua ja kehitystä tukeamalla sekä koulunkäyntiä ja oppimista tukemalla - varhaisen puuttumisen ja sosiaalisen vahvistamisen keinoin.

Toiminta perustuu vapaaehtoisuuteen ja sijoittuu lasten vapaa-aikaan. Silloinkin, kun kyse on tukea tarvitsevista oppilaista, toiminnan järjestämisen ja toteuttamisen lähtökohtana ovat aamu- ja iltapäivätoiminnan yleiset tavoitteet ja sisällöt. Aamu- ja iltapäivätoiminta voi tarvittaessa olla osa perusopetuksessa oppilaalle annettavaa oppimisen ja koulunkäynnin tukea. Toiminnan järjestelyjä suunniteltaessa yhteistyö huoltajan, koulun ja aamu- ja iltapäivätoiminnan kesken on erityisen tärkeää. Moniammatillinen yhteistyö lisää edellytyksiä oppilaan riittävään tukemiseen. Aamu- ja iltapäivätoiminnan tehtävissä toimivat henkilöt perehdyttään henkilötietojen käsittelyyn, salassapitoon ja vaitiolovelvollisuuteen liittyviin säädöksiin sekä lastensuojeluelvoitteisiin.

LUKIOKOULUTUS

Lukio rakentuu perusopetuksen oppimäärälle. Lukiokoulutusta järjestetään lukioissa, aikuislukioissa ja muissa oppilaitoksissa, jotka ovat saaneet lukiokoulutuksen järjestämisluvan. Lukion oppimäärän voi suorittaa myös erillisillä kokeilla.

Lukion oppimäärä on laajuudeltaan kolmivuotinen, mutta opiskeluaikaa voi halutessaan lyhentää tai pidentää. Oppimäärä tulee kuitenkin suorittaa enintään neljässä vuodessa, jollei opiskelijalle perustellusta syystä myönnetä suoritusajkaan pidennystä. Opiskelija on suorittanut lukion oppimäärän silloin, kun hän on suorittanut oppiaineiden oppimäärät hyväksytysti ja lukion vähimmäiskurssimäärä, 75 kurssia täyttyy. Aikuisten vähimmäiskurssimäärä on 44 kurssia.

Opetusministeriö on myöntänyt joillekin lukiokoulutuksen järjestäjille **erityisen koulutustehtävän**. Tällöin lukion opetustarjonnassa korostuu määrätty erityistehtäväalue. Lukiossa voidaan kokonaisuudessaan painottaa tiettyyn erityistehtävään (esim. musiikki) tai lukiossa on tavallisen lukiolinjan lisäksi erityistehtäväalue (esim. taideaineet, urheilu, luonnontieteet tai vieraat kielet).

Eryyisen koulutustehtävän saaneissa lukioissa opiskelijalla on oikeus hieman poiketa valtakunnallisesta tuntijaosta. Näissäkin lukioissa opiskelevan ensisijainen tehtävä on suorittaa lukion oppimäärä ja ylioppilastutkinto sekä samalla suorittaa erityisalan opintoja. Lukiokoulutuksessa opetus on opiskelijalle maksutonta, kun opiskelija suorittaa lukion koko oppimäärää. Päätoimisissa opinnoissa opiskelijalla on oikeus maksuttomaan ateriaan. Tämä koskee niitä työpäiviä, joina opetussuunnitelma edellyttää opiskelijan läsnäoloa koulutuksen järjestäjän määräämässä paikassa.

Päijät-Hämeen lukiot

- Kannaksen lukio
- Lahden lyseo
- Nastopolin lukio
- Tiirismaan lukio
- Lahden Rudolf Steiner-lukio
- Lahden yhteiskoulu
- Padasjoen lukio
- Sysmän lukio
- Erkko-lukio
- Heinolan lukio
- Vääksyn yhteiskoulun lukio
- Iitin lukio

AMMATILLINEN KOULUTUS

Ammatillisen koulutuksen tarkoituksena on väestön ammatillisen osaamisen kohottaminen, työelämän kehittämisen ja sen osaamistarpeisiin vastaaminen. Ammatillisella koulutuksella pyritään lisäksi edistämään yhteiskunnan työllisyyttä, yrittäjyyttä ja vahvistamaan elinikäistä oppimista.

Ammatilliset tutkinnot voidaan jakaa perus-, ammatti- ja erikoisammattitutkintoihin. Lisäksi ammatillisen koulutuksen piirissä järjestetään tutkintoon johtamattomana koulutuksena muun muassa ammatilliseen koulutukseen valmentavaa koulutusta (VALMA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmentavaa koulutusta (TELMA). Opiskelija hankkii osaamista myös koulutuksen järjestäjän ulkopuolisella työpaikalla joko oppisopimukseen tai koulutussopimukseen perustuen.

Ammatillisella koulutuksella vastataan opiskelijoiden osaamisen hankkimiseen yhä yksilöidymmin. Henkilökohtaistamisen toteuttamiseksi ammatillisen koulutuksen opiskelijoille suunnitellaan ja toteutetaan kunkin omia tarpeita vastaava koulutuspolku. Oleellista on tunnistaa ja tunnustaa uusien tavoitteiden lisäksi myös opiskelijan mahdollinen aiempi osaaminen. Jokaiselle opiskelijalle laaditaan henkilökohtainen osaamisen kehittämissuunnitelma (HOKS) yhdessä opiskelijan kanssa ja sitä tulee päivittää tarpeen mukaisesti.

Opiskelijalla on oikeus saada opintoihinsa tarpeen mukaista ohjausta ja tukea. Opiskelijalla on oikeus myös niin sanottuun erityiseen tukeen, jos hän tarvitsee tukea opintoihinsa oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi. Opiskelijoille, joilla on vaikeita oppimisvaikeuksia, vaikea vamma tai sairaus, koulutusta järjestävät vaativan erityisen koulutustehtävän saaneet koulutuksen järjestäjät.

Ammatillisten tutkintojen ja koulutuksen järjestäjiä Päijät-Hämeen alueella:

- Koulutuskeskus Salpaus –kuntayhtymä
- Kiiipulasäätiö sr
- Lahden kansanopiston säätiö sr
- Lahden Konservatorio Oy
- Suomen Diakoniaopisto – SDO Oy
- Suomen Urheiluopiston Kannatusosakeyhtiö
- Valtakunnallinen valmennus ja liikuntakeskus Oy – Pajulahti

OPISKELUHUOLTO

Opiskeluhuollon järjestämistä ohjaa oppilas- ja opiskelijahuoltolaki 1287/2013. Laki koskee esi- ja perusopetuksen, lukiokoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen opiskelijoita. Opiskeluhuollolla edistetään ja ylläpidetään oppimista, hyvää psyykkistä ja fyysistä terveyttä sekä sosiaalista hyvinvointia, osallisuutta, vuorovaikutusta ja oppimisympäristön terveellisyyttä, turvallisuutta ja esteettömyyttä. Opiskeluhuoltoon sisältyvät opetuksen järjestäjän hyväksymä opetussuunnitelman mukainen opiskeluhoito ja opiskeluhoollon palvelut, joilla tarkoitetaan koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa sekä psykologi- ja kuraattoripalveluita.

Päijät-Hämeen opiskeluhoitotyössä panostetaan suunnitelmallisuuteen, dialogisuuteen, yhteisöllisyyteen ja varhaisen tuen periaatteeseen. Opiskeluhoitoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä koko oppilaitosyhteisöä tukevana *yhteisöllisenä opiskeluhoitona*, joka on kaikkien yhteisössä työskentelevien vastuulla. Lisäksi opiskelijoilla on oikeus yksilökohtaiseen opiskeluhoitoon. *Yksilökohtaista opiskeluhoitoa* tehdään opiskelijan tueksi koottavassa monialaisessa asiantuntijaryhmässä ja opiskeluhoitopalvelujen asiakastyössä. Tavoitteena on varhaisessa vaiheessa ehkäistä ongelmia ja huolehtia tarvittavan tuen järjestämisestä.

Kaikissa kouluissa ja oppilaitoksissa toimii *opiskeluhoitoryhmä*, joka vastaa yksikkönsä opiskeluhoollon suunnittelusta, kehittämisestä ja arvioinnista. Opiskeluhoollon toimintaa ohjaa oppilaitoksen opiskeluhoitosuunnitelma ja siihen kytkeytyvät muut suunnitelmat. Yksikkökohtaiseen *opiskeluhoitosuunnitelmaan* kirjataan se, miten opiskeluhoito toteutetaan, miten sitä arvioidaan ja edelleen kehitetään. Opiskeluhoollon vuosittaiset tavoitteet ja toimenpiteet voidaan kirjata liitteeksi vuosisuunnitelmaan. Suunnitelma pohjautuu opetussuunnitelmaan ja lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan ja sen toteutumista arvioidaan lukuvuoden lopussa.

Jokaisella opetuksen järjestäjällä on *opiskeluhoollon ohjausryhmä*, joka vastaa yksikköjensä opiskeluhoollon kehittämisestä, suunnittelusta ja arvioinnista. Opiskeluhoollon ohjausryhmä on monialainen sivistyksen ja hyvinvoinnin, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyöryhmä. Maakunnallinen opiskeluhoollon ohjausryhmä huolehtii siitä, että opiskeluhoollon toteuttamisen periaatteet ja käytännöt ovat riittävän yhtenäiset koko maakunnassa. Opiskeluhoitopalvelujen esimiehet muodostavat lisäksi esimiesverkoston, joka kokoontuu säännöllisesti.

Opiskeluhoollon palvelut

Opiskeluhoollon kuraattori- ja psykologipalvelut järjestää toimipisteen sijaintikunta ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut tulevat sijaintikunnalta tai sen sosiaali- ja terveystieteiden tuottajalta. Esiopetuksessa olevien oppilaiden osalta terveydenhoito voi olla järjestetty neuvolassa tai kouluterveydenhuollossa, riippuen siitä mihin esiopetusryhmä on sijoitettu.

Opiskeluhoitopalvelujen henkilöstö tarjoaa tukea ja ohjausta, joilla edistetään koulu- ja opiskeluyhteisön terveyttä ja hyvinvointia sekä yhteistyötä perheiden ja muiden oppilaan läheisten kanssa ja tuetaan oppilaiden oppimista ja hyvinvointia sekä sosiaalisia ja psyykkisiä valmiuksia. Tukea ja ohjausta sekä muita hyvinvointia edistäviä ja ylläpitäviä palveluja tarjotaan paitsi yhteisölle myös kohdennetusti oppilaille ja opiskelijoille sekä heidän perheilleen. Jokaisella oppilaalla/opiskelijalla on oikeus saada opiskeluhoollon palveluja, ja

niitä tarjotaan myös kurinpidollisten toimenpiteiden yhteydessä. Jokaiselle yksikölle on nimetty omat kuraattorit ja psykologit sekä terveydenhoitajat ja vähintään vastuulääkärit.

Psykologi osallistuu opiskeluhooltoryhmiin oman alansa asiantuntijana sekä yksittäisen oppilaan että koko yhteisön hyvinvointiin liittyvissä asioissa. Psykologin työn tavoitteena on tukea oppilaiden oppimista ja hyvinvointia psykologisten arviointi-, konsultaatio- ja neuvontapalvelujen avulla sekä yhteisöllisellä työllä. Psykologin työ sisältää oppilaan oppimisvaikeuksien, erilaisten koulunkäyntivaikeuksien ja psyykkisen tilanteen arviointia sekä tukitoimien suunnittelua ja toteuttamista yhteistyössä oppilaan lähiverkoston ja tarvittavan viranomaisverkoston kanssa. Psykologit ohjaavat tarvittaessa perheitä koulun ulkopuolisten tukitoimien piiriin.

KOULUPSYKOLOGIRESURSSI

Yksi kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattoreista on peruskoulun koulupsykologiresurssi. Riittävät, alueellisia tarpeita vastaavat henkilöstövoimavarat ovat laadukkaan toiminnan edellytys. Opiskeluhoito ja opiskeluhoitopalvelut ovat maakunnan ja kuntien yhdyspinnassa ja edellyttävät saumatonta yhteistyötä. Opiskeluhoitoon kuuluu koko kouluyhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen (yhteisöllinen opiskeluhoito) ja yksittäisen opiskelijan saama tuki. (THL 2018m.)

- **Asikkala** 4,4 h / 100 oppilasta
- **Hartola** 2,21 h / 100 oppilasta
- **Heinola** 4,43 h / 100 oppilasta
- **Hollola** 5,57 h / 100 oppilasta
- **Iitti** 4,7 h / 100 oppilasta
- **Kärkölä** 3,58 h / 100 oppilasta
- **Lahti** 3,38 h / 100 oppilasta
- **Orimattila** 3,27 h / 100 oppilasta
- **Padasjoki** 3,06 h / 100 oppilasta
- **Sysmä** 0-7,65 h / 100 Oppilasta

KOULUKURAATTORIRESURSSI

Yksi kuntien hyte-kertoimen prosessi-indikaattoreista on peruskoulun koulukuraattoriresurssi. Riittävät, alueellisia tarpeita vastaavat henkilöstövoimavarat ovat laadukkaan toiminnan edellytys. Opiskeluhoito ja opiskeluhoitopalvelut ovat maakunnan ja kuntien yhdyspinnassa ja edellyttävät saumatonta yhteistyötä. Opiskeluhoitoon kuuluu koko koulu yhteisön hyvinvoinnista huolehtiminen (yhteisöllinen opiskeluhoito) ja yksittäisen opiskelijan saama tuki. (THL 2018m.)

Oppilasmäärällä painotettu keskiarvo kunnan **peruskoulujen** kuraattoriresurssista. Koulukuraattorin työpanos (h/viikko) /100 oppilasta

- **Asikkala** 8,7 h / 100 oppilasta
- **Hartola** 10,57 h / 100 oppilasta
- **Heinola** 4,18 h / 100 oppilasta
- **Hollola** 6,15 h / 100 oppilasta
- **Iitti** 5,76 h / 100 oppilasta
- **Kärkölä** 7,28 h / 100 oppilasta
- **Lahti** 4,62 h / 100 oppilasta
- **Orimattila** 4,48 h / 100 oppilasta
- **Padasjoki** 6,12 h / 100 oppilasta
- **Sysmä** 19,7 h / 100 Oppilasta

Koulukuraattori tekee suunnitelmallista ja tavoitteellista sosiaalityötä kouluissa sekä koko koulu yhteisön että yksittäisten oppilaiden kanssa. Kuraattori antaa oppilaalle ja hänen lähiyhteisölleen tukea, ohjausta ja asiantuntija-apua, jolla pyritään ehkäisemään ja poistamaan oppilaan kehitykseen liittyviä sosiaalisia vaikeuksia sekä edistämään koulun ja kodin välistä yhteistyötä. Koulukuraattorin työ sisältää mm. käyttäytymiseen, sosiaalisiin suhteisiin, perheeseen tai tunne-elämään liittyvien ongelmien selvittämistä ja tuen järjestämistä yhteistyössä oppilaiden ja hänen läheistensä, huoltajien ja koulun henkilöstön kanssa.

Kouluterveydenhuollon toiminnan keskiössä ovat määrääkaikaiset koko ikäluokalle suunnatut terveystarkastukset ja koko perheen laajat terveystarkastukset. Terveystarkastusten säännöllisyys ja jatkuvuus mahdollistavat lapsen, nuoren kasvun ja kehityksen seurannan, sairauksien ja muiden riskitekijöiden varhaisen tunnistamisen sekä terveyden edistämisen. Terveystarkastaja osallistuu opiskeluhoitoryhmiin oman alansa asiantuntijana sekä yksittäisen oppilaan että koko yhteisön hyvinvointiin liittyvissä asioissa ja tapaa oppilaita myös tarpeen mukaan.

Laaja terveystarkastus järjestetään ensimmäisellä, viidennellä ja kahdeksannella vuosiluokalla. Laajoissa terveystarkastuksissa, jotka tekevät terveystarkastaja ja lääkäri yhteistyössä, arvioidaan vanhempien ja perheen terveyttä, hyvinvointia ja niihin vaikuttavia tekijöitä sekä tuetaan perhettä lasten kasvuun ja kehitykseen liittyvissä asioissa. Tavoitteena on tunnistaa mahdollisimman varhain lasten ja vanhempien tuen tarpeet ja kohdentaa tukea sitä tarvitseville. Myös tarkastuksista poisjäävien oppilaiden tuen tarve tulee selvittää, koska tarkastuksista poisjääneiden riski syrjäytymiseen on suurempi kuin tarkastuksiin osallistuneilla.

Päijät-Hämeessä **suun terveydenhuollon** palvelut tulevat hyvinvointiyhtymältä, Heinolan kaupungilta ja Atendolta. Kouluterveydenhuollossa suun terveystarkastukset tehdään 1., 3., 5. ja 8. luokan oppilaille. Terveystarkastusten tavoitteena on suun kliinisen tutkimuksen lisäksi antaa terveysneuvontaa motivoivan keskustelun avulla. Koko ikäluokan kattavat suun terveystarkastukset ovat tärkeitä erityisen tuen tarpeessa olevien lasten tai perheiden tunnistamiseksi. Terveystarkastuksista poisjääneiden tavoittamiseksi on sovittu yhteinen toimintamalli. Ehkäisevän suun terveydenhuollon lisäksi lapset ja nuoret käyvät korjaavassa hammashoidossa oikomishoitoon mukaan lukien. Oikomishoito vaatii säännöllisiä käyntejä vuosien ajan, jolloin hoitosuhde voi muodostua merkittäväksi lapsen ja nuoren kehityksen ja sen seurannan kannalta.

Kouluterveydenhuollossa työskentelee 36,5 terveydenhoitajaa. Yhdellä terveydenhoitajalla on keskimäärin 550 oppilasta. Kuitenkin usealla terveydenhoitajalla on vastuualueena 2-3 koulua sekä kouluja, joissa on erityisoppilaita. THL:n suositusvuodelta 2011 on 600 oppilasta terveydenhoitajaa kohden, jos lukuun ei sisälly esimerkiksi erityisoppilaita tai muuta työaikaa kuormittavaa tekijää.

Opiskeluterveydenhuollon terveydenhoitajat työskentelevät kahdessa toimipisteessä. Vuoden 2019 alusta alkaen palvelua tuotetaan keskitetysti yhdessä toimipisteessä. Lukioterveydenhuollossa työskentelee 3,5 terveydenhoitajaa, joka tarkoittaa keskimäärin 790 oppilasta yhtä terveydenhoitajaa kohden. Toisen asteen ammatillisissa oppilaitoksissa työskentelee 10 terveydenhoitajaa, joilla kullakin on oppilaita keskimäärin 610. Suositus toisen asteen oppilaitoksissa on, lukioissa ja ammatillisessa oppilaitoksessa 600-800 oppilasta / terveydenhoitaja. Kolmelle terveydenhoitajalle kuuluu lisäksi Lahden ammattikorkeakoulun opiskelijat. Heillä on keskimäärin 1938 opiskelijaa terveydenhoitajaa kohden, kun suositus on 800-1000 opiskelijaa / terveydenhoitaja. Terveydenhoitajat tekevät yhteistyötä esimerkiksi kutsuntatarkastuksissa. Lisäksi kaikki terveydenhoitajat tekevät kutsuntatarkastuksia. Terveydenhoitajien resurssien jakautumista tarkastellaan toiminnassa säännöllisesti.

Kouluterveydenhuollossa on kokoaikaista lääkäriä kohden oppilaita keskimäärin 2860. Koululääkäreiden tehtäviin liittyy myös muuta vastaanottoa. Suositus on 2100 oppilasta / lääkäri tai laskennallisesti yksi lääkäriin työpäivän viikossa 500 lasta kohden. Opiskelijaterveydenhuollossa lääkäriresurssit ovat todella niukat. Opiskelijaterveydenhuollossa oppilaita on noin 14 633 ja siellä työskentelee yhteensä 1.8 lääkäriä, kun tarve olisi 4.8 lääkäriä. Suositus opiskeluhuollon lääkäritoiminnalle on 3000 opiskelijaa / lääkäri.

Opiskeluterveydenhuollon tavoitteena on edistää ja seurata opiskelijoiden terveyttä ja opiskelukykyä järjestämällä terveyden- ja sairaanhoitopalveluja opiskelijoille mukaan lukien mielenterveys- ja päihdetyö sekä seksuaaliterveyden palveluja. Tärkeää on tunnistaa varhain opiskelijan erityisen tuen tai tutkimuksen tarve, tukea opiskelijaa sekä tarvittaessa ohjata jatkotutkimuksiin ja -hoitoon.

Toisen asteen oppilaitoksen opiskelijalle järjestetään asetuksen (338/2011) mukainen terveydenhoitajan tarkastus ensimmäisenä tai toisena (kutsuntaikäiset) opiskeluvuonna. Ammattikorkeakouluopiskelijat täyttävät sähköisen terveystarkastuksen, jonka mukaan terveydenhoitaja kutsuu terveystarkastukseen. Opiskelija voi myös itse halutessaan varata terveystarkastusajan. Erityistä tukea saaville opiskelijoille sekä opiskelijoille, joilla on opiskeluaan tai tulevaan ammattiin vaikuttava pitkäaikaissairaus tai opiskelijat, joiden opiskelukyky vaatii selvittelyä, tehdään lääkärintarkastus aina ensimmäisenä opiskeluvuonna. Opiskelijaterveydenhuollossa **suun terveystarkastuksia** on yksi. Terveystarkastusten tavoitteena on suun kliinisen tutkimuksen lisäksi antaa terveysneuvontaa motivoivan keskustelun avulla.

Opiskeluhuoltotyön erityispiirteitä toisen asteen koulutuksessa

Toisen asteen opiskelijoiden ikäjakauma ulottuu perusopetuksesta tulevista nuorista aikuisiin. Sekä yhteisöllisessä että yksilökohtaisessa opiskeluhuollossa tehdään myös perusopetusta laajempaa verkostoyhteistyötä. Oppilaitoksen ulkopuoliseen verkostoon voi kuulua toimijoita mm. koulutuksen, nuorisotyön, sosiaali- ja terveystoimen, KELA:n, TE-toimiston, seurakunnan, poliisin sekä kolmannen sektorin tahoilta. Koulutuskeskus Salpauksessa tarjotaan opiskeluhuoltolain mukaisten palvelujen ja monialaisen asiantuntijaryhmän lisäksi palveluohjaajan mielenterveys- ja päihdepalveluja. Päijät-Hämeen alueella on joitain oppilaitoksia, joissa yksikkö/kampuskohtaisista opiskeluhuoltoryhmistä käytetään nimitystä hyvinvointiryhmä.

OPPILAANOHAUS

Oppilaanohjauksen tehtävänä on tukea oppilaan kasvua ja kehitystä siten, että oppilas kykenee edistämään opiskelunvalmiuksiaan ja sosiaalista kypsymistään sekä kehittämään elämänsuunnittelun kannalta tarpeellisia tietoja ja taitoja. Ohjauksen tuella oppilas tekee omiin kykyihinsä ja kiinnostuksiinsa perustuvia opiskelua, koulutusta, arkielämää ja elämänuraa koskevia ratkaisuja.

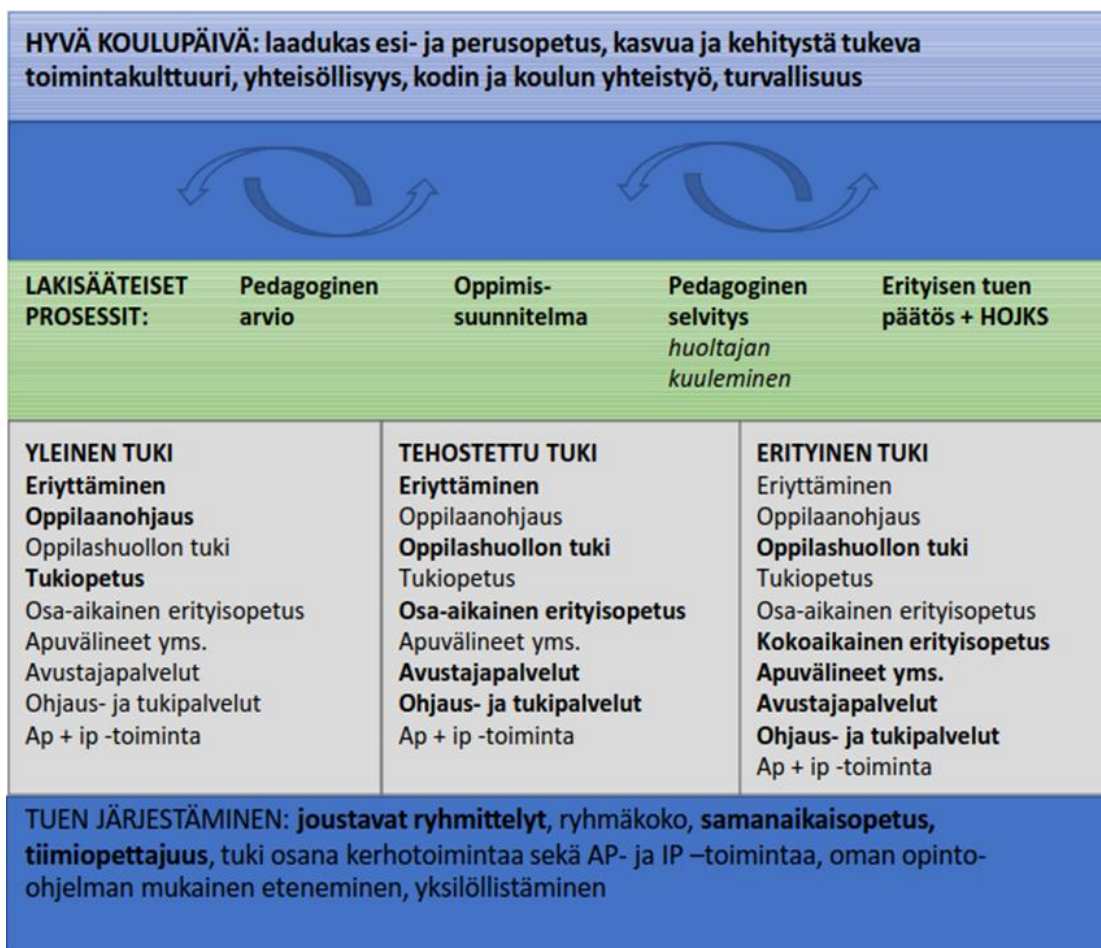
Oppilaanohjauksen tarkoituksena on edistää koulutyön tuloksellisuutta, lisätä hyvinvointia koulussa sekä ehkäistä syrjäytymistä. Sen avulla edistetään myös koulutuksellista, etnistä ja sukupuolten välistä tasa-arvoa. Oppilaan turvallista siirtymistä opintopolun nivelvaiheissa tulee tukea oppilaanohjaajien ja toisen asteen oppilaitosten ohjauksesta vastaavien opinto-ohjaajien sekä opettajien välisellä yhteistyöllä, joka ylittää oppilaitosten ja kouluasteiden väliset rajat.

Oppimisen ja koulunkäynnin tuki esi- ja perusopetuksessa

Tuen kolme tasoa ovat yleinen, tehostettu ja erityinen tuki. Tukimuotoja ovat esim. joustavat opetusjärjestelyt, eriyttäminen, tukiopetus, osa-aikainen erityisopetus, kokoaikainen erityisopetus, tulkitsemis- ja avustajapalvelut sekä erityiset apuvälineet. Opetuksen ja tuen järjestämisen lähtökohtana ovat sekä kunkin oppilaan että opetusryhmän vahvuudet ja oppimis- ja kehitystarpeet.

Yleinen tuki tarkoittaa yleensä yksittäisiä pedagogisia ratkaisuja sekä ohjaus- ja tukitoimia, joilla tuen tarpeeseen vastataan varhaisessa vaiheessa osana koulun arkea. Yleisen tuen aloittaminen ei edellytä erityisiä tutkimuksia tai päätöksiä. Oppilaalle, joka tarvitsee oppimisessaan tai koulunkäynnissään säännöllistä tukea tai samanaikaisesti useita tukimuotoja, on pedagogiseen arvioon perustuen annettava tehostettua tukea hänelle tehdyn oppimissuunnitelman mukaisesti.

Erytystä tukea annetaan niille oppilaille, joiden kasvun, kehityksen tai oppimisen tavoitteiden saavuttaminen ei toteudu riittävästi muuten. Ennen erityistä tukea koskevan päätöksen tekemistä opetuksen järjestäjän on tehtävä oppilaasta pedagoginen selvitys. Oppilaalle annetaan erityistä tukea hänelle laaditun henkilökohtaisen opetuksen järjestämistä koskevan suunnitelman (HOJKS) mukaisesti. Oppilaan tuen tarpeen arviointi ja tukitoimien suunnittelu toteutetaan yhteistyössä oppilaan, huoltajan ja oppilashuollon ammattihenkilöstön kanssa. Oppilaan tilannetta seurataan ja suunnitelmat tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa.

Kuvio 3. Oppimisen, opiskelun ja koulunkäynnin tuki

Tulkitsemis- ja avustajapalvelut perustuvat perusopetuslakiin ja ovat osa oppimisen ja koulunkäynnin tukimuotoa. Opetussuunnitelman perusteissa määritellään tulkitsemis- ja avustajapalveluiden järjestäminen osana koulunkäynnin tuen vaiheita (yleinen, tehostettu ja erityinen tuki).

Oppimisen ja opiskelun tuki toisen asteen koulutuksessa

Osana tutkintokoulutusta voidaan järjestää **opiskeluvalmiuksia tukevia opintoja**. Koulutuksen järjestäjä päättää opiskeluvalmiuksia tukevien opintojen järjestämisestä ja sisällöstä. Opintoja voidaan järjestää yhdelle opiskelijalle enintään 6 kk tutkintokoulutuksen yhteydessä. Opinnot voivat olla esim. matematiikan/kielten valmiuksia lisääviä opintoja, suomi toisena kielenä opintoja ammatillisesti painottuneena, tieto- ja viestintätekniikan taitoja, elämänhallintaan ja hyvinvointiin liittyviä opintoja.

Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijalla on oikeus **erityiseen tukeen**, jos hän oppimisvaikeuksien, vamman, sairauden tai muun syyn vuoksi tarvitsee pitkäaikaista tai säännöllistä erityistä oppimisen ja opiskelun tukea tutkinnon tai koulutuksen perusteiden mukaisten ammattitaitovaatimusten tai osaamistavoitteiden saavuttamiseksi. (Laki ammatillisesta koulutuksesta 531/2017). Erityinen tuki on opiskelijalähtöisesti mietittyä suunnitelmallista pedagogista tukea sekä erityisiä opetus- ja opiskelujärjestelyjä.

Opiskelijan erityisen tuen tarpeen arviointi ja tukitoimien suunnittelu toteutetaan yhteistyössä opiskelijan, alaikäisen huoltajan sekä erityisopetuksen henkilöstön kanssa. Opiskelijan tilannetta seurataan ja suunnitelmat tarkistetaan vähintään kerran lukuvuodessa. Erityisen tuen toimenpiteet kirjataan opiskelijan henkilökohtaiseen osaamisen kehittämissuunnitelmaan (HOKS). Suunnitelman toteutumista seurataan ja sitä päivitetään säännöllisesti.

Lukiossa opiskelijoille voidaan tarjota pieniä määriä tukiopetusta. Lukio-opiskelijalle voidaan tehdä myös erityisiä opetusjärjestelyjä, jos se on esimerkiksi terveydentilaan liittyvistä syistä perusteltua (Lukiolaki 629/1998).

● NUORISOTYÖ

Nuorisotyöllä tuetaan nuorten kasvua, itsenäistymistä ja osallisuutta yhteiskunnassa. Nuorisotyö on yksi kunnan lakisääteisistä tehtävistä ja kuntien tulee toteuttaa sitä paikalliset olosuhteet huomioon ottaen. Nuorisotyön palveluja voidaan toteuttaa kunnassa yhteistyössä muiden nuorisotalan toimijoiden kanssa ja toisaalta myös kuntien välisenä yhteistyönä. Lisäksi kunnissa toimii myös nuorisotyötä tekeviä yhdistyksiä ja yhteisöjä.

Nuorisolain 2 §:n mukaan kuntien tulee edistää nuorten osallisuutta ja vaikuttamismahdollisuuksia sekä kykyä ja edellytyksiä toimia yhteiskunnassa; tukea nuorten kasvua, itsenäistymistä, yhteisöllisyyttä sekä niihin liittyvää tietojen ja taitojen oppimista; tukea nuorten harrastamista ja toimintaa kansalaisyhteiskunnassa; edistää nuorten yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa sekä oikeuksien toteutumista; sekä parantaa nuorten kasvua ja elinoloja.

Nuorisotyö on nuoruuden asiantuntijuutta ja nuorisotyöntekijä on nuorten kohtaamisen ammattilainen. Nuorisotyön vahvuutena on menetelmällisyys ja toiminnallisuus. Kunnan koosta ja nuorisotyöhön suunnatuista resursseista riippuen, yleisimpiä nuorisotyön muotoja ovat;

- Yhteisöllinen nuorisotyö: Alueellinen nuorisotyö; tilatyö, koulunuorisotyö, verkostotyö, leirit, retket
- Yhteiskunnallinen nuorisotyö: nuorisopolitiikka, avustustyö, nuorisotyön suunnittelu
- Kohdennettu nuorisotyö: pienryhmätoiminta, etsivätyö, ehkäisevä päihdetyö, yksilötyö
- Osallisuustoiminta: nuorten vaikuttamisryhmät, nuorten kuuleminen
- Kulttuurinen nuorisotyö: tapahtumatoiminta, bänditoiminta, nuorten toimintaryhmät

Nuorisotyön perusajatukset ovat vapaaehtoisuus, yhdenvertaisuus, nuorisolähtöisyys, osallisuus, luotettava ja turvallinen aikuisuus, tasapuolisuus ja oikeudenmukaisuus, kasvatuksellisuus ja luovuus.

Etsivän nuorisotyö auttaa alle 29-vuotiaita nuoria, jotka ovat koulutuksen tai työmarkkinoiden ulkopuolella tai jotka tarvitsevat tukea saavuttaakseen tarvitsemansa palvelut. Etsivä nuorisotyö tarjoaa nuorelle varhaista tukea, jos nuori sitä itse haluaa. Kunnat päättävät järjestävätkö ne etsivää nuorisotyötä. Toiminta kattaa lähes koko Suomen.

Nuorten työpajat – Työpaja on yhteisö, jossa työnteon, tekemällä oppimisen ja siihen liittyvän valmennuksen avulla pyritään parantamaan yksilön arjenhallintataitoja sekä kykyä ja valmiuksia hakeutua koulutukseen tai työhön. Työ-pajojen menetelmiksi ovat vakiintuneet työ- ja yksilövalmennus. Työvalmennuksen avulla kehitetään valmentautujan työkykyä ja työelämässä tarvittavaa osaamista ja yleisiä työelämätaitoja, kun taas yksilövalmennuksella tuetaan toimintakyvyn ja arjenhallinnan kehittymistä. Nuorten työpajoista säädetään nuorisolaissa. Työpajatoimintaa on yli 90 prosentissa Manner-Suomen kunnista.

Ohjaamo on kaikkien alle 30-vuotiaiden matalan kynnyksen fyysinen palvelupiste, johon voi tulla ilman ajanvarausta. Ohjaamossa julkinen, yksityinen ja kolmas sektori tarjoavat yhteistyössä monialaisesti palveluja työllistymiseen, koulutukseen ja elämänhallintaan liittyen. Toimintaan osallistuvien organisaatioiden rooleista sovitaan paikallisesti. Ohjaamossa palveluja yhdistetään yksilöllisesti palvelutarpeen mukaan nuoren osallisuutta tukien.

LIIKUNTAPALVELUT

Päijät-Hämeessä on päivitetty vuonna 2009 julkaistu terveystuolliikuntastrategian vuosille 2009 - 2020. Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry on ollut vahvasti mukana strategian arviointi- ja päivittämissprosessissa. Strategian tavoitteena on, että Päijät-Häme on terveystuolliikunnan edelläkävijä Suomessa. Päijät-Häme on julistautunut liikunnan megamaakunnaksi. Strategian viisi painopistealuetta ovat liikuntaolosuhteet, monipuoliset ja joustavat liikuntapalvelut, lasten ja nuorten liikunnallinen elämäntapa, korkeatasoinen ja laadukas terveystuolliikunnan osaaminen ja koulutus, sekä terveystuolliikunnan myönteinen ja kannustava viestintä. Näistä lasten ja nuorten liikunnallinen elämäntapa on nostettu strategian uudeksi painopisteeksi.

Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry (PHLU) on liikunnan aluejärjestö, joka toimii alueellaan liikunnan ja urheilun kokoavana voimana, yhteistyön rakentajana, palveluiden tuottajana sekä liikunnan ja urheilun etujen ajajana. Toimintaa toteutetaan viiden maakunnan alueella. Alueen kunnat ovat Asikkala, Hartola, Heinola, Hollola, Iitti, Joutsa, Kuhmoinen, Kärkölä, Lahti, Lapinjärvi, Loviisa, Myrskylä, Orimattila, Padasjoki, Pertunmaa ja Sysmä. Asukkaita toiminta-alueella on yhteensä noin 237 600. PHLU:n tavoitteena on tukea paikallistason toimijoita edistämään lasten aktiivisempaa arkea, niin että fyysisen aktiivisuuden suositukset toteutuvat jokaisen lapsen kohdalla.

Varhaiskasvatusyksiköitä ja kuntia kannustetaan liittymään valtakunnalliseen Ilo kasvaa liikkuen –ohjelmaan ja toteuttamaan liikuntamyönteistä toimintakulttuuria kaikissa yksiköissä. Varhaiskasvattajien työtä tuetaan alueellisin verkostoin, sparrauksin sekä koulutuksin. Osaamista vahvistetaan erityisesti toiminnallisuuden ja liikuntaosaamisen osalta yhteistyössä alueen toimijoiden kanssa. Tavoitteena on saada kaikki alueen varhaiskasvatuksen yksiköt mukaan ohjelmaan vuoteen 2020 mennessä.

Kaikki alueen **perusasteen koulut** ovat mukana Liikkuva koulu ohjelmassa. Tavoitteena on saada myös kaikki 2. asteen oppilaitokset mukaan Liikkuva opiskelu ohjelmaan vuoteen 2020 mennessä. Keskeinen tavoite on toteuttaa vähintään tunti liikettä jokaiseen koulupäivään. Oppilaille järjestetään vertaisohjaajakoulutusta muun muassa välituntitoiminnan ja tapahtumien järjestämiseen. Henkilöstöä tuetaan koulutuksen lisäksi myös yhteistyöverkostojen ja sparrauksen avulla kohti liikunnallisempaa toimintakulttuuria.

Lisäksi tavoitteena on luoda lapsille ja nuorille mahdollisuuksia innostua liikunnasta ja urheilusta yhteistyössä alueen urheiluseurojen kanssa. Koulutusten, verkostojen ja tapahtumien avulla tuetaan urheilijan polulla olevan lapsen ja nuoren päivää. Kehittämiskohteita jatkossa ovat lasten ja nuorten liikuntaneuvonnan sekä harastustakuun edistäminen ja erityislasten liikuntamahdollisuuksien parantaminen.

KIRJASTOPALVELUT

Kirjastot lasten ja nuorten lukutaidon ja hyvinvoinnin edistäjinä

Yleisten kirjastojen yksi keskeisistä lakisääteisistä tavoitteista ja tehtävistä on edistää kirjallisuusharrastusta, lukemiskulttuuria ja monipuolista lukutaitoa. Valtakunnallisen selvityksen mukaan tärkein rooli kirjastolla on lukutaidon tukemisessa. Hyvä lukutaito edistää oppimista, osaamista ja työllistymistä ja on tutkitusti tehokas keino ehkäistä syrjäytymistä. Kirjastot tavoittavat vuosittain 97 % 10-14 vuotiaista lapsista ja nuorista.

Päijät-Hämeen kirjastoista lainattiin vuonna 2017 lasten kirjoja yli miljoona kappaletta. Lapset ja nuoret käyttävät kirjastotiloja oppimiseen, työskentelyyn ja kokoontumisiin sekä harrastamiseen ja vapaa-aikaan.

Alle kouluikäisille ääneen lukeminen ja myös alakoululaisten lukemisen ja kirjaston käytön tukeminen ovat perheiden ja vanhempien vastuulla. Kirjaston palveluverkolla ja kirjastoautopalveluilla on merkittävä vaikutus lasten ja nuorten kirjastopalveluiden saavutettavuuteen taajaan ja harvaan asutuilla alueilla sekä koulujen kirjallisuuskasvatuksen tukena.

Päijät-Hämeen kirjastot edistävät lasten ja nuorten kirjallisuus- ja lukuharrastusta sekä mediataitoja ryhmäkäynninä päiväkodeille, kouluille ja 2. asteen opiskelijoille. Lapsia ja nuoria innostetaan lukemiseen ja kirjallisuuteen kirjavinkkauksin, lukupiirein, satutunnein ja muilla kirjallisuustapahtumilla. Koululaisten ja opiskelijoiden ryhmäkäynneillä ja mediapajoilla edistetään kirjasto- ja verkkopalveluiden käyttöä, tiedonhankintaa sekä monilukutaitoja. Päijät-Hämeen asukkaita palvelee seudullinen LASTU-verkkokirjasto. Seudulliset palvelut - kokoelmien yhteiskäyttö, seutuvaraukset ja seutulainat edistävät kirjastoaineiston saatavuutta koko maakunnassa.

KULTTUURIPALVELUT

Efekti on koko Päijät-Hämeen kunnan alueella toimiva lastenkulttuurikeskus, jonka kautta järjestetään kulttuuritarjontaa alueen päiväkoteihin ja kouluihin.

Efekti tarjoaa kouluille ja päiväkodeille maksuttomia kulttuurivierailuja, joiden tehtävä on tukea koulujen taide- ja kulttuurikasvatusta. Efekti pyrkii lisäämään taiteen alan ammattilaisten yhteistyösuhteita, hankkeita ja toimintoja Päijät-Hämeen alueella ja nostamaan esiin päijäthämäläistä lastenkulttuuriosaamista.

Toiminnassa pyritään tukemaan luovien taitojen harjoittamista sekä varmistamaan lasten säännölliset kokemukset ja elämykset taiteesta ja kulttuurista

SEURAKUNNAT

Kirkon lapsi- ja perhetyöllä tarkoitetaan kaikkea sitä seurakuntien työntekijöiden ja vapaaehtoisten toimintaa, jolla vahvistetaan monimuotoisten perheiden ja niiden jäsenten hengellistä elämää, kasvua ihmisenä, keskinäistä välittämistä ja kunnioitusta, jaksamista vaikeissa elämäntilanteissa sekä yhteyttä seurakuntaan. Kirkon kasvatusta perustuu ihmiskäsitykseen, jossa ihmisen hengellisyys ei ole irrotettavissa ihmisen kokonaisuudesta. Kasvatustyön toiminta voidaan jakaa **kokoavaan toimintaan, leireihin ja tapahtumiin sekä perheitä ja parisuhdetta tukevaan toimintaan.**

Perhekerhot ovat **kokoavasta toiminnasta** vanhempien ja lasten yhteisiä kerhoja, Kerhotyypit voivat vaihdella lasten iän mukaan. Esimerkiksi taaperokerhot 0-2 –vuotiaille ja heidän vanhemmilleen. Päiväkerhoihin lapset osallistuvat ilman vanhempia, ja niitä järjestetään 3-6 –vuotiaille. Kouluikäisille on tarjolla seurakuntien teemalliset lastenkerhot. Tyypillisiä kerhoja ovat liikunta-, kokki- ja askartelukerhot sekä seurakuntien muskari- ja kuoro toiminta. Joissakin seurakunnissa järjestetään toimintaa, joihin vanhemmat osallistuvat yhdessä kouluikäisen lapsensa kanssa. Lisäksi seurakunnat järjestävät teemallisia iltoja vanhemmille. Yläkouluikäisille on tarjolla nuorteniltoja, bänditoimintaa sekä kuoro toimintaa. Seurakunnat kouluttavat rippikoulun käyneistä nuorista vapaaehtoisia kerho- ja leiritoimintaan.

Leirit ja tapahtumat kutsuvat lapsia, nuoria ja perheitä sekä erityisryhmiä leireille, jumalanpalveluksiin sekä retkille. Molempia järjestetään kaikille ikäryhmille sekä perheille. Lisäksi järjestetään tapahtumia, joihin lapsia kutsutaan kummiensa kanssa. Nuorten leireistä erityisesti rippikoululeirit kokoavat ikäluokasta lähes 90% nuorista leireille tai muun muotoisiin rippikouluihin. Seurakunnan leireistä peritään yleensä maksu, johon on mahdollista hakea vapautusta seurakunnalta.

Perheen ja parisuhteen tukea tarjotaan seurakunnissa erityisesti Lahden perheasian neuvottelukeskuksesta sekä seurakuntien diakoniatyössä. Perheasian neuvottelukeskuksesta tarjotaan keskusteluapua perheen ja parisuhteen ongelmiin, kun taas diakoniatyö auttaa enemmän aineellisissa kysymyksissä. Avun hakeminen seurakunnasta ei vaadi kirkon jäsenyyttä.

Päijät-Hämeen alueella toimivat seurakunnat ovat: Asikkalan seurakunta, Hartolan seurakunta, Sysmän seurakunta (Hartolan ja Sysmän seurakunnat yhdistyvät Tainionvirran seurakunnaksi 1.1.2019 alkaen), Heinolan seurakunta, Hollolan seurakunta, Launeen seurakunta, Salpausselän seurakunta, Keski-Lahden seurakunta, Joutjärven seurakunta, Nastolan seurakunta ja Orimattilan seurakunta.

YHDISTYKSET, JÄRJESTÖT ja SÄÄTIÖT

Päijät-Hämeessä on 3100 rekisteröityä yhdistystä (toukokuu 2018, Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteri). Yhdistykset, järjestöt ja säätiöt kokoavat ihmisiä, tarjoavat tukea, osallistumismahdollisuuksia ja palveluita sekä harrastustoimintaa. Vapaaehtoistoiminta ja vertaistuki ovat paikallisyhdistysten toiminnan ydintä. Yhdistykset tarjoavat monille ihmisille heiltä puuttuvan lähiyhteisön. Yhdistystoiminta on oiva keino ennaltaehkäistä ja lievittää yksinäisyyttä, lisätä vertaisuutta ja osallisuutta sekä tiivistää yhteisöllisyyttä. Yhdistystoiminta antaa mielekästä tekemistä ja tarpeellisuuden tunteen.

Yhdistyskenttä on hyvin monitahoinen ja kehittämiskykyinen. Pienet paikallisyhdistykset toimivat aktiivisten jäsenten voimin ja usein täysin vapaaehtoisesti. Yhdistyksissä on töissä myös ammattilaisia, jotka mahdollistavat toimintaa, lisäävät tietoa, koordinoivat vertaistukea ja aktivoivat jäsenistöä. Piiri- ja liittotason järjestöjen ammattilaiset tukevat paikallisyhdistysten toimintaa tiedollisen, taloudellisen tai jäsenrekisterin pidon avulla. Yhdistyskentällä on vahva ammatillinen osaaminen vastata lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin, sekä auttaa, kohdata ja ohjata eteenpäin. Yhdistykset täydentävät julkisten palveluiden tarjontaa. Lisäksi yhdistyksillä on tärkeä rooli toteuttaa kehittämishankkeita ja tuoda osaamista lasten, nuorten ja perheiden tueksi.

Yhdistysten vahvuutena on kohderyhmän hyvä tuntemus, laaja kosketuspinta erilaisiin ihmisiin, kokemustieto toimivista toimintatavoista, vertaistuki, kokemusasiantuntijuus, verkostoituminen, yhdyspinnat palvelutoimintaan ja yhdistysten ihmisläheinen palvelutoiminta. Yhdistystoiminta perustuu olemassa oleviin tarpeisiin, toiveisiin ja yhdessä toimimiseen. Yhdistysten toteuttama toiminta mahdollistaa kohtaamisia, kuuluksi tuleamista, neuvontaa, ennaltaehkäisevää työtä, hyvinvoinnin ja terveyden ennaltaehkäisevä ja korjaava toiminta.

Yhdistysten toiminta ulottuu kaikille elämän osa-alueille ja toimijoita löytyy perheen tarpeen ja voimavarojen mukaan. Esimerkiksi urheilu-, liikunta-, harraste- ja kulttuuriyhdistykset tarjoavat mielekästä yhteistoimintaa lasten, nuorten ja perheiden oman kiinnostuksen mukaan. Vammais-, sairaus-, mielenterveysyhdistykset ja muut lapsiperheiden parissa toimivat yhdistykset tarjoavat tukea, apua ja kokemusasiantuntijuutta lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin vastaamiseksi.

Yhdistyksillä on kokemusta ja osaamista tehdä yhteistyötä eri toimijoiden kanssa, vastatakseen lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin ja terveyden edistämiseen sekä erilaisten haasteiden ennaltaehkäisemiseksi ja korjaamiseksi. Yhdistykset kokoavat yhteisen asian ympärille kiinnostuneita ihmisiä, jotka haluavat toimia ja vaikuttaa tärkeäksi kokemansa asian eteen.

Esimerkkejä kunnittain toimivista yhdistyksistä jotka toimivat lähellä perheitä Mannerheimin lastensuojeluliiton paikallisyhdistykset, 4H-yhdistykset, liikuntaseurat, potilasyhdistykset, vanhempainyhdistykset ja asukas- ja kyläyhdistykset.

LAPSIPERHEIDEN MUUT TERVEYSPALVELUT

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä on järjestänyt 1.1.2017 alkaen sekä perus- että erikoistason terveydenhuollon palveluja seuraavien kuntien asukkaille: Asikkala, Hartola, Hollola, Iitti, Kärkölä, Padasjoki, Pukkila ja Myrskylä sekä Orimattilan ja Lahden kaupungit. Edellisten kuntien lisäksi yhtymä järjestää ja tuottaa erikoistason palveluita Heinolan kaupungin ja Sysmän kunnan asukkaille. Heinola ja Sysmä järjestävät perusterveydenhuollon palvelut itse. PHHYKY:n alueella (pl. Heinola ja Sysmä) sijaitsee 16 terveysasemaa, joista Lahdessa neljä, Hollolassa kaksi ja muissa kunnissa yksi kussakin. Lahdessa sijaitseva Päijät-Hämeen keskussairaala palvelee alueen kuntia.

- Avosairaanhoidon palvelujen saatavuus lapsiperheille lähellä arkiympäristöä
- Lasten erikoissairaanhoidon erikoisalut tärkeitä
- Keskussairaala on laajan päivystyksen sairaala
- Akuutti24 on Päijät-Hämeen ensihoito- ja päivystyskeskus

LAPSIPERHEIDEN KANSSA TEHTÄVÄ SOSIAALIOHJAUS JA -TYÖ

Sosiaalihuolto

Sosiaalihuollolla tarkoitetaan sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön yksilön, perheen ja yhteisön toimintakykyä, sosiaalista hyvinvointia, turvallisuutta ja osallisuutta edistäviä ja ylläpitäviä toimia, sosiaalipalveluja sekä niihin sisältyviä tukipalveluja. Sosiaalihuoltolain mukaista ohjausta ja neuvontaa on saatavilla keskitetysti Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän Lahden toimipisteessä. Lisäksi toimipisteitä on Asikkalassa, Orimattilassa ja Hollolassa. Sosiaalityön asiakasvastaanottoa on saatavilla tarpeen mukaan kaikissa Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymän jäsenkunnissa. Arkisin perheille on saatavilla ohjausta ja neuvontaa myös puhelimitse.

Asiakas- ja palveluohjaus on asiakkaiden ohjausta, neuvontaa ja palvelutarpeiden arviointia yleisellä tasolla sekä tarvittaessa palvelujen suunnittelua sekä palveluihin ja palveluissa ohjaamista. Ohjauksella ja neuvonnalla voidaan tukea asiakkaan hyvinvointia edistäviä valintoja ja toimintatapoja. Neuvontaa voidaan antaa esimerkiksi talouteen, asumiseen, työhön ja erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvissä asioissa sekä ohjausta palveluissa ja erilaisissa etuuksissa. Palveluohjaus on palveluiden yhteensovittamista ja siihen kuuluvaa ohjausta ja neuvontaa. Tarvittaessa aloitetaan laajempi palvelutarpeen arviointi. Keskitetyssä asiakasohjauksessa hoidetaan myös **lastensuojelun virka-aikainen päivystys**.

Virka-ajan ulkopuolisen sosiaalipäivystyksen järjestää Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymä. Sosiaalityöntekijät toimivat poliisilaitoksella. Sosiaalipäivystäjänä toimii myös kolme sosiaaliohjaajaa, jotka vastaavat Akuutti24:än hakeutuvien asiakkaiden sosiaalihuollollisesta kiireellisen avun tarpeen arvioinnista. Akuutin sosiaalipäivystäjät toimivat kiinteässä yhteistyössä poliisiasemalla toimivien sosiaalityöntekijöiden kanssa.

Päijät-Hämeen Ankkuri-tiimi palvelee litin kuntaa lukuun ottamatta lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman piirissä olevia kuntia. Ankkuri-tiimin tarkoituksena on ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä puuttamalla varhain alaikäisten rikolliseen käyttäytymiseen. Tiimin tehtävänä on nuoren asiakkaan kokonaisvaltaisen elämäntilanteen ja avun tarpeen selvittäminen sekä tarkoituksenmukaisen avun/tuen piiriin ohjaaminen, nopea puuttuminen lähisuhde-, perheväkivaltaan ja tarkoituksenmukaisen avun/tuen piiriin ohjaaminen sekä sisäisen turvallisuuden lisääminen moniammatillisella yhteistyöllä ja jalkautumalla nuorten pariin. Tiimissä työskentelee poliiseja, sosiaalityöntekijä, sekä erityis- ja etsiviä nuorisotyöntekijöitä.

Lapsiperheiden sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut

- keskitetty ohjaus ja neuvonta sekä virka-ajan päivystys
- palvelutarpeen arviointi
- suunnitelmallinen asiakastyö

Keskitetty ohjaus ja neuvonta sekä virka-ajan lastensuojelun päivystys

Lapsiperheillä sekä lasten ja nuorten kanssa toimivilla tahoilla on **mahdollisuus saada sosiaalihuoltolain mukaisista palveluista ohjausta ja neuvontaa keskitetysti Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymältä Lahdessa**. Yleistä ohjausta ja neuvontaa on saatavilla arkipäivisin puhelimitse ja tarvittaessa ajanvarauksella. Myös sähköinen yhteydenotto ja ajanvaraus ovat käytössä. Suunnitteilla on myös vuorovaikutteiset sähköiset palvelut ohjaukseen ja neuvontaan sekä asiakastyöhön. Yhteyden sosiaalihuollon ammattihenkilöön saa saman arkipäivän aikana. Kiireellisessä asiassa aloitetaan työskentely välittömästi. Keskitetyssä asiakasohjauksessa hoidetaan myös **lastensuojelun virka-aikainen päivystys**.

Keskitetyssä asiakasohjauksessa otetaan vastaan kaikki Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymän alueella viireille tulleet lastensuojeluilmoitukset sekä lapsia ja lapsiperheitä koskevat sosiaalihuoltolain mukaiset yhteydenotot.

Kiireellisyyden arvioinnin lisäksi keskitetyssä asiakasohjauksessa on kehitetty ns. 7-päiväläistyöskentely, joka tarkoittaa uuden asian selvittelyä käsittelyajan (7 vrk) sisällä. Työskentely pitää sisällään asiakkaan asiassa toteutettavat tehostetut henkilökohtaiset tapaamiset, yhteistyötahojen tapaamiset ja muut selvittelyt. Keskitetyssä asiakasohjauksessa käsitellään myös lapsiperheiden harkinnanvarainen toimeentulotuki ei-asiakkuudessa olevien osalta.

Ohjauksella ja neuvonnalla tuetaan asiakkaan hyvinvointia edistäviä valintoja ja toimintatapoja. Neuvontaa annetaan esimerkiksi talouteen, asumiseen, työhön ja erilaisiin elämäntilanteisiin liittyvissä asioissa sekä ohjataan palveluissa ja erilaisissa etuuksissa. Tarvittaessa aloitetaan laajempi palvelutarpeen arviointi.

Palvelutarpeen arviointi toteutetaan tarpeenmukaisilla tapaamisilla lähitoimistolla ja perheen kotona, muulla yhteydenpidolla, läheisverkoston kartoittamisella ja viranomaisyhteistyöllä. Lapsen mahdollinen lastensuojelun tarve selvitetään sosiaalihuoltolain mukaisen palvelutarpeen arvioinnin aikana lastensuojelulain 26 §:n mukaisesti. Lastensuojelulain 26 § säätelee lastensuojeluilmoituksen ja palvelutarpeen arvioinnin aikana selvittävän mahdollisen lastensuojelun tarpeen määräaikoja. Erityisen tuen tarpeessa olevan lapsen palvelutarpeen arvioinnin määräaika on 3 kuukautta. Määräaikojen noudattamista seurataan jatkuvasti. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä on määräajoissa pysytty pääsääntöisesti hyvin. Määräajassa tehtyjen palvelutarpeen arviointien osuus on 98–100 %. Tavoitteena on 100 % toteuma.

Vuonna 2017 Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä tehtiin 1927 lapsen asiassa tehtyä palvelutarpeen arviointia. Yli puolet palvelutarpeen arvioinneista ei ole johtanut jatkotyöskentelyyn, vaan asiakkuus on voitu päättää. Tällöin kyse on yleensä siitä, että palvelutarpeen arviointi on itsestään ollut intensiivisenä työskentelynä riittävä interventio lapsen ja perheen tilanteeseen, eikä tuen tai palvelujen tarvetta ole näin ollen enää ollut. Vajaa puolet palvelutarpeen arvioinneista johtaa jatkotyöskentelyyn, josta valtaosa tapahtuu sosiaalihuoltolain mukaisessa asiakkuudessa. Vain noin 8 % palvelutarpeen arvioinneista johtaa suoraan lastensuojelun asiakkuuteen. Lastensuojelun asiakkuus voidaan tarvittaessa aloittaa myös myöhemmin sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden aikana.

Lapsen ja perheen sosiaalihuoltolain mukainen asiakkuus jatkuu, kun todetaan sosiaalihuoltolain mukainen palvelun tarve. Sosiaalihuoltolain mukaiset palvelut ovat ensisijaisia lastensuojeluun nähden. **Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluja suunnitellaan yhdessä lapsen** ja perheen kanssa ja ne edellyttävät perheen sitoutumista tehtyyn suunnitelmaan. Sosiaalihuoltolain mukaista asiakkuutta ei voi jatkaa eikä palveluja järjestää vastoin asiakkaan tahtoa.

Sosiaalihuoltolain mukaisen asiakkuuden aikana laaditaan asiakassuunnitelma ja lapselle nimetään omatyöntekijä. Erityistä tukea tarvitsevan lapsen tai muun erityistä tukea tarvitsevan henkilön omatyöntekijän tai hänen kanssaan asiakastyötä tekevän työntekijän on oltava sosiaalityöntekijä. Lasta tavataan työskentelyn aikana säännöllisesti ja tapaamiset kirjataan lapsen asiakassuunnitelmaan. Sosiaalihuoltolain mukaisia palveluina voidaan järjestää kotipalvelua, perheohjausta, tukihenkilö- tai tukiperhepalvelua, vertaisryhmätoimintaa sekä sosiaalityötä ja sosiaaliohjausta.

Lapsiperheiden sosiaalityö ja sosiaaliohjaus tukee vanhempia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja hoidossa. Sosiaalityö on asiakas- ja asiantuntijatyötä lapsen ja perheen tarvitseman tuen ja palvelujen kokonaisuuden rakentamiseksi ja yhteensovittamiseksi muiden toimijoiden kanssa. Sosiaalityön ja sosiaaliohjauksen keinoin haetaan ratkaisuja lasten ja perheen vaikeisiin elämäntilanteisiin, vahvistetaan perheiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta.

Sosiaalityö

- Suunnitellaan lapsen ja perheen tarpeita vastaava sosiaalisen tuen ja palvelujen kokonaisuus, sovitaan se yhteen muiden toimijoiden tarjoaman tuen kanssa sekä ohjataan ja seurataan sen toteutumista ja vaikuttavuutta.
- Yksilö- ja perhetapaamiset, verkostoyhteistyö, suunnitelman teko

Sosiaaliohjaus

- Yksilö- ja perhetapaamisia, verkostoyhteistyötä sekä ohjausta ja neuvontaa
- Tavoitteena elämönhallinnan ja toimintakyvyn edistäminen, mm. perheen taloudelliseen tilanteeseen liittyvissä vaikeuksissa tai lapsen murrosikään liittyvissä vaikeissa tilanteissa

Lapsiperheiden kotipalvelu on tilapäistä tai säännöllistä lastenhoito- ja/tai kodinhoitoapua sekä vanhemmuuden tukea lapsiperheille. Kotipalvelulla tarkoitetaan asumiseen, hoitoon ja huolenpitoon, toimintakyvyn ylläpitoon, lasten hoitoon ja kasvatukseen, asiointiin sekä muihin jokapäiväiseen elämään kuuluvien tehtävien ja toimintojen suorittamista tai niissä avustamista. Kotipalvelu on lapsiperheiden kotiin annettavaa palvelua, joka on tavoitteellista, suunnitelmallista ja määräaikaista yhdessä perheen ja yhteistyötahojen kanssa tehtävää vanhemmuuden ja arjessa selviytymisen tukemista.

Tilapäinen kotipalvelu on tarkoitettu lyhytkestoiseen perheiden tukemiseen. Säännöllinen kotipalvelu on tarkoitettu pidempiaikaisiin ja välttämättömiin tuen tarpeisiin ja perustuu aina asiakkaan kanssa tehtyyn palvelutarvearviointiin ja -suunnitelmaan. Lapsiperheiden kotipalvelu voi toimia myös nopean toiminnan Noppa-tiiminä, joka on tarkoitettu vastaamaan äkillisiin kriisitilanteisiin. Perheen vanhemman tarvitessa toiminnanohjauksellisiin kysymyksiin keskittyvää ohjausta, lapsiperheiden kotipalvelun Nappula-työmalli vastaa tarpeeseen.

Vuonna 2016 Päijät-Hämeessä perheitä kunnan kustantamissa kodin- ja lastenhoitopalveluissa oli 2,5 prosenttia (lkm 493) maakunnan lapsiperheistä, joka mukaillee koko maan keskiarvoa (2,5 %). Tämä indikaattori ilmaisee niiden perheiden osuuden, jotka ovat vuoden aikana saaneet kotipalvelua muutoin kuin lastensuojelun tukitoimena. (Sotkanet 2018). Kotipalvelua järjestetään yhtymän omana toimintana ja palvelusetelin avulla. Palveluseteli on käytössä tilapäisessä kotipalvelussa ja kotipalvelun tukipalveluissa. Lapsiperheiden kotipalvelussa toimii tällä hetkellä 35 lähihoitajaa, joiden toiminta-alue on koko hyvinvointikuntayhtymän alue.

Sosiaalihuoltolain mukainen perhetyö eli perheohjaus vastaa kokonaisvaltaisesti lapsen ja perheiden tilanteisiin erilaisissa muutostilanteissa. Työote on voimavaralähtöinen ja perheen vahvuuksia tukeva, ja se perustuu aina perheen arjen tilanteisiin ja omaan muutostarpeeseen. Palvelusta laaditaan omatyöntekijän toimesta aina asiakassuunnitelma, jota arvioidaan palvelun edetessä. Perheohjaajilla on käytössään erilaisia menetelmiä työn tukena ja niitä käytetään osana työskentelyä perheen tarpeiden mukaan. Perheohjausta voidaan toteuttaa myös ryhmämuotoisesti kohdennetuissa tai suljetuissa ryhmissä.

Ammatillinen tukihenkilötoiminta on lastensuojelulain 36 §:n tai sosiaalihuoltolain 28§:n mukainen tukitoimi. Tukihenkilötoiminnan tarkoitus on tukea lapsen terveyttä ja kehitystä ja tarjota lapselle tai nuorelle turvallinen ja tasapainoinen aikuiskontakti. Tukihenkilötoiminta on järjestettävä sen mukaisesti kuin lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on arvioinut niiden tarpeen lapsen tai vanhemman asiakassuunnitelmassa. Sosiaaliohjaaja (tukiperhekoordinaattori) vastaa tukihenkilötoiminnan kokonaisuudesta. Ammatillista tukihenkilötoimintaa (lähityö) järjestetään sellaista erityistä tukea tarvitseville lapsille ja nuorille, joille

perhe yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa arvioi ammatillisen tuen/osaamisen keskeiseksi lapsen tai nuoren arjen kokonaisuudessa ja sen tukemisessa. Ammatillisilla tukihenkilöillä on oma esimies.

Tukiperhetoiminta on sosiaalihuoltolain 28 §:n tai lastensuojelulain 36 §:n mukainen tukitoimi, erityistä tukea tarvitsevalle lapselle. Sosiaalityöntekijä ja perhe määrittävät yhdessä palvelun tarpeen ja tiivyyden (esim. vrk/kk). Palvelun organisoinnista vastaa kokoaikaisesti yksi sosiaaliohjaaja, jonka tehtävänkuvaan kuuluu palvelumuodon kokonaisuus. Ammatillinen tukiperhe on palvelu silloin, kun lapsen tilanne vaatii ammatillista osaamista erityisyyden vuoksi.

Työllisyydenhoitoa ja aktivointityötä tehdään osana lapsiperheiden tuen palveluita. Keskitetty palveluohjaus myöntää lapsiperheille myös harkinnanvaraista toimeentulotukea. Se helpottaa asiointia, jos nuorella tai perheellä on asiakkuus sosiaalipalveluissa. Perustoimeentulotukea haetaan **Kelasta**. Ehkäisevän tai täydentävän toimeentulotuen hakemus voidaan pyytää siirrettäväksi myös hyvinvointiyhtymän käsiteltäväksi. Ehkäisevää tai täydentävää toimeentulotukea sekä omaishoidontukea haetaan Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymästä samalla hakemuksella, jolla haetaan perustoimeentulotukea Kelasta, mutta ennen sitä tulee olla voimassa oleva Kelan perustoimeentulotukipäätös. Muut lapsiperheiden tuet haetaan Kelasta.

Ensi- ja turvakotipalveluja alueella tuottaa Lahden Ensi- ja turvakoti ry. Ensikotipalvelua on mahdollisuus järjestää jo raskausaikana odottavan äidin ja isän tuen tarpeen mukaisesti. Tuen tarve liittyy yleensä mielen-terveyden, päihteidenkäytön tai arjen hallinnan ongelmiin. Myös vanhemman oma toive päästä ohjattuun ja turvalliseen ympäristöön voi johtaa ensikotijaksoon joko ennen vauvan syntymää tai sen jälkeen. Lapsen syntymän jälkeen ensikotijaksot voivat olla lyhyitä, vanhemmuuden tueksi tarkoitettuja jaksoja. Kyse voi olla myös pidemmästä, laitospuolisesta perhekuntoutuksesta lastensuojelun avohuollon tukitoimena (Lsl 37 §). Tällöin lapsi sijoitetaan avohuollon tukitoimena yhdessä vanhempansa ympärivuorokautiseen laitoshoidon ensikotiin tai päihde-ensikotiin. Sijoituksen tarkoituksena on koko perheen kuntoutus, vanhemmuuden arviointi tai muu tiivis lapsen ja hänen perheensä tarvitsema tuki. Laitospuolinen perhekuntoutus on tarkoitettu tiiviin lastensuojelun tuen tarpeessa oleville lapsille ja heidän perheilleen. Perhekuntoutus on moniammatillista koko perheen kuntoutustyötä. Ensikotipalvelun alueella tuottaa Lahden Ensi- ja turvakoti ry.

Lapsiperheille on tarjolla **Alvari-perhetyötä**, joka on lapsiperheille kotiin annettavaa pitkäkestoista ja tiivistä tukea, jota toteutetaan yhdessä perheen ja sen eri verkostojen kanssa. **Tapaamispaikkatoiminnassa** puolestaan tarjotaan erillään asuvalle lapselle ja vanhemmalle mahdollisuus valvottuun tapaamiseen turvallisessa ympäristössä. Alvari-perhetyön ja Tapaamispaikkatoiminnan piiriin tullaan lähettävän tahon kautta (esim. sosiaalityö), joka vastaa toiminnan kustannusten kattamisesta.

Eroa pohtiville tai eronneille vanhemmille ja heidän lapsilleen tarjotaan ennaltaehkäisevää tukea ja neuvontaa sekä lasten ja vanhempien vertaisryhmätoimintaa **Ero lapsiperheessä** -toiminnassa. Eroauttamistyöllä vahvistetaan sovinnollista yhteisvanhemmuutta parisuhteen päättyessä ja tuetaan lapsen turvallisen hyvinvoinnin, kasvun ja kehityksen säilymistä vanhempien erossa. Yksin lastaan kasvattavien äitien lasten, joilla ei ole yhteyttä omaan isäänsä tai muihin miehiin, on mahdollista osallistua **Mieskaveritoimintaan**. Mieskaveritoiminta on vapaaehtoistoimintaa, jossa aikuiset miehet ovat kavereina lapsille. Toiminnan tavoitteena on mahdollistaa lapselle turvallinen tapa tutustua aikuisen miehen arkeen ja elämään. Ero lapsiperheessä – ja Mieskaveritoiminta on perheille maksutonta ja niihin voi hakeutua itsenäisesti ilman lähettävää tahoa.

Mikäli perheessä on lähisuhdeväkivaltaa tai sen uhkaa, apua on tarjolla matalalla kynnyksellä yhdistyksen **perheväkivaltatyön** palveluissa. Yksilö- ja parikeskustelumahdollisuus on tarjolla väkivallan tekijöille, koki-joille, todistajille, naisille, miehille ja lapsille. Akuuteissa perheväkivalta- tai sen uhka -tilanteissa tukea tarjoaa **Turvakoti**, joka on auki ympäri vuorokauden, vuoden jokaisena päivänä. Perheväkivaltatyön avopalvelut ja Turvakodin tuki on perheille maksutonta ja niihin voi hakeutua itsenäisesti ilman lähettävää tahoa. Yhdistyksen toteuttaman Turvallisten perheiden Päijät-Häme -toiminnan kautta halutaan saada alueen asukkaat ja eri alojen ammattilaiset mukaan yhteiseen työhön turvallisuuden lisäämiseksi esimerkiksi verkostotyön, koulutusten ja vaikuttamistoiminnan kautta.

Moniammatillinen työryhmä toteuttaa Päijät-Hämeessä riskinarvioinnin menetelmä **MARAKia**. MARAK -kokouksen tavoitteena on arvioida lähisuhdeväkivallan uusiutumisen riskiä ja parantaa väkivaltaa kokeneen turvallisuutta. Tapaukset ohjataan MARAK-kokoukseen kyselylomakkeella tehdyn arvioinnin pohjalta silloin,

kun väkivallan uusiutumisen riski on korkea ja asiakkaan turvallisuuden parantamiseksi tarvitaan moniammattillisen työryhmän tukea.

Perheoikeudellisia palveluja ovat lastenvalvojan palvelut, lapsen ja vanhemman tapaamisen valvonta, isyyden tunnustaminen ja selvittäminen sekä lapsen sopimukseen liittyvien sopimusasioiden hoito sekä lapsen huolto- ja tapaamisselvitysten teko.

Lastenvalvoja auttaa isyyden vahvistamiseen, lapsen huoltoon ja tapaamiseen sekä elatustukeen ja -apuun liittyvissä asioissa, tekee olosuhdeselvityksiä tuomioistuimelle. Tarvittaessa avioliittolain mukaisten sopimusten vahvistaminen puolisoiden välillä.

Lapsen ja vanhemman välisten tapaamisten valvonnalla huolehditaan siitä, että lapsen huollosta ja tapaa-misoikeudesta annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu tapaamisoikeus toteutuu lapsen edun mukaisesti. Tapaamis-ten valvonta perustuu joko sosiaalilautakunnan vahvistamaan sopimukseen tai tuomioistuimen päätökseen, jossa määritellään tarvittavien toimenpiteiden sisältö.SHL§27

Neuvottelut, virka-apupyynnöt, tietojen hankinta, isyystutkimusnäytteet, tunnustamisen vastaanottaminen, määräaikojen seuranta, asiakirjojen laadinta ja toimittaminen maistraattiin, isyyden selvittämisen keskeyttä-mispäätökset. Kanteet ja lapsen edustaminen tuomioistuimessa.

Palvelu sisältää vanhempien väliset sopimusneuvottelut, laskelmat sekä virka-apupyynnöt lapsen asumis-, huolto-, tapaamis- ja elatussopimusasiassa, ohjauksen ja neuvonnan sekä sopimuksen vahvistamisen.

Olosuhdeselvitys on lakiin perustuva prosessi, jossa tuomioistuin pyytää lapsen kotikunnan sosiaalilautakun-nalta selvitystä vanhempien ja lapsen tilanteesta silloin, kun vanhemmat ovat erimielisiä huoltoriidassa rat-kaistavana olevista merkittävistä kysymyksistä. Olosuhdeselvitykseen kuuluu kummankin vanhemman haas-tattelu, vanhempien yhteishaastattelu, mahdollinen lapsen kuuleminen, erilaisten asiakirjojen kerääminen ja analysointi sekä kotikäynnit vanhempien luona. Kotikäynnillä selvitystä tekevät lastenvalvojat käyvät kum-mankin vanhemman luona, jotta tuomioistuimelle voidaan tarjota välittömiä havaintoja lapsen kotiolosu-h-teista. Kotikäynnin yhteydessä selvitetään kodin fyysiset puitteet ja olosuhteet, kuullaan lasta ja tehdään ha-vaintoja lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksesta. Hyvinvointikuntayhtymän lapsiperhepalveluissa on kou-lutettuja asiantuntija-avustajia, jotka toimivat käräjäoikeudessa huoltoriitaistunnoissa yhdessä tuomarin kanssa.

Adoptioneuvonta on adoptiolaisissa 22 /2012 ja sosiaalihuoltolaisissa 14 § säädelyä neuvontaa adoption kai-kille osapuolille ennen adoptiota ja sen jälkeen. Adoption tarkoituksena on edistää lapsen parasta vahvista-malla lapsen ja vanhemman suhde adoptoitavan ja adoptionhakijan välille. Adoptioneuvonnan antajan on kaikissa adoptioon liittyvissä kysymyksissä valvottava lapsen etua sekä neuvottava, autettava ja tuettava lasta, lapsen vanhempia, adoptionhakijoita sekä muita henkilöitä, joiden suostumus adoptioon vaaditaan. Adoptioneuvonnan asiakkaita ovat kaikki adoption osapuolet ja se on neuvonnan saajille maksutonta. Adop-tioneuvontaa antaa toimiluvan saanut järjestö (Pelastakaa Lapset ry).

Vammaispalvelujen sosiaalityö lapsiperheiden kanssa

Vammaispalvelujen avulla pyritään tukemaan vammaisen lapsen perhettä sujuvaan arkeen. Vammaispalve-luiden sosiaalityön tehtäviin kuuluu vammaispalvelulain, erityishuoltolain, omaishoitolain ja perhehoitolain mukaisten palvelujen palvelutarpeen arviointi, palveluiden suunnittelu ja päätöksenteko, yhteistyö eri ver-kostojen kanssa sekä sosiaalihuoltolain mukainen työ. Vammaispalvelun sosiaalityö on erityispalvelua.

Lastensuojelun avohuollon palvelut (Lsl §36) ovat lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lastensuojelun asiakkuus alkaa, kun lapsen kasvuolosuhteet vaarantuvat tai eivät turvaa lapsen terveyttä ja kehitystä tai lapsi käytöksellään vaarantaa terveyttä ja kehitystään ja lapsi tarvitsee lastensuojelulain mukaisia palveluja ja tukitoimia. Lapsen lastensuojeluasiakkuutta koordinoi lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä. Avohuollon sosiaalityön palveluvalikko on räätälöityvä, monipuolinen, joustava ja vaikuttava. Avohuollon tukitoimia ovat lastensuojelun avohuollon sosiaalityö, sosiaaliohjaus, tehostettu perhetyö, tukiperhe- ja lomakotitoiminta, ammatillinen tukihenkilötoiminta, kotipalvelu, perhekuntoutus, lapsen tai nuoren avohuollon sijoitus ja harkinnanvarainen taloudellinen tuki mm. lapsen harrastuksiin ja loma- ja virkistystoimintaan.

Tehostettu perhetyö/perheohjaus on avohuollon tukitoimi vaikeasti kuormittuneisiin perhetilanteisiin, joissa lastensuojelun huoli ja tuen tarve on suuri. Tehostetussa perhetyössä perheohjaajat auttavat perhettä löytämään ratkaisuja ja voimavaroja tilanteen parantamiseksi. Perhetyötä tehdään tiiviissä yhteistyössä perheen, sosiaalityön ja verkoston kanssa. Arviointi tehdään kuukausittain. Jatkosuunnitelma. Perhetyötä voidaan toteuttaa eri tavoilla ja eri intensiteetillä perheen tarpeista lähtien sisältäen perhearvioinnin tai -valmennuksen.

Perhekuntoutus on lastensuojelulain 36 §:n mukaisia avohuollon tukitoimi. Tuolloin lapsen ja perheen tilanteesta on huoli, kotiin tarjottava perheohjaus ei ole riittävää tai mahdollista, vaan tarvitaan ympärivuorokautinen laituskuntoutusjakso. Perhekuntoutusjakso kestää 7 viikkoa, jolloin arkipäivät perhe on perhekuntoutusosastolla ja viikonloput kotona. Työskentelyyn kuuluu sekä vertaisryhmätoimintaa että perhekohtaista työskentelyä.

Lastensuojelun sijaishuollon sosiaalityö on lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaan otetun, kiireellisesti sijoitetun tai lain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikais määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijoittava kunta on vastuussa siitä, että sijaishuoltopaikka on lapsen tarpeen mukainen. Sijaishuollon sosiaalityön tehtävänä on tarjota lapselle hänen tarvitsemansa hoito ja kasvatusta sekä huolehtia niiden onnistumisesta sijaishuoltopaikassa. Sijaishuollon tehtävänä on turvata sijaishuollossa olevan lapsen tasapainoinen kehitys ja hyvinvointi lapsen yksilöllisten tarpeiden ja ikätason mukaan sosiaalityön- ja sosiaaliohjauksen menetelmin. Lapsen sijoittaneen tahon tehtävänä on huolehtia, että lapsen sijoitus perhehoitoon tai laitoshoitoon toteutuu lapsen edun mukaisesti - lapsen sijaishuollon aikaisia oikeuksia toteuttaen ja että lapsi saa tarvitsemansa palvelut ja tukitoimet.

Sijaishuollon sosiaaliohjaus on vuorovaikutuksellista neuvontaa, ohjausta ja tukea, jonka tavoitteena on vahvistaa huostassa olevien lasten, heidän vanhempiensa ja perhehoitajien elämänhallintaa sekä edistää osallisuutta. Sosiaaliohjauksella tuetaan tarvittaessa myös lapsen kotiutumista (perheen jälleen yhdistäminen).

Jälkihuollon sosiaalityö on lapsi- ja perhekohtaista lastensuojelua. Lapselle tai nuorelle järjestetään jälkihuolto huostaanoton (Lsl §40) päättymisen jälkeen tai vähintään puoli vuotta yhtäjaksoisesti kestäneen avohuollon sijoituksen (Lsl §37) jälkeen. Lapsen jälkihuollon asiakkuutta koordinoi lapsen asioista vastaava jälkihuollon sosiaalityöntekijä. Jälkihuollossa tuetaan lasta/nuorta kasvun ja kehityksen sekä itsenäistymisen turvaamiseksi. Jälkihuollon tavoitteena on helpottaa lapsen tai nuoren kotiutumista sijaishuollosta ja tukea nuoren itsenäistymistä. Lapsen/nuoren tilanne ja palvelutarve arvioidaan yksilöllisesti yhteistyössä asiakkaan verkostojen kanssa. Nuoren olosuhteet ja palvelutarve kirjataan jälkihuoltosuunnitelmaan. Jälkihuollon työ, etenkin nuorten kohdalla on hyvin konkreettista rinnalla kulkemista ja turvallisen aikuissuhteen luomista.

Lastensuojelun palveluja järjestetään sekä omana toimintana, että ostopalveluina, esim. avohuollon tukitoimena myönnettävä tehostettu perhetyö tai perhekuntoutus. Hyvinvointiyhtymällä on kolme lastensuojelulaitosta, joilla on omat palveluprofiilinsa. Nikkilään voidaan sijoittaa avohuollon kuntouttavalle osastojaksolle yli 6 –vuotiaita lapsia, tarvittaessa alle 6 –vuotias sisaruksen kanssa. Kiireellisesti sijoitettavat lapset menevät Salinkalliolle, jossa on osastot alle 13- vuotiaille ja yli 13- vuotiaille. Viisikossa on perhekuntoutusosasto ja osasto yli 15- vuotiaille avohuollon tukitoimena sijoitetuille nuorille, joita tuetaan itsenäistymisessä. Viisikon kolmannen osaston palvelu on muuttumassa psykiatrista tukea tarvitsevien vaativampihoitoisten yli 13-vuotiaiden osastoksi. Kaikissa laitosten palveluissa on vahvasti mukana vanhemmuustyöskentely/perheen kanssa työskentely, tavoitteena lapsen palaaminen kotiin osastojakson jälkeen.

Kiireellisesti sijoitetut alle kouluikäiset lapset sijoitetaan ensisijaisesti päivystysperheisiin. Lyhytaikaiseen perhehoitoon voidaan tehdä lapsen suunnitelmallinen sijoitus avohuollon tukitoimena.

Lastensuojelun resurssit hyvinvointiyhtymässä sosiaalityöntekijöiden kohdalla on melko hyvät, kun sitä mitataan asiakasmäärällä/sosiaalityöntekijä. Sosiaaliohjauksen resurssia on vahvistettu syksyllä 2017, kun laitok- sista vapautunutta resurssia kohdennettiin avohuollon tehtäviin. Tehostetun perhetyön kysyntä on ajoittain suurempi kuin mitä on mahdollisuus omana työnä toteuttaa. Tehostetun perhetyön kaltaista kotiin vietävää palvelua ostetaan yksityisiltä palveluntuottajilta.

Hyvinvointiyhtymässä toimii lastensuojelulain 14§:n mukainen asiantuntijaryhmä. Se kokoontuu kerran kuu- kaudessa kesäkuukausia lukuun ottamatta.

MIELENTERVEYS- JA PÄIHDEPALVELUT

Perustason mielenterveys- ja päihdepalveluja tarjotaan alaikäisille osassa terveysasemista, neuvoloista ja perheneuvolassa sekä kouluissa. Sosiaali- ja terveyspalveluihin kuuluvien terveyskeskusten ja neuvoloiden psykologien sekä lääkärin ja koulu- ja opiskeluterveydenhuollon ammattihenkilöiden lisäksi kunnilla on omaa opiskeluhuollon henkilöstöä kasvuympäristöissä ja Lahden kaupungilla varhaiskasvatuksen psykolo- geja. **Terveyskeskusten ja neuvoloiden psykologien** työssä aikuisasiakkaiden kanssa pyritään löytämään voi- mavaroja ja keinoja selvittää kuormittavissa elämäntilanteissa tai erilaisissa tunne-elämään sekä ihmissuhteii- siin liittyvissä vaikeuksissa. Tavoitteena on ennaltaehkäistä toimintakyvyn heikkenemistä sekä ohjata tarvit- taessa jatkohoitoon tai muihin palveluihin.

Lasten psykososiaaliset palvelut

Lastenpsykiatrian yksikön palvelut on tarkoitettu alle 13-vuotiaille lapsille ja heidän perheilleen. Lastenpsyki- atrian poliklinikalle tullaan lääkärin läheteellä, lukuun ottamatta raskaana olevia ja alle 1-vuotiaita, joiden kohdalla riittää neuvolan työntekijän tekemä lähete. Lastenpsykiatriset tutkimukset, hoito ja kuntoutus to- teutetaan lastenpsykiatrian poliklinikalla sekä lapsen kasvuympäristössä. Yhteistyötä tehdään tiiviisti lapsen perheen sekä verkostojen kanssa (päiväkodit, koulu, lastensuojelu). Osa palveluista toteutetaan ostopalve- luina. Lastenpsykiatrian yksikössä toimii kuusi **poliklinikkatiimiä**:

Pikkulapsitiimi hoitaa alle 4-vuotiaiden, erityisesti varhaisen vuorovaikutuksen vaikeatasoisia ongelmia. Työskentely voi käynnistyä jo raskausaikana kiintymyssuhteen kehittymisen tukemiseksi. Moniammatillinen tiimi tekee myös varhaisen vaiheen psykoterapeuttista hoitoa ja Theraplay-hoitoa, tutkii vuorovaikutusta standardoiduin menetelmin sekä tekee pienten lasten tunne-elämän tutkimuksia.

4-9 vuotiaiden ja 10-12 vuotiaiden moniammatillisten tiimien tuottamat tutkimus- ja hoitoprosessit toteu- tuvat potilaan kasvuympäristössä ja poliklinikalla. Tutkimusprosesseissa keskeisenä ovat laaja-alainen perhe- tason tutkimus ja lapsen yksilötutkimukset. Tutkimusten tavoitteena on laatia lastenpsykiatrinen hoito- ja kuntoutussuunnitelma yhteistyössä lapsen kasvuympäristön verkoston kanssa. Tiimit tekevät myös tuki- ja ohjauskäyntejä, terapiaa ja vuorovaikutushavainnoiteja.

Konsultaatio-, terapia- ja kuntoutustiimi (KTK-tiimi) tuottaa, seuraa ja organisoii kuntoutusta ja terapiota käytännön tasolla. KTK-tiimi antaa neuropsykiatrista ensitietoa, määräaikaista kuntoutusohjausta ja neuro- psykiatrista valmennusta erityisen vaikeasti oireileville potilaille. Lisäksi KTK-tiimi toteuttaa tutkimus- ja hoi- totoprosesseja kasvuympäristöön ja poliklinikalla.

Koulupoliklinikka tukee lastenpsykiatrian poliklinikan potilaita, joiden ongelmat keskittyvät kouluun. Koulu- poliklinikka toteuttaa strukturoituja hoitajaksoja potilaille, jotka käyvät sairaalakoulu. Hoitajakset sisältävät yksilö- ja ryhmäinterventioita, vanhempien tapaamisia sekä lapsen tarvitseman hoidollisen tuen sairaalakou- luun. Muu toiminta toteutetaan lapsen omassa koulussa, kotona ja poliklinikalla tiiviinä, moniammatillisena verkostoyhteistyönä.

Akuutti-poliklinikka tarjoaa lastenpsykiatrisia, hyvin strukturoituja nopean toiminnan moniammatillisia palveluita. Tiimi tuottaa akuuttiarviointi- ja hoitajaksoja sekä tarjoaa akuuttiarviointia myös yksikössä jo hoidossa oleville potilaille. Akuuttihoitajakso voi sisältää päivittäisiä tapaamisia lapsen ja perheen kanssa lapsen kasvuympäristössä tai poliklinikalla.

● NUORTEN PSYKOSOSIAALISET PALVELUT

Nuorisopsykiatrian arviointiyksikkö Sihti on nuorten psykiatrisen hoidon matalan kynnyksen tarvittaessa lähetteen yksikkö, jossa hoidon tarpeen arviointi. SIHTI palvelee 13–18-vuotiaita nuoria, joilla ei ole hoitosuhdetta muualla. Keskeisenä työmuotona on alueen kuntien koulutoimen ja sosiaalitoimen konsultaatio, ja työote on verkostoituva. Työryhmä jalkautuu tarvittaessa.

Alueelliset nuorisopsykiatriset palvelut tarjoavat perusterveydenhuollon tasoista hoitoa 13-18-vuotiaille nuorille, joilla on mielenterveyden ongelmia. Tyypillisiä hoidon aiheita ovat lievä tai keskivaikea-asteinen masennus, erilaiset ahdistuneisuushäiriöt, koulunkäyntivaikeudet tai itsensä vahingoittaminen esim. viiltelemällä

Nuorisopsykiatrian poliklinikalla tehdään vaativia tutkimuksia ja hoitoja sekä annetaan konsultaatioapua ja tehdään verkostoyhteistyötä koulutoimen, sosiaalitoimen, perheneuvolan ja perusterveydenhuollon kanssa. Palvelut on tarkoitettu 13–18-vuotiaille nuorille ja heidän perheilleen. Poliklinikalle tarvitaan lähete. Polikliininen arviointi, tutkimus ja hoito voi sisältää mm seuraavaa: nuoren ja perheen tilanteen arviointi, nuoren yksilöllinen tukiterapia, nuoren yksilöllinen psykoterapia, nuoren ja perheen tukikäynnit, perheterapia, toimintaterapia, vanhempien ohjaus, neuvonta ja tukikäynnit.

Nuorisopsykiatrian osasto 2 on kahdeksanpaikkainen suljettu osasto, jossa hoidetaan 13–17-vuotiaita nuoria. Osastolla on neljä hoitopaikkaa, kaksi tutkimuspaikkaa ja kaksi kriisipaikkaa. Osastolla toteutetaan yksilövastuullista hoitotyötä. Jokaiselle nuorelle nimetään heti hoidon alkaessa omahoitaja. Lääkäri ja omahoitaja toimivat tiiviisti yhteistyössä hoidon aikana. Osastolla hoito perustuu yksilöllisyyteen, mutta myös yhteisöllisyys on vahvasti mukana. Keskeistä nuorten hoidossa on hyvä yhteistyö vanhempien, huoltajien ja verkostoyhteistyökumppaneiden kanssa. Kriisijaksolle tullaan pääsääntöisesti läheteellä päivystyspoliklinikan kautta. Osastotutkimuksen tarve arvioidaan nuorisopsykiatrian poliklinikalla. Pidempiä hoitajaksoja toteutetaan rajoitetusti, kun nuorella on vaikea mielenterveysongelma, joka ei ole muilla tavoin hoidettavissa (esim. psykoottisuus). Osaston yhteydessä toimii sairaalakoulu, joka palvelee osaston lisäksi myös nuorisopsykiatrian poliklinikkaa.

Päihdehoito

Alaikäisten päihdehoito toteutetaan usein yhteistyössä lapsiperhepalveluiden kanssa, koska hoidon lisäksi alaikäinen ja hänen perheensä tarvitsevat tällöin usein myös sosiaalityön apua. Alaikäisetkin voivat hakeutua läheteellä ja tarvittaessa perheineen Lahden kaupunginsairaalassa arkipäivisin olevaan päihdepäivystykseen ja virka-ajan ulkopuolella A24 päivystykseen. Hoidot toteutetaan yksilöllisen tarpeen mukaisesti esimerkiksi päihdepsykiatrian työntekijöiden toimesta tai alueellisissa nuorisopsykiatrisissa palveluissa.

HALSO-poliklinikalle ohjataan neuvolassa tai äitiyspoliklinikalla tunnistetut alkoholin suurkuluttajat, lääkkeiden ja huumeiden käyttäjät sekä joskus niitä kokeilleet. Tämän lisäksi poliklinikalle ohjataan raskaana olevat, joiden taustalla on psyykkisiä tai sosiaalisia ongelmia. HALSO-poliklinikalla työskentelee lääkäri, kättilö ja sosiaalityöntekijä. Tavoitteena on kannustaa, tukea ja ohjata odottajaa tai perhettä päihdeettömyyteen ja sosiaalisen tilanteen hallintaan jo raskauden aikana. Tarvittaessa ohjaamme odottajan tai perheen sopiviin tukipalveluihin.

Terveysneuvontapiste Jelppi on tarkoitettu suonensisäisesti huumeita käyttäville ja heidän läheisilleen kotikunnasta riippumatta. Jelppi tarjoaa neulojen ja ruiskujen vaihtoa, ehkäisyvälineitä, rokotuksia, Hiv-pikates-tejä, läheteet tartuntatauti- ja raskaustesteihin, palveluohjausta, mahdollisuuden luottamukselliseen keskusteluun sekä tarvittaessa hengellistä apua.

Stoppari tarjoaa sijaishuollon vaativaa laitoshoidtoa nuorille Lahdessa. Yksikkö on erikoistunut päihdetyöhön ja nuorisopsykiatriseen osaamiseen. Hoidossa vastataan nuorten tarpeisiin tarjoamalla kiireellisesti sijoitetuille tai huostaan otetuille nuorille hoidollista pysäytystä ja hoidon tarpeen arviointia sekä kuntouttavaa hoitoa.

SOSIAALIASIAMIESTOIMINTA

Alueen sosiaaliasiamiespalvelut järjestää sosiaalialan osaamiskeskus Verso. Sosiaaliasiamiestoiminta perustuu lakiin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (812/2000). Sosiaaliasiamiehen tehtävänä on mm. seurata asiakkaiden oikeuksien ja aseman kehitystä kunnassa ja antaa siitä selvitys vuosittain kunnanhallitukselle.

5 YHTEISTYÖRAKENTEET JA KUMPPANIT

Tässä luvussa kuvataan Päijät-Hämeen maakunnan yhteistyörakenteiden nykytilaa nostamalla esiin joitakin keskeisimpiä verkostoja, jotka toimivat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi. Tämän jälkeen luodaan katsaus yhteistyön tavoitetilaan kansalliseen yhdyspintaselvitykseen nojaten. Lopuksi luvussa esitellään perhekeskusverkoston toimintaa, joka on Päijät-Hämeen lapsi- ja perhepalveluiden toimintakultuuria uudistava malli.

Nykytila

Päijät-Hämeen maakunnassa on niin organisaatio- kuin kuntarajatkin ylittäviä asiantuntijaverkostoja. SOS-lapsikylän lapsiperhepalveluiden lähtötilanneanalyysin mukaan pienten kuntien osalta yhteistyön onnistuminen perustuu ihmisten tuttuuteen, vaikka henkilösidonaisuudessa on myös haasteensa esimerkiksi mahdollisissa ristiriitatilanteissa. Isommissa kunnissa yhteistyö rakentuu prosessien ja eri siilojen varaan. Tällöin ihmisiä ei juuri tunneta, jolloin palveluiden soveltaminen on ongelmallisempaa. Etuna kuitenkin on se, että toiminta ei ole tällöin riippuvainen yksittäisistä henkilöistä. (Stenvall 2018.)

Lapsiperhepalveluiden lähtötilanneanalyysin mukaan **Päijät-Hämeessä vallitsee jaettu tahtotila kehittää palveluita yhdessä**, mutta eri tahojen intressit usein poikkeavat toisistaan. Hajanaisissa palveluissa vaarana on, että kokonaiskuva lasten, nuorten ja perheen tilanteesta jää vaillinaiseksi, minkä takia oikeanlaista ja oikea-aikaista apua ja tukea ei osata tarjota. Lapsiperhepalveluiden lähtötilanneanalyysin mukaan suurista muutoksista huolimatta usko asioiden järjestymiseen sekä luottamus alaisten ja esimiesten välillä on säilynyt Päijät-Hämeessä. **Kuntayhtymä mahdollistaa entistä yhdenmukaisemman tavan tehdä kehittämistyötä eri alueilla**. Käsitys siitä, mitä tällä yhdenmukaistamisella tarkoitetaan, ei kuitenkaan ole alueella vielä täysin selkeää. (Stenvall 2018.)

Päijät-Hämeen sivistyspalveluiden seudullinen kehittämissyhteistyö on valtakunnallisesti verraten poikkeuksellisen pitkäjänteistä ja järjestäytyntä sivistystoimen yhteistyötä. Seudullinen yhteistyö on aloitettu Päijät-Hämeessä vuonna 2006 painottuen alkuvaiheessa oppilashuollon ja oppilaanohjauksen kehittämiseen sekä arviointitoimintaan. Tavoitteena on alueen kuntien sivistyspalveluiden jatkuva parantaminen ja hyvien käytäntöjen sekä tiedon jakaminen Päijät-Hämeen kuntien kesken. Kehittämistä johtaa säännöllisesti kokoontuva alueen kuntien sivistyspalvelujen vastuuvirkamiehistä koostuva ohjausryhmä, jonka jäsenet ovat keskeisiä avainhenkilöitä johtamaan yhteistoiminnassa syntyneitä uusia toimintatapoja oman kuntansa toimintakulttuuriin. Tahtotila yhteiselle seudulliselle kehittämissyhteistyölle on vuosien saatossa vahvistunut ja

nykyisellään sivistyspalveluja kehitetään verkostomaisena yhteistyönä laajalla rintamalla, kattaen kaikki sivistyspalvelusektorit: varhaiskasvatuspalvelut, esi- ja perusopetuksen tukitoimintaan, 2. asteen koulutuksen, nuorisopalvelut, liikuntapalvelut, vapaan sivistystyön, kulttuuripalvelut ja kirjastopalvelut. Sivistyspalvelujen seudullinen kehittäminen on kuntatoimijoiden yhteistyötä ja yhteistoiminta perustuu toimijoiden keskinäiseen luottamukseen.

Myös erilaiset hyväksytyt toimintasuunnitelmat velvoittavat Päijät-Hämeen Lapsi ja perhepalveluiden toimijoita saumattomaan moniammatilliseen yhteistyöhön. Päijät-Hämeessä on laadittu esimerkiksi perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma vuosille 2017–2020. Suositusten mukaisesti toimintasuunnitelma tulee kytkeä osaksi kunnan hyvinvoinnin strategiaa ja turvallisuussuunnittelua. Toimintasuunnitelman lähtökohtana on ymmärrys ehkäisevän työn kuulumisesta kaikille. (Päijät-Hämeen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2017–2020). Muita hyväksytyjä toimintasuunnitelmia ovat muun muassa Seudullinen ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön toimintasuunnitelma vuosille 2018–2021 ja Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2017–2020.

On kuitenkin huomioitava, että nykytilanteessa kaikkia alakohtaisia suunnitelmia, kuntastrategioita ja seudullisia tavoitteita ei ole sovitettu yhteen, jonka vuoksi ne voivat sisältää myös keskenään ristiriitaisia tietoja ja tavoitteita.

ESIMERKKEJÄ PÄIJÄT-HÄMEEN LAPSI- JA PERHEPALVELUIDEN ASiantuntijaverkostoista

Päijät-Hämeessä toimii lukuisia hallinnollisia ja avoimia verkostoja, jotka toimivat lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi.

Verkostoja on monen tyyppisiä. *Hallinnan verkostot* ovat suhteellisen pysyviä, toisistaan riippuvia, mutta toiminnallisesti autonomisten julkisten ja/tai yksityisten toimijoiden yhteistyöorganisaatioita. Hallinnan verkostot edistävät julkista tarkoitusta, arvoja, visioita, sääntelyä ja konkreettisia päätöksiä. Ne tukevat verkostokumppanien strategista toimintaa yhteisten tavoitteiden saavuttamisessa. Näiden lisäksi on olemassa *avoimia verkostoja*, joiden toiminta on vapaamuotoista yhteistoimintaa ja yhteistyön edellytyksiä hakevaa. Em. perusjaon lisäksi voidaan verkostoja ryhmitellä monella tavalla, esimerkiksi sen perusteella, mikä on verkoston perustamisen lähtökohta.

Em. jäsentelyä noudattaen voidaan antaa esimerkkejä muutamista Päijät-Hämeessä toimivista lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevista verkostoista. Etenkin avoimien verkostojen määrä ja laatu elää nopeasti kentän tarpeiden mukaan.

Taulukko 3. Esimerkkejä lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointia tukevista verkostoista

Verkoston tehtävä / lähtökohta	Hallinnan verkosto	Avoin verkosto
Monialaisen työn kehittäminen ja kehittyminen	<ul style="list-style-type: none"> • Opiskeluhuollon ohjausryhmät • Kuntien lapsi ja perhepalveluiden –ryhmät (LAPE) • PETE-verkosto • Maakunnallinen lapsi ja perhepalveluiden –ryhmä (Päijät-Hämeen LAPE) 	<ul style="list-style-type: none"> • Verkostoituvat sote-yritykset

Asiakastarpeet

- Opiskeluhoitoryhmät
- Lastensuojelun asiantuntijaryhmä
- LaKu-ryhmät
- Varhaiskasvatuksen kehittämiss-ryhmä
- Vauvaverkko
- Lapsiperheteroimijoiden verkosto
- Seudullinen eroverkosto
- Perheystävälliset työpaikat
- Lapsivaikutusten arvioinnin verkosto

Tavoitetila

Päijät-Hämeen pitkäjänteinen sivistyspalveluiden seudullinen kehittämissyhteistyö luo hyvän mallin myös muulle lapsia, nuoria ja perheitä tukevien toimialojen seudulliselle yhteistyölle. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi eri toimijoiden tulee pyrkiä yhä tiiviimpään toimialarajat ylittävään yhteistyöhön.

Lapsia, nuoria ja perheitä koskevien yhdyspintojen kansallinen selvitys, Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi (Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018), antaa käsityksen eri hallinnon tasojen, kuntien ja palveluiden välisen yhteistyön rakenteiden muutoksista ja tarpeista. Yhdyspintaselvityksessä kuvataan kuinka lasten, nuorten ja perheiden palvelut rakentuvat moninaisissa toimijoiden systeemisissä verkostoissa. Yhteenvetona muutostarpeista voidaan todeta, että nykyistä tiiviimpää moninaista tarvetta yhteistyön tekemiselle lasten- ja perheiden hyvinvointia kehitettäessä on. Tavoitteita luodessa ja kehittämisessä laajemminkin on ensiarvoisen tärkeää asettaa poikkeuksetta asiakkaan näkökulma työn kehittämisen keskiöön ja huomioida ennen kaikkea palvelujen käyttäjien tarpeet. Kokonaiskuvan hahmottamiseksi on tärkeää löytää kaikkien toimijoiden yhdessä jakama ja sisäistetty tavoite, joka vastaa lapsen ja nuoren tarpeisiin. Yhdyspintojen perusta muodostuu siis lapsen, nuoren ja perheen tahtotilasta ja heidän todellisuuden, tarpeiden ja hyvinvoinnin ympärille rakentuvista palveluista. Asiakkaan osallistuminen palvelujen kehittämiseen ja omaan elämäänsä liittyviin ratkaisuihin tulisi nähdä merkittävänä osana julkisten palveluiden lisäarvoa. (emt. 2018)

Yhä monimutkaisemmat ja toisiinsa kietoutuvat ongelmat vaativat ratketakseen verkostomaista organisaatio- ja hallinnonalarajat ylittävää yhteistyötä yhdessä asiakkaan ja ammattilaisten kanssa. Tilaa tulisi olla innovatiivisuudelle ja koko systeemiä koskevalle oppimiselle. Yhtä selkeää ratkaisua toimintakulttuurin muuttamiseksi ei ole, mutta sen voidaan nähdä perustuvan vahvasti kaikkien eri toimijoiden keskinäiseen luottamukseen. Luottamuksen rakentumiseen liittyy myös olennaisesti eri professioiden kyky ymmärtää ja hyödyntää toistensa osaamista ja näkökulmia. (emt. 2018.)

Myös lapsiperhepalveluiden lähtötilanneanalyysin mukaan palveluiden kehittämisessä tarvitaan jatkuvasti muotoutuvia ratkaisuja. Käytännössä on luotava olosuhteet uusille kokeiluille, jotka saattavat ihmisiä yhteen ja heille annetaan myös lupa tehdä toisin määriteltyjen raamien puitteissa. Monimutkaisen johtamisessa kehittämisen kohteena ovat niin organisaatio, henkilöstö kuin palvelun käyttäjätkin, jolloin on myös huomiotava kaikkien erilaisten tahojen toimijuus ja kehitettävä niitä samaan suuntaan. Niin työntekijöiden kuin asiakkaidenkin sitoutuminen työhön tulisi varmistaa. (Stenvall 2018.)

Tulevaisuuden kehittämisen suuntaviivoiksi Päijät-Hämeessä Stenvall nostaa dialogisuuden, jolla tarkoitetaan keskustelua ilman tietoa lopputuloksesta sekä kokonaisvaltaisuuden eli ymmärryksen asioiden kytköksistä ja vaikutuksista toisiinsa. Tiivistetysti **Päijät-Hämeessä tulisi kehittää johtamista, panostaa yhteisen työn määrittelyyn, viestintään ja ihmisten kohtaamiseen ja siihen kuinka moraalisesti ja eettisesti kestäväällä tavalla huomioidaan perheiden tarpeet ja työntekijöiden jaksaminen.** Ulosjäämisen kokemuksia tulee välttää. (Stenvall 2018.) Päijät-Hämeeseen tulee myös luoda tarkat suunnitelmat siitä, mitä ollaan tekemässä, panostaa tavoitteiden seurantaan ja onnistumisten mittaamiseen (Salonen 2015).

Osana LAPE -muutosohjelmaa on myös Päijät-Hämeessä edistetty seudullista yhteistyötä lasten, nuorten ja perheiden palveluita ja tuen toimintakulttuuria kehitettäessä. Lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin seudullinen kehittämistyö on kuitenkin saatu paikoitellen vasta alkuun, jonka vuoksi sitä tulee jatkaa itsenäisesti osana kunnan ja maakunnan omaa toimintakulttuuria myös muutosohjelman jälkeen.

Yhteistyön jatkuvuuden varmistamiseksi ja uudenlaisen yhdyspintaosaamisen tueksi on esitetty toteutettavaksi maakunnissa LAPE-akatemiaa vuosien 2018–2020 aikana. LAPE-akatemioiden tarkoituksena on kehittää kuntien, maakuntien ja muiden toimijoiden yhteistä systeemiä kokonaisuutta ja ne voidaan toteuttaa esimerkiksi yhdyspintaosaamista käsittelevinä koulutuksina, osittain yhteisissä ja osittain käytännön ammatillisille, virkamiesjohdolle ja luottamushenkilöille kohdennettuina työpajoina. (Heinonen ym. 2018.)

PERHEKESKUSTEN PALVELUKOKONAISUUS

Lape-muutostyön tuloksena koko maahan syntyy kattava, kaikki lapsiperheet tavoittava, perhekeskusverkosto. Perhekeskusverkostoa on kehitetty yhdessä sovittujen kansallisten linjausten avulla.

Perhekeskuksen tehtävänä on muun muassa edistää lasten ja perheiden hyvinvointia ja terveyttä esimerkiksi vanhemmuutta ja parisuhdetta tukemalla. Lapsille ja vanhemmille tarjotaan tukea ja hoitoa nykyistä huomattavasti varhaisemmin. Perheet saavat palveluohjausta, pääsevät hoitoon nopeasti ja tarvittaessa heidän tuen tarpeensa arvioidaan monialaisesti. Vanhempien elämäntilanteeseen liittyviä tuen tarpeita tunnustetaan ja tukea annetaan jo raskauden ajalta lähtien. Varhaisen tuen ja hoidon palvelujen ja toimintojen, mukaan lukien perhetyö, avulla lastensuojelun tarve kääntyy vähitellen laskuun ja kustannuksia pystytään hillitsemään. Kohtaamispaikkojen toiminta on osoittautunut perheille tarpeelliseksi, sen tarjoama vertaistuki perheille ja tuki maahanmuuttajaperheille.

Perhekeskuksen tehtäviä toteuttaa laaja palveluverkosto. Siihen kuuluvat maakunnan lapsiperheiden sosiaali- ja terveyspalvelut, kuntien palvelut sekä järjestöjen ja seurakuntien palvelut ja toiminnot. Toimialojen ja palvelujen välisistä yhteistyörakenteista ja yhteisistä käytännöistä sopimisen tuloksena esimerkiksi sote-palveluissa ja varhaiskasvatuksessa on yhteisesti sovitut toimintatavat. Aikuisten perus- ja erityispalvelut toimivat yhteen perhekeskuksen lasten palveluiden kanssa ja esimerkiksi lastenpsykiatrisen erikoissairaanhoidon konsultaatiot ja jalkautuvat palvelut tukevat lasten peruspalveluja. Järjestöt ja seurakunnat tuovat laajan toimintansa osaksi yhteisesti linjattua palvelukokonaisuutta. Kaikki perhekeskukseen kuuluvat palvelut ja toiminnot on verkostoitettu ja yhteen sovitettu lapsiperheitä palvelevaksi lähipalveluperiaatteella toimivaksi kokonaisuudeksi.

Perhekeskustoimintamalli on luotu ja sitä toimeenpannaan yhteiskehittämisen periaatteella. Kaikki maakunnat ovat mukana yhdyshenkilöverkostossa ja työpajoissa. Perhekeskustoimintaa on kehitettävä jatkossakin, ja siksi tarvitaan kehittämisen ja arvioinnin rakenteet kuhunkin maakuntaan.

Perhekeskuksen tehtävät ovat pääsääntöisesti lakisäätteisiä. Monet eri lait tukevat toimijoiden yhteistyötä. Perhekeskustoimintaa kehitettäessä on valmistauduttu SOTE-uudistukseen ja siihen liittyvän lainsäädännön toimeenpanoon. SOTE-uudistuksen myötä perhekeskuksen palvelut tuotetaan monituottajamallin mukaisesti.

Lape-muutosohjelman aikana perhekeskuksia on kehitetty nopealla tahdilla ja varsin sitoutuneesti. Kyseessä on kuitenkin iso kokonaisuus, joka ei tule valmiiksi muutamassa vuodessa. Lisäpanostusta perhekeskusten kehittämiseen ja toimintojen ylläpitämiseen tarvitaan jatkossakin.

Kuvio 4. Perhekeskus palveluverkosto

6 LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN TAVOITTEET JA TOIMENPITEET 2018–2021

Lasten ja nuorten hyvinvoinnin tilaa kuvaavan aineiston ja tiedon pohjalta suunnitelmaan on kirjattu tavoitteet ja toimenpiteet lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi Päijät-Hämeessä vuosille 2018–2021. Tavoitteet on asetettu yhteisesti koko maakunnalle, mutta kutakin Päijät-Hämeen kuntaa on tarkasteltu myös erikseen väestön erityispiirteet huomioon ottaen. Tässä luvussa esitellään myös prosessi siitä, kuinka tavoitteiden asettaminen maakunnassa on toteutettu.

Tavoitteiden kokoamisen prosessi

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman maakunnalliset tavoitteet ovat muodostuneet kuntakohtaisten tavoitteiden pohjalta, monitoimijaisen yhteistyön tuloksena. Tällä monivaiheisella prosessilla on haluttu varmistaa se, että niin kuntakohtaista kuin kaikille yhteistä maakunnallista vuoropuhelua on ollut mahdollisuus käydä. Tavoitteiden asettelu on syntynyt eri toimijoiden välisessä dialogissa. Tälle keskustelulle ja monitoimijaiselle työlle Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma verkostoinen on antanut luontevan foorumin.

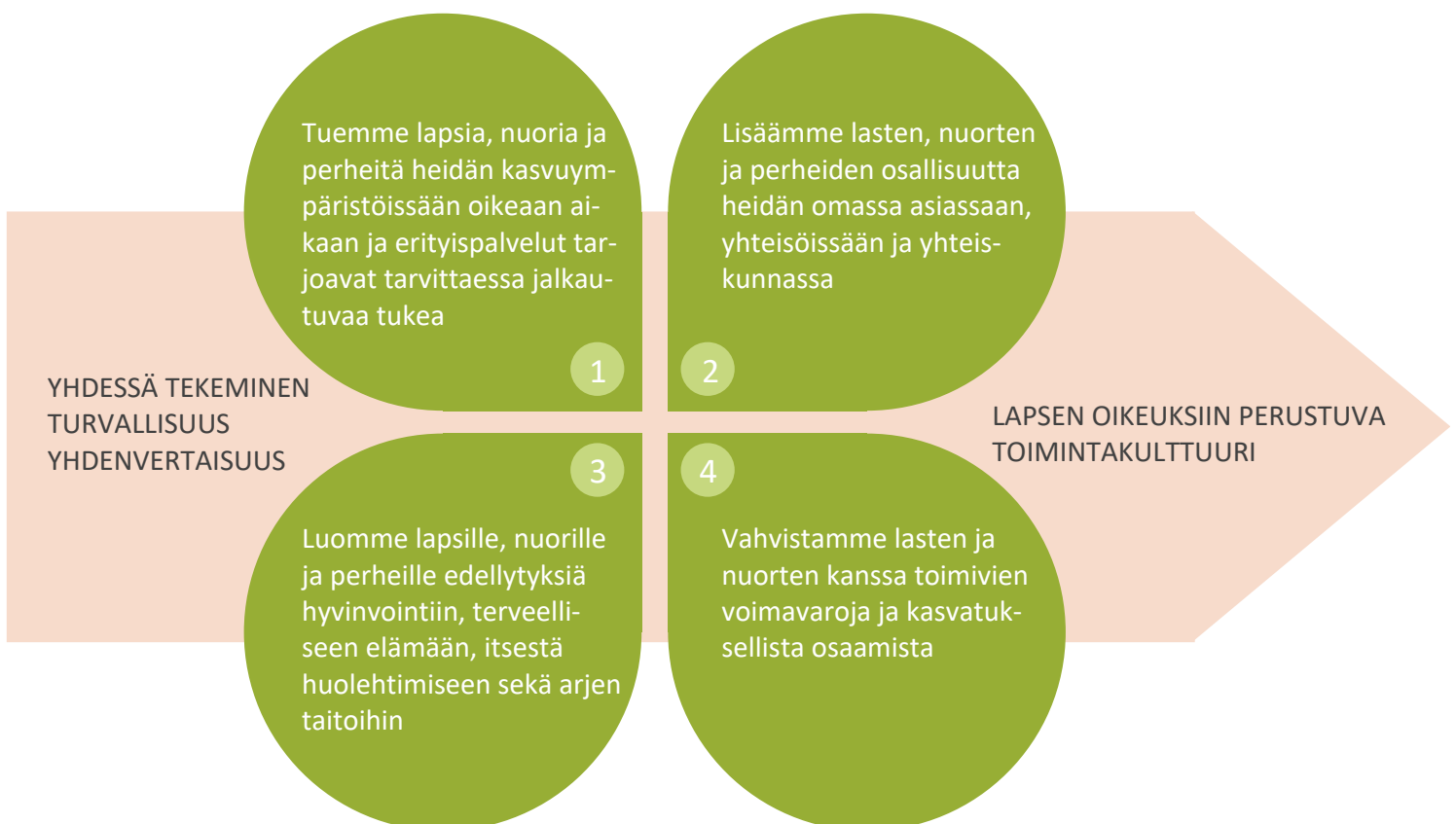
Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toimenpiteiden ja tavoitteiden lähtökotana ovat olleet muun muassa Kouluterveyskyselyt (2017), Sotka.net -aineisto ja erilaiset linjaukset, kuten strategioiden, hyvinvointikertomusten sekä esimerkiksi asiakas- ja työntekijäpalautteen perusteella kerätty materiaali. Saatavilla olevasta tiedosta koottiin sekä maakunnan, että kuntien lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita (LIITE 4), joiden perusteella kunnallisissa LAPE -muutosohjelman kokouksissa muodostettiin tavoitteita ja toimenpiteitä (Kuntien LAPE-ryhmät).

Kuntakohtaisten tavoitteiden jälkeen maakunnallisia tavoitteita tarkasteltiin maakunnallisessa LAPE – ohjausryhmässä. Esitettyjen tavoitteiden sisällöt teemoiteltiin niitä yhdistävien aiheiden mukaisesti. Maakunnallisen ohjausryhmän nostamiksi teemoiksi muodostuivat varhainen puuttuminen, osallisuus ja

yhteisöllisyys, terveellinen elämä ja ennaltaehkäisevät elintavat, liikunta, harrastukset, turvallisuus laajassa merkityksessään, päihde- ja mielenterveys, koetun kasvatuspääoman lisääminen ja toimintakulttuurin muutos.

Näistä kuntakohtaisia tavoitteita yhdistävistä teemoista lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaa valmistelevalle työryhmälle toteutettiin alustavan esityksen. Tämä esitys toimitettiin kommentoitavaksi jälleen kuntien LAPE -ryhmiin, maakunnalliselle LAPE -ohjausryhmälle sekä kuntien nuorisovaltuustoihin sähköisen Webropol -kyselyn avulla. Tavoitteita muokattiin ja jäseneltiin uudelleen saadun palautteen pohjalta. Lopuksi maakunnallisten tavoitteiden asettamisen jälkeen kuntien LAPE-työryhmillä oli vielä mahdollisuus yhtenäistää kuntakohtaisia tavoitteitaan niin halutessaan.

Päijät-Hämeen tavoitteet ja toimenpiteet lasten, nuorten ja perheiden hyvinvoinnin edistämiseksi

1 TUEMME LAPSIA, NUORIA JA PERHEITÄ HEIDÄN KASVUYMPÄRISTÖISSÄÄN OIKEAAN AIKAAN JA ERITYISPALVELUT TARJOAVAT TARVITTAESSA JALKAUTUVAA TUKEA

Tavoitteen tarkoituksena on siirtää palveluiden painopiste varhaiseen tukeen ja viedä palvelut lähelle lasta, nuorta ja perhettä.

2 LISÄÄMME LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN OSALLISUUTTA HEIDÄN OMASSA ASIASSAAN, YHTEISÖISSÄ JA YHTEISKUNNASSA

Tavoitteella halutaan nostaa esiin lasten, nuorten ja perheiden osallisuuden välttämättömyys. Lasten, nuorten ja perheiden kokemusasiantuntijuus on välttämätöntä huomioida erilaisilla tavoilla riittävän tuen ja laadukkaiden palveluiden mahdollistamiseksi.

3 LUOMME LAPSILLE, NUORILLE JA PERHEILLE EDELLYTYKSIÄ HYVINVOINTIIN TERVEELLISEEN ELÄMÄÄN, ITSESTÄ HUOLEHTIMISEEN JA ARJEN TAITOIHIN

Tavoitteessa terveellisen elämän, itsestä huolehtimisen ja arjen taidot sisältävät mm. liikuntaan, uneen, ravintoon, päihteiden käyttöön ja mielenterveyteen liittyvät kokonaisuudet. Lapsia ja nuoria halutaan kannustaa pitämään myös itse huolta omasta hyvinvoinnistaan.

4 VAHVISTAMME LASTEN JA NUORTEN KANSSA TOIMIVIEN VOIMAVAROJA JA KASVATUKSELLISTA OSAAMISTA

Tavoitteen lähtökohtana on lasten ja nuorten elämässä olevien aikuisten kasvatuksellisen osaamisen vahvistaminen ja perheen roolin vahvistaminen.

+ Läpileikkaavat toimintaperiaatteet:

YHDESSÄ TEKEMINEN

Yhdessä tekemiseen sisältyy kaikkien eri toimijoiden eli niin ammattilaisten, lasten, nuorten kuin perheidenkin yhteinen työ ja toiminta hyvinvoinnin edistämiseksi.

TURVALLISUUS

Turvallisuuden katsotaan pitävän sisällään ulkoisten olosuhteiden muodostaman turvallisuuden lisäksi myös sisäisesti koetun tunteen turvallisuudesta.

YHDENVERTAISUUS

Yhdenvertaisuudella tarkoitetaan lapsen oikeuksien sopimuksen yleisperiaatteen mukaista yhdenvertaisuutta ja syrjinnän kieltoa. Yhdenvertaisuuslain mukaan yhdenvertaisuus ei tarkoita samanlaista kohtelua kaikille, vaan erilainen kohtelu on joskus tarpeellista yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Niin tavoitteilla kuin niitä läpileikkaavilla toimintaperiaatteillakin tähdätään Lapsen oikeuksiin perustuvaan toimintakulttuuriin maakunnassa (YK:n Lapsen oikeuksien sopimus 1998; Unicef 2017a).

Maakunnallisten tavoitteiden toteutumiseksi ja niiden seuraamiseksi kunnat ovat lisäksi nostaneet taulukoihin (LIITE 1) omat kuntakohtaiset tavoitteensa ja mahdolliset konkreettiset keinot niiden toteuttamiseksi. Maakunnallisten yhteisten tavoitteiden katsotaankin toteutuvan osana näitä kuntakohtaisia tavoitteita ja toimenpiteitä, mutta niiden lisäksi keskeisimmät kaikille yhteiset toimenpiteet ja seurannan indikaattorit on vielä esitetty seuraavassa luvussa.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman 2018–2021 toteutus ja seuranta

Suunnitelman tavoitteiden tulee jalkautua jo olemassa oleviin rakenteisiin niin maakunnassa kuin kuntatasollakin. Hyvinvoinnin kannalta on tärkeää, että kaikki lasten, nuorten ja perheiden parissa toimivat tahot sitoutuvat maakunnassa asetettuihin tavoitteisiin. Tämän jälkeen kunkin toimijan on mahdollista löytää

omasta toiminnastaan ne keinot ja toimenpiteet, jotka tukevat tässä suunnitelmassa asetettuja tavoitteita lasten ja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi koko Päijät-Hämeessä.

Esimerkkejä valmiista sopimuksista, strategioista ja suunnitelmista, joissa Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tulee näkyä:

Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä tekee säännöllisesti strategiansa, jossa se määrittelee tavoitteita ja kehittämistoimenpiteitä. Myös Päijät-Hämeen kunnat tekevät kuntalain mukaiset strategiansa kerran valtuustokaudessa. Strategioissa tulee huomioida Lasten- ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteet. Hyvinvointisuunnitelma auttaa myös määrittämään lasten- ja nuorten hyvinvoinnin tilaa.

Päijät-Hämeen Hyvinvointikuntayhtymä ja sen jäsenkunnat sopivat vuosittain palvelusopimukset, jossa on kuvattu yhteistyön tavoitteet. Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden tulee näkyä osana palvelusopimusneuvotteluita. Esimerkiksi vuonna 2018 palvelusopimukseen on kirjattu seuraavaa: LAPE -muutosohjelman mukaiset käytänteet ja työnjako on sovittu vuoden 2018 loppuun mennessä.

LAPE -muutosohjelman mukaiset käytänteet ovat muun muassa maakunnallisen **Perhekeskustoimintamallin käyttöönotto** ja **lapsen edun ensisijaisuuden huomioiminen** päätöksenteossa (YK:n Lapsen oikeuksien sopimus 1998; Unicef 2017a). Myös maakunnallisesta LAPE **yhteistyöryhmästä tulee tehdä osa pysyvää rakennetta**.

Seuraavassa on lueteltu listaus niistä seurannan indikaattoreista, joiden katsotaan kuvaavan hyvinvoinnin tilan kehitystä ja maakunnallisten tavoitteiden toteutumista.

Seurattavat indikaattorit:

1 TUEMME LAPSIA, NUORIA JA PERHEITÄ HEIDÄN KASVUYMPÄRISTÖISSÄÄN OIKEAAN AIKAAN JA ERITYISPALVELUT TARJOAVAT TARVITTAESSA JALKAUTUVAA TUKEA

- Huostassa vuoden aikana olleet 0-17-vuotiaat, % vastaavan ikäisestä väestöstä
- Laitoshoidon hoitovuorokausien osuus kaikista hoitovuorokausista
- Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden osuus 0-20 –vuotiaat
- SHL:n saatavuus
- Koulutuksen keskeyttäminen
- Perhekeskustoimintamallin pilotointi ja käyttöönotto

2 LISÄÄMME LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN OSALLISUUTTA HEIDÄN OMASSA ASIASSAAN, YHTEISÖISSÄ JA YHTEISKUNNASSA

- Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa
- Opettajat eivät rohkaise mielipiteenilmaisuuksiin oppitunnilla, osuus ei kasva
- Harrastaa jotakin vähintään kerran viikossa
- Esi- ja perusopetuksen arviointikysely, osallisuus
- Asiakasraatien toteutuminen
- Mahdollisuus asiakaspalautteen antamiseen

3

LUOMME LAPSILLE, NUORILLE JA PERHEILLE EDELLYTYKSIÄ HYVINVOINTIIN TERVEELLISEEN ELÄMÄÄN, ITSESTÄ HUOLEHTIMISEEN JA ARJEN TAITOIHIN

- Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi, osuus ei kasva
- Perhekeskustoimintamalli on käytössä (mainittu maakunnan palvelustrategiassa ja palvelulupauksessa sekä kuntien ja sote-toimijoiden välisissä palvelusopimuksissa)

4

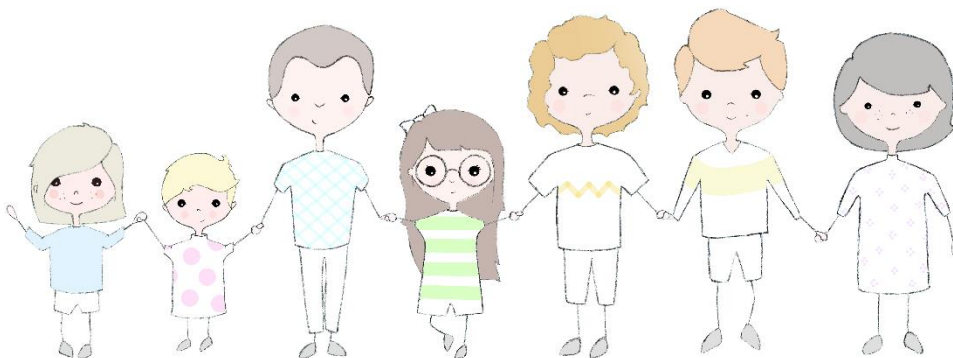
VAHVISTAMME LASTEN JA NUORTEN KANSSA TOIMIVIEN VOIMAVAROJA JA KASVATUKSELLISTA OSAAMISTA

- Lasten/nuorten ja vanhempien välinen vuorovaikutus on parantunut (kouluterveyskysely, LTH-tutkimus)
- Jokaisella lapsella on vähintään yksi turvallinen ja pysyvä aikuissuhde

Maakunnallinen LAPE yhteistyöryhmä esittää Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman hyväksyttäväksi hyvinvointikuntayhtymän valtuustolle ja Päijät-Hämeen kuntien valtuustoille, jotka hyväksyvät hyvinvointisuunnitelman itsenäisesti. Hyvinvointisuunnitelman tavoitteiden toteutumista seuraa maakunnallinen LAPE yhteistyöryhmä, hyvinvointikuntayhtymä ja kunnat yhdessä.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa nostetaan esille monia kehittämistarpeita ja toimenpide-ehdotuksia, joista osa liittyy toiminnan tehostamiseen ja palveluprosessien parantamiseen mm. toimijoiden välistä yhteistyötä ja työnjakoa edelleen kehittämällä. Osa suunnitelmassa esitetyistä toimenpide-ehdotuksista on kuitenkin sellaisia, että niiden täytäntöönpano edellyttää resurssien lisäämistä ja niihin varautumista niin kuntien talousarvioissa kuin hyvinvointikuntayhtymän talouden suunnittelussakin. Näiden toimenpide-ehdotusten jatkovalmistelusta vastaavat kuntien hallinto ja Hyvinvointikuntayhtymä osana vuosittaisia palvelusopimusprosesseja, talousarvioiden sekä talous- ja toimintasuunnitelmien valmistelua. Toimenpide-ehdotusten täytäntöönpanosta päättävät kunnanvaltuustot hyväksyessään talousarvion, kuntastrategian sekä talous- ja toimintasuunnitelman. Toimenpiteiden toteutumisesta raportoidaan normaalin talouden ja toiminnan raportoinnin yhteydessä.

Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman toteutumista seuraa myös maakunnallinen LAPE yhteistyöryhmä, johon kunnat, Hyvinvointikuntayhtymä ja kolmas sektori nimeävät edustajansa. Työryhmä valitsee puheenjohtajan keskuudestaan. Työryhmä raportoi lasten ja lapsiperheiden hyvinvoinnin kehittymisestä ja suunnitelman toteutumisesta hyvinvointikuntayhtymälle ja edelleen kunnanhallituksille vuosittain. Suunnitelman toteutumisen seuranta on osa jokaisen esimiehen työtä ja osa oman työn kehittämistä jokaisella lasten ja lapsiperheiden parissa toimivalla. Suunnitelma tarkistetaan seuraavan kerran vuonna 2020.

- Heinonen, Ikonen, Kaivosoja & Reina 2018.** Yhdyspinnat yhteiseksi mahdollisuudeksi. Selvitys lapsi- ja nuoriso- ja perhepalveluiden toteuttamiseen liittyvistä yhdyspinnoista muuttuvassa toimintaympäristössä. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 8/2018. Viitattu 3.5.2018. Saatavilla: http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160555/LAPE-loppuraportti_FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y.
- Kananoja 2018.** Selvityshenkilön arvio lastensuojelun henkilöstön riittävydestä ja ratkaisuehdotukset kuormituksen vähentämiseksi. Viitattu 21.6.2018. Saatavilla: <https://stm.fi/documents/1271139/6184550/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf/a489a36e-7c2f-4ac7-9372-6bb221d2705e/Selvityshenkil%C3%B6n+arvio+lastensuojelun+kuormitus+FINAL+050318.pdf.pdf>.
- Kuntaliitto 2008.** Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman laadinta kunnissa. Opas lakisääteisen suunnitelman laadintaan. Osa 1. Suunnitelman valmistelu. Helsinki: Suomen Kuntaliitto.
- Kuntaliitto 2018.** Kuntaliiton lastensuojelukysely, Lastensuojelun tilanne vaikeutunut. Viitattu 21.6.2018. Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/tiedotteet/2018/kuntaliiton-lastensuojelukysely-lastensuojelun-tilanne-vaikeutunut>.
- Lahden kaupungin verkkouutinen 17.5.2018.** Päijät-Hämeen esi- ja perusopetuksessa osaava opetushenkilöstö ja lapsilla turvalliset oppimisympäristöt. Viitattu 18.5.2018. Saatavilla <https://www.lahti.fi/ajankohtaista/uutiset/p%C3%A4ij%C3%A4t-h%C3%A4meen-esi-ja-perusopetuksessa-toimii-osaava-opetushenkil%C3%B6st%C3%B6-ja-lapsilla-on-turvalliset-oppimisymp%C3%A4rist%C3%B6t>.
- PHHYKY:n Lasten ja nuorten mielenterveystyön palvelumallin kehittämisen ohjausryhmä.** 2018. Toimialajohtaja Mika Forsbergin esitys sivistystoimenjohtajien ohjausryhmälle 13.6.2018.
- Puustinen-Korhonen 2018.** Maakunnallistuva lastensuojelu-raportti. Kuntaliitto.
- Päijät-Hämeen perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2017–2020.** Tavoitteena turvallisuus. Viitattu 21.6.2018. Saatavilla: <http://dynasty.phnet.fi/orimattila/kokous/20161539-5-1.PDF>.
- Sotkanet 2018.** Tilastohaku. Viitattu 8.1.–3.5.2018. Saatavilla <https://www.sotkanet.fi/sotkanet/fi/haku>.
- Stenvall 2018.** Päijät-Häme Lähtötilanneanalyysi. SOS-Lapsikylä. 19.3.2018. Lahti.
- STM 2016.** Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29. Helsinki.
- STM 2017.** Yksi lapsi yhteinen suunnitelma. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2017:36. Viitattu 21.6.2018. Saatavilla: <http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/80765/Yksi%20lapsi%20yhteen%20suunnitelma%20ty%C3%B6ryhm%C3%A4raportti.pdf>.
- THL 2017a.** Tilastoraportti 43/2017. Lastensuojelu 2016. Viitattu 5.1.2018. Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135628/Tr43_17_LASU.pdf?sequence=3.
- THL 2017b.** Tilastoraportti 44/2017. Lastensuojelun käsittelyajat 1.4.–30.9.2017. Viitattu 5.1.2018. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135629/TR44_17.pdf?sequence=5.
- THL 2018a.** THL:n Kouluterveyskyselystä tietoa päätöksentekoon. Viitattu 15.2.2018. Saatavilla https://www.thl.fi/documents/10531/2851931/KTK_17_esite_fi.pdf/ea067714-9d24-43c5-9610-3c864e62060b.
- THL 2018b.** Terveys ja toimintakyky. Viitattu 15.2.2018. Saatavilla <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/terveys-ja-toimintakyky>.
- THL 2018c.** Hyvinvointi, osallisuus ja vapaa-aika. Viitattu 15.2.2018. Saatavilla <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/hyvinvointi-osallisuus-ja-vapaa-aika>.
- THL 2018d.** Elintavat. Viitattu 19.12.2017 saatavilla <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/elintavat>.
- THL 2018e.** Koulunkäynti ja opiskelu. Viitattu 15.2.2018. Saatavilla <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/koulunkaynti-ja-opiskelu>.
- THL 2018f.** Perhe ja elinolot. Viitattu 15.2.2018. Saatavilla <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/perhe-ja-elinolot>.

THL 2018g. Kasvuypäristön turvallisuus. Viitattu 15.2.2018. Saatavilla <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/kasvuympariston-turvallisuus>.

THL 2018h. Palvelut ja avunsaanti. Viitattu 15.2.2018. Saatavilla <https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tutkimustuloksia/palvelut-ja-avunsaanti>.

THL 2018i. Kouluterveyskyselyn aikasarjat 2006-2017. Viitattu 8.1.–3.5.2018. Saatavilla https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/ktk/ktk1/fact_ktk_ktk1?row=measure-200138.&row=measure-200101.200345.200287.199398.200089.199281.187196.200386.200280.200144.200264.199843.200516.200573.199990.199851.199900.199350.199325.199937.199261.200129.199610.199682.199907.200283.199761.199503.199752.199884.202791.&row=187203L&column=time-199465&column=stage_of_study-161293.161123.161219.#.

THL 2018j. Tilastoraportti 17/2018. Lastensuojelu 2017. Viitattu 20.6.2018. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136409/Tr17_18_LASU.pdf?sequence=5.

THL 2018k. Sosiaali- ja terveystalvet Päijät-Häme – asiantuntija-arvio kevät 2018. Päätösten tueksi 16/2018.

THL 2018l. Kulttuurisensitiivinen työote sosiaali- ja terveystalvetuissa. Viitattu 25.4.2018. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/maahanmuuttajat-ja-monikulttuurisuus/maahanmuuttajien-palvelut/kulttuurisensitiivinen-tyoote-sosiaali-ja-terveystalvetuissa>.

THL 2018m. Hyte-kerroin – kannustin kunnille. Peruskoulu. Viitattu 25.9.2018. Saatavilla <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/hyvinvointijohtaminen/hyvinvointijohtaminen-kunnassa/hyte-kerroin-kannustin-kunnille/prosessi-indikaattorit/peruskoulu>

Tilastokeskus 2018. Tilastokeskuksen PX-Web-tietokannat. Viitattu 22.3.2018. Saatavilla http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kou_kkesk/statfin_kkesk_pxt_003.px/table/table-ViewLayout2/?rxid=0cecd0f1-b8f2-4a1e-a9fe-d0e5ab2c86e8.

http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kou_khak/statfin_khak_pxt_001.px/?rxid=07e11af9-4472-4a39-a56b-ce89ba0455ae; http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin_kou_kkesk/statfin_kkesk_pxt_003.px/?rxid=b00f462e-58c0-4806-9c40-516af1a7d248.

Unicef 2017a. Mikä on lapsen oikeuksien sopimus? Viitattu 7.12.2017. Saatavilla <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/mika-on-lapsen-oikeuksien-sopimus/>.

Unicef 2017b. Lapsen oikeuksien sopimuksen käsikirja. Viitattu 7.12.2017. Saatavilla <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-kasikirja/>.

Viittaukset lakeihin. **Finlex.** Ajantasainen lainsäädäntö. Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/>.

LIITTEET

LIITE 1. Kuntien erityispiirteet ja kuntakohtaiset tavoitteet

● ASIKKALA s. 54	● KÄRKÖLÄ s. 72	● PUKKILA s. 101
● HARTOLA s. 59	● LAHTI s. 74	● SYSMÄ s. 104
● HEINOLA s. 62	● MYRSKYLÄ s. 90	
● HOLLOLA s. 67	● ORIMATTILA s. 92	
● IITTI s. 69	● PADASJOKI s. 98	● PHHYKY s. 107

LIITE 2. THL, lastensuojelu

LIITE 3. Lasten suojelun tilastot, Päijät-Häme

LIITE 4. Indikaattoritaulukot

LIITE 1. Kuntien erityispiirteet ja kuntakohtaiset tavoitteet

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA - ASIKKALA

Väestö 31.12.2017		8248			
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017		17,4 % (lkm 1 438)			
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	321	398	449	423	217
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Lapset ja nuoret tarvitsevat tukea psyykkiseen, fyysiseen sekä sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen 2. Lapsilla ja nuorilla on halu tulla kuulluksi sekä esittää mielipiteitä ja näkemyksiä heitä koskevissa asioissa (koko elinympäristöissään: kotona, koulussa, harrastustoiminnassa, päätöksenteossa jne.) 3. Lasten, nuorten ja perheiden tarvitsemien palveluiden tulee olla helposti saavutettavissa ja ne tulee järjestää monitoimijaisesti 					

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET - ASIKKALA

VARHAISKASVATUS

- Vuorohoitoa tarjoaa päiväkoti Hulivili
- Yksityinen kielikylpypäiväkoti, The English Playschool
- Kalkkisissa päiväkoti toimii palvelukeskusperiaatteella
- Länsi-Asikkalassa selvitetään palvelukeskusmallin mukaisen päiväkodin tarvetta
- Vielä muutama perhepäivähoitaja (5)
- Ilo kasvaa liikkuen -ohjelmaa toteutetaan

AVOIMEN VARHAISKASVATUKSEN tarve Asikkalassa selvitetään.

PERUSOPETUS

Asikkalan kunnassa toimii Vääksyn yhteiskoulu, johon kuuluu Anianpellon koulu (1-2lk), Aurinkovuoren koulu (3-6lk), yläkoulu (7-9lk) sekä lukio. Lisäksi Asikkalassa on kolme kyläkoulua; Vesivehmaan koulu, Länsi-Asikkalan koulu sekä Kalkkisten palvelukeskus.

Kalkkisten koulu ja varhaiskasvatus toimivat palvelukeskusperiaatteella. Palvelukeskuksen tarkoituksena on tarjota lapselle yhtenäinen kasvun polku vauvasta alakoulun loppuun. Pienessä ryhmässä lapsi kohdataan yksilönä ja hänelle laaditaan yhteistyössä huoltajien kanssa yksilöllinen kasvunpolku. Koulussa oppilaat opiskelevat vuosiluokkiin sitomattomasti. Palvelukeskusmalli on ollut toiminnassa 4 vuotta.

Kaikki Asikkalan koulut ovat Liikkuvia kouluja. Liikunnallisuutta suunnitellaan koulun omista lähtökohdista käsin niin oppitunneilla kuin välituntisin.

Koulujen kerhotarjonnassa hyödynnetään seuroja ja järjestöjä

Anianpellon ja Aurinkovuoren kouluissa toimivat Asikkalan kunnan 1-6lk:n yleisopetuksen ja erityisopetuksen pienryhmät. Oppilaita integroidaan muille oppitunneille heidän edellytystensä mukaisesti.

Vääksyn Yhteiskoulun yläkoulussa on kaikkiaan noin 350 oppilasta, joista 320 opiskelee yleisopetuksen luokissa ja 30 oppilasta TUPA –luokissa. TUPA –luokkien oppilaita integroidaan taito- ja taideaineiden ja valinnaisaineiden oppitunneille, mutta tarpeen mukaan myös muiden oppiaineiden tunneille. Integroitavien oppituntien lukumäärät: 7lk/12 vvt, 8lk/9 vvt, 9lk/8vvt.

Asikkalan koululaisista iso osa on kuljetusoppilaita. Kyläkouluissa kuljetusoppilaiden määrä on suurin, mutta myös Vääksyn yhteiskoulun alakoululaisista lähes kolmasosa on kuljetusoppilaita. Yläkoulun ja lukion oppilaita kuljetusoppilaita on yli puolet.

Koulukuljetukset, valvonnat ja liikenneturvallisuus ovat tärkeä osa koulupäiviä.

OPISKELUHUOLTO

Asikkalan opiskeluhoollon henkilöstöön kuuluu vastaava kuraattori, kuraattori, koulupsykologi sekä terveydenhoitajia.

Opiskeluhoollon palveluihin on Asikkalassa oikeutettu yhteensä n. 1500 opiskelijaa.

Lähes kaikki opiskeluhoollon työntekijät toimivat useissa kouluissa ja/tai esiopetusyksiköissä. Useissa yksiköissä työskentely vaatii erityistä suunnittelua mm. ajankäytöllisesti, logistisesti, teknisten ratkaisujen, sekä yhteisöllisen ja yksilöllisen opiskeluhoollon toteuttamisen näkökulmasta. Lisäksi yksiköiden erilaiset toimintakulttuurit vaikuttavat opiskeluhoollon suunnitteluun ja toteuttamiseen.

Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuolttona.

LUKIOKOULUTUS

Vääksyn Yhteiskoulun lukiossa toimii yleislinja sekä ilmailulinja. Kaikkiaan lukiossa on noin 180 opiskelijaa

Ilmailulinjalle otetaan vuosittain 25 opiskelijaa, jotka ovat kiinnostuneita liikennelentäjän, sotilaslentäjän tai lennonjohtajan ammateista. Ilmailulinjan opiskelijat tulevat pääosin eri puolilta Suomea.

Opiskelijat valitaan hakumenettelyn kautta, jossa valintakriteereinä ovat opiskelumenesitys (peruskoulun päättötodistus) sekä haastattelu

Suoraan lentämiseen liittyvien kahdeksan kurssin lisäksi valittavana on kahdeksan aineenopetuksen soveltavaa ilmailu-oppiaineen kurssia.

AMMATILLINEN KOULUTUS

Asikkalassa toimii Koulutuskeskus Salpauksen luonnonvara-alan toimipiste.

NUORISOTYÖ

- Luodaan ”Liikkuva nuokku” toimintamallia
- Kehitetään koulunuorisotyön toteutusmallia yhteistyössä yläkoulun, erityisnuorisotyön, etsivän nuorisotyön ja nuorten työpajan kanssa
- Nuorten työpaja on ketterä ja innovatiivinen toimija kuntouttavan työtoiminnan toteutuksessa Asikkalassa.

HYVINVOINTIPALVELUT

- Asikkalassa toimii hyvinvointilautakunta, joka vastaa nuorisopalveluista, kirjasto- ja kulttuuripalveluista, hyvinvointi- ja ikääntyneiden palveluista sekä liikunta- ja terveydenedistämispalveluista.
- Kunnan omistamat liikuntapaikat ovat ilmaisia kaikille kuntalaisille
- Asikkala on mukana seudullisessa lasten- ja nuorten kulttuurikeskus Efektin toiminnassa. Mukanaolo mahdollistaa monipuolisen ja määrällisesti laajennetun kulttuuritarjonnan lapsille ja nuorille
- Asikkalassa panostetaan lähiliikuntapaikkoihin ympäri kuntaa
- 4-vuotis neuvolan ja 1 lk. terveydentarkastuksen yhteydessä perheillä on mahdollisuus päästä nopeasti liikuntaneuvontaan
- Lukiolaisille järjestetään kuntosalistartteja

SEURAKUNNAT

Asikkalan evankelisluterilainen seurakunta noudattaa toiminnassaan kastekäskyä ja kutsuu lapsia sekä perheitä mukaan toimintaansa. Tarkoituksena on tarjota monipuolisia kerhoja ja kokoontumispaikkoja eri ikäisille lapsille ja perheille.

Lapsi- perhe- ja nuorisotyö on jakaantunut eri toimipaikkoihin. Toimipaikkoina ovat Kivrinteen seurakuntakoti (päiväkerhot, perhetoimintaa ja koululaisten harrastekerhot), EL- Kori (päiväkerhot, perhepiiri ja nuorten tila), leirikeskus Kinismaja (leirit, perhemessut ja erilaiset tapahtumat esim. kummitoiminta ja 4v. & 10v. synttärarit). Lisäksi toimintaa järjestetään kylillä, Vesivehmaalla, Iso- Äiniöllä ja Kalkkisissa (päiväkerhoja, koululaisten harrastekerhoja ja kyläkerho)

Asikkalan seurakunnassa lapsi- ja perhetyötä tekee 4 lastenohjaajaa, Emilia Tolvanen, Anne Mielonen, Pirjo Haapakoski ja Tiina Mäentalo. Kouluikäisten toiminnasta vastaa varhaisnuorisotyöntekijä Mirva Rannantie ja nuorisotyöstä Minna Ruini.

Lapsi- ja perhetyön toimintamuotoja ovat: päiväkerhot (3-6v.), perhekerho, avoin kerho kaiken ikäisille kävijöille, perhepiirit sekä vapaaehtoisten vetäminä pieni joukko pienten lasten äitejä/isiä lapsineen. Lisäksi järjestetään leirejä, kaakoapyhis, pyhäkouluja 6-9 vuotiaille, kaiken ikäisten kyläkerho Vesivehmaalla, perhemessuja, 4- vuotiaiden synttärarit, naisten saunailtoja pienten lasten äideille sekä erilaisia tapahtumia, esim. kekkerit lapsenoikeuksien päivänä. Lisäksi syksyllä 2018 alkaa 4-5 vuotiaille lapsille Metsämörrikerho, joka järjestetään metsässä ulkoillen, leikkien ja eväitä syöden

Kouluikäisten, 7-12v toimintamuotoja ovat: harrastekerhot, leirit, 10 –synttärarit ja päivänavaukset kouluilla

Nuorille järjestetään: Nuorteniltoja, leffailtoja, SuperKaakaoRaamiksia, rippikoulutyötä, leirejä, isoskoulutus sekä konsertteja

JÄRJESTÖT

Asikkalassa toimii useita järjestöjä, seuroja ja yhdistyksiä, jotka järjestävät toimintoja lapsille, nuorille ja lapsiperheille.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

ASIKKALA

HYVINVOINNIN JA TERVEYDEN EDISTÄMINEN ENNAKOIDEN

Lapset ja nuoret tarvitsevat tukea psyykkiseen, fyysiseen sekä sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen

TAVOITE	Toimenpiteet/keinot	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toteuttaminen
<ul style="list-style-type: none">• LASTEN JA NUORTEN PSYKKISEN, FYYSISEN JA SOSIAALISEN TERVEYDEN JA HYVINVOINNIN PARANEMINEN• NUORTEN MIELIALAONGELMIEN VÄHENEMINEN	<ul style="list-style-type: none">• Lasten, nuorten ja vanhempien tuen tarpeen varhainen tunnistaminen ja tarvittavan tuen järjestäminen• Monitoimijaisen yhteistyön lisääminen• Riittävät työntekijäresurssit• Maksuton liikuntaneuvonta• Liikkuva Asikkala -hankkeen eteneminen• Ilo kasvaa liikkuen ja Liikkuva koulu -ohjelmien toteutuminen	<ul style="list-style-type: none">• Opiskeluhoito• PHHYKY• Hyvinvointipalvelut• Kasvatus- ja ope- tuspalvelut• Päiväkotien liikun- tavastaavat• Liikkuva koulu vas- tuuhenkilöt	<ul style="list-style-type: none">• Kouluterveyskysely• Hyvinvoinnin- ja terveyden edistä- misen mittarit• Koulupoissaolojen kehitys• Koulutuksen ulko- puolelle jääneiden määrä• Lastensuojelun ti- lastot• Koulukohtaiset ar- vioinnit	<ul style="list-style-type: none">• Opiskeluhoillon ohjausryhmä• Lautakunnat• Rehtorit• Varhaiskasvatus- päällikkö• Liikkuva koulu vastuuhenkilö
MONIPUOLISTEN HARRASTUS- JA VAPAA-AJANVIETTOMAH- DOL-LISUUKSIEN TARJOAMI- NEN	<ul style="list-style-type: none">• Maksuttomat liikuntapai- kat• Liikkuva Asikkala –hank- keen eteneminen• Kunnan sekä seurojen, yh- distysten, järjestöjen, kan- salaisopiston jne. järjestä- mät palvelut ja kokoontu- mispaikat	<ul style="list-style-type: none">• Hyvinvointipalvelut• Kasvatus- ja ope- tuspalvelut• Tekniset palvelut• Järjestöt, yhdistyk- set, seurak, kansan- opisto	<ul style="list-style-type: none">• Kouluterveyskysely• Hyvinvoinnin- ja terveyden edistä- misen mittarit• Kuntalaiskyselyt	<ul style="list-style-type: none">• Lautakunnat• Hyvinvointijoh- taja• Sivistosjohtaja

LASTEN JA NUORTEN OSALLISUUDEN VAHVISTUMINEN

Lapsilla ja nuorilla on halu tulla kuulluksi sekä esittää mielipiteitä ja näkemyksiä heitä koskevissa asioissa

TAVOITE	Toimenpiteet/ keinot	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toteutuminen
<p>LASTEN JA NUORTEN NÄKEYMYSTEN JA MIELIPITEIDEN SELVITTÄMINEN LASTEN ELINYMPÄRISTÖISSÄ:</p> <p>KOTONA, VARHAISKASVATUKSESSA, KOULUSSA, HARRASTUKSISSA JNE.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Lasten ja nuorten aito kohtaaminen Lapsiparlamentti Nuorisovaltuusto Oppilaskunnat Kuntalaisillat Varhaiskasvatussuunnitelman mukainen toiminta Osallistava budjetointi nuorille Uusien osallistavien työtapojen suunnittelu ja käyttöönotto 	<p>Vanhemmat ja läheiset, kaikki lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivat tahot sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden asioista päätöksiä tekevät tahot</p>	<ul style="list-style-type: none"> Kouluterveyskysely Lapsiparlamentti koostuu vuosittain Nuorisovaltuusto ja oppilaskunnat koontuvat säännöllisesti Vasu –keskustelut toteutuvat säännöllisesti Osallistuva budjetointi on käytössä kyllä/ei 	<ul style="list-style-type: none"> Koulut ja varhaiskasvatusyksiköt Lautakunnat Kunnanvaltuusto ja -hallitus
<p>LAPSI, NUORIA JA PERHEITÄ KOSKEVIEN PÄÄTÖSTEN PERUSTEELLINEN VALMISTELU</p>	<p>Toteutetaan ennakkovaikeutusten arviointi lapsia ja nuoria koskevassa päätöksenteossa</p>	<p>Kaikki lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivat tahot sekä lasten, nuorten ja lapsiperheiden asioista päätöksiä tekevät tahot</p>	<ul style="list-style-type: none"> Osallistumismahdollisuuksia on järjestetty päätöksenteon yhteydessä kyllä/ei Ennakkovaikeutusten arviointi on tehty kyllä/ei 	<ul style="list-style-type: none"> Lautakunnat Kunnanvaltuusto ja -hallitus

PALVELUIDEN SAAVUTETTAVUUS, LIIKKUVA JA JOUSTAVA PALVELUASENNE

Lasten, nuorten ja perheiden tarvitsemien palveluiden tulee olla helposti saavutettavissa ja ne tulee järjestää monitoimijaisesti

TAVOITE	Toimenpiteet/ keinot	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toteutuminen
<p>PALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN NYKYAIKAISESTI</p> <p>JA MAHDOLLISIMMAN LÄHELLÄ LAPSEN ELINYMPÄRISTÖÄ</p>	<ul style="list-style-type: none"> Perhekeskustoiminnan alkaminen Liikkuva nuokku -toimintamallin käyttöönotto Yläkoulun ja lukion oppimisympäristön nykyaikais-taminen (saneeraus / uuden rakentaminen) Koulumatkojen vaaranpaikkakartoitukset 	<ul style="list-style-type: none"> Kunnan Lape –ryhmä PHHYKY Perhekeskuspilotin ydintiimi Hyvinvointipalvelut Kasvatus- ja opetuspalvelut Tekniset palvelut 	<ul style="list-style-type: none"> Perhekeskuspilotointi etenee suunnitellusti kyllä / ei Perhekeskus toiminta alkanut kyllä / ei Koulumatka-aikojen seuranta Liikkuva nuokku –toiminta on käytössä kyllä/ei Yläkoulun ja lukion uusi oppimisympäristö on käytössä kyllä/ei 	<ul style="list-style-type: none"> Kunnan Lape –ryhmä Lautakunnat Sivistysjohtaja Hyvinvointijohtaja Lautakunnat Kunnanvaltuusto ja -hallitus

TARPEEN MUKAISTEN VARHAISKASVATUSPALVELUIDEN JÄRJESTÄMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • Avoimen varhaiskasvatuksen tarpeen selvittäminen ja suunnitelman tekeminen palveluiden järjestämisestä • Selvitystyö palvelukeskuksmallin laajentamisesta 	<ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuspäällikkö • Perhekeskuspilotin ydintiimi • Palvelukeskuksmallin työryhmä 	<ul style="list-style-type: none"> • Selvitykset on tehty kyllä / ei • Tarvittavat jatko-suunnitelmat on tehty kyllä / ei 	<ul style="list-style-type: none"> • Varhaiskasvatuspäällikkö • Sivistysjohtaja • Lautakunnat
--	--	---	---	--

HARTOLA

KASVUOLOIT JA HYVINVOINNIN TILA - HARTOLA

Väestö 31.12.2017		2882			
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017		13,0 % (lkm 375)			
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	89	79	125	135	78
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Hartolalaiset lapset ja nuoret harrastavat ja liikkuvat aktiivisesti 2. Kunnassa paljon pienituloisia lapsiperheitä 3. Lapset ja nuoret kokevat yksinäisyyttä 4. Mielenterveyteen liittyviä ongelmia ilmenee eri ikäryhmissä 5. Lapset ja huoltajat kokevat vaikutusmahdollisuutensa huonoiksi 					

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

HARTOLA					
TAVOITE	Toimenpiteet/keinot	Vastuutaho/ ver-	kosto	Mittari	Seuranta/toteutuminen
LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN LISÄÄNTYMINEN	Mahdollistetaan monipuoliset, helposti saavutettavat ja edulliset palvelut lapsille ja perheille heidän omassa toimintaympäristössään	Johtoryhmä Lape-ryhmä, perhekeskuspilotin kehittäjäryhmä		Hyte-indikaattorit (sotkanet.fi, kouluterveyskysely ym.)	Tilinpääätös Laaja hyvinvointikertomus

	<ul style="list-style-type: none"> • Säilytetään jo olemassa olevat toimitukset käytännöt ja palvelut • Luodaan perhekeskustoimintamalli verkostomaisena yhteistyönä ja kehitetään uusia toimenpiteitä 	<p>Hyvinvointityöryhmä</p> <p>PHHYKY / Perhe- ja sosiaalipalvelut / Lapsiperhepalvelut</p> <p>Järjestöt, yhdistykset ja seurakunnat</p>	<p>Vähintään vuoden 2018 lähipalvelujen taso säilytetty, kyllä/ei</p> <p>Onko perhekeskus luotu, kyllä/ei</p> <p>Asiakaskyselyt ja -palautteet</p>	
JOKAISILLA LAPSELLA JA NUORELLA YHTÄLÄISET MAHDOLLISSUUDET TASAPAINOISEEN KASVUUN, KEHITYKSEEN JA OPPIMISEEN SEKÄ OSALLISTUMISEEN SOSIOEKONOMISESTA TAUSTASTA HUOLIMATTA	<p>Turvataan lasten ja nuorten mahdollisuudet osallistua ja olla mukana sosioekonomisesta taustasta huolimatta</p> <p><u>VARHAISKASVATUS</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Lapsen edun mukaiset, laadukkaat varhaiskasvatuspalvelut • Varhaiskasvatuksen kehittäminen mm. kyselyjen tulosten pohjalta • Ilo kasvaa liikkuen -ohjelma, Liikkuen Iloa Elämään -hanke • Uusi varhaiskasvatuslaki, varhaiskasvatussuunnitelma ja esiopetussuunnitelma ohjeistavat työntekijöitä • Yhteistyö huoltajien kanssa, vasu-keskustelut • Lasten kuntoutus- ja oppilashuoltopalaverit 1 x kuukaudessa <p><u>PERUSOPETUS</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Oppimisen rohkaiseva tukeminen • Syrjäytymisen ja kiusaamisen ehkäisy • Monikulttuurisuuden ja suvaitsevaisuuden edistäminen • Kiva Koulu -ohjelma • Liikkuva Koulu • Vanhempien tapaamiset • Yksilökohtainen oppilashuolto • Yhteisöllinen oppilashuoltotyö • Aamu- ja iltapäivätoiminta • Etsivän nuorisotyöntekijän välitunti-toiminta viikoittain • Monipuolinen ja laadukas opetus <p><u>JATKO-OPINNOT, AMMATINVALINTA</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • TVT-taitojen parantaminen • Jatko-opintovalmiuksien turvaaminen • Opetussuunnitelman ja ohjaussuunnitelmien toteuttaminen • Monipuolinen opetus- ja valinnaisainetarjonta • Etsivä nuorisotyöntekijä koululla viikoittain • Koho-jaksot Nuorten työpajalla 	<p>Sivistystoimi</p> <p>Varhaiskasvatuksen johtotiimi, koulun johtotiimi</p> <p>PHHYKY / Perhe- ja sosiaalipalvelut / Lapsiperhepalvelut</p> <p>Opetushenkilöstö, oppilaanohjaus</p> <p>Oppilashuolto, mm. koulukuraattori</p> <p>Maahanmuuttokoordinaattori</p> <p>Etsivä nuorisotyöntekijä</p> <p>Nuorten työpaja</p> <p>Vapaa-aikapäällikkö</p> <p>Nuorisotoimi</p> <p>Liikuntatoimi</p> <p>Nuorisotilatoiminta</p> <p>Järjestöt, seurakunnat</p> <p>Hartolan yrittäjät</p> <p>Perheryhmäkoti</p>	<p>Asiakaskyselyt</p> <p>Maakunnallinen kysely esiopetuksen ja varhaiskasvatukseen</p> <p>Kouluterveyskysely,</p> <p>KiVa-koulu kysely,</p> <p>Laajan terveystarkastuksen avainindikaattorit</p> <p>Maakunnallinen arviointi</p> <p>CAF-itsearviointi</p> <p>Opetustunnit/oppilas</p> <p>Koulupudokkaiden määrä</p> <p>Opintojen jatkuminen toisella asteella</p> <p>Kesätyöpässia käyttävien nuorten osuus ikäryhmästä</p> <p>Toimintaan osallistuvien lasten ja nuorten määrä</p> <p>Käyttäjryhmille kohdistettavat kyselyt</p> <p>Peruskoulun päätötodistuksen saaneet</p> <p>Paikkakunnalle jääneet, tuetusti asuvat</p>	<p>Tilinpäätös</p> <p>Laaja hyvinvointikertomus</p>

	<ul style="list-style-type: none"> • Järjestetään mahdollisuus kesätyöpaikkoihin • TET-jaksot <p><u>VAPAA-AIKA JA HARRASTUKSET</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Nuorisotila Nuokku tarjoaa pähketeetömiä vapaa-ajanviettomahdollisuuksia • Koulun kerhotoiminta • Järjestöjen ja seurojen toiminta • Lasten ja nuorten liikkumista tuetaan liikuntatilojen saavutettavuudella ja hinnoittelupolitiikalla/maksuttomuudella • Harrastustakuu; miten jokaiselle alle 29-vuotiaalle tarjotaan mahdollisuus vähintään yhteen harrastukseen (esite ja selvitys) <p><u>MAAHANMUUTTAJAT</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Aikuisten perusopetuksen järjestäminen Yhtenäiskoulussa • Tuetun asumisen järjestäminen 18 vuotta täyttävälle • Kesätyöpaikkojen tarjoaminen, kesätyöpassit • Moniammatillinen yhteistyö palvelujen järjestämisessä • Tiedon lisääminen monikulttuurisuudesta ja kansainvälisyydestä, yhteiset tapahtumat ja tilaisuudet 			
LASTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINTI- JA TERVEYSEROT KÄYNTÖVAT	<p>Kohdennetaan palveluja tukea tarvitseville</p> <p><u>EHKÄISEVÄ PÄIHDE- JA EDISTÄVÄ MIELENTERVEYSTYÖ</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Ehkäisevä päihdetyö moniammatillisesti koulun, oppilashuollon ja huoltajien välillä (oppilashuollon asiantuntijaryhmä) • Etsivän nuorisotyöntekijän näkyminen koululla ja välituntitoiminnan järjestäminen • Mielekästä, terveellisiä elämäntapoja tukevaa toimintaa nuorille <p><u>HYVINVOINNIN TUKEMINEN, SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY</u></p> <ul style="list-style-type: none"> • Pitkäaikaistyöttömien, syrjäytymisvaarassa olevien ja syrjäytyneiden nuorten tavoittaminen etsivän nuorisotyöntekijän asiakkuuteen, sitouttaminen starttivalmennukseen ja nuorten työpajalle • Erityisen tuen tarpeessa olevien nuorten arjenhallinnan ja 	<p>Opetushenkilöstö, opiskeluhoito</p> <p>Nuorisotoimi</p> <p>PETE-ryhmät</p> <p>Ankkuri-tiimi</p> <p>Nuorisolain mukainen moniammatillinen työryhmä</p> <p>Vakituiset etsivä nuorisotyöntekijä ja nuorten työtoiminnan ohjaaja</p> <p>Starttivalmennus</p> <p>Pajakahvila</p> <p>Nuorten työpaja</p> <p>Signaali</p>	<p>Kouluterveyskeskus</p> <p>Laaja terveystarkastus</p> <p>Sotkanet.fi</p> <p>Onnistuneiden ohjaus- ja jatko- polkujen määrä</p> <p>Nuorten aktiivisuustaste</p>	<p>Tilinpäätös</p> <p>Laaja hyvinvointikertomus</p>

	<p>hyvinvoinnin tukeminen kattavasti ja moniammatillisesti, toimiva yhteistyö sote-palvelujen ja liikuntaneuvojan kanssa</p> <ul style="list-style-type: none"> Nuorten aikuisten elämänhallintaa ja itsenäistymistä tukeva Osaan-hanke yhteistyössä Sysmän, Joutsan ja Hartolan kuntien ja kolmannen sektorin kanssa 	<p>Sosiaali- ja terveyspalvelut (PHHYKY)</p> <p>Nuorisotoimi</p> <p>Osaan-hanke</p>		
<p>LAPSIA JA NUORIA KUULLAAN AIDOSTI JA HEILLÄ ON YHDENVERTAISET MAHDOLLISUUDET VAIKUTTAA YHTEISÖNSÄ ASI-OIHIN</p>	<p>Monipuolinen lasten ja nuorten osallistaminen ja mielipiteiden huomioiminen osana toiminnan suunnittelua ja päätöksentekoa</p> <ul style="list-style-type: none"> Oppilaskunnan ja nuorisovaltuuston aktiivinen toiminta, nuorisovaltuuston edustaja hyvinvointityöryhmässä, LAPE-ryhmässä ja sivistys- ja hyvinvointilautakunnassa Lasten, nuorten ja perheiden osallistamiseen hyödynnetään monipuolisia kuulemisen tapoja Lapsivaikutuksia arvioidaan lapseen, nuoriin ja perheisiin kohdistuvien päätösten valmistelussa 	<p>Sivistys- ja hyvinvointilautakunta</p> <p>Johtoryhmä</p> <p>Vapaa-aikapäällikkö, hyvinvointikoordinaattori</p> <p>Nuorisovaltuusto</p> <p>Oppilaskunta</p>	<p>Nuorten kokemus mahdollisuudesta vaikuttaa asioihin</p> <p>Kouluterveyskeskus</p> <p>Perusopetuksen maakunnallinen arviointi</p>	<p>Tilinpäätös</p> <p>Laaja hyvinvointikertomus</p>

HEINOLA

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA - HEINOLA

Väestö 31.12.2017		19128			
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017		14,8 % (lkm 2 827)			
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	614	761	903	935	782
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Terveellinen ja turvallinen elämä = Toimiva ja turvallinen arki & Inspiroiva ympäristö 2. Mielekäs arki/ päihde- ja mielenterveysongelmien väheneminen 3. Hyvä palvelukokemus 4. Lapsiystävällinen kunta 					

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

HEINOLA				
TERVEELLINEN JA TURVALLINEN ELÄMÄ/ TOIMIVA JA TURVALLINEN ARKI				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/ver- kosto	Mittari	Seuranta/to- teutuminen
TOIMIVA ARKI	<ul style="list-style-type: none"> Asumisen ja kodin arjen sujuminen ja tuki. Asumistaitojen edistäminen. Innostaminen toimintaan ja liikkumaan. Riittävän ravitsemuksen toteutuminen, riskien tunnistaminen ja tuki. Toiveruokalistat (lapset, ikäihmiset) Riittävä lepo ja virkistys Huomio riittävään toimeentuloon ja nuorten koulutukseen ja työelämään Liikenneyhteyksien toimivuus. 			
TOIMIVA YMPÄRISTÖ	<ul style="list-style-type: none"> Fyysiset puitteet hyväksi kasvulle (ja koulunkäynnille) Tiet, puistot ja reitit esteettömiksi, turvallisiksi ja kiinnostaviksi 			
TURVALLINEN ARKI	<ul style="list-style-type: none"> Turvaverkko erilaisissa elämänvaiheissa Vahva vanhemmuus ja tuki nuorille Liikenneturvallisuuden huomioiminen Turvallisuusinfot ja tahojen, tilojen ja kylien turvallisuussuunnitelmat Eriarvoisuuden kaventaminen, Kotoutuminen Toimintamallit kriisitilanteiden varalle/ Miepä (Mielenterveys- ja päihdetiimi) oppilashuolto jne. 			
YHTEISÖLLISYYS	<ul style="list-style-type: none"> Yksinäisyyden ehkäiseminen. Ystäväapu, kohtaamispaikkoja eri ikäisille eri puolille kaupunkia. Osallisuuden kokemuksen vahvistaminen Syrjäytymisen ehkäiseminen Kiusaamisen ehkäiseminen ja toimintamallit tilanteiden varalle 			

Indikaattoriesimerkkejä

- Terveystilan kokeminen, Kelan sairastavuusindeksi ja sairauspäivärahaa saaneet
- Tapaturmiin liittyvät hoitokasot
- Erikoissairaanhoidon käynnit
- Tyytyväisyys kouluun/ opiskeluun
- Ystävät, yksinäisyyden kokemus ja kiusaaminen
- Liikkuminen, kulttuuritoimintaan osallistuminen ja harrastaminen
- Elämäntapoja mittaavat indikaattorit
- Talousveden laatu
- Poliisin ja pelastuslaitoksen tilastot
- Kouluterveys- ja Move-kyselyt
- Valtakunnalliset barometrit (kuten nuorisobarometri 2018)

TERVEELLINEN JA TURVALLINEN ELÄMÄ/ INSPIROIVA YMPÄRISTÖ

TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/ver- kosto	Mittari	Seuranta/to- teutuminen
HYVÄT, MONIKÄYT- TÖISET KOULURA- KENNUKSET	Palveluverkkoinvestoinnit Riittävästi muita harrastuspaikkoja			
VIIHTYISÄT KADUT, VALAISTUT SUOJA- TIET	Kunnossapito ja suunnittelu			
SAAVUTETTAVAT PUISTOT, REITIT JA LUONTOPOLUT ESTEETTÖMYYS	Suunnittelu, rakentaminen ja tiedottaminen. Liikuntarajoitteisten asukkaiden tarpeiden huomioiminen.			
PUHDAS YMPÄ- RISTÖ, ILMA JA VESI	Ympäristön suojelu ja kestävästä kehityk- sestä huolehtiminen. Hyvinvoinnin yksi kulmakivi.			
MAHDOLLISUUS VI- RIKKEELLISEEN ELÄ- MÄÄN ERILAISSA ELÄMÄNVAIHEISSA	Toimintaa kotona lapsiaan hoitaville per- heille (perhekeskustoiminnan verkosto) Työpajatoiminta. Työttömien ja eläkeläisten harrastustoi- minta, vapaaehtoistyö ja ystävätoiminta Kohtaamispaikat Kirjaston, kulttuurin, liikkumisen ja järjestö- toiminnan tarjoama virkistys.			
MAHDOLLISUUS OSALLISTUMISEEN ERILAISISTA RAJOIT- TEISTA HUOLI- MATTA	Toiminnan fyysinen ja henkinen esteettä- myys. Kuljetus ja avustaminen (esim. liikuntabussi ja kulttuurikummit) Vammaisten ja liikuntarajoitteisten tarpei- den huomioiminen.			

Mittareina valtakunnallisten hyvinvointitulosten lisäksi omat tiedonkeruut

- Palveluverkkoinvestointien eteneminen
- Kokemustieto
- Teiden, väylien ja polkujen kunto %
- Ilman laatu, katupölypäivien määrä, mittaukset, melulle altistuminen
- Liikenneturvallisuuden tilastot, Poliisi
- Valaistujen reittien määrä, viihtyisien katujen ja teiden määrä
- Pohjaveden laatu ja määrä, uimavesien laatu
- Esteettämyys liikenteessä, tapahtumissa ja kau-
poissa
- Ulkoliikuntapaikkojen, tilojen harrastuskäytön
määrä ja käyttäjien kokemustieto
- Erilaisten tilaisuuksien toteutuminen ja tilaisuu-
det asukkaiden kuulemiseksi

**Terveysliikuntakaupunki vuodesta 2006 /
Lasten ja nuorten osalta**

- Lasten, nuorten ja perheiden liikuntahanke
- Liikkuvat päiväkodit ja koulut
- Kunnossa Kaiken Ikää -toiminta
- Liikuntaneuvonta
- Alle 18-vuotiaille maksuttomat ohjatut vuorot
- Liikuntavälineiden lainaus kirjastosta
- Vapaaehtoiskoulutus

Kulttuurista ja kirjastosta hyvinvointia

Tietoa ja mahdollisuuksia tutustua kulttuuri-
palveluihin.

- Kulttuurikummitoiminta ja ystäväpalvelut
- Kirjastossa mahdollisuus virkistymiseen ja harras-
tamiseen yhdessä tai yksin. Ilmainen ja esteetön
palvelu kaikille.
- Osallisuus ja kokemuksellisuus museoelämyksissä

MIELEKÄS ARKI/ PÄIHDE- JA MIELENTERVEYSONGELMIEN VÄHENEMINEN				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/to- teutuminen
HYVÄ MIELI	<ul style="list-style-type: none"> Joukkoon kuuluminen, ystävät Yhteisöllisyyteen panostaminen Kohtaamiset palveluissa, toiminnassa ja kohtaamispaikoissa Turvallisuus, terveys ja jaettu ilo Syrjäytymisen ehkäisy 	<p>Ehkäisevän päihdetyön lain velvoittama (2015, 5§) toimielin Heinolassa on hyvinvointilautakunta. Kaikkien ikäryhmien toimijoista koottu HeiPete-työryhmä organisoii toimintaa.</p> <p>Osallistuminen seutukoordinaatioryhmiin</p> <ul style="list-style-type: none"> Ehkäisevä mielenterveys- ja päihdetyö/ terveysliikunta-koord. Kirsi-Marja Vihervaara ja hv-koord. Kirsi Mäkilä Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisy/ hv-koord. Kirsi Mäkilä Pelihaittojen ehkäisy/ nuorisopalvelujohtaja Anne Pänkäläinen <p>Seudulliset turvallisuusverkoston tilaisuudet ovat kaikille avoimia!</p> <p>Toimintaa ohjaavia ohjelmia:</p> <ul style="list-style-type: none"> Arki terveeksi - mieli hyväksi. P-H:n ehkäisevän mielenterveys- ja päihdetyön suunnitelma 2018-2021 Tavoitteena turvallisuus. P-H:n perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn toimintasuunnitelma 2017-2020 Heinolan HeiPetin vuosittaiset toimintasuunnitelmat 		
MIELEKÄS ARKI	<ul style="list-style-type: none"> Hyvinvointi kotona/ koulussa/opiskelussa/työssä. Mielekäs tekeminen. Eteenpäin meno, tarpeellisuuden tunne. Aktiivisuuden lisääminen, vapaaehtoistyö Lähiöprojektit Työllisyyttä ja työllistymistä tukeva toiminta. 			
”NELJÄN TUULEN” ILMIÖIDEN TUN- NISTAMINEN JA VARHAINEN APU	<ul style="list-style-type: none"> Eri toimijoiden toiminnan yhteensovittaminen. Koordinoitu verkostotyö. Ehkäisevä työ kuuluu kaikille. Riittävän tiedon ja osaamisen varmistaminen. Ongelmapelaamisen mieltäminen osaksi ilmiötä. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan toimintamallin laajentaminen Puheeksiotto-, päihdepolkumallit, koulutus HeiPetin toimintasuunnitelma vuosittain maakunnallisten suunnitelmien pohjalta. Infot nuorille Infot toimielimelle (Hyvola) Valintojen Virta –viikko 6.-luokkalaisille. Kampanja energijuomien myynnin rajaamiseksi yli 15-vuotiaille. Tupakkavalvonta/PHHYKY/ Ymp.terv.keskus 			
<ul style="list-style-type: none"> Päihteet Mielenterveys Perhe- ja lähi- suhde väkivalta Ongelma-pelaa- minen 				
NELJÄN TUULEN HANKE /Päijät-Hämeen alue				
Osaamisen vahvistaminen				
<ul style="list-style-type: none"> Teema ja ilmiöt tutummaksi, keskinäisten yhteyksien tiedostaminen Eryteisesti ongelmapelaamisen tunnistaminen Perhe- ja lähisuhdeväkivallan ehkäisyn puheeksi ottamisen toimintamallin käytön laajentaminen, sote-palvelut, hyvinvointipalvelut Päihdepolku- mallit (mm. terveystuvalla käytössä). <ul style="list-style-type: none"> Koulutusten tarjoaminen ja keskustelutilaisuudet 				

TOIMIVAT MATALAN KYNNYKSEN PALVELUIDEN PROSESSIT JA HYVÄ PALVELUKOKEMUS				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/ to- teutuminen
KAUPUNGIN PALVE- LUKONSEPTIN RA- KENTAMINEN	<p>Palveluiden portaisuus</p> <ul style="list-style-type: none"> Sähköiset palvelut Puhelinneuvonta Vastaanotto toiminta (kaupungin strategiatyö) Sujuvat ja kuvatut prosessit ja palveluohjaus. Hyte-tiedon hyödyntäminen 			

<p>KOTIIN VIETÄVIEN PALVELUIDEN KEHITTÄMINEN JA LÄHELLÄ AUTTAMINEN</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Kotikäynnit, perhetyö ja perhekuraattori lapsiperheille • Etsivä nuorisotyö (ja vanhustyökin, mutta ei tätä suunnitelmaa) • Vapaaehtoistyö virikkeellisen elämän tukemiseksi. • Kohtaamispaikat eri ikäisille, eri puolilla kaupunkia • Kaupunkilaisten äänen kuuleminen, palautteiden hyödyntäminen • Osaamisen lisääminen • Kotoutumisen edistäminen 			
<p>MONIALAISUUS TOIMINNASSA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Julkisen ja kolmannen sektorin yhteistyön vahvistaminen kaikkien ikäryhmien palveluissa. • Järjestöjen osaamisen ja toiminnan tuuksi tekeminen. • Sote- ja maakuntauudistukseen valmistautuminen 			

Mittareina mm.

- Syntynyt palvelukonsepti/ toimintamalli
- Asiakkaiden kokemus- ja hyvinvointitieto, valtakunnalliset ja maakunnalliset kyselyt, omat kyselyt, palautteet
- Ammattilaisten, järjestötoimijoiden ja vapaaehtoisten kokemustieto ja palautteet monitoimijaisesta työskentelystä (mm. perhekeskustoiminnassa)
- Kuulluksi ja autetuksi tuleminen kokemus

OSALLISTUMINEN LAPE-KEHITTÄMISTYÖHÖN

TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/ verkosto	Mittari	Seuranta/ toteutuminen
<p>LAPE- TEEMAT:</p> <p>Lapsivaikutusten arviointi (+Valtuustoaloitekin 2017)</p> <p>Lapsilähtöinen budjetointi (Pilottikuntana)</p> <p>Perheystävällinen työpaikka</p> <p>Perhekeskustoiminnan kehittäminen</p> <p>Oppilas- ja opiskelijahuollon kehittäminen</p> <p>Maakunnallisen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelman rakentaminen</p> <p>Nepsy-toimintamallin rakentaminen</p>	<p>Heinolan edustajat Maakunnallisessa Lape-ohryssä</p> <p>Osallistuminen maakunnallisiin teemaryhmiin</p> <p>Heinolan oma Lape-ryhmä laajennettuna hyvinvointityöryhmänä</p>			

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA - HOLLOLA

Väestö 31.12.2017			23782		
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017			22,2 % (lkm 5 275)		
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	1184	1484	1671	1436	740
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
<ul style="list-style-type: none"> • Elintavat • Osallisuus • Turvallisuus 					

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

HOLLOLA				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/ verkosto	Mittari	Seuranta/to-teutuminen
LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA JA TERVEYTTÄ EDISTÄVIEN RAVITSEMUSTOTTUMUSTEN LISÄÄMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • Kouluruokailusuositusten jalkauttaminen kaikkiin kouluihin • Välipalatoiminta • Sapere – lasten ruokakasvatusmenetelmän jalkauttaminen varhaiskasvatukseen 	<p>Elinvoiman palvelualue</p> <p>Hyvinvoinnin ja elinvoiman palvelualueet</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Lisätä lasten lukumäärää, jotka syövät koululounasta viitenä päivänä viikossa (luku nyt 74,6 % 8.-9 lk.) • Ruokahävikin määrän vähentäminen. • Lisätä välipalojen lukumäärää nykyisestä tasosta. • Energiajuomien käytön vähentäminen (18 % 8.-9 lk. juo 3-7 krt viikossa) 	
KOULUKIUSAAMISEN VÄHENTÄMINEN HOLLOLAN KOULUISSA	Yhdenmukainen toimenpideohje/toimintamalli koulukiusaamisen vähentämiseksi kaikissa Hollolan kouluissa	Hyvinvoinnin palvelualue	<ul style="list-style-type: none"> • 28 % oppilaista 8-9 lk. on kokenut koulukiusaamista • Pojista 5,1 % ja tytöistä 2,8 % vähintään kerran 	

			<p>viikossa 8-9 luokkalaisista.</p> <ul style="list-style-type: none"> • 37,5 % 4-5 luokkalaisista on kokenut koulu-kiusaamista • Pojista 4,1 % useita kertoja viikossa ja tytöistä 4,3 % kerran viikossa 	
JOHDONMUKAINEN KOULUTERVEYSKYSelyn HYÖDYNTÄMINEN TOIMINNAN KEHITTÄMISESSÄ	Kouluterveyskyselyn läpikäynti koulukohtaisesti – koulukohtainen tavoiteasetanta	Hyvinvoinnin palvelualue	Eteneminen asetuissa tavoitteissa	
LASTEN JA NUORTEN LIIKUNNAN LISÄÄMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • Madalletaan harrastamisen kynnyistä ja harrastuskustannusten hintaa mahdollistaen maksuttomia tiloja seuroille • Pitkä liikuntavälitunti osaksi jokaisen koulun toimintaa • Oppilaiden kouluttaminen ”välkkäriohjaajiksi” mahdollisimman monen koulun osalta. • Liikkuva-koulu toiminnan laajentaminen varhaiskasvatukseen • Liikunnallisuus menetelmänä ja osana nuorisotyötä 	Hyvinvoinnin palvelualue	<ul style="list-style-type: none"> • Maksuttomien tilojen vaikutukset (kysely seurat) harrastusmaksuihin, palvelun laatuun, tarjottuun määrään sekä harrastajien lukumäärään. • 100% kouluista pitkä liikuntavälitunti osana toimintaa vuoden 2018 aikana • Useissa kouluissa koulutettu ”välkkäriohjaajia” vuoden 2018 aikana (lukumäärä ohjaajista) • Liikunnan lisääminen koulu- ja päiväkotipäivän aikana 	
NUORISOTYÖTTÖMYYDEN VÄHENTÄMINEN	Yhteistyö työllisyyspalveluiden, etsivän nuorisotyön ja Hydyn kanssa	Elinvoiman ja hyvinvoinnin palvelualueet	Tavoitteena vähentää nuorisotyöttömien määrää alle 10 % tason (nyk. 12,6 %)	
TERVEYSEROJEN KAVENTAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • Terveysliikunnan toteuttaminen • Terveysliikuntapalveluiden lisääminen koko Hollolan alueella yhteistyössä kolmannen sektorin toimijoiden sekä Wellamo-opiston kanssa 	Hyvinvoinnin palvelualue	<ul style="list-style-type: none"> • Uusien käynnistettävien liikuntaryhmien määrä eri väestöryhmille koko Hollolan alueella • Liikuntaryhmien määrän kasvu 	
PÄIHDEHAITTOJEN EHKÄISY	<ul style="list-style-type: none"> • Teemaan liittyen on käynnistetty yhteistyö Ehyt ry:n 	Konsernipalvelut ja	<ul style="list-style-type: none"> • Kuntakohtainen ehkäisevän päihdetyön 	

	kanssa ja parasta aikaa on HUBU-oppitunnit menossa Salpakankaan ja Heinsuon kouluissa 8-9. luokkalaisille	hyvinvoinnin palvelualueet	suunnitelma hyväksytty vuoden 2018 aikana.	
	<ul style="list-style-type: none"> Laaditaan kuntakohtainen ehkäisevän päihdetyön suunnitelma vuonna 2018 		<ul style="list-style-type: none"> Painopisteenä erityisesti, nuorten kannabiksen ja muiden päihdeiden (nuuska) ja alkoholi käytön/ kokeilujen vähentäminen 	

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA - IITTI

Väestö 31.12.2017			6820		
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017			17,5 % (lkm 1 191)		
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	317	309	359	322	237
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Vanhemmuuden puute, nk. kasvatusvelka <ul style="list-style-type: none"> • lasten ja nuorten tuen tarpeen lisääntyminen • huoli lapsen edun toteutumisesta • arjenhallintataidot 2. Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24 vuotiaat <ul style="list-style-type: none"> • perusopetuksen jälkeen 100% hakeutuu toisen asteen koulutukseen, mutta keskeyttää 3. Lasten liikkumattomuus 4. Ahdistuneisuus ilmiönä on lisääntynyt lapsilla ja nuorilla 5. Iitissä on tarjolla on mielekästä vapaa-ajantoimintaa lapsille ja nuorille <ul style="list-style-type: none"> • aktiiviset myös osallistuvat paljon 					

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET – IITTI

VARHAISKASVATUKSESSA käynnissä uusi päiväkotihanke. Yksityinen varhaiskasvatus on vaihtoehtona kunnalliselle palvelulle. Iitin varhaiskasvatuksessa on pysyvä ja ammattitaitoinen henkilöstö ja positiivinen maine. Kunnassa selvitetään onko mahdollisuutta lisätä järjestöyhteistyötä ja hyväksi koettua yhteistyötä neuvolan, sosiaalityön ja varhaiskasvatuksen kanssa jatketaan.

AVOIMEN VARHAISKASVATUKSEN järjestämistä kunnassa selvitetään.

PERUSOPETUKSESSA panostetaan monimuotoiseen erityisopetukseen ja perusopetuksessa on pysyvä ja ammattitaitoinen henkilöstö.

OPPILAS- JA OPISKELUHUOLLOSSA on toimiva yhteistyö ja kehittämisen meininki. Oppilas- ja opiskeluhoito nähdään yhtenä olennaisena ennaltaehkäisevänä palveluna.

LUKIOSSA on aktiivista kansainvälistä toimintaa. Yrittäjyys ja yritys yhteistyö on otettu keskiöön. Lukio on ainoa toisen asteen oppilaitos kunnan alueella. Iitin lukiossa on laaja kurssivalikoima ja siellä saa yksilöllistä opetusta ja tukea.

NUORISOTYÖ tekee Iitissä aktiivista yhteistyötä järjestöjen, seurakunnan, koulujen sekä alueellisten ja valtakunnallisten toimijoiden kanssa. Yhteistyöllä mahdollistetaan mm. monipuolinen tapahtumatoiminta.

- Etsivä nuorisotyö tavoittaa tuen tarpeessa olevia nuoria.
- Liikkuvaa nuorisotyötä kehitetään
- Iitin nuorisotyö on ketterä toimija. Uusiin toimintatarpeisiin reagoidaan nopeasti.
- Nuorisotyö on mukana kriisityössä tarvittaessa.
- Nuorisotilat Kausalassa ovat uudet ja toimivat tilat.

NUORTEN TYÖPAJATOIMINTA Pajan tavoitteena on tarjota nuorille (16-29 vuotiaat) mahdollisuuksia itsensä kehittämiseen sekä elämälleen merkityksen löytämiseen. Kantavana ajatuksena on tekemällä oppiminen sekä yksilöllinen valmennus työpajaohjaajan johdolla. Työpaja tekee aktiivista yhteistyötä mm. PPHYKY:n, TE-toimiston, sosiaalityön kuin myös etsivän nuorisotyön sekä työllisyyskoordinaattorin kanssa.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

IITTI				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/ verkosto	Mittari	Seuranta/ toteutuminen
VANHEMMUUDEN VAHVISTAMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • Varhaisen puuttumisen mallin kehittäminen • Monialaisen verkoston luominen ja nimeäminen • Palveluiden esilletuominen ja selkiyttäminen 	<ul style="list-style-type: none"> • Monialainen yhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> • Toimintamalli on laadittu • Kunnassa on toimiva yhteistyöverkosto • Kunnan internetsivut ovat ajan 	

			tasalla ja tiedotus toimii	
KOULUTUKSEN ULKO-PUOLELLE JÄÄNEIDEN 17-24 -VUOTIAIDEN MÄÄRÄ ON VÄHENTYNYT	<ul style="list-style-type: none"> Etsivästä nuorisotyöstä tehdään pysyvä toimintamalli Yhteistyö TE-palvelut, HYKY, oppilaitokset Kehitetään toimintamalleja nuorten kesätyöllistämiseen 	<ul style="list-style-type: none"> Monialainen yhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> Koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrä Nuorisotyöttömyysaste 	
LASTEN JA NUORTEN LIIKKUMINEN ON LISÄÄNTYNYT	<ul style="list-style-type: none"> Liikkuva koulu –ohjelma otetaan käyttöön litissä Liikuntaneuvontaa laajennetaan lapsille ja nuorille Järjestetään matalan kynnyksen liikuntaryhmiä 	<ul style="list-style-type: none"> Hankkeen ohjausryhmä Hyvinvointikoordinaattori 	<ul style="list-style-type: none"> Kouluterveyskysely MOVE! –mittausten tulokset Liikuntareseptien määrä Liikuntaryhmien määrä 	
LASTEN JA NUORTEN PSYYKKISEN HYVINVOINNIN LISÄÄNTYMINEN	<ul style="list-style-type: none"> Varhaisen puuttumisen malli Pitkäjänteinen seuranta Kuntoutustyöryhmän toiminta Tunnetaidot Järjestetään koulutusta Kuraattorityössä otetaan käyttöön yhteinen toimintamalli 	<ul style="list-style-type: none"> Monialainen yhteistyö 	<ul style="list-style-type: none"> Kouluterveyskysely Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen mittarit Koulukohtaiset arvioinnit 	
IITISSÄ ON TARJOLLA MIELEKÄSTÄ VAPAA-AJANTOIMINTAA LAPSILLE JA NUORILLE	<ul style="list-style-type: none"> Selvitetään mahdollisuudet lisätä maksuttomia harrastuksia lapsille ja nuorille Kehitetään edelleen liikkuvaa nuorisotyötä Toiminnot esille 	<ul style="list-style-type: none"> Hyvinvointikoordinaattori 	<ul style="list-style-type: none"> Selvitys on tehty 	
LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN OSALLISUUDEN LISÄÄMINEN	<ul style="list-style-type: none"> Varmistetaan, että on mahdollisuus vaikuttaa NUVA toimii aktiivisesti 	<ul style="list-style-type: none"> Monialainen yhteistyö 		

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA - KÄRKÖLÄ

Väestö 31.12.2017			4508		
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017			18,1 % (lkm 818)		
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	179	230	254	237	199
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
<ul style="list-style-type: none"> • Turvallinen ja terveellinen oppimisympäristö • Vanhemmuuden tuki • Monipuolinen liikunta 					

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

KÄRKÖLÄ				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/ verkosto	Mittari	Seuranta/ toteutuminen
TURVALLISEN JA TERVEELLISEN OPPIMISYMPÄRISTÖN EDISTÄMINEN	<ul style="list-style-type: none"> • Tapaturmien määrän seuranta ja riskien arviointi • Sisäilma oirekartoitukset • Asiakastytyväisyyskyselyn analysointi. • Em. asioiden käsittely oppilashuoltoryhmässä 	<ul style="list-style-type: none"> • Rehtori-sivistysjohtaja • Kunnaninsinööri & kiinteistö-päällikkö tarvittaessa (sisäilma-asiat) 	<ul style="list-style-type: none"> • Tapaturmien määrä • Sisäilmaoireilvien vuosittainen vaihtelu • Asiakastytyväisyyskysely • Oppilashuollollisten palaverien arvioinnit 	
VANHEMMUUDEN TUKEMINEN KOULUN JA KODIN VÄLISEN YHTEISTYÖN AVULLA (KOULUNEUVOTTELUT, ARVIOINTIKESKUSTELUT JA TEEMAVANHEMPAINILLAT)	<ul style="list-style-type: none"> • Vanhempainillat 1,2,6 ja 7-luokkalaisten huoltajille • Tutkitaan mahdollisuuksien mukaan kummiperhe toimintaan, koulumummo/pappa toimintaan tms. 	<ul style="list-style-type: none"> • Luokanvalvojat, rehtori-sivistysjohtaja, nuorisotoimi • Rehtori/sivistysjohtaja yhdessä muun sivistystoimen henkilöstön kanssa. 	<ul style="list-style-type: none"> • Neuvottelujen, arviointikeskustelujen ja teemavanhempainiltojen määrä. 	

<p>MONIPUOLISEN LIIKUNNAN LISÄÄMINEN JA SEURANTA VARHAISKASVATUKSESSA JA PERUSOPETUKSESSA</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Move-mittaus 5. ja 8. luokkalaisille • Liikuntatapahtumat • Koululiikuttajan toiminnot 	<ul style="list-style-type: none"> • Liikunnanopettajat, vastaava liikunnanohjaaja • Koululiikuttaja 	<ul style="list-style-type: none"> • Vuosittaiset kuvaukset liikunta-aktiivisuudesta • Koululiikuttajan kampanjointi 	
---	--	--	--	--

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET – KÄRKÖLÄ

VARHAISKASVATUS Varhaiskasvatus on mukana Mun päiväkotitoiminnassa – hankkeessa ja Suomen olympiakomitean ilo kasvaa liikkuen -ohjelmassa. Kunnallisen päivähoiton lisäksi on mahdollisuus hyödyntää yksityisiä perhepäivähoitajia. Varhaiskasvatuksessa työskentelee motivoitunut ja ammattitaitoinen henkilöstö ja he tekevät tarvittaessa yhteistyötä neuvolan, sosiaalityön ja perhetyön kanssa.

ESI- ja PERUSOPETUS Kärkölässä on yhtenäiskoulu, jolla on kaksi toimipistettä. Kärkölen Yhtenäiskoulun esi- ja perusopetus noudattaa voimassa olevaa paikallista opetussuunnitelmaa ja tuottavat laadukkaita, yksilöllisiä ja monipuolisia lapsen kasvua ja oppimista tukevia palveluja. Erityisopetus on osa perusopetusta, jossa tuen kolmiportaisuudella mahdollistetaan lasten koulutyö ikäistensä joukossa tarkoituksenmukaisella integraatiolla. Perusopetuksessa panostetaan koulun ja kodin väliseen yhteistyöhön ja päivittäiseen oppimiseen ja koulunkäynnin tukeen. Perusopetuksessa työskentelee ammattitaitoinen henkilöstö ja Kärkölen yhtenäiskoulu on liikkuva koulu.

OPPILAS- ja OPISKELUHUOLTO Oppilas- ja opiskeluhuollossa työskentelee koulukuraattori, terveydenhoitaja ja psykologi. Kaikki opiskeluhuollon työntekijät toimivat useissa kouluissa ja/tai esiopetusyksiköissä. Oppilashuoltoa toteutetaan ensisijaisesti ennaltaehkäisevänä ja koko kouluyhteisöä tukevana yhteisöllisenä oppilashuoltona.

NUORISOPALVELUT Nuorisopalveluissa työskentelee motivoitunut henkilöstö joka tekee monipuolista toimintaa talotoiminnasta erityistyöhön. Nuorisopalveluilla työskentelee nuoris- ja vapaa-ajan ohjaajia ja etsivä nuorisotyöntekijä. Nuorisopalveluiden toiminta-ajatuksena on edistää nuorten hyvinvointia yhteisöllisellä ja yksilöllisellä tuella ja toiminnalla.

- Etsivä nuorisotyö auttaa nuoria erilaisissa arjen haasteissa
- Nuorisotyö on mukana kriisityössä
- Nuorisotyöntekijät tekevät ryhmätyötä ja kouluyhteistyötä
- Nuorisotila on auki säännöllisesti
- Nuorisopalvelut järjestävät aktiivisesti tapahtumia yhdessä nuorisovaltuuston kanssa
- Nuorten työpajatoimintaa kehitetään

LAHTI - Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelma

1. JOHDANTO

Seuraavassa on kootusti Lahden kaupungin kuntakohtainen osuus Päijät-Hämeen lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmaan 2018–2021. Lahti on Päijät-Hämeen maakunnan keskuskaupunki ja sen väkiluku 31.12.2017 oli 119 573 asukasta, josta 19 prosenttia oli 0-18-vuotiaita. Lahden kaupungin strategia on valmistunut keväällä 2018 ja strategiassa painotetaan yhteisöllisyyttä. Strategian mukaan Lahti on lapsiystävällinen hyvinvointikaupunki ja lapsiystävällisyys tulee huomioida kaikilla palvelualueilla.

2. KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA - LAHTI

Väestö 31.12.2017			119573		
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017			17,8 % (lkm 21 304)		
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	5486	6218	5929	6424	7703

Hyvinvoinnin tilan kärjet

- Seitsemän kymmenestä lahtelaisnuoresta on tyytyväinen elämäänsä ja kokee itsensä arvokkaaksi. Neljäs- ja viidesluokkalaisista elämäänsä tyytyväisiä on 90 %.
- Osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemukset koulussa ovat lisääntyneet
- Nuorten keskusteluyhteys vanhempiensa kanssa on parantunut
- Nuoret ovat raitistuneet
- Oppilaiden aamupalan syöminen on harvinaisempaa Lahdessa kuin Suomessa keskimäärin
- Erityisesti tyttöjen ahdistuneisuus on melko yleistä koko maassa
- Nuorten kokemus kiusaaminen on vähentynyt, mutta huolestuttavaa on se, että kiusaaminen tapahtuu aiempaa useammin lyömällä, potkimalla, uhkaamalla ja pakottamalla. Tämä tulos on samansuuntainen koko maassa.
- Huumekekeilut ovat erityisesti toisella asteella lahtelaisilla nuorilla yleisempiä kuin maassa keskimäärin
- Seksuaalinen väkivalta on yleisempää kuin maassa keskimäärin
- Monikulttuurisuus kaupungin erityispiirteenä
- Neuvolapalveluihin ollaan tyytyväisiä, toivotaan enemmän tietoa lapsiperhepalveluista sekä tukea parisuhteeseen

Tulokset osoittavat, että toimijoiden yhteinen kehittämistyö tuottaa tuloksia. Erityisesti juuri päihhteiden käyttöön, kiusaamisen vastaiseen työhön ja oppilaiden osallisuuteen on panostettu. Kiusaamisen vastaista työtä Lahdessa on tehty muun muassa Kiva-koulun avulla.

HYVINVOINNIN TILASTA ERITYISPIIRTEET

Vuoden 2017 kouluterveyskyselyn mukaan seitsemän kymmenestä lahtelaisnuoresta on tyytyväinen elämäänsä ja kokee itsensä arvokkaaksi. Neljäs- ja viidesluokkalaisista elämäänsä tyytyväisiä on 90 %. Nuorten keskusteluyhteys vanhempiensa kanssa on parantunut. Samoin osallisuuden ja kuulluksi tulemisen kokemukset koulussa ovat lisääntyneet. Lisäksi nuoret ovat raitistuneet.

Elintapojen osalta oppilaiden aamupalan syöminen on harvinaisempaa Lahdessa kuin Suomessa keskimäärin. Erityisesti tyttöjen ahdistuneisuus on melko yleistä koko maassa.

Nuorten kokema kiusaaminen on vähentynyt, mutta huolestuttavaa on se, että kiusaaminen tapahtuu aiempaa useammin lyömällä, potkimalla, uhkaamalla ja pakottamalla. Tämä tulos on samansuuntainen koko maassa.

Tulokset osoittavat, että toimijoiden yhteinen kehittämistyö tuottaa tuloksia. Erityisesti juuri päihteiden käyttöön, kiusaamisen vastaiseen työhön ja oppilaiden osallisuuteen on panostettu. Kiusaamisen vastaista työtä Lahdessa on tehty muun muassa Kiva -koulun avulla.

Terveyden- ja hyvinvoinnin laitoksen THL:n kouluterveyskyselyyn osallistuivat perusopetuksen 8. ja 9. -luokkalaiset, uutena ryhmänä 4. ja 5.-luokkalaiset sekä lukioiden ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijoita.

Oppilaiden kuulluksi tuleminen ja osallisuus lisääntyneet

Kaikilla kouluasteilla oppilaat ja opiskelijat kokevat opettajien olevan aiempaa kiinnostuneempia siitä, mitä heille kuuluu. Lahtelaiset neljäs- ja viidesluokkalaiset kokevat tämän selvästi muuta maata useammin. Työrauha luokissa ja ryhmissä on parantunut. Oppilaat ja opiskelijat kokevat myös, että opettajat rohkaisevat heitä mielipiteen ilmaisuun aiempaa enemmän.

Ammatillisen koulutuksen opiskelijat pitävät opiskelusta lukiolaisia ja yläkoululaisia enemmän. Parhaiten koulussa viihtyvät 4. ja 5. luokkien oppilaat (yli 83 %). Alakoululaiset tulevat pääsääntöisesti hyvin toimeen opettajansa kanssa, tytöistä lähes 90 % ja pojista 74 %.

Opiskeluvaikeudet ovat hiukan lieventyneet muilla kouluasteilla, mutta ammatilliset opiskelijat kokevat aiempaa enemmän kirjoittamisen vaikeuksia.

Uuden Vasun ja Opsin myötä toimintakulttuuri on muuttunut lasta osallistavampaan suuntaan. Maakunnallisten arviointikyselyiden tulosten tarkastelua asian tiimoilta jatketaan syksyllä 2018.

Kiusaaminen vähentynyt mutta koventunut

Nuorten kokema koulukiusaaminen on tarkasteluajankohtana vähentynyt perusopetuksessa ja ammatillisessa koulutuksessa. Myös koulukiusaamiseen osallistuneiden määrä on vähentynyt kaikilla kouluasteilla. Kiusaamisen tavat ovat kuitenkin muuttuneet. Erityisesti perusopetuksessa kiusaamista tehdään aiempaa enemmän vakavilla, fyysiseen koskemattomuuteen menevillä tavoilla, uhkaamalla tai pakottamalla. Sama ilmiö on nähtävissä valtakunnallisissa tuloksissa.

Lahtelaiset vanhemmat keskustelevat lastensa kanssa ja kannustavat harrastuksiin

Lahtelaiset nuoret kokevat muuta maata harvemmin, ettei heillä ole yhtään läheistä ystävää. Erityisen positiivinen on tulos, jonka mukaan peruskoulun yläluokkalaisten keskusteluyhteys vanhempien kanssa on parantunut huomasti. Myös neljäs- ja viidesluokkalaisilla lahtelaisilla lapsilla on parempi keskusteluyhteys vanhempiensa kanssa kuin maassa keskimäärin.

Ensimmäistä kertaa kouluterveyskyselyllä kartoitettiin nuorten harrastamista. 4.-5 luokkalaisista 79 %, yläkoulujen 8.-9 luokkalaisista 90 %, lukiolaisista 94 % ja ammattiopiskelijoista 81 % harrastaa vähintään kerran viikossa jotain. Suurin osa nuorista kuitenkin kokee, ettei omalla asuinalueella järjestetä kiinnostavaa vapaa-ajan toimintaa nuorille.

Oma terveydentila ja elintavat huolestuttavat, humalajuominen ja tupakointi vähentyneet

Ammatillisen oppilaitoksen opiskelijoista lähes joka kolmas kokee terveydentilansa keskinäiseksi tai huonoksi. Lukiolaisista näin kokee joka viides, 8. ja 9. -luokkalaisista 16 %. 4. ja 5. -luokkalaisista 13 % kokee, että heillä on mielialaan liittyviä ongelmia. Terveydentilaan vaikuttavia tekijöitä ovat muun muassa ravitsemus, liikunta, nukkuminen ja päihteet.

Ilman aamupalaa kouluun lähtevien yläkoululaisten ja ammatillisten opiskelijoiden määrä on edelleenkin merkittävä. Aamupala jää useana päivänä syömättä myös joka neljännellä 4. ja 5. -luokkalaisella, mikä on suurempi luku kuin muualla Suomessa.

Yöunen määrä on entisestään vähentynyt: alle 8 tuntia yössä nukkuu puolet toisen asteen opiskelijoista ja reilut kolmasosa yläkoululaisista. Lahtelaiset opiskelijat kokivat olevansa väsyneempiä kuin keskimäärin suomalaiset nuoret kokivat.

Lahtelaiset lapset ja nuoret liikkuvat aiempaa enemmän. Ylipainoisten lasten ja nuorten määrä on lisääntynyt koko valtakunnassa.

Sekä peruskoululaisten että toisen asteen opiskelijoiden ahdistuneisuuden kokemuksessa on suuri ero tyttöjen ja poikien välillä niin Lahdessa kuin muuallakin. Tytöistä noin joka viides kokee vaikeaa tai kohtalaisista ahdistuneisuutta, pojista vain muutama prosentti.

Nuorten päihteiden käyttö on vähentynyt, ja lahtelaisten nuorten humalajuominen on vähäisempää kuin muualla Suomessa. Samoin nuorten tupakointi on vähentynyt merkittävästi. Vuoden 2013 kyselyssä ammatillisessa koulutuksessa opiskelevista tupakoi 35 %, nyt vain 25 %. Huumekokeilut ja hyväksyvä suhtautuminen huumeisiin ovat lahtelaisilla nuorilla yhtä yleisiä kuin maassa keskimäärin.

Monikulttuurisuus

Lahden kuntakohtaisena erityispiirteenä voi nähdä monikulttuurisuuden sen moninaisin ilmenemismuodoin. Erityisesti huomioitavaa on pakolaistaustaisen ihmisten maahanmuuton kova kasvu viime vuosina. Lahteen on muuttanut viimeisen kolmen vuoden aikana yli 900 pakolaistaustaista ihmistä, määrä on valtakunnallises-tikin kunnan koko huomioon ottaen suuri. Tässä luvussa on mukana kiintiöpakolaisia, oleskeluluvan saaneita turvapaikanhakijoita ja perheen yhdistämisen kautta tulleita turvapaikanhakijoita. Alaikäisiä tästä joukosta on 300 ja kaikki esiopetus- tai oppivelvollisuusikäiset ovat esiopetuksessa tai kouluissa. Suuri määrä pakolais-taustaisia lapsia tuo uudenlaisia haasteita esim. lasten mahdollisten traumojen tunnistamisessa, kodin ja koulu välisessä yhteistyössä tai tulkkaukspalveluiden riittävyyden suhteen. Tässä tarvitaan myös hyvää yhteis-työtä kunnan ja maakunnan toimijoiden välillä, palveluiden pitää myös osata joustaa uudella tavalla. Jotta uusien tulijoiden perheet ja ennen kaikkea äidit voisivat tukea lapsiaan koulussa, tarvitaan uudenlaisia toimia perheiden kotoutumiseksi. Suomen kieltä pitäisi pystyä opiskelemaan vaikka olisi pieniä lapsia.

Pitää kuitenkin muistaa, ettei kaikki maahanmuutto ole pakolaistaustaista, ihmisiä tulee myös esim. paluu-muuton, työn ja avioliittojen kautta. Hyvä esimerkki monikulttuurisuudesta on Lahden perusopetus, jossa on äidin- tai kotikielenään muuta kuin suomea tai ruotsia puhuvia oppilaita jo yli tuhat. Tämä on noin 10 prosenttia kaikista perusopetuksen oppilaita. Lahdessa on vuonna 2018 jo kolme koulua, joissa on yli 100 vieraskielistä oppilasta.

Sosiaalihuollon ja lastensuojelun tarve

Lastensuojelun tarvetta kuvaavat lapsi- ja perhekohtaisen lastensuojelun tunnusluvut ja tilastot.

Lahdessa on vuonna 2017 otettu vastaan yhteensä 3006 lastensuojeluilmoitusta. Lisäksi on otettu vastaan 15 lastensuojeluhakemusta. Saapuneiden lastensuojeluilmoitusten osalta arvioidaan ensin niiden kiireellisyys, jonka jälkeen arvioidaan muun työskentelyn tarve. Päijät-Hämeen hyvinvointiyhtymässä lastensuojeluilmoitukset otetaan vastaan keskitetyssä palveluohjauksessa ja neuvonnassa, jossa uusien asiakkaiden osalta on mahdollisuus käynnistää tehostettu arviointi heti ilmoituksen saavuttua, vaikka kiireellisille toimenpiteille ei olisikaan tarvetta. Kyse on ns. 7 päivän määräajan mukaisesta työskentelystä, jonka aikana lasta ja perhettä on mahdollisuus tavata joko kiireellisten asioiden selvittämiseksi tai sen selvittämiseksi, onko perheellä tilanteessa tarpeen aloittaa palvelutarpeen arviointi vai onko kyse muunlaisesta tilanteesta ja tuen tarpeesta.

Lapsen asia voi tulla vireille myös sosiaalihuoltolain mukaisena yhteydenottona. Lapsen asiassa on tullut sosiaalihuoltolain mukaisia yhteydenottoja tai hakemuksia v. 2017 vireille yhteensä 330.

Mikäli lapsella tai perheellä on saapuneen ilmoituksen tai yhteydenoton perusteella tuen tai palvelujen tarvetta, aloitetaan lapsen asiassa palvelutarpeen arviointi, jonka aikana selvitetään sosiaalihuoltolain mukaisen tuen ja palvelujen tarvetta tai mahdollista lastensuojelun tarvetta. Varsinainen lastensuojelun asiakkuus alkaa vasta sitten, jos lapsen asiassa todetaan tehdyn palvelutarpeen arvioinnin perusteella lastensuojelun tarve.

Lahdessa on v. 2017 tehty lapsen asiassa yhteensä 1009 palvelutarpeen arviointia, joiden perusteella 84 (8,3 %) lapsen asiassa on aloitettu lastensuojelun asiakkuus. Sosiaalihuollon asiakkuus on jatkunut erityisen tuen tarpeen perusteella 354 lapsen asiassa. Yli puolet (571) tehdyistä palvelutarpeen arvioinneista on päättynyt siten, että pidempiaikaisen tuen tai palvelun tarvetta ei ole todettu. Sosiaalihuollon asiakkuus on tällöin päättynyt, kun palvelutarpeen arviointi on päätetty.

Lapsen kiireellisiä sijoituksia on v. 2017 tehty 80.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaiden määrä on vähentynyt vuodesta 2016 vuoteen 2017. Huomioitavaa kuitenkin on, että koska lasta ja perhettä voidaan melko pitkälle tukea sosiaalihuoltolain mukaisilla palveluilla, niin lastensuojeluun siirtyvät asiakkaat ovat entistä haastavampia ja heidän ongelmansa monimuotoisempia. Lastensuojelun avohuollon palveluja kehitetään entistä vaikuttavimmiksi, jotta vältetään lapsen sijoittamiselta kodin ulkopuolelle. Kehittämistarvetta on kiireellisillä avohuollon tukitoimilla, joita voidaan käyttää esim. kiireellisen sijoituksen sijasta.

Uusien huostaanottojen määrä on vaihdellut vuositason tasolla melko vähän viimeisten kolmen vuoden aikana. Vuonna 2017 tehtiin uusia huostaanottoja 32. Sijaishuollon muutos tehtiin 61 lapsen kohdalla. Osa muutoksista on tehty kiireellisen sijoituksen aikana, mutta huomiota kiinnitti varsinkin loppuvuoden aikana se, että sijaishuollon muutoksia tehtiin jo pidempään laitoshoidossa olleiden lasten kohdalla laitoksesta toiseen laitokseen.

Lahdessa oli v. 2016 1.6 % 0 – 17 vuotiaiden ikäluokasta sijoitettuna kodin ulkopuolelle, samoin vuonna 2017. Päijät-Hämeen luku on v. 2017 myös 1,6 % ja koko maan luku 1.4 %.

3. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINTIA EDISTÄVÄT TOIMET, PALVELUT JA PALVELURAKENNE

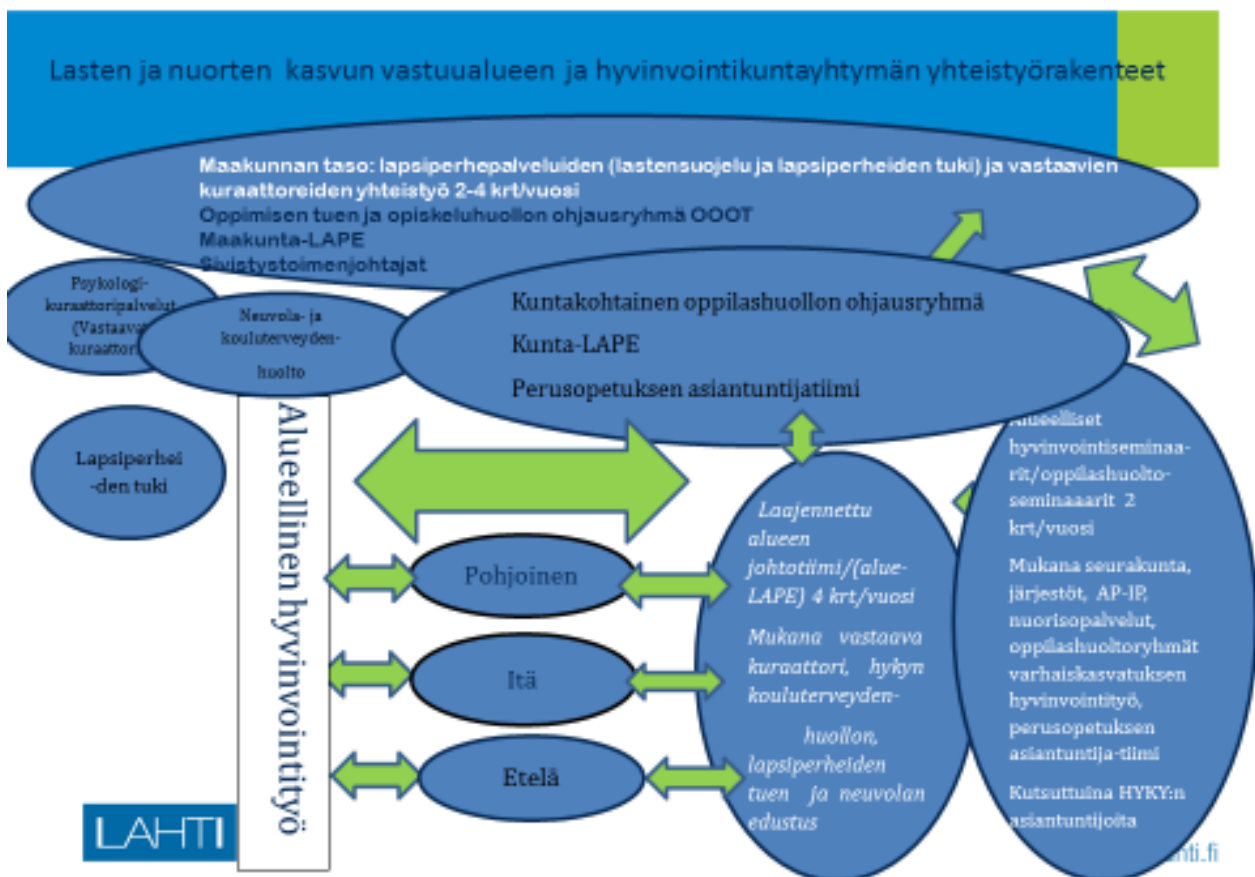
Kokonaiskuva palvelukokonaisuudesta

ALUETYÖ LASTEN JA NUORTEN VASTUUALUEELLA

Lahden kaupungin lasten ja nuorten vastuualueella toiminta on organisoitu alueelliseksi. Kaupunki on jaettu kolmeen maantieteellisen palvelualueeseen, pohjoinen, itäinen ja eteläinen. Pohjoisella alueella on 5 koulua ja 10 päiväkotia ja kaksi nuorisotilaa, itäisellä alueella on 12 koulua ja 17 päiväkotia ja kolme nuorisotilaa, eteläisellä alueella on 10 koulua ja 16 päiväkotia ja kaksi nuorisotilaa. Jokaisessa yläkoulussa toimii päätoiminen koulunuorisotyöntekijä.

Alueellisten nuorisotilojen lisäksi keskustassa sijaitsevat hallinnollisesti pohjoiseen alueeseen kuuluva Nuorisokeskus sekä eteläiseen alueeseen kuuluva Monikulttuurikeskus Multi-Culti ja Nuorten työpajat, Ohjaamo ja Nuorten tukipalvelut Domino, jotka kuuluvat hallinnollisesti nuorisopalveluiden työllisyys- ja erityispalveluiden yksikköön.

Toimintaa ohjaa aluejohtotiimi, jonka puheenjohtajana toimii perusopetuksen aluepäällikkö. Tiimiin kuuluvat lisäksi varhaiskasvatuksesta aluepäiväkodin johtaja ja nuorisopalveluista alueen palvelupäällikkö. Aluejohtotiimin tehtävänä on organisoida hyvinvointityötä. Aluejohtotiimin ohella kokoontuu neljä kertaa vuodessa laajennettu aluejohtotiimi, johon tulevat mukaan vielä oppilashuollon ja hyvinvointikuntayhtymän edustajat. Laajennetun aluejohtotiimin tehtävänä on suunnitella yhteistyön käytännön toteuttamista ja varmistaa yhteistyö eri toimijoiden välillä. Hyvinvointityötä suunnitellaan alueellisissa hyvinvointiseminaareissa, johon osallistuvat myös kolmannen sektorin toimijat. Hyvinvointiseminaarit järjestetään kaksi kertaa vuodessa. Hyvinvointiseminaareissa sovitaan niistä toimenpiteistä, joihin ryhdytään kyseisenä toimintavuotena.

Miten tuemme lapsia, nuoria ja perheitä Päijät-Hämeessä

- Kuntakohtaiset palvelukuvaukset

VARHAISKASVATUS

Lahden varhaiskasvatuksessa toiminta sekä kehityksen ja oppimisen tuen järjestäminen perustuvat hyvälle arjen pedagogiikalle ja laadukkaan varhaiskasvatuksen toteuttamiseen. Tuen tarvetta ennaltaehkäistään pedagogisilla, rakenteellisilla ja lapsen hyvinvointia tukevilla järjestelyillä muun muassa toiminnan eriyttämisellä sekä ryhmien ja oppimisympäristöjen joustavalla muokkaamisella.

Tuen oikea-aikaisuus sekä riittävyys ja tuen oikea muoto ovat ratkaisevia lapsen kehityksen ja oppimisen turvaamiseksi. Tämä edellyttää ennaltaehkäisevän työn ja varhaisen puuttumisen suunnitelmallista toteuttamista.

Lapsen kehityksen ja oppimisen tuki järjestetään osana varhaiskasvatuksen päivittäistä toimintaa. *Tuki annetaan ensisijaisesti erilaisin joustavin järjestelyin lapsen omassa päiväkotitai perhepäivähoitoryhmässä. Lapsen edun vaatiessa tukea voidaan järjestää myös osittain tai kokonaan integroidussa erityisryhmässä tai erityisryhmässä.* Varhaiskasvatus järjestetään yhteistyössä lapsen ja huoltajan kanssa siten, että jokainen lapsi saa oman kehityksensä ja tarpeidensa mukaista kasvatusta, opetusta ja hoitoa. Huoltajan kanssa tehtävän yhteistyön merkitys korostuu erityisesti, kun lapsella on tuen tarvetta. Lapsi voi saada tukea myös muiden lapsia tai perheitä koskevien palvelujen kautta, kuten lastenneuvolasta, perheneuvolasta tai vammaispalveluista. Monialaista yhteistyötä ohjaa lapsen edun ensisijaisuus.

Lapsen tarvitsema tuki, tukitoimenpiteet ja niiden toteuttaminen sekä niihin liittyvät vastuut ja työjako kirjaan lapsen varhaiskasvatussuunnitelmaan.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa kieleen ja kulttuuriin liittyvien näkökohtien katsotaan koskevan jokaista varhaiskasvatukseen osallistuvaa lasta. Lasten vaihtelevat kielelliset ja kulttuuriset taustat ja valmiudet nähdään yhteisöä myönteisellä tavalla rikastuttavina. Kieli- ja kulttuuritietoisessa varhaiskasvatuksessa kielet, kulttuurit ja katsomukset nivoutuvat osaksi varhaiskasvatuksen kokonaisuutta.

OPISKELUHUOLLON PALVELUT LAHDESSA

Lahden kaupungin psykologi- ja kuraattoripalvelut tuottaa lakisääteiset opiskeluhuollon palvelut esi- ja perusopetuksen ja toisen asteen oppilaitoksiin.

Lahdessa psykologipalvelut on järjestetty myös varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, joiden piirissä toimii neljä psykologia. Esiopetuksen kuraattorityö on osittain koulujen kuraattoreiden vastuulla ja lisäksi Lahdessa on yksi esiopetuksen vastaava kuraattori. Lahden kaupunki tuottaa psykologi- ja kuraattoripalvelut Lahden kaupungin alueella sijaitseviin yksityisiin kouluihin ja oppilaitoksiin lukuun ottamatta Lahden yhteiskoulua. Psykologi- ja kuraattoripalveluissa on tiimiorganisaatio. Varhaiskasvatuksen ja esiopetuksen kuraattorit ja psykologit kuuluvat kukin oman alueensa hyvinvointityössä mukana olevaan tiimiin, joka kokoontuu vastaan kuraattorin johdolla. Toisen asteen työntekijät muodostavat oman tiimin.

NUORISOPALVELUT

Lahden nuorisopalvelut vastaa paikallisesti nuorisolain (NL 2016) toteuttamisesta ja nuorisotyön kehittämistä. Lahden nuorisopalveluiden toiminta-ajatuksena on edistää nuorten hyvinvointia yhteisöllisellä ja

yksilöllisellä tuella ja toiminnalla. Nuorisopalveluiden toiminnan ydinalueita ovat sosiaalinen nuorisotyö, nuorten osallisuuden edistäminen ja yhteisöllinen nuorisokasvatus.

Yhteisöllinen nuorisokasvatus

Nuorten kasvuyhteisöjä kodin ja koulun lisäksi ovat erilaiset vertaisryhmät, joissa opitaan ja harjoitellaan yhteiskunnassa tarvittavia sosiaalisia ja käytännön taitoja. Lahden kaupungin nuorisopalvelut tarjoaa eri asuinalueilla ohjattua toimintaa, harrastuksia, vaikuttamismahdollisuuksia sekä tukea ja ohjausta 10–18-vuotiaille nuorille. Toimintaa järjestetään kuudella (6) eri nuorisotilalla kahdelle ikäryhmälle: 4–6-luokkalaisille sekä yläkoululaisille ja sitä vanhemmille. Vuoden 2017 aikana on käynnistetty kehittämishankkeet yli 16-vuotiaiden toiminnan ja digitaalisen nuorisotyön osalta.

Jokaisella Lahden yläkoululla toimii päätoiminen koulunuorisotyöntekijä. Alueiden kaikki nuorisotyöntekijät tekevät kasvatuksellista yhteistyötä alueensa koulujen kanssa. Koulun ja nuorisopalveluiden yhteistyö perustuu koulun oppilaiden tarpeisiin, uuteen perusopetuksen opetussuunnitelmaan ja vuosittain eri alueilla tarkennettavaan yhteistyösuunnitelmaan. Yhteistyömuotoja ovat mm. toimintakokempäivät 7. luokille, luokka- ja pienryhmätyöskentely yhdessä opettajien ja kuraattorien kanssa sekä teematapahtumat ja yhteisöllisen oppilashuoltoryhmän toimintaan osallistuminen.

Lasten ja nuorten vastuualue siirtyi vuonna 2016 kolmen palvelualueen toimintamalliin. Aluemalli on tiivistänyt yhteistyötä perusopetuksen, varhaiskasvatuksen ja nuorisopalveluiden välillä.

Nuorten osallisuuden edistäminen

Nuorten mahdollisuudesta osallistua ja vaikuttaa nuorisovaltuustossa tai vastaavassa nuorten vaikuttajaryhmässä säädetään kuntalain (410/2015, 26 §). Nuorisolain 24 §:n mukaan kunnan ja valtion viranomaisen tulee tarjota ja järjestää nuorille mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa paikallista, alueellista ja valtakunnallista nuorisotyötä ja -politiikkaa koskevien asioiden käsittelyyn tai heitä tulee muutoin kuulla mainituissa asioissa. Lisäksi nuoria on kuultava heitä koskevista asioista.

Lahdessa nuorten kuulemiseksi ja osallisuuden tukemiseksi tehdään yhteistyötä mm. koulujen oppilaskuntien kanssa. Työmuotoina ovat oppilaskuntien hallitusten jäsenten koulutustilaisuudet, verkostoyhteistyö oppilaskuntien ohjaavien opettajien kanssa ja lasten ja nuorten kuuleminen heitä koskevista asioista monipuolisilla keinoilla. Lahden nuorisovaltuusto toimii itsenäisenä ryhmänä ja sen toimintamäärärahat ovat sivistystoimialan hallinnon käyttösuunnitelmassa. Nuorisopalveluissa on nimetty yksi työntekijä nuorisovaltuuston ja kaupungin väliseksi yhteyshenkilöksi.

Nuorten osallisuutta tuetaan myös nuorisotiedotuksellisilla menetelmillä. Nuorisotiedotus tuottaa toiminnallisia teematapahtumia nuorten elämään liittyvistä asioista. Nuoret ja nuorisotyön opiskelijat ovat tärkeässä osassa erilaisissa vertaistiedotuksen projekteissa. Projektien tuloksena syntyy vuosittain useita koulun opetussuunnitelmaa tukevia toiminnallisia teematapahtumia perusopetuksen ja toisen asteen oppilaille.

Nuorisopalvelut korostaa toiminnassaan nuorten mahdollisuutta vaikuttaa palvelutarjontaan ja toiminnan sisältöihin. Eri toimipisteissä ja toimintamuodoilla on omia vaikuttajaryhmiä, joissa asiakasnuoret ja tilojen käyttäjät ottavat kantaa järjestettävään toimintaan.

Nuorten omaehtoisen toiminnan tukemiseksi nuorisopalvelut myöntää vuosiavustusta lahtelaisille nuorisoyhdistyksille ja nuorten toimintaryhmille. Nuorten tapahtumia ja kertaluonteisempaa toimintaa tuetaan projektiavustuksilla. Leirikeskus, nuorisotalot ja Nuorisokeskuksen tilat ovat nuorten ryhmien, nuorisoyhdistysten ja tapahtumajärjestäjien käytössä. Kolmannen sektorin toimijat järjestävät säännöllistä toimintaa sekä

erilaisia kertaluonteisia tapahtumia ja kursseja nuorisotiloissa. Säännölliset käyttövuorot myönnetään syyskuusta toukokuun loppuun. Nuorten ryhmiltä ja nuorisotoimintaa järjestäviltä lahtelaisilta yhdistyksiltä ei peritä vuokraa tilojen käytöstä.

Sosiaalinen nuorisotyö

Sosiaalista nuorisotyötä tehdään kohdennetusti pienryhmissä ja yksilötyönä. Erityistuen pienryhmiä toimii nuorisotyön eri työmuodoissa. Tarvelähtöisesti syntyvät ryhmät kootaan esimerkiksi koulujen terveydenhoitajien, opettajien ja kuraattoreiden tai alueellisten hyvinvointityöryhmien aloitteesta.

Sosiaalisen nuorisotyön tärkeä osa ovat Nuorten tukipalvelut Dominon palvelut, kuten nuorten tukeminen mielen hyvinvointiin liittyvissä asioissa sekä tehostettu nuorisotyö nuorten kokemissa kriisitilanteissa, starttivalmennus ja ennaltaehkäisevä päihdetyö. Sosiaalisen nuorisotyön työmuodoilla tavoitetaan ja tuetaan n. 600 nuorta vuosittain.

Nuorten työllisyyspalvelut

Nuorten työllisyyspalvelut koostuvat etsivästä nuorisotyöstä, työpajatoiminnasta, työhönvalmennuksesta ja Ohjaamo Lahden toiminnasta.

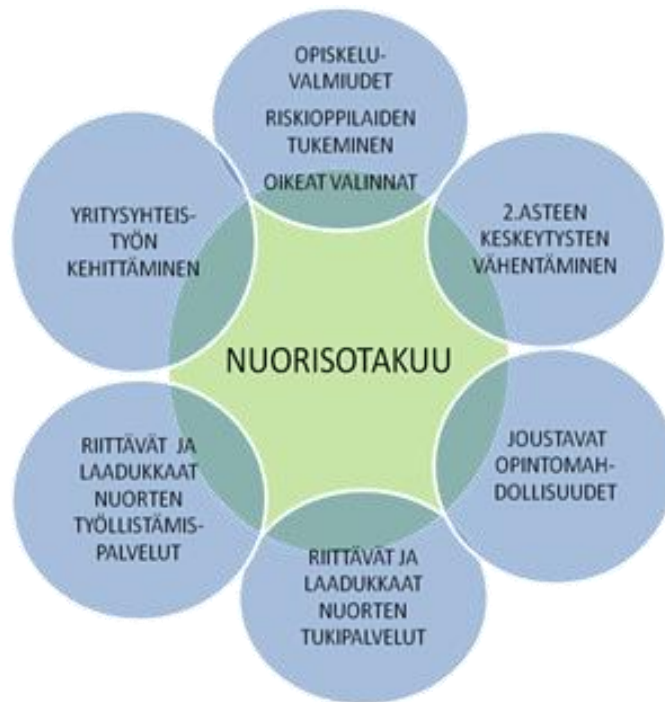
Etsivän työn tavoitteena on löytää ja motivoida niitä 17–29-vuotiaita nuoria, jotka ovat pudonneet tai putoamassa kaikkien palveluiden ulkopuolelle. Nuorisolaki velvoittaa opetuksen järjestäjät ja puolustusvoimat ilmoittamaan tiedot opinnot tai asepalveluksen keskeyttäneistä nuorista etsivälle nuorisotyölle. Etsivä nuorisotyön palveluohjaajat jalkautuvat erilaisiin toimintaympäristöihin, joissa nuoret liikkuvat, kuten oppilaitoksiin, kauppakeskukseen, Ankkuri-toiminnassa poliisin kanssa yhteistyössä kadulle jne. Etsivän nuorisotyön asiakkuus on nuorelle vapaaehtoista. Työmuotoja ovat yksilötapaamiset, liikunnalliset pienryhmät, kauppa-keskusnuorisotyö, Time Out – Aikalisä!-toiminta ja Ankkurityö.

Työpajatoiminnassa 17–29-vuotias nuori työskentelee palkkatuella tai työkokeilussa ja saa työkokemusta omalla ammattialallaan tai tutustuu mahdolliseen ammattiinsa. Työpajoja ovat sisustamo-, puu- ja pintakäsittely-, auto-, ympäristöpainotteinen reppupaja, mediapaja, draamapaja, uusi paja sekä lounaskahvila. Työpajoilla työskentelyä ohjaavat ja tukevat työ- ja yksilövalmentajat.

Työhönvalmennus tukee nuorta löytämään oman työllistymis- tai kouluttautumispolkunsa. Nuori voi valmennuksen aikana olla työkokeilussa tai palkkatuetussa työssä yrityksessä tai muussa työpaikassa, joka tukee jatkosuunnitelmaa. Lisäksi hyödynnetään Ohjaamo Lahden tuottamia tapahtumia ja koulutuksia.

Ohjaamo Lahti vakinaistui vuoden 2018 alussa osaksi Lahden palveluverkkoa. Ohjaamon palvelut vahvistuivat Te-toimiston neljällä uudella työntekijällä. Ohjaamossa toimii laaja yhteistyöverkosto tuottaen koulutusohjausta, sosiaaliohjausta, te-palveluita sekä muita työllistymistä tukevia valmennuspalveluita. Ohjaamoon voivat tulla kaikki lahtelaiset 17 – 29-vuotiaat ja heille tarjotaan ne palvelut, joita he tarvitsevat työllistymisensä tueksi. Ohjaamo kokeilee ja kehittää ennakkoluulottomasti uusia tapoja törmäyttää nuoria ja työnantajia työllistymisten aikaansaamiseksi.

Nuorten työllisyyspalvelut toteuttavat osaltaan nuorisotakuun velvoitteita. Työllisyyspalveluiden kautta työllistetään vuosittain n. 560 työtöntä nuorta. Nuorisotakuun toteuttamisesta on tehty yhteistyösuunnitelma, jossa kuvataan nykytilannetta Lahdessa sekä esitetään toimenpiteitä nuorisotakuun velvoitteiden hoitamiseksi. Nuorisotakuusuunnitelmassa on esityksiä kaikille nuorisotakuun toteuttamiseen liittyville osa-alueille.

LIIKUNNALLISEN ELÄMÄNTAVAN EDISTÄMINEN LAHDESSA

Liikunnallisen elämäntavan edistämisen kuntakohtaiset tavoitteet, toimenpiteet ja hyvinvoinnin mittarit tulee laatia yhteistyössä varhaiskasvatus- ja lukiokoulutuspalveluiden sekä liikuntapalveluiden kanssa. Lahden kaupungissa laaditaan tulevana lukuvuonna Liikuntakasvatusohjelma.

INKLUSIIVINEN TAPA TOIMIA

Kaikessa toiminnassa Lahdessa noudatetaan inklusiivista tapaa toimia. Kaikilla lapsilla ja nuorilla on oikeus lähipalveluihin ja tarvittaessa yksilölliseen tukeen.

Varhaiskasvatuksessa, kouluissa, ja muissa palveluissa kaikki lapset ovat oikeutettuja tarvittavan tuen yksilöllisen arviointiin, tuen suunnitteluun ja toteuttamiseen. Tuki ja ohjaus toteutetaan pääosin niissä ympäristöissä, joissa lapset tavallisestikin toimivat. Kasvuympäristöt rakennetaan siten, että osallistuminen mahdollistuu kaikille lapsille ja nuorille.

Lasten ja nuorten palveluiden inklusiivisuus vahvistaa myös lapsiperheiden ja lasten huoltajien mahdollisuutta osallistumiseen ja yhteisöllisyyteen omalla asuinalueellaan.

Kaikki lasten ja nuorten hyvinvoinnin tuki suunnitellaan yhteistyönä kaikkien lasten ja nuorten palveluita tuottavien kesken. Yhteistyön tavat ovat suunnitelmallisia ja kirjattuja.

Inklusiivisessa toiminnassa jokainen – niin palveluiden käyttäjä kuin työntekijäkin – tuntee olevansa hyväksytty ja arvostettu yhteisössä. Inklusio ei ole tietty saavutettu tila, vaan se on jatkuvaa oppimisen ja osallistumisen esteiden purkamista kaikissa julkisissa palveluissa ja koko yhteiskunnassa.

YHDISTYKSET, JÄRJESTÖT JA SÄÄTIÖT

Päijät-Hämeessä on 3100 rekisteröityä yhdistystä (toukokuu 2018, Patentti- ja rekisterihallituksen yhdistysrekisteri). Näistä iso osa toimii Lahdessa tai Lahdesta käsin myös ympäristökunnissa. Yhdistykset, järjestöt ja säätiöt kokoavat ihmisiä, tarjoavat tukea, osallistumismahdollisuuksia ja palveluita sekä harrastustoimintaa. Vapaaehtoistoiminta ja vertaistuki ovat Lahdessakin toiminnan ydintä. Yhdistykset tarjoavat monille ihmisille heiltä puuttuvan lähiyhteisön. Yhdistystoiminta on oiva keino ennaltaehkäistä ja lievittää yksinäisyyttä, lisätä vertaisuutta ja osallisuutta sekä tiivistää yhteisöllisyyttä. Yhdistystoiminta antaa mielekästä tekemistä ja tarpeellisuuden tunteen.

Yhdistyskenttä on Lahdessa hyvin monitahoinen. Pienet paikallisyhdistykset toimivat aktiivisten jäsenten voimin ja usein täysin vapaaehtoisesti. Toisaalta järjestö työllistää Lahdessa useita kymmeniä ammattilaisia. Järjestön vapaaehtoisten määrä voi vaihdella muutamasta vapaaehtoisesta satoihin, ja heidän tekemänsä vapaaehtoistyön määrä tuhansiin tunteihin. Järjestökenttä on vuosittain uudistuva: Lahden kaupungin ja esim. STEA:n avustusmäärärahojen suuntaaminen vaikuttaa suoraan toimintojen sisältöön ja määrään.

Yhdistyksissä on töissä myös ammattilaisia, jotka mahdollistavat toimintaa, lisäävät tietoa, koordinoivat vertaistukea ja aktivoivat jäsenistöä. Piiri- ja liittotason järjestöjen ammattilaiset tukevat paikallisyhdistysten toimintaa tiedollisen, taloudellisen tai jäsenrekisterin pidon avulla. Yhdistyskentällä on vahva ammatillinen osaaminen vastata lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin, sekä auttaa, kohdata ja ohjata eteenpäin. Yhdistykset täydentävät julkisten palveluiden tarjontaa. Lisäksi yhdistyksillä on tärkeä rooli toteuttaa kehittämissankkeita ja tuoda osaamista lasten, nuorten ja perheiden tueksi.

Yhdistysten vahvuutena on kohderyhmän hyvä tuntemus, laaja kosketuspinta erilaisiin ihmisiin, kokemustieto toimivista toimintatavoista, vertaistuki, kokemusasiantuntijuus, verkostoituminen, yhdyspinnat palvelutoimintaan ja yhdistysten ihmisläheinen palvelutoiminta. Yhdistystoiminta perustuu olemassa oleviin tarpeisiin, toiveisiin ja yhdessä toimimiseen. Yhdistysten toteuttama toiminta mahdollistaa kohtaamisia, kuuluksi tulemistä, neuvontaa, hyvinvointia ja terveyttä edistävää työtä sekä erikoistunutta korjaavaa toimintaa, kuten esim. lastensuojelua. Yhdistysten voimavara on myös laaja osaaminen yhteistyön verkostoissa.

Yhdistysten toiminta ulottuu kaikille elämän osa-alueille ja toimijoita löytyy perheen tarpeen ja voimavarojen mukaan. Esimerkiksi urheilu-, liikunta-, harraste- ja kulttuuriyhdistykset tarjoavat mielekästä yhteistoimintaa lasten, nuorten ja perheiden oman kiinnostuksen mukaan. Toiminnan laajuudesta kertoo esim. se, että Päijät-Hämeen Liikunta ja Urheilu ry:n postituslistalla 70 järjestöä. Vammais-, sairaus-, mielenterveysyhdistykset ja muut lapsiperheiden parissa toimivat yhdistykset tarjoavat tukea, apua ja kokemusasiantuntijuutta lasten, nuorten ja perheiden tarpeisiin vastaamiseksi. Tarkkaa lukua Lahdessa lasten, nuorten ja perheiden kanssa toimivista järjestöistä, järjestöissä toimivista työntekijöistä tai vapaaehtoisista sekä toiminnassa mukana olevista ihmisistä ei ole.

Sosiaali- ja terveysministeriö on linjannut Lape-muutosohjelman odotetut tulokset 2019 -2025 muistiossaan. Yksi tavoiteltuista muutoksista on ”Maakunta- ja kuntatasolla on toimivat rakenteet ja sopimuskäytännöt järjestöjen ja seurakuntien kanssa tehtävälle yhteistyölle ja näiden lapsille, nuorille ja perheille tuottamat tukimuodot ovat osa palvelukokonaisuutta. On pystytty vastaamaan kustannusvaikuttavasti lasten, nuorten ja perheiden hyvinvointitarpeisiin niukkenevien julkisten määrärahojen puitteissa.” (Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2016:29).

Tuija Brax toteaa ”Väliraportissa ministeri Saarikon toimeksiannosta tehtävästä yleishyödyllisiä yhteisöjä SOTE-järjestelmässä koskevassa selvityksessä” järjestötoiminnan viitekehyksen muuttuvan sote - uudistuksessa, mutta kuntien kannattaa jatkossakin tukea järjestöjä. Vilkas järjestötoiminta on varma osoitus kunnan elinvoimasta. Kunnan on jatkossa osattava tunnistaa järjestöjen rooli hyte-työssä ja laajemmin kunnan

elinvoimaisuustyössä. Selvityshenkilön tehtävänä on edelleen arvioida järjestöjen ja muiden kolmannen sektorin toimijoiden näkökulmasta toimintamahdollisuuksia ja – edellytyksiä uudessa sote-uudistuksessa.

Samansuuntaisten avoimien kysymysten keskellä toteutettiin Lahdessa 2018 viikolla 6 pienimuotoinen Kolmannen sektorin lapsiperhetoimijat – kysely (n=9). Toimintaedellytysten turvaaminen nousi tärkeimmäksi. Kolmannen sektorin lapsiperhetoimintaa koordinoivien näkökulmasta Lahden Lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa tulee huomioida:

1. Julkisen toimijan ja järjestöjen/seurakunnan kanssa palvelujen yhdessä suunnittelu sekä palvelujen yhteensovittaminen
2. Järjestötoiminnan mahdollisuuksien turvaaminen: riittävät tilat ja rahoitus
3. Ehkäisevien palvelujen ja matalankynnyksen palvelujen turvaaminen – aito osallisuus
4. Lapsiperheiden köyhyyteen vaikuttaminen: tasapuolisia mahdollisuuksia koulutukseen ja harrastuksiin
5. Kouluissa: kokonaiskoulupäivä, avustaja- ja oppilashuollon resurssit, kaikkien tasapuolinen mahdollisuus oppimiseen
6. Tarvitaan koottua tietoa palveluista – molemmin suuntainen asiakkaan ohjaaminen palveluihin (julkinen toiminta – järjestöt - julkinen toiminta)

LAHDEN SEURAKUNTAYHTYMÄ

Lahden seurakuntayhtymä tukee ja kehittää lasten, nuorten, perheiden ja parisuhteiden parissa tehtävää työtä yhdessä paikallisseurakuntien ja yhteistyötahojen kanssa. Lahden seurakuntayhtymän kasvatuksen ja perheasioiden yksikön työalat ovat varhaiskasvatus, varhaisnuorisotyö, partio, nuorisotyö, erityisnuorisotyö/syrjäytyminen, rippikoulutyö, kouluyhteistyö, parisuhde- ja perhetyö sekä perheneuvonta.

Omia toimipisteitä on n. 30 ja leirikeskuksia 6. Osa toiminnasta tapahtuu koulujen tiloissa. Resurssina on yli sata työntekijää (lastenohjaajia, varhaiskasvatuksen ohjaajia, nuorisotyönohjaajia, diakoniatyöntekijöitä, pastoreita), joiden koulutus vaihtelee II-asteenkoulutuksesta ylempään korkeakoulututkintoon. Lisäksi mukana on vapaaehtoisia työntekijöitä. Toiminta, tilat ja työvoimaresurssit luovat mahdollisuudet hyvin moninaiselle yhteistyölle kaupungin ja järjestöjen kanssa. Toiminnan vaikuttavuutta voidaan kuvata mm. vuoden 2017 kohtaamisten ja tilaisuuksien määrällä.

Ennen lapsen kastetta tehtäviä kotikäyntejä tehdään 700. Sama määrä lapsia kastetaan ja kastejuhlissa kohdataan myös perheen lähipiiri. Pienten lasten perheille on perhekerhot, avoimet päiväkerhot, perhemuskarit ja perheolkkareita. Näihin osallistuu vuosittain 3000 – 4000 lasta ja aikuista. 4-vuotiaiden onnittelukäyntejä tehtiin 390 perheessä. Päiväkerhotoiminnassa oli mukana 424 lasta ja Päijät-Hämeen Keskussairaalan päiväkerhotoiminta kohtasi 1376 lasta.

Koululaisten iltapäivätoimintaan osallistui 543 lasta ja toiminta toteutetaan Lahden kaupungin palveluntuottajana. Kouluikäisten leiri- ja retkitoiminnassa (7-12 v) osallistujia oli yli 4000 ja säännöllisessä viikkotoiminnassa oli yli 400 lasta. Jokaisella koululla on seurakunnan nimikkotyöntekijä, jonka työnkuvaan kuuluivat päivänavaukset, ryhmätykset, tuntivierailut ja leirikoulut – toimintatavat ja -määrät vaihtelevat koulujen mukaan.

Rippikoulun kävi 950 nuorta, isoskoulutuksessa oli 139 nuorta. Nuortenilloissa kokoontui viikottain keskimäärin 200 nuorta ja muussa ryhmätoiminnassa 276 nuorta. Nuorten retkille ja leireille osallistuneita oli 1500. Erityisnuorten ryhmiä oli 21 ja erityisnuorisotyön yksilöasiakkaita muutamia kymmeniä. Erityiskoulut ja jopo-

luokat olivat mukana moottoripajatoiminnassa. Seurakunta on ollut toimijana Ankkurityössä sen perustamisesta alkaen. Toisen-asteen oppilaitoksissa ja LAMK:ssa työskenteli 2 oppilaitospappia.

Seurakuntien perheasiainneuvottelukeskuksesta vuoden 2017 asiakasmäärä oli 863 ja asiakaskäyntejä oli yli 5063, suurin osa asiakkaista oli 18-49-vuotiaita lahtelaisia. Lapsiperheiden osuus asiakkaista oli 82 %. Lisäksi henkilökunta piti vanhempainiltoja, perheleirivierailuja sekä neuvolaluentoja. Henkilökunnan määrä 7 perheneuvojaa.

Diakoniatyön asiakkaista osa on lapsiperheitä, joita tuetaan eri tavoin kirkon diakoniarahaston ja Tukikummit säätiön avustusten kautta. Osa diakoniatyöntekijöistä ovat keskittäneet toimintansa lapsiperheiden kanssa toimimiseen: leirit, yksinhuoltajaryhmät.

4. LASTEN JA NUORTEN HYVINVOINNIN EDISTÄMISEKSI TEHTÄVÄT TOIMENPITEET JA TAVOITTEET VUOSINA 2018 - 2021

Taustaa toimenpiteille

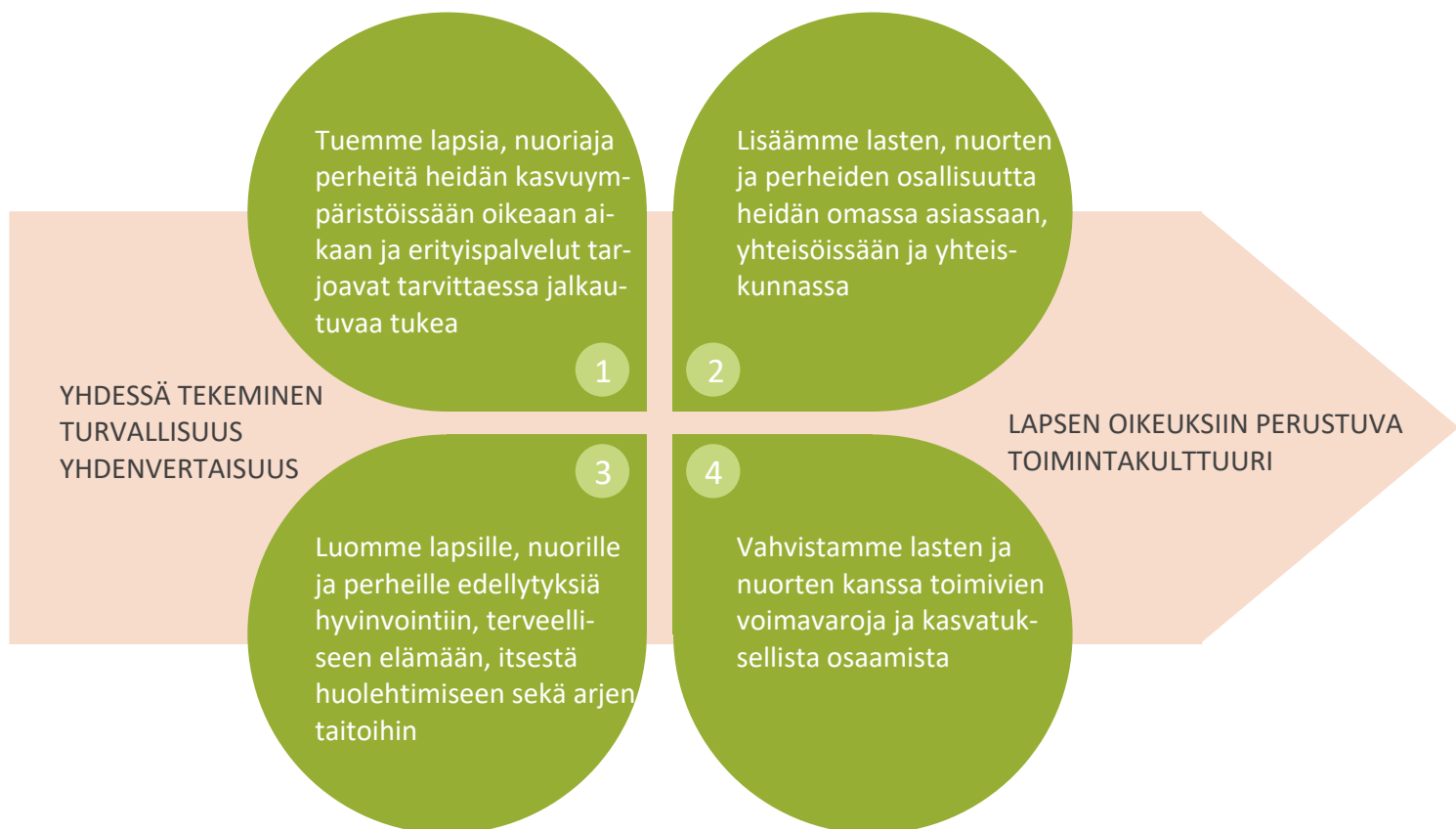
Lahden kaupungin strategia on valmistunut keväällä 2018 ja strategiassa painotetaan yhteisöllisyyttä. Strategian mukaan Lahti on lapsiystävällinen hyvinvointikaupunki. Lapsiystävällisyys tulee huomioida kaikilla palvelualueilla.

Tavoitteet ja toimenpiteet

Maakunnallisten tavoitteiden lisäksi Lahden kaupungissa on valittu lisäksi kaksi kuntakohtaista tavoitetta:

- Edistämme lasten, nuorten ja aikuisten oppimisen iloa ja intoa
- Edistämme lapsiystävällistä kaupunkiympäristöä

Maakunnalliset tavoitteet ovat:

Keinoja ja toimenpiteitä tavoitteiden toteuttamiseksi käsitellään alueellisissa hyvinvointiseminaareissa, eri toimintayksiköissä ja palveluissa, ja ne liitetään strategian tavoitteisiin. Toimenpiteet täsmentyvät syksyn 2018 aikana.

LAHTI

TAVOITE	Keinot	Toiminta	Vastuutaho	Mittari	Seuranta
TUEMME LAPSIA, NUORIA JA PERHEITÄ HEIDÄN KASVUYMPÄRISTÖIS-SÄÄN OIKEAAN AIKAAN JA ERI-TYISPALVELUT TARJOAVAT TARVITTAESSA JALKAUTUVAA TUKEA	<p>”Matalan kynnyksen” integroidut palvelut</p> <ul style="list-style-type: none"> • Perhekeskustoiminta <ul style="list-style-type: none"> ➤ Toimiva palveluohjaus ➤ Asiakslähtöiset yhteistyörakenteet ➤ Yhteistyöverkosto; kunta, seurakunta, järjestöt ➤ Palveluasenne ”soi-tit/tulit juuri oikeaan paikkaan” ➤ Lisätään digitaalisen vuorovaikutuksen ja palvelun mahdollisuuksia ➤ Varhaiseen tukeen liittyvän tiedon saatavuuden parantaminen • Alueellinen hyvinvointityö, hyvinvointiseminaarit • Opinto-ohjauksen ja yksilökohtaisen opiskeluohjauksen ja verkostoyhteistyön kehittäminen • Nuorten opiskeluun ja työllistymiseen liittyvät palvelut <ul style="list-style-type: none"> > Ohjaamo > Domino 	<p>Pilotoidaan perhekeskus-toimintamallia eteläisellä alueella</p> <p>PHHYKY kehittää etulinjan ohjausta ja neuvontaa</p> <p>Työpajatyöskentely, syyskuu 2018</p>	Aluetiimit	Maakunnallinen arviointi, Opiskeluohjauksen arviointi	
LISÄÄMME LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN OSALLISUUTTA HEIDÄN OMASSA ASSAAN, YHTEISÖISSÄ JA YHTEISKUNNASSA	<p>Inklusioperiaate kasvatuksessa ja opetuksessa</p> <p>Lapsivaikutusten arviointi kaikilla toimialoilla</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Hyödynnämme lapsille ja nuorille 				

	<p>suunnattuja kyselyjä toiminnan suunnittelussa</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Digitaaliset vuorovaikutusmuodot <p>Lasten ja nuorten omaehtoisen harrastotoiminnan edistäminen</p> <p>Eri kieliryhmien huomioiminen palveluissa</p> <p>Lasten, nuorten ja perheiden osallisuus yhteisöllisen opiskeluhoollon erityisenä kehittämiskohtena</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Kaikilla lapsilla ja nuorilla on mahdollisuus osallistua yhteisönsä kehittämiseen ➤ Kiusaamisen, häirinnän ja väkivallan vastainen työ ➤ Opintoihin kiinnittymisen tukeminen 	<p>Wilma?</p> <p>(esim. maksuttomat tilat, Harrastelahti.fi)</p> <p>Yksikkökohtaiset suunnitelmat päivitetään syksyllä 2018: lapset ja nuoret mukaan suunnitteluun</p>			
<p>LUOMME LAPSILLE, NUORILLE JA PERHEILLE EDELLYTYKSIÄ HYVINVOINTIIN, TERVEELLISEEN ELÄMÄÄN, ITSESTÄ HUOLEHTIMISEEN JA ARJEN TAITOIHIN</p>	<p>Ohjataan lapsia, nuoria ja perheitä huolehtimaan omasta hyvinvoinnistaan ja terveydestään</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ PETE (ehkäisevä päihde ja mielenterveysverkosto) ➤ Lasten ja nuorten liikunnallistamisen edistäminen ➤ Maksuttomat liikuntatilat, liikuntaa tukevan toimintaympäristön kehittäminen ➤ Tupakkatuotteiden, alkoholin ja muiden päihteiden käytön ehkäiseminen kouluissa ja oppilaitoksissa yhtenä 	<p>Päihdeputki, piilottikoulu</p> <p>Liikuntakasvatusohjelma</p> <p>Liikkuvakoulu</p> <p>...</p> <p>Päivitetään suunnitelmat syksyllä 2018</p>	<p>Nuorisopalvelut</p> <p>Rehtorit</p>	<p>KTK</p>	<p>Poissaolotilastot</p>

	<p>opiskeluhuollon erityisenä kehittämis-kohteena</p> <ul style="list-style-type: none"> ➤ Ruokailuosuudet käytäntöön ➤ Turvalliset ja terveelliset oppimisympäristö 	Toisen asteen huoltoasema-toiminnan kehittäminen		KTK	
VAHVISTAMME LASTEN JA NUORTEN KANSSA TOIMIVIEN VOIMAVAROJA JA KASVATUKSELLISTA OSAAMISTA	<ul style="list-style-type: none"> • Monialaisen yhdesätekemisen kehittäminen • Vanhemmuuden tukeminen osana perhekeskustoimintamallia • Kasvatusyhteistyön kehittäminen • Lasten ja nuorten parissa toimivien kouluttaminen lapsen oikeuksien sopimukseen • Ammattihenkilöstön koulutus ja työnohjaus 	<p>Restoratiivinen koulutus</p> <p>Vanhempainiltojen ja vanhempien vertaistukimuotojen kehittäminen</p>		Maakunnallinen arviointi	
EDISTÄMME LASTEN, NUORTEN JA AIKUISTEN OPPIMISEN ILOA JA INTOA	<ul style="list-style-type: none"> • Uusien opetussuunnitelmien toteuttaminen, VASU • UPO-hanke (opettajien osaamisen kehittäminen) • Positiivinen pedagogiikka ➤ Dialogisuus lasten ja nuorten kohtaamisessa ➤ Yhteisöllinen oppiminen: koulu, harrastukset, järjestötoiminta, eri-ikäisten keskinäinen oppiminen ➤ Vertaistukiryhmät, vertaisoppiminen ➤ Palautekäytäntöjen ja onnistumisen huomiointien edistäminen ➤ Henkilöstön oppimista innostavan ja inspiroivan roolin edistäminen • Opinto-ohjaus • Lasten ja nuorten kuuluiksi tuleminen ja 	Koulutukset opettajien henkilöstölle			

	<p>kouluyhteisön myönteinen vuorovaikutuskulttuuri opiskeluholon erityisenä kehittämiskohteena</p> <ul style="list-style-type: none"> • Oppimisympäristöt 	Yksikkökohtaisten suunnitelmien päivittäminen syksy 2018			
EDISTÄMME LAPSIYSTÄVÄLLISTÄ KAUPUNKIYMPÄRISTÖÄ	<p>Lasten itsenäisen liikkumisen mahdollisuuksien turvaaminen</p> <p>Turvalliset ja viihtyisät matkat sekä sopivat etäisyydet lapsille tärkeisiin paikkoihin</p> <p>Kävelyn, pyöräilyn ja joukkoliikenteen edistäminen kaupunkisuunnittelussa ja palveluverkko-tarkasteluissa</p> <p>Koulukohtaiset kestävän liikkumisen toimenpiteet</p> <p>Inklusiivisuuden periaate myös kaupunkisuunnittelussa</p>	<p>Jatkuvaa suunnittelua</p> <p>Monialainen oppimiskokoungisuus ”Luonnollisesti liikkeessä”</p> <p>Vapaat kohtaamispaikat</p>	<p>Elinvoima- ja kilpailukykypalvelut: Lahden suunta –työ, Yleiskaavoitus, palveluverkon saavutettavuus-tarkastelut</p> <p>Kaupunkiympäristön palvelu-alue: Kestävän kaupunkiliikkumisen ohjelma ja toimenpiteet, asemakaavoitus</p>	Lasten koulumatkojen pituuden kehitys / itsenäisen liikkumisen mahdollisuudet	Neljän vuoden välein yleiskaavan seurannassa ja arvioinnissa

MYRSKYLÄ

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA - MYRSKYLÄ

Väestö 31.12.2017			1969		
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017			19,0 % (lkm 374)		
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	85	118	119	81	81
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
1. Terveys, elintavat puolella haasteita ja kehitettävää , vanhempien osallistaminen- löydettävä uusia tavoittamisen väyliä					

2. Lähipalveluiden turvaaminen (varhaiskasvatus, koulu, neuvola, sosiaalityö...- matalan kynnyksen palvelut
3. Oppilashuollon resurssit, jatkuvuus maakuntaudistuksessa
4. Syrjäytymisen ehkäisy (työttömyys, toimeentulo, sijoitukset, koulutustaso)
5. Turvallinen, terveellinen elin- ja toimintaympäristö, lapsiystävälliset , ammattitaitoinen henkilökunta (menee hyvin)
6. Enemmän pitäisi miettiä lapsivaikutusten arviointia päätöksenteossa, osallisuuden kehittäminen

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET - MYRSKYLÄ

VARHAISKASVATUS Myrskylän varhaiskasvatuksessa arvostetaan terveellisiä, turvallisia ja liikunnallisia elämäntapoja. Liikutaan monipuolisesti sisällä ja ulkona sekä vältetään pitkäkestoista istumista. Lapsen hyvinvointia edistetään antamalla mahdollisuus päivän aikana rauhoittumiseen ja lepoon sekä tarjoamalla monipuolista, terveellistä ja riittävää ravintoa.

Varhaiskasvatuksessa pidetään huolta koko yhteisön fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta turvallisuudesta.

Kiusaaminen tunnistetaan, siihen puututaan ja sitä ehkäistään tietoisesti ja suunnitelmallisesti. Lasten kanssa opetellaan tunnistamaan ja ratkaisemaan ristiriitoja rakentavasti.

PERUSOPETUS Myrskylän Kirkonkylän koulu järjestää esiopetusta, sekä perusopetusta luokille 1.-6. Oppilaita koulussa on 148 ja opettajia 10. Kirkonkylän koululla on kaksi erityisopettajaa. Laaja-alainen erityisopettaja tukee oppilaita, joilla on oppimisvaikeuksia tai probleemia puheen kanssa. Hän vastaa myös oppilaille säännöllisesti tehtävistä testeistä. Lisäksi erityisluokanopettaja vastaa luokkamuotoisesta erityisopetuksesta. Eri-tyisopetuksen pienryhmässä on oppilaita tällä hetkellä 2., 3. 4. ja 6.luokilta. Kaikki oppilaat ovat suuren osan oppitunneista integroituna omaan kotiluokkaan. Kaikkien myrskyläläisten suomenkielisten lasten esiopetuspaikka on Kirkonkylän koulu. Koulunkäynninohjaajia on yhteensä 6. Näistä 3 on yhteisiä työntekijöitä varhaiskasvatuksen kanssa. Varhaiskasvatus vastaa aamuhoidosta (Esikko-yksikkö Kirkonkylän koululla) ja eskariikäisten iltapäivätoiminnasta. Vakituiset koulunkäynninohjaajat vastaavat 1.-2.luokkien iltapäivätoiminnasta.

OPISKELUHUOLTO Oppilashuollon osalta kuraattorit ja koulupsykologit ovat siirtyneet syksyllä 2017 kuntien palvelukseen. Myrskylässä on ollut haasteita palveluiden järjestämiseksi. Kuraattoripalvelut ostetaan Orimattilan kaupungilta. Koulupsykologipalvelut ostetaan toistaiseksi yksityiseltä yrittäjältä. Näin on sovittu kevään 2018 ajan. Syksystä 2018 ei ole vielä tietoa. Myös esiopetuksen oppilaat ovat opiskelijahuoltopalvelujen piirissä.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

MYRSKYLÄ

TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toteutuminen
TERVEYS, ELINTAVAT PUOLELLA HAASTEITA JA KEHITETTÄVÄÄ, VANHEMPIEN OSALLISTAMISEEN LÖYDETTÄVÄ UUSIA TAVOITTIMIEN VÄYLIÄ				
LÄHIPALVELUIDEN TURVAAMINEN				
OPPILASHUOLLON RESURSSIT, JATKUVUUS MAAKUNTAUUDISTUKSESSA				
SYRJÄYTYMISEN EHKÄISY				
LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI PÄÄTÖKSENTEOSSA, OSALLISUUDEN KEHITTÄMINEN				

ORIMATTILA

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA

Väestö 31.12.2017		16221			
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017		20,8 % (lkm 3 379)			
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	823	981	1044	847	597
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
<ol style="list-style-type: none"> 1. Kokemus, että on joku aikuinen jolle puhua (4-5 lk.) ja osallisuus yläkouluikäisillä (vaikutusmahdollisuudet koulupäivään), kiusaaminen vähentynyt 2. Kodin ulkopuoliset sijoitukset vähentyneet, raskaammista palveluista -> avopalvelupainotteisuus 3. Päihde- ja mielenterveysongelmat huolenaihe (mm. ahdistuneisuus, tosi humalassa, päihdemyönteisyys) 4. Terveystilaan ja elintapoihin liittyvät huolenaiheet (mm. ravitsemus, liikunta, ei harrastustoimintaa) 					

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET

VARHAISKASVATUS Kunnallinen ja yksityinen varhaiskasvatus laatineet yhdessä Orimattilan kaupungin Vasu-asiakirjan, jonka mukaan varhaiskasvatuksen toiminta toteutetaan.

AVOIN VARHAISKASVATUS

- Orimattilan avoimen toiminnan yhteyteen on liitetty mm. varhaiskasvatuksen perheohjaus.
- Perhekeskustoimintamallin mukainen moniammatillinen yhteistyö eri toimijoiden kesken; esim. uhmakoulua, teemaillat lapsiperheiden asiakasraati jne.
- Kerhotoiminnan lisäksi lapsiparkki
- Arki-iltaisin vanhempien ryhmäkokoontumisia; monikkoperheet, dysfasia lasten vanhemmat, kestolijat jne-> ryhmät vaihtelevat aina kulloisenkin tarpeen mukaan.

PERUSOPETUS

- Laaja kouluverkko – kymmenen perusopetuksen koulua, joissa oppimisen tuki toteutetaan mahdollisuuksien mukaan lähikouluperiaatteen mukaisesti.
- Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta
- Joustavan perusopetuksen ryhmä (JoPo) Orimattilan yhteiskoululla yhdeksäsluokkalaisille
- Koulunuorisotyöntekijä ja kouluihin jalkautuva etsivä nuorisotyöntekijä
- Kaikissa kouluissa toimii oppilaskunta, josta on yhteys kaupunkikohtaiseen Nuorisovaltuustoon

OPISKELUHUOLTO

- Kaupunkikohtainen opiskelijahuollon ohjausryhmä, joka vastaa opiskeluhoitoon käytännöistä, monialaisesta yhteistyöstä ja kehittämisestä.
- Koulupsykologipalvelut; kaksi koulupsykologia, jotka toimivat esi-, perus-, ja lukio-opetuksessa.
- Koulukuraattoripalvelut; kolme koulukuraattoria, jotka toimivat esi-, perus- ja lukio-opetuksessa.
- PHHYKY:n tuottamat koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut.

LUKIOKOULUTUS

Erkko-lukiossa opiskelijalla on mahdollisuus painottaa mediataitojaan valitsemalla koulukohtainen viestintälinja. Lukiossa voi suorittaa myös kansainvälisen liiketoiminnan ja yrittäjyyden kursseja. Ylioppilastutkinnon rinnalla kuvataiteessa, liikunnassa, tanssissa, musiikissa ja viestinnässä voi näyttää taitonsa tekemällä lukiodiplomin. Erkko-lukiolla on tiiviit yhteydet koulun ulkopuoliseen maailmaan, mikä näkyy opintokäynteinä ja yritys-elämäyhteyksinä sekä asiantuntijavierailuina oppitunneilla ja teemapäivillä. Opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua kansainvälisiin projekteihin. Erkko-lukiossa toimii aktiivinen opiskelijakunta, joka on mukana koulun kehittämisessä ja järjestää erilaisia yhteisöllisiä tapahtumia. Lukiossa järjestetään erilaisia ryhmäytämistapahtumia ja teemapäiviä yhdessä opiskelijahuollon henkilöstön ja etsivän nuorisotyön kanssa. Opinto-ohjaaja ja ryhmänohjaajat antavat opinto-ohjausta sekä yksilö- että ryhmäohjauksena.

SEURAKUNTA

Rippikoulu tavoittaa edelleen valtaosan maamme nuorista. Vuonna 2017 rippikouluun osallistui yhteensä 48 734 henkilöä, ja valtakunnallinen tavoitettavuus oli 84,3 prosenttia 15-vuotiaiden ikäluokassa.

”Myönteinen rippikoulukokemus perustuu suurelta osin turvallisuuden tunteeseen, ja nuoret kokevat rippikoulun turvallisenä yhteisönä. Nuorten kokonaisvaltainen hyvinvointi on ihan ykkösjuuttu rippikoulussa”, kertoo rippikoulutyön asiantuntija Jari Pulkkinen Kirkkohallituksesta.

Rippikoulun jälkeen nuorilla on mahdollisuus jatkaa isosena tai harrastekerhojen ohjaajana, kumpaankin tehtävään saa seurakunnalta koulutusta, tukea ja apua.

Seurakunnan kautta nuori voi hakea taloudellista tukea Diakoniarahastolta tai Tukikummissätiöltä sellaisiin menoihin, joihin ei saa yhteiskunnan tukea.

Orimattilan seurakunta kuuluu Lahden perheasiain neuvottelukeskukseen toimialueeseen, palvelut ovat maksuttomia.

JÄRJESTÖT

Orimattilassa on monipuolista harrastus- ja yhdistystoimintaa. Musiikin, kuvataiteen, teatterin, tanssin ja kädentaitojen opetusta järjestävät mm. Wellamo-opisto, Orimattilan Taideyhdistys, MLL ja Orimattilan Teatteri ry. Orimattilassa on yli 20 erilaista liikuntaseuraa ja noin 100 liikuntapaikkaa.

Paikalliset yhdistykset ja järjestöt tarjoavat lapsille, nuorille ja perheille erilaisia harrastusmuotoja, tapahtumia sekä kohtaamispaikkoja. Orimattilan kaupunki tekee yhdistysten / järjestöjen kanssa tiivistä yhteistyötä ja vuosittain on yhdistystyöhön avustuksia haettavana. Eri toimijat järjestävät myös yhdessä tapahtumia ja toimintaa.

SOSIAALIPALVELUT

Päijät-Hämeen hyvinvointikuntayhtymä tuottaa kaupungin sosiaalipalvelut.

- Sosiaalipalvelut toteuttavat kaupungissa sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukaisia tavoitteita:

- 1) edistää ja ylläpitää hyvinvointia sekä sosiaalista turvallisuutta;
- 2) vähentää eriarvoisuutta ja edistää osallisuutta;
- 3) turvata yhdenvertaisin perustein tarpeenmukaiset, riittävät ja laadukkaat sosiaalipalvelut sekä muut hyvinvointia edistävät toimenpiteet;
- 4) edistää asiakaskeskeisyyttä sekä asiakkaan oikeutta hyvään palveluun ja kohteluun sosiaalihuollossa;
- 5) parantaa yhteistyötä sosiaalihuollon ja kunnan eri toimialojen sekä muiden toimijoiden välillä

Lastensuojelulain (13.4.2007/417) mukaisia tavoitteita:

Lain tarkoituksena on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun. Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttumaan riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. Lastensuojelun tarvetta arvioitaessa ja lastensuojelua toteutettaessa on ensisijaisesti otettava huomioon lapsen etu. Lastensuojelua on lapsi- ja perhekohtainen lastensuojelu.

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

ORIMATTILA

TURVALLINEN JA VIIHTYISÄ ASUIN- JA ELINYMPÄRISTÖ

TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toteutuminen
Turvallisen ja esteettömän liikkumisen sekä joukkoliikenteen kehittäminen	Eteläisen Päijät-Hämeen liikenneturvallisuussuunnitelman toimenpiteet toimialoittain: Liikenteen vaaranpaikkojen kartoittaminen Liikenneturvallisuus koulutukset / tapahtumat kuntalaisille	Tekninen toimi Sivistyspalvelut ELY Liikenneturva Kaupungin liikenneturvallisuustyöryhmä Vanhus- ja vammaisneuvosto	Liikenneturvallisuus-tilastot Toteutuneet koulutukset / tapahtumat	
Ympäristön viihtyisyyden lisääminen yhteistyössä kaupungin ja kuntalaisten kanssa	Laaditaan asukaslähtöinen keskus- tan kehittämissuunnitelma	Kaupungin toimialat Aluejohtokunnat Nuorisovaltuusto Vanhus- ja vammaisneuvosto	Asiakaspalautteet Yhteistyö-/ osallisuusfoorumit	

ELINVOIMAINEN KAUPUNKI

TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toteutuminen
TYÖLLISYYDEN KEHITTÄMINEN JA TURVAAMINEN	Nuorisotyöttömyyden ja koulutuksen ulkopuolelle jääneiden määrän vähentäminen	Kaupungin työllisyysyksikkö Nuorten työpaja Etsivä nuorisotyö Oppilaitosyhteistyö	Nuorisotyöttömät % 18- 24-vuotiaat Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17- 24- vuotiaat	

HYVINVOINTIA EDISTÄVIEN TERVEELLISTEN ELINTAPOJEN VAHVISTAMINEN JA KANNUSTAMINEN TERVEELLISIIN ELINTAPOIHIN	<p>Kuntalaisille järjestetään monipuoliset liikunta-, kulttuuri- ja vapaa-ajan harrastusmahdollisuudet yhteistyössä yhdistysten kanssa</p> <p>Kaupungin lähiliikunta- paikkoja, liikuntareitistöjä ja luontoalueita kehitetään</p> <p>Elintapaohjaus ja liikunta- neuvontapalvelut</p>	<p>Kaupungin sivistyspalvelut</p> <p>Seurakunta, järjestöt, yhdistykset</p> <p>Luottamuselimet</p> <p>Mahdolliset hankkeet</p> <p>Seudullinen yhteistyö</p> <p>Phhyky</p>	<p>Kansalaisopiston kurssien määrä</p> <p>Liikuntaryhmien ja -paikkojen määrä</p> <p>Kulttuuritapahtumien määrä</p> <p>Kaupungin myöntämien avustusten määrä</p> <p>Sotkanet- indikaattorit</p> <p>Yhdistysten järjestämä toiminta /osallistujamäärät</p> <p>Asiakaspalautekyselyt liikuntapaikkojen tai - palveluiden käyttäjille joka toinen vuosi</p>	
	<p>Varhaiskasvatuksen ravitsemussuosituksen käyttöönotto.</p> <p>Kouluruokailusuositukset käytäntöön.</p> <p>Yhteistyön kehittäminen eri toimijoiden välillä.</p> <p>Oppilaiden osallistaminen suunnitteluun ja arviointiin</p>	<p>Varhaiskasvatus- ja opetuspalvelut</p> <p>Oppilaat ja vanhemmat</p> <p>Järjestöt, yhdistykset</p> <p>Phhyky</p> <p>Seudullinen yhteistyö</p>	<p>Kouluruokadiplomien määrä</p> <p>Makua-diplomien määrä</p> <p>Kouluterveyskysely</p> <p>Koulutusten /tapahtumien määrä</p>	
LASTEN, NUORTEN JA PERHEIDEN HYVINVOINNIN EDISTÄMINEN	<p>Perhekeskustoimintamallin kehittäminen eri toimijoiden yhteistyönä (LAPE-hanke)</p>	<p>Varhaiskasvatus</p> <p>Liikunta- ja nuorisotoimi</p> <p>Phhyky</p> <p>Seurakunta</p> <p>Yhdistykset, järjestöt ja muut toimijat</p>	<p>Toimintamallissa mukana olevat toimijat / määrä</p> <p>Arvio toimintamallin kehittymisestä</p>	
	<p>Tarjotaan lapsille ja nuorille matalan kynnyksen vapaa-ajan palveluita ja harrastuksia, joihin voi osallistua taloudellisesta asemasta riippumatta</p>	<p>Sivistyspalvelut</p> <p>- oma toiminta</p> <p>- avustukset yhdistyksille</p> <p>Järjestöt, yhdistykset, seurakunnat</p>	<p>Asiakasmäärät ja -palaute</p> <p>Kouluterveyskysely (hyvinvointi ja osallisuus, harrastukset, ystävät, yksinäisyys)</p>	

	<p>Lasten ja nuorten mielen-terveyspalveluissa on käytössä toimintamalli, joka sisältää matalankynnyksen lähipalveluita.</p> <p>Toimintamalli sisältää suunnitelmallisen yhteistyön sivistystoimen ja palvelun tuottajien välillä esim. ohjaus, yhteiset palaverit</p>	<p>Phhyky ja muut palveluntuottajat</p> <p>Varhaskasvatus- ja opetuspalvelut</p> <p>Nuorisotyö</p> <p>Järjestöt, yhdistykset, seurakunnat</p>	<p>Sotkanet- tilastot</p> <p>Kouluterveyskeskus</p> <p>Arvio lähipalvelun määrästä / toimivuudesta</p> <p>Eri toimijoiden välisen yhteistyön arviointi</p>	
<p>AMMATTILAISET TUNNISTAVAT PÄIHTEISIIN, MIELENTERVEYTEEN JA ONGELMAPELAAMISEEN LIITTYVIÄ RISKEJÄ JA HAITTOJA JA OSAAVAT TUKEA ASIAKASTA VARHAISSESSA VAIHEESSA</p>	<p>Kuntien henkilöstöä sekä muiden alojen ammattilaisia on ohjeistettu ja koulutettu tunnistamaan päihde-, mielen-terveys- ja peliongelmat, ottamaan ne puheeksi ja tarjoamaan tukea niihin varhaisessa vaiheessa</p> <p>Lasten ja nuorten päihdesuunnitelman toimenpiteet</p> <p>Ehkäisevän työn palveluista ja toimijoista on koottu yhteen tietoa ammattilaisten käyttöön.</p>	<p>Esimiehet /johto</p> <p>Ammattilaiset</p> <p>Ehkäisevän päihdetyön työryhmä</p> <p>Seutukoordinaatioryhmä</p> <p>Seutukoordinaattori</p> <p>Opiskelijahuollon ohjausryhmä</p> <p>Ehyt</p>	<p>Koulutukset</p> <ul style="list-style-type: none"> - koulutuspäivät /vuosi - ammattiryhmien monipuolisuus - koulutuksissa esitellyt ja käytössä olevat menetelmät ja välineet <p>Tietokoonti palveluista ja eri toimijoista</p> <p>Arviointi toimenpiteiden toteutuksesta</p> <p>Sotkanettilastot</p> <p>Kouluterveyskeskus</p>	
<p>HENKILÖSTÖN PEREHDYTYS JA KOULUTUS PERHE- JA LÄHISUHDEVÄKIVALLAN EHKÄISYTYÖHÖN</p>	<p>Kuntien henkilöstöä (mm. varhaskasvatus, oppilashuolto, nuorisopalvelut) on ohjeistettu ja koulutettu puuttumaan perhe- ja lähisuhdeväkivaltaan</p>	<p>Esimiehet/johto</p> <p>Seutukoordinaattori seutukoordinaatioryhmä Turvallisuusverkosto</p>	<p>Koulutus:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koulutuspäivät /vuosi - Orimattilasta osallistujien määrä 	
YHTEISÖLLISYYS JA OSALLISUUS				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/ verkosto	Mittari	Seuranta/ toteutuminen
<p>LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTIA KEHITETÄÄN PÄÄTÖKSENTEOSSA</p>	<p>Hallintokuntien päätösten valmistelussa otetaan käyttöön lapsivaikutusten arviointi</p>	<p>Kaupungin hallintokunnat</p>	<p>Tehdyt lapsiarvioinnit / määrä</p>	

KASVUOLOIT JA HYVINVOINNIN TILA

Väestö 31.12.2017		3027			
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017		13,3 % (lkm 404)			
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	76	115	142	132	90

Hyvinvoinnin tilan kärjet

- Lasten ja nuorten tarpeen mukaiset matalan kynnyksen lähipalvelut
- Lasten ja nuorten turvallinen toimintaympäristö
- Tasa-arvoinen osallistumismahdollisuus oppilaille osallistua koulun tilaisuuksiin, kerhoihin ja harrastuksiin
- Resurssien ja yhteistyön huomioiminen ja miettiminen laajemmin lasten ja nuorten palveluiden tuottamisessa
- Toisen asteen opiskelumahdollisuuksien lisääminen ja mahdollinen uudelleen organisointi

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

PADASJOKI				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho	Mittari	Seuranta
1. Lasten ja nuorten tarpeen mukaiset matalan kynnyksen lähipalvelut - Lastenneuvola - Lasten ja nuorten psyk. palvelut - Lapsiperheiden arjen tuki	- Palvelujen jalkauttaminen esim. päiväkodille / perhekeskustoimintamalli (lastenneuvola, lapsiperhepalvelut, lastenvalvoja, toimintaterapia)	Hyvinvointi- kyntayh- tymä/maakunta		

2. Lasten ja nuorten turvallinen toimintaympäristö	<ul style="list-style-type: none"> - Kiusaamiseen puuttumisen malli / kaveri- ja sosiaaliset taidot yhteistyössä - Kiusaamiseen puuttuminen vapaa-ajalla / yhteisön vastuu - Turvallinen liikenne, tiet, liikennekasvatus - kriisi- ja valmiussuunnitelmien sekä opiskelijahuoltosuunnitelmien säännöllinen päivittäminen 	Varhaiskasvatus, koulut, opiskelija-huolto, vapaa-ai-katoimi, tekninen toimi	<ul style="list-style-type: none"> - Mitä kuuluu -kyselyt kaikille luokka-asteille - muut kyselyt 	
3. Lasten yhdenvertaiset mahdollisuudet osallistua koulun tilaisuuksiin, harrastusmahdollisuuksiin	<ul style="list-style-type: none"> - Kuljetuksen järjestäminen sivukylillä asuville - Osallistumismaksujen edullisuus - Kysely, mikä on tarve 		Hyvinvointikuntayhtymä/maakunta, sivistystoimi (koulukyydit), koulut, vapaa-aika-toimi, yhdistykset	-kyselyt
4. Resurssien ja yhteistyön huomiointi ja miettiminen laajemmin lasten ja nuorten palveluiden tuottamisessa	<ul style="list-style-type: none"> - Päällekkäisyyksien välttäminen - kunnan yhteinen kalenteri - yhtenäiskoulu yhtenäisemmäksi - ylä- ja alakoulun yhteiset tapahtumat - eskari mukaan koulun tapahtumiin - sijaistaminen kunnan eri yksiköiden välillä – kun joku on pois, mistä sijainen tilalle? Ko-keilukausi? 		Oppilaitokset, jopo-luokka, sivistystoimi	
5. Toisen asteen opiskelumahdollisuuksien lisääminen ja mahdollinen uudelleen organisointi	<ul style="list-style-type: none"> - Yhteistyön kehittäminen jopo-luokan ja valmakoulutuksen välillä 			

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET – PADASJOKI

VARHAISKASVATUS

- Majavan päiväkot
- Pikku-Majava (vuoropäiväkot)
- Esikoulu toimii Majavan päiväkodin tiloissa

PERUSOPETUS

- Padasjoen Yhtenäiskouluun kuuluu Kullasvuoren koulu (1.-6.-luokat) ja Pappilanmäen koulu (1.-9.-luokat)
- Lisäksi Pappilanmäellä toimii Jopo-luokka

- Padasjoen Yhtenäiskoulu on liikkuva koulu

OPISKELUHUOLTO

- Koulukuraattori 40 % työajalla (eskari, peruskoulu, lukio)
- Koulupsykologi 5h/viikko
- Kouluterveydenhoitaja 2-3 päivää / viikko
- Koulukohtaiset opiskelijahuoltoryhmät (eskari, Kullasvuoren koulu, Pappilanmäen koulu ja lukio)
- MAR-työskentely opiskeluhuoltolain mukaisesti

LUKIO

- Oman lukion säilyttämisestä keskustellaan aika ajoin. Kunnanvaltuusto on linjannut, että jokainen Padasjoen lukiossa aloittava saa käydä lukion loppuun asti Padasjoella
- Lukio-opiskelu on Padasjoella ilmaista

NUORISOPALVELUT

- 1 vapaa-ajanohjaaja
- 1 etsivä nuorisotyöntekijä
- Nuorisotalotoiminta, retket, leirit, tapahtumat
- Työtä tehdään lasten, nuorten ja perheiden kanssa ehkäisevän työn näkökulmasta

VAPAA-AJAN PALVELUT

- Uimahalli ja kuntosali
- Erinomaiset ulkoliikunta-alueet (mm. tekonurmet ja pienpelikentät koulujen ja Majavan päiväkodin yhteydessä)
- Liikuntasalit (2)
- Monipuolista yhdistysten ja seurojen kerhotoimintaa

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA

Väestö 31.12.2017		1940			
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017		21,3 % (lkm 413)			
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	107	108	121	126	76
Hyvinvoinnin tilan kärjet					
1. lasten mielenterveysongelmien esiin nouseminen perusopetuksessa (häiriökäytös, väkivalta)					
2. lasten yleinen levottomuus ja keskittymättömyys (varhaiskasvatus, perusopetus)					
3. nopeat muutokset perheissä (avioerot, nopeatempoiset muutot paikkakunnalta toiselle, paikasta toiseen)					
4. nuoriso: nuuskan ja alkoholin lisääntynyt käyttö, yksittäisiä huume tapauksia					
5. heikko sitoutuminen opiskeluun peruskoulun jälkeen (poissaolot, suoritusten puuttuminen)					

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET - PUKKILA

VARHAISKASVATUS

- Varhaiskasvatusta toteutetaan päiväkodissa, ei rajattua varhaiskasvatusoikeutta
- Esiopetus

AVOIN VARHAISKASVATUS

- Yhteistyössä MLL:n kanssa avoin perhekahvila kerran viikossa
- Tarvittaessa avoimena palveluna varhaiskasvatuksen kerhotoimintaa

PERUSOPETUS

- Pukkilassa aamu- ja iltapäivähoito
- Kunta maksaa kuljetuksen esiopetuksen ja perusopetuksen 1-2 luokan oppilaille, joiden koulumatka on yli 3 km

- Kunta tarjoaa tietyin edellytyksin mahdollisuuden maksulliseen koulukyytiin
- Tarvittaessa maahanmuuttajille valmistavaa opetusta ja S2-opetusta
- Pukkilan kouluilla toimii kaksi aktiivista vanhempainyhdistystä, jotka toimivat hyvässä yhteistyössä opettajien kanssa tarjoten aktiviteetteja ja osallistuen kustannuksiin

YLÄKOULU

- Yläkouluyhteistyö Askolan kunnan kanssa

OPISKELUHUOLTO

- Kunta kustantaa lakisääteiset terveydenhoito-, kuraattori- ja psykologipalvelut

TOISENASTEEN KOULUTUS

- Pukkilan kunnassa ei ole lukio- eikä ammatillista koulutusta

NUORISOTYÖ

- Pukkilan kunta panostaa nuoriso- ja vapaa-ajanpalveluihin lisäämällä työntekijäresurssia 1.6.2018 alkaen
- Toiminta lisääntyy mm. perusopetuksen parissa

VAPAA-AJANPALVELUT JA ERI TOIMIJAT

- Pukkilan Vesa, Pukkilan Nuorisoseura, nuoriso- ja vapaa-ajanpalvelut (nuokku, leirit, uimakoulut), liikuntapalvelut
- VPK, Ampun 4H, MLL, Porvoon seudun musiikkiopisto, Mäntsälän kansalaisopisto
- Pukkilan ev.lut. seurakunta, partio, Kanteleen Nuutit, vanhempainyhdistykset
- Martat, Kanteleen Krossarit, Pukkilan Moottoriurheilijat
- Askolan yläkoulun vanhempainyhdistys

SEURAKUNNAT

- Pukkilan ev.lut seurakunta: kerhot

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

PUKKILA				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toeutuminen
TOIMIVA YHTEISTYÖVERKOSTO LASTEN JA NUORTEN TARPEIDEN KOHTAAMISEKSI	Mm. yhteistyöpolkujen rakentaminen ja sovittujen käytänteiden luominen Osallistava kulttuuri	Varhaiskasvatus, esiopetus, perusopetus, nuorisopalvelut		
VERTAISTUKIRYHMIEN PERUSTAMINEN ERI TARPEISIIN		Varhaiskasvatus, esiopetus, perusopetus, nuorisopalvelut		
TUKEA TARVITSEVIEN PERHEIDEN TUNNISTAMINEN JA TIEDONKULUN VARMISTAMINEN YHTEISTYÖTAHOJEN VÄLILLÄ	Esim. Monialainen yhteistyötiimi	Neuvola, varhaiskasvatus, perusopetus, toinen aste		

KASVUOLOT JA HYVINVOINNIN TILA – SYSMÄ

Väestö 31.12.2017		3859			
0-17-vuotiaat, % väestöstä 31.12.2017		12,2 % (lkm 469)			
Ikäryhmä	0-4v	5-9v	10-14v	15-19v	20-24v
Lukumäärä	108	109	148	176	117
<p>Hyvinvoinnin tilan kärjet</p> <p>Tavoitteena:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Kiusaamisen ennaltaehkäisy 2. Lasten ja nuorten taloudellisen ja kasvatuksellisen samanarvoisuuden lisääminen 3. Lasten ja nuorten mielenterveyden edistäminen 					

KUNTAKOHTAISET PALVELUKUVAUKSET

KOULUHANKE JA LAPSIVAIKUTUSTEN ARVIOINTI

- Kuntaan on perustettu kouluhanketyöryhmä, jonka tehtävänä on suunnitella varhaiskasvatukselle, perusopetukselle ja lukiolle tarvittavat tilat. Suunnittelu aloitetaan laajalla lapsivaikutusten arvioinnilla.

VARHAISKASVATUS

- Päiväkoti Kastelli, Nuoramoisten ryhmäperhepäiväkoti sekä perhepäivähoitajat tuottavat yhteistyössä varhaiskasvatuspalveluja sysmälaisille perheille.
- Sysmässä kaikilla alle kouluikäisillä lapsilla on oikeus kokopäiväiseen varhaiskasvatukseen.

PERUSOPETUS

- Kaksi perusopetusta antavaa koulua: Yhtenäiskoulu kirkonkylällä 0-9-luokkalaisille ja Nuoramoisten koulu 0-6-luokkalaisille.
- Koululaisten aamu- ja iltapäivätoiminta.

- Aktiivisesti toimivat oppilaskunnat ja nuorisovaltuusto sekä kummi- ja tukioppilastoiminta.
- Liikkuva koulu -toimintaa.
- Kerhotoimintaa koulun kerhotoiminnan kehittämisrahoituksen turvin.

OPISKELUHUOLTO

- Opiskelijahuollon ohjausryhmä, joka vastaa opiskeluhuollon käytänteistä, monialaisesta yhteistyöstä ja kehittämisestä.
- Yksityisen palveluntuottajan tuottamat koulukuraattori-, koulupsykologi- sekä koulu- ja opiskeluterveydenhuollon palvelut.

LUKIOKOULUTUS

- Sysmän lukiossa opiskelijalla on mahdollisuus lähi- ja etäopetukseen sekä verkko-opiskeluun. Pienet opetusryhmät takaavat yksilöllisen opetuksen ja ohjauksen.
- Lukion opiskelijoilla on mahdollisuus osallistua yhteistyöhön saksalaisen Vechtan ystävyyskoulun kanssa (mm. vuosittaiset vierailut).
- Lukiossa toimii aktiivinen opiskelijakunta, joka on mukana koulun kehittämisessä ja järjestää yhteisöllisiä tapahtumia.
- Sysmän lukiossa opiskelijoille annetaan maksuttomat kannettavat tietokoneet, oppikirjatukea sekä laskimet pitkän matematiikan lukijoille.
- Lukion kehittämisen ohjausryhmä sekä koulun opettajien työryhmä työskentelevät aktiivisesti Sysmän lukion tulevaisuuden suunnittelemiseksi.

SEURAKUNNAT

- Tainionvirran ev.lut. seurakunta (Sysmä ja Hartola) aloittaa toimintansa 1.1.2019.
- Paikalliset seurakunnat tarjoavat kerhotoimintaa, nuorisotoimintaa, rippikoulutoimintaa, leirejä ja tapahtumia.

JÄRJESTÖT

- Sysmässä on monipuolista harrastus- ja yhdistystoimintaa. Musiikin, kuvataiteen, teatterin, ja käden taitojen opetusta ja kerhotoimintaa järjestävät mm. Itä-Hämeen opisto, MLL ja Sysmän 4H-yhdistys.
- Sysmässä on aktiivisia voimistelu- ja liikuntaseuroja ja useita erinomaisia liikuntapaikkoja (mm. tekojäärata, Päijänne-areena, uimahalli, kuntosali).
- Paikalliset yhdistykset ja järjestöt tarjoavat lapsille, nuorille ja perheille erilaisia harrastusmuotoja, tapahtumia sekä kohtaamispaikkoja. Sysmän kunta tekee järjestöjen kanssa tiivistä yhteistyötä ja vuosittain on yhdistystyöhön avustuksia haettavana. Eri toimijat järjestävät myös yhdessä tapahtumia ja toimintaa (mm. joulupolkuilta, jossa lähes tuhat kävijää).

SOSIAALI- JA TERVEYSPALVELUT

- Kokonaisulkoistussopimuksen mukaisesti kunta ostaa sosiaali- ja terveyspalvelut yksityiseltä palveluntuottajalta. Kunta tuottaa itse osan sosiaalipalveluista ja viranhaltijatehtävät. Lapsiperhepalvelujen toimintamallina käytetään hyvinvointineuvolamallia.
-

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

SYSMÄ				
TAVOITE	Toimenpiteet	Vastuutaho/verkosto	Mittari	Seuranta/toimituminen
KIUSAAMISEN ENNALTAEHKÄISY	KiVa-koulu, arvokeskustelut	Perusopetus	Kouluterveyskysely, Mitä kuuluu -kyselyt	Oppilashuolto
LASTEN JA NUORTEN TALOUDELLISEN JA KASVATUKSELLISEN SAMANARVOISUUDEN LISÄÄMINEN	Harrastustarjonnan mahdollistaminen. Kasvatuksen tuki, vertaisryhmät.	Nuoriso- ja vapaa-aikatoimi		
LASTEN JA NUORTEN MIELENTERVEYDEN EDISTÄMINEN	Ryhmäytymispäivät, henkilöstön koulutukset (mm. Lapset puheeksi)	Oppilashuoltoryhmät ja opiskeluhoollon ohjausryhmä	Kouluterveyskysely	

PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOINTIKUNTAYHTYMÄ

TAVOITTEET JA TOIMENPITEET

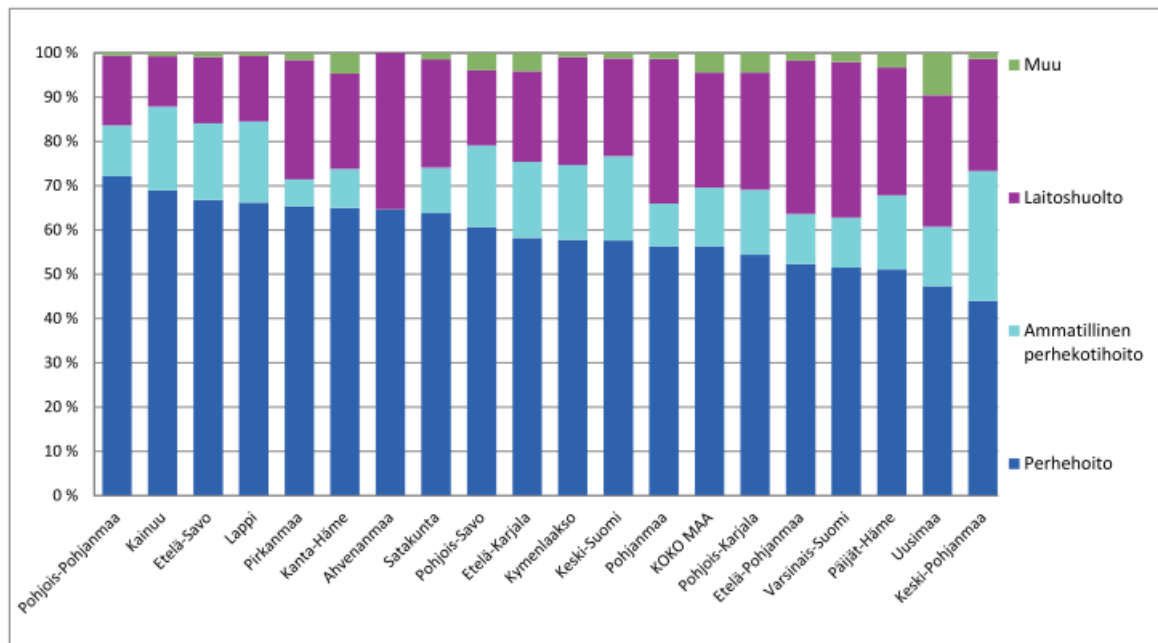
PÄIJÄT-HÄMEEN HYVINVOINTIKUNTAYHTYMÄ / PHHYKY				
TAVOITE	Toimenpiteet/ keinot	Vastuutaho/ver- kosto	Mittari	Seuranta/to- teutuminen
Erityisosaamista ja hoitoa saatavilla kasvu- ja kehitysympäristössä erityispalveluita jalkauttamalla ja osaamista vahvistamalla		Lapsiperhepalvelut	Perheneuvolapalvelua tarjolla kasvuympäristössä IPC hoitomenetelmä käytössä kouluterveydenhuollossa	
Moniammatillinen työote lapsiperhepalveluissa		Lapsiperhepalvelut ja yhteistyökumppanit	moniammatillinen palvelutarpeenarvointi toteutuu	
Sijaishuollon tarve vähenee		Kunnan ehkäisevät palvelut ja peruspalvelut, sote-palvelut, Perhekeskusverkosto, Lapsiperhepalvelut	Kodin ulkopuolelle sijoitettuja lapsia alle 1,5 % vastaavan ikäisestä väestöstä	
Lapsiperheille tarjolla kynnyksetöntä arjen tukea		Lapsiperhepalvelut Perhekeskusverkosto	Lapsiperheiden kotipalvelua jonottamatta Kynnyksetöntä perheohjausta saatavilla joustavasti	
LASTEN JA NUORTEN PERUSTASON MIELENTERVEYSPALVELUT Tavoite; oikea-aikainen ja riittävä tuki ja hoito perustasolla	Lasten ja nuorten perustason mielenterveyspalvelujen kehittäminen (uuden palvelumallin käyttöönotto)	Lapsiperhepalvelut	Palvelumallin käyttöönotto, esh:n tarpeen väheneminen, lasten ja nuorten asiakaskokemus (KTK)	
PERHEKESKUSTOIMINTAMALLI Tavoite: maakunnallisen perhekeskusverkoston toiminnan käynnistäminen	maakunnallisen perhekeskustoiminnan koordinointi ja johtaminen sekä sitä tukevien rakenteiden ylläpito	Lapsiperhepalvelut	Perhekeskustoimintamallin mukainen toiminta on käynnistynyt	

LIITE 2. THL Lastensuojelu

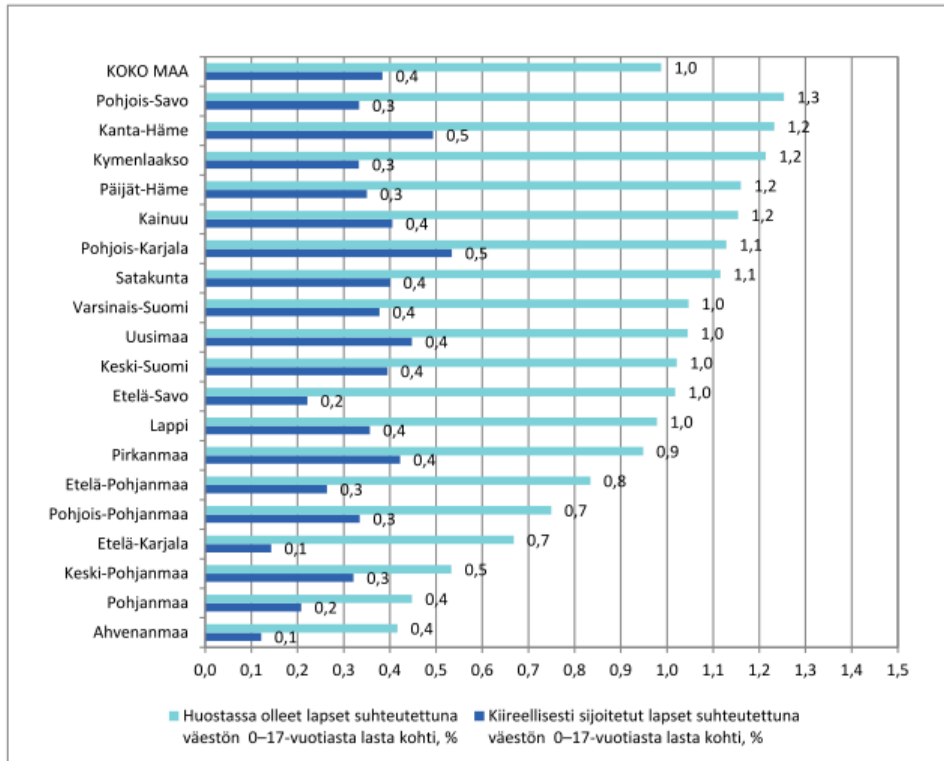
Taulukko 2. THL 2018, Lastensuojeluilmoitusten ja lasten lukumäärät ikäryhmittäin ja maakunnittain vuonna 2017

Alue/maakunta	0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus	Eri ikäryhmien osuus suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön, %						Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä	Yhdestä lapsesta tehtyjä ilmoituksia keskimäärin
		0–2-vuotiaat, %	3–6-vuotiaat, %	7–12-vuotiaat, %	13–15-vuotiaat, %	16–17-vuotiaat, %	0–17-vuotiaat, %		
Koko maa	76 116	4,9	5,6	6,5	10,4	10,6	7,1	139 368	1,8
Ahvenanmaa	314	2,1	4,2	4,5	9,6	9,5	5,4	585	1,9
Etelä-Karjala	2 064	6,4	7,3	8,9	13,8	13,0	9,5	4 067	2,0
Etelä-Pohjanmaa	2 446	4,5	4,9	5,7	9,6	7,9	6,3	4 075	1,7
Etelä-Savo	1 796	4,7	5,7	6,8	11,1	11,6	7,6	2 715	1,5
Kainuu	822	3,9	5,6	6,5	8,5	7,7	6,4	1 333	1,6
Kanta-Häme	2 757	6,0	6,4	7,2	11,6	13,3	8,3	5 426	2,0
Keski-Pohjanmaa	1 111	5,5	4,7	6,3	11,5	11,0	7,1	1 793	1,6
Keski-Suomi	4 115	5,4	6,6	6,9	10,5	11,1	7,7	7 871	1,9
Kymenlaakso	2 150	5,3	5,1	6,5	10,7	10,1	7,2	3 420	1,6
Lappi	2 235	4,8	5,3	6,0	9,7	10,5	6,8	3 755	1,7
Pirkanmaa	6 098	4,1	4,9	5,5	9,3	9,3	6,2	9 834	1,6
Pohjanmaa	1 745	2,9	4,0	4,0	6,9	7,3	4,7	2 818	1,6
Pohjois-Karjala	1 932	4,6	5,5	6,0	9,9	10,1	6,8	3 297	1,7
Pohjois-Pohjanmaa	6 433	4,7	5,1	5,8	9,8	10,1	6,6	11 679	1,8
Pohjois-Savo	3 832	5,4	6,9	7,6	11,7	13,7	8,6	6 929	1,8
Päijät-Häme	2 163	4,8	4,9	5,2	8,2	8,2	6,0	4 480	2,1
Satakunta	2 537	4,7	4,8	5,2	9,6	10,4	6,4	4 502	1,8
Uusimaa	25 031	5,1	6,0	7,1	11,2	11,2	7,6	48 111	1,9
Varsinais-Suomi	6 535	5,4	6,1	6,7	10,5	11,1	7,5	12 678	1,9

Kuvio 1. THL 2018, Huostassa olleet lapset sijoitusmuodon mukaan maakunnittain 31.12.2017, % (N=8 962)

Kuvio 2. THL 2018, Vuoden aikana kiireellisesti sijoitetut ja huostassa olleet lapset suhteutettuna vastaavanikäiseen väestöön maakunnittain vuonna 2017, %

*Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin. Luvuissa ovat mukana myös ne nuoret, jotka ovat vuoden 2017 aikana täyttäneet 18 vuotta ja joiden huostaanotto on päättynyt.

LIITE 3. Lastensuojelun tilastot, Päijät-Häme

Liitetaulukko 1.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0 - 20-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä					
	2013	2014	2015	2016	2017
Päijät-Häme	1,6	1,6	1,5	1,5	1,6
Asikkala	1,5	1,4	1,3	1,3	1,3
Hartola	2,5	2,2	2,6	3,0	3,8
Heinola	2,1	2,2	2	1,7	2,0
Hollola	1,3	1,3	1,3	1,3	1,4
Iitti	1,2	1,8	1,6	1,4	1,5
Kärkölä	1,9	1,7	1,5	2,3	2,0
Lahti	1,6	1,5	1,5	1,5	1,5
Myrskylä	1,1	1,3	1,4	3	2,6
Orimattila	1,7	2	1,9	1,7	1,9
Pukkila	2,1	2,3	1,6	1,4	1,9
Sysmä	1,6	1,8	1,9	1,5	0,9

(Mukana luvuissa ovat myös avohuollon tukitoimena sijoitetut ja jälkihuoltona sijoitetut lapset ja nuoret)

Liitetaulukko 2.

Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-20-vuotiaat, lkm					
	2013	2014	2015	2016	2017
Päijät-Häme	727	694	667	659	676
Asikkala	26	25	22	21	22
Hartola	13	11	12	14	17
Heinola	84	83	73	59	69
Hollola	82	81	78	79	84
Iitti	18	26	22	20	20
Kärkölä	21	18	15	22	19
Lahti	421	384	377	390	388
Myrskylä	5	6	6	13	11
Orimattila	67	79	75	64	72
Pukkila	11	12	8	7	9
Sysmä	11	12	12	9	5

Liitetaulukko 3.

0-17v lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, % vastaavanikäisestä väestöstä					
	2013	2014	2015	2016	2017
Päijät-Häme	6	6	6,7	6,8	6,0
Asikkala	4,3	5,4	5,6	4,7	1,9
Hartola	7,9	9,5	9,7	10,5	13,6
Heinola	5,8	8,1	8	7,7	10,5
Hollola	4,4	4,6	4,4	4	2,0
Iitti	5,8	4,3	6,4	6,5	7,1
Kärkölä	8,8	7,5	9,3	8,5	2,3
Lahti	6,3	6,1	6,9	7,5	6,5
Myrskylä	4,8	7,3	7,5	10,1	8,3
Orimattila	6,1	5,5	7,8	6	6,7
Padasjoki	6,8	5,5	5,8	4,6	1,7
Pukkila	6,3	6,6	7,4	6,1	8,7
Sysmä	6,6	6,1	8,1	6,4	8,3

Liitetaulukko 4.

0-17v lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus, lkm					
	2013	2014	2015	2016	2017
Päijät-Häme	2240	2245	2484	2486	2164
Asikkala	65	81	82	68	28
Hartola	34	41	39	41	51
Heinola	188	250	242	225	298
Hollola	241	249	238	212	107
Iitti	71	53	77	79	87
Kärkölä	81	65	80	71	19
Lahti	1347	1310	1467	1611	1388
Myrskylä	18	28	28	39	31
Orimattila	212	189	267	207	226
Padasjoki	34	26	26	19	7
Pukkila	29	30	32	26	36
Sysmä	38	34	43	32	39

Liitetaulukko 5.

Yhteydenotot sosiaalihuoltoon lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi sekä ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset, lkm						
	Ennakkolliset lastensuojeluilmoitukset			Yhteydenotot sosiaalihuoltoon lapsen tuen tarpeen arvioimiseksi		
	2015	2016	2017	2015	2016	2017
Päijät-Häme	66	99	70	344	339	376

Liitetaulukko 6.

Lastensuojeluilmoitusten ja lasten lukumäärät ikäryhmittäin maakunnassa sekä yhdestä lapsesta tehtyjä ilmoituksia keskimäärin

Päijät-Häme	0–17-vuotiaat lapset, joista on tehty lastensuojeluilmoitus	Eri ikäryhmien osuus suhteutettuna vastaavan ikäiseen väestöön, %						Lastensuojeluilmoitusten lukumäärä	Yhdestä lapsesta tehtyjä ilmoituksia keskimäärin
		0–2 v.	3–6 v.	7–12 v.	13–15 v.	16–17 v.	0–17 v.		
2016	2 486	5,9	5,4	6,0	9,4	9,0	6,8	4 500	1,8
2017	2 163	4,8	4,9	5,2	8,2	8,2	6,0	4 480	2,1

Liitetaulukko 7.

Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä					
	2013	2014	2015	2016	2017
Päijät-Häme	7,9	7,7	6,4	3,3	2,9
Asikkala	6,2	7,7	4,2	1,9	2,6
Hartola	11,1	12,5	10	5,6	4,5
Heinola	9,8	11,3	5,4	5	3,1
Hollola	6,4	6,2	4	2,4	3,0
Iitti	9,8	8,3	6,1	2	2,3
Kärkölä	11,5	8,2	7,9	3,8	4,3
Lahti	7,7	7,1	7,1	3,3	2,7
Myrskylä	6,7	8,1	5,3	4,9	5,3
Orimattila	9,1	9,3	6,6	4,2	3,8
Padasjoki	8,4	6,4	2,9	1,0	0,5
Pukkila	10	9,5	6,9	4	1,7
Sysmä	8,7	9	6,9	4	2,6

Liitetaulukko 8.

Ensikotien hoitopäivät vuoden aikana, kunnan kustantamat palvelut				
	2013	2014	2015	2016
Päijät-Häme	676	1078	1412	2130
Asikkala	0	34	40	0
Hartola	0	315	0	0
Heinola	22	87	79	108
Hollola	0	259	214	237
Iitti	0	30	0	126
Kärkölä	0	0	0	0
Lahti	582	383	969	1785
Myrskylä	0	0	0	65
Orimattila	72	0	110	0
Padasjoki	0	0	0	0
Sysmä	0	0	0	0

LIITE 4. Indikaattoritaulukot

Seuraaviin indikaattoritaulukoihin on koottu Sotkanet.fi tietopalvelusta ja vuoden 2017 kouluterveyskyselystä lasten ja nuorten hyvinvointia kuvaavia indikaattoreita. Ensimmäinen indikaattoritaulukko on muodostettu Lasten hyvinvoinnin kansallisten indikaattoreiden pohjalta, johon sisältyvät kouluterveyskyselyn tulokset 8. ja 9. luokan oppilaiden osalta. Tämän lisäksi indikaattoritaulukoihin 2. ja 3. on koottu 4. ja 5. luokan oppilaiden sekä toisen asteen opiskelijoiden kouluterveyskyselyn tuloksia hyvinvoinnin kansallisia indikaattoreita mukaillen.

Taulukossa Päijät-Hämeen tulosta on verrattu koko maan tulokseen yhden prosenttiyksikön marginaalilla. Mikäli Päijät-Hämeen tulos poikkeaa koko maan keskiarvosta 1 prosentin tai enemmän, maakunnan tulos on joko punainen (+) tai vihreä (-). Keltaisella värillä maakunnan tulos puolestaan mukailee koko maan tilannetta. Kuntakohtaista tarkastelua on puolestaan toteutettu vertaamalla yksittäisten kuntien tuloksia Päijät-Hämeen keskiarvoon vastaavalla periaatteella. Kuntakohtaista tarkastelua ei ole toteutettu toisen asteen opiskelijoiden osalta.

1. Indikaattoritaulukko – Lasten hyvinvoinnin kansalliset indikaattorit, Kouluterveyskysely 8. ja 9. lk

TEEMA	INDIKAATTORI	Koko maa	Päijät-Häme	suurimmat arvot	> <	pienimmät arvot
TERVEYS JA HYVINVOINTI	Kokee terveydentilansa keskimertaiseksi tai huonoksi, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk 2017)	18,8	18,6 ↑	Padasjoki 27,9 Orimattila 25,5 Asikkala 23,7 Hollola 22,8 Sysmä 21,4	litti 18,1 Kärkölä 17,7	Hartola 15,8 Lahti 16,6 Heinola 17,1
	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk 2017)	12,2	12,4 ⇔	Orimattila 19,0 Padasjoki 18,2 Hollola 14,7	Hartola 13,2 Asikkala 13,0 Heinola 12,7 litti 12,5 Sysmä 12,5	Kärkölä 7,7 Lahti 10,9
	Mielenterveyden häiriöihin sairaalahoitoa saaneet 0-17 -vuotiaat / 1000 vastaavanikäistä (Sotkanet 2016)	4,3	7,1 ⇔	Sysmä 12,0 Pukkila 11,7 Orimattila 8,4 Heinola 8,2 Kärkölä 7,2 Lahti 7,1		Myrskylä 0,0 litti 4,1 Asikkala 5,5 Hollola 5,8
Huom. ei sisällä alle 5 tapauksen kuntia	Tupakoi päivittäin, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk 2017)	6,9	7,2 ↓	litti 12,7 Heinola 9,7 Hollola 8,9 Orimattila 8,7	Hartola 7,9 Kärkölä 7,6 Lahti 6,7	Sysmä 0,0 Asikkala 4,4 Padasjoki 4,5
	Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk 2017)	10,2	10,5 ↓	Orimattila 16,2 Kärkölä 14,1 Hollola 13,5 Asikkala 13,3 Heinola 12,5 Padasjoki 11,6	litti 11,1 Hartola 10,5	Sysmä 4,8 Lahti 8,6
	Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk 2017/Sotkanet)	7,9	8,7 ↓	Hollola 13,3	Orimattila 9,7 litti 8,3 Lahti 8,1 Heinola 8,0	Asikkala 6,7 Kärkölä 7,6
	Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk 2017)	23,7	24,4 ↓	Kärkölä 38,0 Heinola 34,4 Hollola 29,7 Sysmä 28,6 litti 27,8	Orimattila 25,1	Hartola 15,8 Padasjoki 16,3 Lahti 21,4 Asikkala 22,0
	Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut 0 - 6-vuotiaat potilaat / 10 000 vastaavanikäistä (Sotkanet 2016)	71,6	66,1 ↓	Heinola 93,2	Orimattila 72,2 Hollola 65,3 Lahti 64,4	

	Vammojen ja myrkytysten vuoksi sairaalassa hoidetut 7 - 14-vuotiaat potilaat / 10 000 vastaavankäistä (Sotkanet 2016)	79,7	89,8 ↑	Heinola 142,5 Orimattila 98,1 Hollola 97,1	Lahti 85,6	
	Ylipaino, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk/Sotkanet 2017)	18,9	17,5 ↑	Padasjoki 28,6 litti 27,1 Hartola 23,7 Kärkölä 23,3 Orimattila 21,2 Heinola 20,2		Hollola 14,1 Sysmä 16,2 Lahti 16,4 Asikkala 17,6
	Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk/Sotkanet 2017)	33,9	38,0 ↑	Kärkölä 44,2 Heinola 43,7 Hollola 42,6 Orimattila 38,5 Lahti 37,2	litti 34,7	Sysmä 19,0 Hartola 28,9 Asikkala 29,7 Padasjoki 30,2
	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 0-15-vuotiaita, % vastaavankäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)	3,9	4,3 ⇔	litti 5,5	Padasjoki 5,3 Pukkila 5,3 Myrskylä 4,7 Hartola 4,6 Heinola 4,4 Lahti 4,4 Hollola 4,2 Orimattila 3,9 Sysmä 3,5	
					Kärkölä 3,4 Asikkala 3,3	
	Erityiskorvattaviin lääkkeisiin oikeutettuja 16-24-vuotiaita, % vastaavankäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)	6,6	6,8 ⇔	Kärkölä 9 Sysmä 8,7 Hartola 8,2	litti 7,7 Orimattila 7,3 Hollola 7,1 Heinola 7,0 Lahti 6,6 Padasjoki 6,6 Myrskylä 6,4	Asikkala 5,6 Pukkila 4,6
	Depressiolääkkeistä korvausta saaneet 18-24-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)	4,6	4,7 ↓		Orimattila 5,5 litti 5,4 Lahti 5 Heinola 4,9	Padasjoki 2,6 Hartola 3,1 Hollola 3,3 Kärkölä 3,3 Asikkala 3,4
OSALLISUUS/ SYRJÄYTYMINEN	Koulutuksen ulkopuolelle jääneet 17-24-vuotiaat, % vastaavankäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)	8,3	9,5 ⇔	litti 14,8 Hartola 11,5 Sysmä 11,3 Heinola 10,3 Kärkölä 9,8 Lahti 9,7 Orimattila 9,6	Hollola 8,1 Asikkala 7,7	Padasjoki 6,3
	Nuorisotyöttömät % 18-24-vuotiaasta työvoimasta (Sotkanet 2016)	17	19,1 ↓	Heinola 23,7 Lahti 20,1	Orimattila 16,4	Hollola 12,3 Kärkölä 12,3

			Asikkala 18,4		litti 13,1 Sysmä 13,7 Hartola 14,4 Padasjoki 15,5
Ei yhtään läheistä ystävää, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk / Sotkanet 2017)	8,5	8,1 ⇔	Hartola 13,2 Heinola 11,5 Orimattila 10,9 Hollola 9,9	Asikkala 7,6 Kärkölä 7,6	litti 4,2 Sysmä 4,8 Padasjoki 6,8 Lahti 6,9
Opettajat eivät rohkaise mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk / Sotkanet 2017)	27,7	30,4 ↓	Sysmä 42,5 Hartola 39,5 Padasjoki 36,4 Orimattila 35,6 Asikkala 35,2 Hollola 35,1 litti 30,6 Heinola 29 Kärkölä 28,9	Lahti 28,2	
Opettajat eivät ole kiinnostuneita oppilaan kuulumisista, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk / Sotkanet 2017)	43,9	49,0 ↓	Hollola 60,6 Padasjoki 52,4 Asikkala 51,6	Heinola 44,8 Sysmä 42,9	
			Orimattila 51,3 Hartola 47,4 Kärkölä 47,4 Lahti 47,2 litti 46,5		
Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk / Sotkanet 2017)	9,5	8,4		litti 9,9 Heinola 9,8 Lahti 9,5 Orimattila 9,3	Hollola 4,5 Asikkala 6,7 Kärkölä 6,8
Rikoksista syyllisiksi epäillyt 0 - 14-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä (Sotkanet 2016)	8,6	5,5 ↓	Heinola 12,5 litti 12,0		Hartola 0 Hollola 1,4 Sysmä 2,5 Padasjoki 3,1 Orimattila 4,9 Kärkölä 5,8 Lahti 5,8 Asikkala 6,8
Rikoksista syyllisiksi epäillyt 15 - 17-vuotiaat / 1 000 vastaavanikäistä (Sotkanet 2016)	80,8	52,4 ↓	Hartola 95,7		litti 17,9 Hollola 27,8 Asikkala 29,0 Sysmä 29,1 Padasjoki 31,6 Orimattila 35,0

						Kärkölä 40,3 Heinola 74,8 Lahti 60,0
PERHEET	Yhden vanhemman perheet, % lapsiperheistä (Sotkanet 2016)	21,6	24,2 ↑	Hartola 28 Lahti 26,5 Heinola 25 Kärkölä 24,3 Iitti 23,6	Sysmä 20,9 Padasjoki 20,6	Asikkala 18,9 Hollola 18,9 Orimattila 19,6
	Avioeroja 25-64 -vuotiailla / 1000 vastaavanikäistä naimisissa olevaa (Sotkanet 2016)	18	19,6 →	Hartola 23,3 Lahti 23,2	Kärkölä 17,9	Padasjoki 7,6 Asikkala 9,7 Sysmä 13,7 Hollola 14,5 Iitti 14,6 Heinola 15,8 Orimattila 16,9
	Keskusteluaikeuksia vanhempien kanssa, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk/ Sotkanet 2017)	7,9	6,9 ↓	Asikkala 12,2 Hollola 9,6 Orimattila 8,5	Padasjoki 7,1 Iitti 6,9 Lahti 6,3 Heinola 6	Kärkölä 2,6 Sysmä 5,0 Hartola 5,4
MATERIAALINEN ELINTASO	Lasten pienituloisuusaste (Sotkanet 2016)	11,7	12,7 ↓	Hartola 23,3 Padasjoki 14,9 Iitti 14,7 Heinola 13,8	Lahti 13,1 Asikkala 12,9 Sysmä 12,8 Kärkölä 12,4	Hollola 9,9
						Orimattila 12,4
	Toimeentulotukea saaneet lapsiperheet, % lapsiperheistä (Sotkanet 2016)	9,1	9,7 →	Lahti 11,1 Kärkölä 10,9	Heinola 10,3 Hartola 9,0 Orimattila 8,8	Hollola 5,4 Asikkala 5,7 Padasjoki 6,1 Sysmä 7,1 Iitti 8,0
	Toimeentulotukea saaneet 18-24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)	15,2	20,0 ↓	Lahti 21,5 Orimattila 21,2 Heinola 20,1 Iitti 17,6	Hartola 16,0 Kärkölä 14,8	Sysmä 7,2 Hollola 11,6 Padasjoki 12,9 Asikkala 14,0
	Toimeentulotukea pitkäaikaisesti saaneet 18-24-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)	3,6	5,5 →	Orimattila 6,1 Lahti 6,0 Heinola 5,5	Hartola 4,6 Kärkölä 4,0 Iitti 3,6 Hollola 3,2 Sysmä 2,6	Asikkala 1,9
	Ahtaasti asuvat lapsiasuntokunnat, % kaikista lapsiasuntokunnista (Sotkanet 2016)	29,8	27,9 →	Sysmä 34,5 Padasjoki 33,2 Iitti 32,7 Kärkölä 32,6	Heinola 29,2	Hollola 26,5 Asikkala 27,2 Lahti 27,5 Hartola 28,4 Orimattila 28,6
TURVALLISUUS	Kokenut seksuaalista väkivaltaa vuoden aikana, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk/ Sotkanet 2017)	6,7	7,4	Hartola 16,2 Heinola 8,6	Lahti 7,9 Orimattila 7,2	Hollola 5,9

				litti 7,1 Asikkala 6,8	
	Koulukiusaaminen loppunut tai vähentynyt kiusaamisesta kertomisen jälkeen, % 8. ja 9. luokan oppilaista (ktk/ Sotkanet 2017)	52,8	51,8	litti 83,3 Heinola 64,7 Orimattila 54,4 Lahti 54,3	Hollola 34,8
	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 8.- ja 9. lk. oppilaista (ktk 2017)	5,8	6,0 ↓	Orimattila 8,6 Heinola 8,1 Hartola 7,9 Sysmä 7,3	Padasjoki 6,8 Asikkala 6,5 Hollola 5,7 Lahti 5,4
YHTEISKUNNAN TARJOAMA TUKI JA SUOJELU	Lastensuojelun avohuollon asiakkaat, 0 - 17-vuotiaat vuoden aikana, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL, Sotkanet 2016)	4,6	3,3 ↓		Hartola 5,6 Heinola 5,0
	Kodin ulkopuolelle sijoitetut 0-17 -vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)	1,4	1,5 ⇔	Hartola 3,1	Kärkölä 2,4 Heinola 1,8 Lahti 1,6 Orimattila 1,3 litti 1,3 Hollola 1,3
					Hollola 1,3 Sysmä 1,2 Asikkala 1,2
	Huostassa tai kiireellisesti sijoitettuna olleet 0 - 17-vuotiaat viimeisimmän sijoitustiedon mukaan, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL/ Sotkanet 2016)	1,1	1,2 ↓ ⇔	Hartola 2,3	Kärkölä 1,9 Heinola 1,8 Orimattila 1,4 Lahti 1,2 Hollola 1,1 Sysmä 1,0 litti 0,9 Asikkala 0,8
	Huostassa vuoden aikana olleet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL/ Sotkanet 2016)	1	1,1 ⇔	Hartola 2,3	Kärkölä 1,9 Heinola 1,7 Orimattila 1,3 Hollola 1,0 Lahti 1,0 litti 0,9 Asikkala 0,7
	Kiireellisesti vuoden aikana sijoitettuna olleet 0 - 17-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (THL/ Sotkanet 2016)	0,3	0,4 ⇔		Lahti 0,4 Orimattila 0,4 Heinola 0,2 Hollola 0,2
	<i>Huom. Tietosuojaan vuoksille viiden tapauksen kuntakohtaisia tietoja ei julkisteta</i>				
	Kasvatus- ja perheneuvonnan asiakkaat vuoden aikana / 1 000 alle	73	142 ↓	Lahti 196	Hartola 36

						Sysmä 56 Asikkala 61 litti 61 Kärkölä 62 Padasjoki 67 Orimattila 68
	<u>Ensikodeissa vuoden aikana hoidossa olleet lapset, nuoret ja perheenjäsenet, kunnan kustantamat palvelut</u>		63,0 ↑	Lahti 51	Hollola 9	litti 1 Heinola 3
	<u>Kunnan kustantamassa kokopäivähoidossa olleet 1 - 2-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)</u>	33,9	29,1 ↓	Kärkölä 48,5 Sysmä 45,5 Hartola 38,1 Heinola 35,5 Hollola 30,2	Lahti 28,3	Orimattila 23,9 Padasjoki 24,0 Asikkala 24,8 litti 25,2
	<u>Kunnan kustantamassa kokopäivähoidossa olleet 3 - 5-vuotiaat, % vastaavanikäisestä väestöstä (Sotkanet 2016)</u>	60,1	52,6 ↓	Kärkölä 87,3 Hartola 75,0 Padasjoki 71,7	Sysmä 53,5 Lahti 52,9 Heinola 52,2	Hollola 49,6 litti 45,3 Orimattila 44,4 Asikkala 50,7
	<u>Kotihoidontukea saaneita perheitä vuoden aikana</u>		3 307 ↓	Lahti 2 016	Hollola 418 Orimattila 328 Heinola 241 litti 129 Asikkala 127	Padasjoki 27 Hartola 38 Sysmä 40 Kärkölä 72
	<u>Kokopäivähoidon hoitopäivät vuodessa perhepäivähoidossa, kunnan kustantamat palvelut</u>		132 897 ↓	Lahti 60 831 Orimat. 21 537 Kärkölä 14 246 Hollola 12 375	Heinola 8 481 Hartola 5 705	litti 2 354 Padasjoki 2 834 Sysmä 3 354 Asikkala 3 534

2. Indikaattoritaulukko - Kouluterveyskysely 4. ja 5. lk

TEEMA	INDIKAATTORI	Koko maa	Päijät-Häme	suurimmat arvot	> <	pienimmät arvot
TERVEYS JA HYVINVOINTI	Kokee terveydentilansa kesinkertaiseksi tai huonoksi, % 4.- ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)	7,0	7,4	Myrskylä 17,6 Padasjoki 16,7 Kärkölä 15,1 litti 9,5 Sysmä 8,5	Heinola 8,0 Orimattila 7,6 Lahti 7,5 Hartola 6,7	Asikkala 4,6 Pukkila 4,9 Hollola 5,3
	Viettää aikaa harrastuksen parissa vähintään kerran viikossa, % 4.- ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)	83,5	79,3	Kärkölä 67,8 Padasjoki 72,1 Hartola 75 Sysmä 76,3 litti 76,6 Heinola 77,6 Orimattila 78,2	Lahti 79,4	Asikkala 88,5 Myrskylä 88,2 Pukkila 86,8 Hollola 82,3
	Vähintään tunnin päivässä liikkuvat, % 4.- ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)	45,1	46,5	Kärkölä 50,0 Orimattila 47,6 Hollola 47,6 Lahti 47,1	Asikkala 46,1 Hartola 54,3	Sysmä 33,3 Pukkila 36,6 litti 37,8 Padasjoki 40,5 Heinola 41,4 Myrskylä 44,1

	<u>Käyttänyt jotain tupakkatuotetta tai sähkösavuketta vähintään kerran, % 4.- ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)</u>	5,4	5,8	Myrskylä 17,6 Kärkölä 11,6	Orimattila 6,3 Lahti 5,9 Heinola 6,6 Hartola 6,5 Hollola 5,4 Pukkila 5,0	Asikkala 1,7 Padasjoki 2,4 Sysmä 3,4 litti 4,7
OSALLISUUS/ SYRJÄYTYMINEN	Kokee olevansa tärkeä osa lähiyhteisöä, % 4.- ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)	87,6	87,4	Sysmä 80,4 Heinola 89,0	Lahti 88,0 Asikkala 87,8 Hollola 87,6 Padasjoki 87,5	Myrskylä 78,8 litti 82,4 Hartola 82,6 Kärkölä 83,7 Orimattila 85,6 Pukkila 85,7
	Ei yhtään hyvää kaveria, % 4.- ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)	0,7	0,5	Pukkila 2,4	Asikkala 0,9 litti 0,8 Hollola 0,8 Orimattila 0,5 Lahti 0,5	Hartola 0 Heinola 0 Kärkölä 0 Padasjoki 0 Sysmä 0 Myrskylä 0
	<u>Osallistunut koulun asioiden suunnitteluun, % 4. ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)</u>	51,9	53,4	Heinola 56,3 Hollola 56,2 Asikkala 55,4 Lahti 54,7		Sysmä 21,7 Padasjoki 30,8 Pukkila 45,5 litti 49,6
						Hartola 47,5 Orimattila 49,4 Kärkölä 51,3
	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % 4. ja 5. luokan oppilaista (ktk 2017)	2,3	1,9	Myrskylä 9,1	Asikkala 2,6 Padasjoki 2,4 litti 2,4 Pukkila 2,4 Hartola 2,2 Lahti 2,2 Heinola 1,7 Hollola 1,5 Orimattila 1,4 Kärkölä 1,1	Sysmä 0
TURVALLISUUS	<u>Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % 4.- ja 5. lk. oppilaista (ktk 2017)</u>	7,3	7,0	Sysmä 19,4 Hartola 15,2 Heinola 8,5	Hollola 7,7 Lahti 6,7 Orimattila 6,0	Asikkala 2,6 Kärkölä 4,5 Pukkila 4,8 Padasjoki 4,9 litti 5,5 Myrskylä 5,9

3. Indikaattoritaulukko – Kouluterveyskysely, Lukion ja ammatillisten oppilaitosten 1. ja 2. vuoden opiskelijat

TEEMA	INDIKAATTORI	Ammatillinen oppilaitos, 1. ja 2. vuoden opiskelijat		Lukio 1. ja 2. vuoden opiskelijat	
		Koko maa	Päijät-Häme	Koko maa	Päijät-Häme
TERVEYS JA HYVINVOINTI	Kokee terveydentilansa keskinkertaiseksi tai huonoksi, % (ktk 2017)	22,7	25,9 ↑	19,7	20,9 ↑
	Kohtalainen tai vaikea ahdistuneisuus, % (ktk 2017)	11,0	16,5 ↑	12,7	13,4 ↑
	Tupakoi päivittäin, % (ktk 2017)	23,2	22,4 ↓	3,4	2,5 ↓
	Tosi humalassa vähintään kerran kuukaudessa, % (ktk 2017)	28,1	26,9 ↓	18,3	17,9 ↑
	Kokeillut laittomia huumeita ainakin kerran, % (ktk 2017/Sotkanet)	20,9	24,2 ↓	11,8	12,9 ↓
	Harrastaa hengästyttävää liikuntaa vapaa-ajalla korkeintaan 1 h viikossa (ktk 2017)	38,9	34,4 ↓	22,5	22,2 ↓
	Ylipaino, % (ktk/Sotkanet 2017)	26,2	25,5 ↑	15,6	14,3 ↑
	Nukkuu arkisin alle 8 tuntia, % (ktk/Sotkanet 2017)	50,6	51,3 ↑	43,0	44,1 ↑
OSALLISUUS / SYRJÄYTYMINEN	Ei yhtään läheistä ystävää, % (ktk / Sotkanet 2017)	7,4	6,1 ↓	7,2	7,6 ⇔
	Opettajat eivät rohkaise mielipiteen ilmaisuun oppitunnilla, % (ktk / Sotkanet 2017)	15,7	22,7 ↓	14,1	14,6 ↓
	Opettajat eivät ole kiinnostuneita oppilaan kuulumisista, % (ktk / Sotkanet 2017)	23,4	29,4 ↓	37,5	46,6 ↓
	Hyvät vaikutusmahdollisuudet koulussa, % (ktk / Sotkanet 2017)	22,2	16,2	10,3	7,5
	Keskusteluvaikeuksia vanhempien kanssa, % (ktk/ Sotkanet 2017)	7,4	9,4 ↑	6,3	7,8 ↑
TURVALLISUUS	Kokenut seksuaalista väkivaltaa vuoden aikana, % (ktk/ Sotkanet 2017)	6,9	9,8	6,2	6,9
	Koulukiusaaminen loppunut tai vähentynyt kiusaamisesta kertomisen jälkeen, % (ktk/ Sotkanet 2017)	55,5	50,0	38,2	33,3
	Koulukiusattuna vähintään kerran viikossa, % (ktk 2017)	3,3	2,5 ↓	1,1	0,8 ↓